UČITEĽSKÉ NOVINY

3/2012, 25. október 2012 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LIX

Vážení čitatelia,

je zaujímavé aplikovať psychologickú teóriu uspokojovania potrieb človeka na súčasnú situáciu v spoločnosti a osobitne v školstve na Slovensku. Abraham Maslow, jeden z významných mysliteľov psychológie, vypracoval teóriu, že najprv u človeka musia byť uspokojené nižšie potreby, aby sa mohli rozvíjať a uplatniť vyššie potreby, túžby človeka. Za základné považoval potreby prežitia, uspokojenia biofyziologických potrieb človeka – potom potreby istoty, priateľstva, uznania... Môžeme sa dnes pýtať, či tieto potreby majú naplnené učitelia... Biofyziologické prežite na úrovni 555 eur mesačne je možné, ale je frustrujúce v porovnaní s inými profesiami a platom učiteľov vo vyspelých krajinách. Istoty sú odvodené od toho, či človek bude mať príjem, či má strach z toho, že keď bude protestovať (proti riaditeľom, úradníkom, štátu), stane sa nežiaducim, nezamestnaným alebo bude extrémistom... Na tretej úrovni – úrovni vzťahov, a to vertikálnych aj horizontálnych – to pokrivkáva ešte viac. Ocenenie učiteľa kleslo v spoločnosti na minimum, dnes je každý expertom na výchovu, žiaci aj rodičia sú agresívnejší, ako boli kedykoľvek predtým. Stráca sa pracovitosť, zmysel pre povinnosť, disciplína, sebariadenie. Vyplýva to z ich zle pochopenej slobody a miery povinností. Musíme sa pýtať na podiel školy a výchovy na tomto stave. Nehovoriac o metapotrebách, akými sú pravda, morálka, poznanie, múdrosť, krása a pod., ktoré sa vytratili... a, žiaľ, sme na ne rezignovali.

Nevidím iné možnosti, ako veriť v človeka, jeho múdrosť, svedomie totožné s všeľudskou morálkou, v jeho tvorivé schopnosti, v jeho potrebu milovať a byť milovaný, v jeho potrebu pomôcť druhým, v jeho odvahu byť sebou. A kto iný môže tieto ideály uskutočniť, ak nie výchova, škola. Dnes však, oproti minulosti, má výchova silných protivníkov – nie je to len rozpadávajúca sa rodina, ale aj konzumná spoločnosť, chudoba a nezamestnanosť, asociálne, komerčné médiá vrátane internetu a prezentácia ich pseudohodnôt, ale je to aj neschopnosť či neodvaha ľudí, ktorí rezignovali na tézu, že demokracia je vláda občanov. Tým sa otvára možnosť pre nové diktatúry... Chce sa mi veriť spolu s Heglom, že negácia negácie prinesie zvrat, revolúciu, ale či to bude v prospech človeka, záleží na výchove...

Dnes cez štrajky a inak bojujeme za prežitie nás ako ľudských bytostí, za svoje uznanie v spoločnosti. Je to málo, je to uspokojenie len bazálnych potrieb človeka. Zápas o nové ciele, nového človeka bude dlhodobý. Stále si myslím, že napriek prírodným vedám, ktoré podceňujú humanitné, spoločenské vedy, sú práve tieto vedy tým činiteľom, ktorý by mal priniesť nové myšlienky, ľudské, politické a sociálne modely riešenia. Vidím poslanie učiteľov, vychovávateľov, rodičov v tom, aby sme rehabilitovali výchovu, vzdelávanie, aby sme naplnili poslanie výchovy, aby človek sa stal človekom. Možno prehnane povedané, škola sa stáva jedinou tradičnou inštitúciou, ktorá učí deti morálke, múdrosti a dobru. Nenechajme si tieto ciele zobrať konzumnou spoločnosťou, médiami, ziskuchtivosťou a politikou.

Miron ZELINA

Doc. PaedDr. Jaroslav Uhel, ArtD., analyzuje techniku maľby v najsilnejšie zastúpenej kategórii podujatia. ***Foto Ľubomír PAJTINKA***

Horehronie otvorilo náruč učiteľom

V centre Horehronia Brezne sa v dňoch 12. až 14. októbra 2012 už po 45. raz zišli učitelia, aby ukázali širokej verejnosti svoju umeleckú a odbornú tvorbu. V tomto roku sa súťažno-prezentačného podujatia zúčastnilo takmer 100 učiteľov z celého Slovenska, ale aj zo zahraničia.

Spoza hraníc sú pravidelne najaktívnejší slovenskí učitelia z Maďarska, zo Srbska, z Rumunska a Ukrajiny. Tohtoročné najväčšie podujatie učiteľov u nás bolo venované Samovi Chalupkovi, Martinovi Rázusovi a Františkovi Švantnerovi. Chalupkovo Brezno je známe najmä medzi pedagógmi na Slovensku ako miesto, kde učitelia na chvíľu „odložia" svoje povolanie a stanú sa z nich recitátori, maliari, speváci, skrátka tvoriví ľudia, ktorí môžu prezentovať šikovnosť svojich rúk, svoje recitačné schopnosti a invenciu.

Cieľom Chalupkovho Brezna – celoslovenskej prehliadky umeleckej tvorivosti učiteľov – je podporiť tvorivú aktivitu pedagogických zamestnancov v týchto umeleckých oblastiach: literárna, výtvarná, skladateľská tvorba a tvorba umelecko-dokumentárnych videofilmov, tvorba prezentačných a vzdelávacích programov, umelecký prednes poézie a prózy, spev ľudovej a umelej piesne a hra na hudobnom nástroji. Chalupkovo Brezno má teda sedem súťažných a prezentačných kategórií, tento rok sa súťažilo v šiestich.

Samotnú prehliadku tvorby učiteľov predchádzal už v prvý deň seminár *Tvorivosť a uplatnenie dramatizácie v edukačnom procese predprimárneho vzdelávania*.

Slávnostné otvorenie sa uskutočnilo v Obradnej sieni Mestského úradu v Brezne za účasti zástupcov mesta, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Odborového zväzu pracovníkov školstva a vedy na Slovensku, Matice slovenskej a ďalších spoluorganizátorov. Osviežilo ho pásmo o živote a diele Martina Rázusa pod názvom *Ja a moji Hugáni*.

Centrom prehliadky bolo brezniansk e gymnázium, základná umelecká škola, synagóga a hotelová akadémia, ktorá zabezpečila aj ubytovanie a stravovanie účastníkov.

Podujatie vyvrcholilo tradičným večerom víťazov a odovzdávaním cien, a najmä najvyššieho ocenenia – Laureát Chalupkovho Brezna. **Ľubomír PAJTINKA**

Multimediálne vzdelávacie CD (1. séria) – vhodná pomôcka pre každého učiteľa

Rozhovor s projektovou manažérkou Ing. Renátou Majerníkovou.

V predchádzajúcom čísle sme predstavili všetky série multimediálnych vzdelávacích CD. Teraz by sme sa mohli venovať prvej z nich. Pod akým názvom bude vydaná a komu je určená?

Prvá séria bude vydaná pod názvom *Využitie metodiky tvorby školských vzdelávacích programov pre základné a stredné školy*. Pochopiteľne, každý CD nosič ponesie konkrétny názov svojej cieľovej skupiny – pre základné školy, gymnáziá a stredné odborné školy.

V akom štádiu prípravy je táto séria?

Je už dokončená, boli na ňu vypracované aj recenzné posudky. Pätnásteho októbra Štátny inštitút odborného vzdelávania predložil riadiacemu orgánu – Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR – priebežné monitorovacie správy za národný projekt a finálna verzia prvej série multimediálnych vzdelávacích CD bola ich súčasťou.

Čo je obsahom prvej série?

Už v predchádzajúcom čísle sme čiastočne predstavili obsah prvej série. Nebolo však spomínané, že je venovaná výstupom aktivity číslo 2.2. *Poskytovanie vzdelávacieho programu, kurzy*, ktorá bola zameraná na celoplošné preškolenie učiteľov základných a stredných škôl na tvorbu školských vzdelávacích programov. Aktivita bol naplánovaná do troch etáp. V prvej etape sa školili lektori vzdelávania, v podrobnom popise projektu nazývaní multiplikátori. V druhej etape školili multiplikátori prezenčnou formou frekventantov, učiteľov základných a stredných škôl, a tretia etapa, o ktorej budeme v novinách prinášať ešte veľa informácií, je obdobou druhej etapy, ale bude zabezpečovaná on-line formou.

V prvej sérii je zachytená prvá etapa vzdelávania lektorov na tvorbu školských vzdelávacích programov?

Presne tak, v prvej sérii multimediálnych vzdelávacích CD je zachytená prvá etapa vzdelávania, konkrétne lektorov pre prezenčnú formu vzdelávania. Obsahuje záverečné práce lektorov, vypracované formou prezentácií v programe PowerPoint. Tieto sú verejnosti k dispozícii na CD nosiči osobitne, v pútavom

(pokračovanie rozhovoru na strane 2)

Reforma školstva: stav – problémy a perspektívy (3. časť)

Strany 4 – 5

Veľká ilúzia českého školstva

Prof. PhDr. Petr Piťha, CSc.

Strany 6 – 7

Tajomstvo múdrych fínskych detí

Strana 8

Kvalita vzťahu žiak – škola – zamestnávateľ sa zúročí na trhu práce

Rozhovor s Ing. Marianom Galanom z odboru stredných škôl a jazykových škôl MŠVVaŠ SR

Strany 9 – 11

Chalupka nezostarol

Reportáž z Chalupkovho Brezna 2012

Strany 14 – 15

Národná stratégia pre globálne vzdelávanie na období rokov 2012 – 2016

Strany 28 – 30

NÁVŠTEVA

Strategické technologie

Na dvojdňovú návštevu Slovenska zavítal vo štvrtok 18. októbra generálny riaditeľ Direktoriátu pre výskum a inovácie Európskej komisie Robert-Jan Smits. Pozvanie na stretnutie s významnými osobnosťami výskumu a vývoja na Slovensku, predstaviteľmi firiem či rektormi vysokých škôl prijal od ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušana Čaplovača.

Dopoludnia sa generálny riaditeľ direktoriátu zúčastnil spolu so štátnym tajomníkom ministerstva školstva Štefanom Chudobom na seminári Ústavu elektroniky a fotoniky Fakulty elektrotechniky a informatiky Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. S podmienkami na identifikovanie strategických technológií a inovácií pre rozvoj hospodárstva Slovenska a jeho regiónov sa R.-J. Smits oboznámil na konferencii *Smart Specialisation stratégie na Slovensku*. Európska komisia označila proces identifikovania strategických technológií a inovácií pojmom „Smart Specialisation" a jeho výsledkom má byť zostavenie „Smart Specialisation stratégií" v jednotlivých krajinách Európskej únie a ich regiónoch. Ich vypracovanie je jednou z podmienok získania pomoci zo štrukturálnych fondov na výskum a inovácie na obdobie rokov 2014 – 2020. **(mi)**

ROZHOVOR

Multimediálne vzdelávacie CD...

(dokončenie rozhovoru zo strany 1)

grafickom vyhotovení. Rovnako je v médiu samostatne umiestnená aj metodika tvorby školských vzdelávacích programov. K jednotlivým kapitolám metodiky sú vypracované odborné komentáre, ktoré majú pomôcť učiteľovi k rýchlej orientácii v jednotlivých častiach metodiky. Čo však tvorí spomínanú spätnú väzbu na vzdelávanie multiplikátorov, sú odkazy na prezentácie pri odborných komentároch k jednotlivým prezentáciám lektorov. Odkazy na prezentácie sú praktickými ukážkami, ako postupovať pri tvorbe školského vzdelávacieho programu.

Tvorba prvej série bola určite náročná. Nakoľko tvorcovia museli zosúladiť obsah komentárov s prezentáciami lektorov?

Je to tak, bolo nevyhnutné prejsť všetky prezentácie a tie logicky zoradiť podľa príslušnosti k jednotlivým častiam metodiky a súčasne zladiť spoločnú koncepciu obsahu pre všetky cieľové skupiny. Rada by som touto cestou vyslovila poďakovanie za spoluprácu tvorcom CD nosičov prvej série, recenzentom, spoločnosti, ktorá pre nás pripravila grafické spracovanie celej série, ale aj našim multiplikátorom, ktorí nám v prvej etape poskytli jednak cenný materiál na tvorbu a v druhej etape úspešne vyškolili vyše 7 000 učiteľov základných a stredných škôl.

Vieme ešte čitateľom povedať niečo viac k obsahu multimediálnych vzdelávacích CD?

Už by som len rada dodala, že nosiče pre základné školy a gymnáziá obsahujú aj doplnkové motivačné materiály pre učiteľov, ktoré budú môcť využiť či už pri tvorbe školského vzdelávacieho programu, alebo priamo na prípravu vyučovacej hodiny.

Kedy sa dostane prvá séria do škôl?

Učitelia ju nájdu v balíkoch Učiteľských novín, balenie a expedícia sú v štádiu riešenia s vydavateľom. **(lu)**

Prichádza školské ESO aj ďalšie zásadné zmeny

AKTUÁLNE OTÁZKY ŠKOLSTVA

Kežmarské Žľaby sa stali od 5. do 6. októbra miestom, kde sa stretli zástupcovia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR, Odborového zväzu pracovníkov školstva a vedy na Slovensku (OZPŠaV), pracovníci krajských školských úradov a predstavitelia odborov školstva samosprávnych krajov, aby rokovali o aktuálnych otázkach v školstve. Paradoxom bolo, že niektoré samosprávne kraje neposlali na stretnutie kľúčových ľudí zodpovedných za školstvo. Dali tým najavo (ne)záujem o procesy, ktoré sa v školstve očakávajú v najbližšom čase.

Hlavnými boli otázky rušenia špecializovanej štátnej správy v školstve a jej prechod pod obvodné úrady, zmeny v legislatíve v oblasti odborného vzdelávania, kreditného systému a v regionálnom školstve vôbec.

Vedúci služobného úradu MŠVVaŠ SR Ivan Stankovský na úvod zdôraznil, že súčasná stratégia ministerstva je postavená na odbornom dialógu všetkých zainteresovaných a hľadaní najlepších riešení. Účastníkov privítal aj predseda OZPŠaV Pavel Ondek, spolu s podpredsedom zväzu Martinom Matákom hovorili o svojom pohľade na súčasnú situáciu v regionálnom školstve.

Ladislav Haas z MŠVVaŠ SR predstavil zámery v oblasti racionalizácie riadenia školstva na strednom článku. V súlade s programovým vyhlásením vlády SR sa pripravuje zrušenie krajských školských úradov (KŠÚ) ako špecializovanej štátnej správy v školstve a ich prechod pod obvodné úrady. Tento proces zmien, nazývaný v skratke ESO (efektívna, spoľahlivá a otvorená štátna správa), by sa mal uskutočniť už v najbližšom čase a neočakáva sa prepúšťanie a znižovanie počtov zamestnancov, ktorí vykonávali na KŠÚ odborné činnosti.

Marian Galan z toho istého ministerstva, jeden z kľúčových odborníkov na odborné školstvo u nás, predstavil zmeny v novele zákona o odbornom vzdelávaní a príprave. Zákon ustanovuje povinnosť zverejňovať informácie o uplatnení absolventov stredných škôl na trhu práce podľa jednotlivých stredných škôl, odborov a krajov. Informoval o stave prípravy zmien i o novej metodike účasti zamestnávateľov na ukončovaní štúdia. V jednotlivých formách ukončovania štúdia sa účasť zamestnávateľov zjednotí. Stanoví sa aj jednotný postup orgánov miestnej štátnej správy v školstve pri informovaní zamestnávateľov o termínoch konania jednotlivých skúšok a pripravuje sa aj doplnenie subjektov koordinácie odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce na regionálnej úrovni o zriaďovateľov súkromných a cirkevných škôl.

Samosprávny kraj bude od školského roku 2013/2014 vždy do 30. septembra určovať po prerokovaní v krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu všeobecne záväzným nariadením počet tried prvého ročníka stredných škôl financovaných z rozpočtovej kapitoly rezortu školstva vo svojej územnej pôsobnosti. Očakáva sa zníženie počtu typov stredných odborných škôl zo súčasných 62 na 14. Okrem iného sa zavádza možnosť získania nižšieho stredného vzdelania aj na strednej odbornej škole.

Pripravuje sa tiež podpora budovania centier odborného vzdelávania a prípravy zo strany štátu za výraznej participácie zamestnávateľov. Ministerstvo pracuje na ďalších systémových zmenách, viac zodpovednosti pri príprave žiakov sa prenáša na zamestnávateľov. Od budúceho školského roka sa s väčšou intenzitou začne pracovať na duálnom systéme. V apríli sa uskutoční medzinárodná konferencia k tejto téme za účasti zástupcov z Rakúska, Nemecka, zo Švajčiarska, kde majú s týmto modelom bohaté skúsenosti. Bude sa diskutovať, ktoré prvky a ako zapracovať do našej legislatívy.

O kreditnom systéme v ďalšom vzdelávaní a zmenách, ktoré sa pripravujú, hovoril Ľubomír Drga z MŠVVaŠ SR. V súčasnosti je akreditovaných viac ako 800 vzdelávacích programov na vzdelávanie učiteľov, ale ich skladba je veľmi nevyvážená. Málo programov je najmä pre odborné školy a učiteľov odborných škôl. Tam sú v súčasnosti najväčšie slabiny.

O jednotlivých témach budeme na stránkach Učiteľských novín písať v blízkej budúcnosti podrobnejšie. **(lupa)**

Na fotografii zľava Martin Maták, Pavel Ondek, Ivan Stankovský a Zdenko Krajčír. ***Foto Ľubomír PAJTINKA***

Mnohí Slováci v zahraničí majú prístup k vzdelaniu v rodnom jazyku

NÁRODNOSTNÉ ŠKOLY

Srbsko, Chorvátsko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko a Ukrajina – v týchto šiestich krajinách sa vzdelávajú deti našich krajanov v slovenských národnostných školách, resp. v školách s výučbou slovenského jazyka.

Vyplýva to zo správy o stave vzdelávania Slovákov žijúcich v zahraničí a o postavení slovakistiky na univerzitných pracoviskách, kde pôsobia vyslaní lektori slovenského jazyka a literatúry. Správa tiež hovorí, že najviac žiakov sa v slovenskom jazyku vzdeláva na základných školách v Maďarsku (3 600) a Srbsku (3 062), za nimi nasleduje Rumunsko (494) a Poľsko (153).

„Aj keď záujem o vzdelávanie v slovenskom jazyku prejavujú krajania i v ďalších európskych štátoch, väčšinou je realizované na princípe dobrovoľnosti vo víkendových školách, jazykových krúžkoch či prostredníctvom krajanských organizácií. Ide o také destinácie, ktoré boli cieľom emigračnej vlny pred rokom 1989 (USA, Argentína, Kanada, Austrália), ale aj krajiny, kde po roku 1989 odišiel vyšší počet Slovákov z dôvodu pracovných príležitostí (Írsko, Veľká Británia, Nemecko, Rakúsko)," konkretizuje minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič.

Podľa jeho slov rezort školstva v záujme zachovania kultúrnej identity slovenskej menšiny žijúcej v zahraničí podporuje výučbu slovenského jazyka aj vysielaním učiteľov na základné a stredné školy, a to na základe medzinárodných bilaterálnych dohôd medzi ministerstvami oboch krajín. V školskom roku 2011/2012 pôsobilo na týchto školách dvanásť učiteľov slovenského jazyka, konkrétne v Maďarsku (4), Rumunsku (2), na Ukrajine (5) a vo Francúzsku (1). Správa o stave vzdelávania Slovákov žijúcich v zahraničí a o postavení slovakistiky na univerzitných pracoviskách informuje aj o výučbe slovenského jazyka na vysokých školách v zahraničí a lektorátoch slovenského jazyka a kultúry, na ktorých pôsobia pedagógovia vysielaní a financovaní Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. V akademickom roku 2011/2012 prednášalo na univerzitách a inštitútoch v zahraničí celkom 23 lektorov slovenského jazyka a kultúry v 15 krajinách sveta. Slovenčina sa na jednotlivých univerzitách v zahraničí študuje jednak v rámci slovakistiky (ako odborové štúdium) alebo ako cudzí jazyk, ale aj v rámci interdisciplinárnych štúdií – slavistika. Najdlhšiu tradíciu výučby slovakistiky majú univerzity v Segedíne, Bukurešti, Ľubľane a Budapešti. Celkový počet študentov študujúcich slovenčinu v zahraničí (v rôznych formách, na rôznych úrovniach, stupňoch) je 1 191.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra

ŠTRAJK UČITEĽOV

Rokovanie odborového zväzu

Rada Odborového zväzu pracovníkov školstva a vedy na Slovensku na svojom mimoriadnom zasadnutí dňa 15. októbra 2012 prebrala a zhodnotila výsledky rokovaní o požiadavkách zväzu, ktoré boli prezentované na protestnom zhromaždení 13. septembra 2011 a pri štrajku dňa 13. septembra 2012. Po doterajších rokovaniach zástupcov zväzu, ktoré nepriniesli očakávané výsledky, rada zväzu vyhlásila štrajk zamestnancov školstva so začiatkom 26. novembra 2012. Je to ďalší krok, ktorým chce upozorniť vládu SR, poslancov Národnej rady SR a verejnosť na neudržateľnosť súčasného stavu v školstve a trvalú krízu v odmeňovaní jeho zamestnancov. Opätovne žiada aj o navýšenie podielu z HDP na školstvo z rozpočtu SR.

Stanovisko ministra školstva k rozhodnutiu školských odborov

Minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušan Čaplovič rešpektuje rozhodnutie Rady Odborového zväzu pracovníkov školstva a vedy na Slovensku neprijať ponuku vlády na zvýšenie platov pracovníkov školstva. Minister je naďalej presvedčený, že návrh súvisiaci so zvýšením miezd bol realistický a zohľadňoval finančné možnosti krajiny v čase nevyhnutnej konsolidácie verejného rozpočtu.

Pracovníci školstva budú tou kategóriou zamestnancov, kde by sa roku 2013 platy mali zvýšiť v priemere o 5 %, čo je približne 36 eur, pričom ostatní zamestnanci štátnej, verejnej sféry budú mať mzdy zmrazené na úrovni tohto roka, resp. dôjde k ich zníženiu.

Dnešný postoj odborov nič nemení na ministrovom úsilí postupne realizovať ďalšie kroky smerujúce k skvalitneniu vyučovacieho procesu, zvyšovaniu spoločenského postavenia učiteľov, pričom mzdové otázky sú jedným z nevyhnutných krokov na dosiahnutie tohto dlhodobého cieľa.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra

UČITEĽSKÉ NOVINY

Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a,
833 63 Bratislava, IČO: 17314852.

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo@pomichal.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 25. 10. 2012.

EV 2461/08

Vyberte nového Zlatého Amosa

ŽIACKA ANKETA

Dňa 5. októbra pri príležitosti Medzinárodného dňa učiteľov občianske združenie Adevyk s podporou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR vyhlasuje 7. ročník ankety o najobľúbenejšieho učiteľa, učiteľku na Slovensku Zlatý Amos.

Tento ročník bude siedmy v poradí, a preto sme sa rozhodli semifinálové a finálové kolo pripraviť symbolicky 3. a 4. mája 2013. Dúfame, že sedmička prinesie šťastie tým najobľúbenejším učiteľom na Slovensku, pretože charakteristika tohto čísla sedí práve na povolanie učiteľa. Dôležitou vlastnosťou sedmičky je snaživosť a vedenie, pochopenie pre druhých, často kombinované s prirodzenou múdrosťou. Sedmička je číslo, ktoré prináša šťastie, a my dúfame, že šťastie prinesie tak žiakom, ako aj najobľúbenejším učiteľom na Slovensku.

Cieľom ankety je predovšetkým popularizácia učiteľov, ktorí podľa hodnotenia žiakov významne prispievajú k vytváraniu kvalitného vzťahu medzi žiakmi a učiteľmi. Podujatím prispievame k založeniu tradície oceňovania učiteľov za aktívnej účasti žiakov. Je realizované na celom Slovensku, s postupovými súťažnými kolami od základného cez krajské až po celoslovenské. Učitelia, ktorí sa dostanú na popredné priečky, sú odmenení a myslíme si, že sú tak motivovaní na vytváranie bližšieho vzťahu so žiakmi a že skvalitnia svoju ďalšiu prácu. Samozrejme, nezabúdame odmeniť ani žiakov, ktorí sa do ankety zapoja tým, že navrhnú svojho najobľúbenejšieho učiteľa. Anketa sa prezentuje aj v médiách, čo nám umožňuje spopularizovať povolanie učiteľa.

Najväčšiu a najdôležitejšiu prácu odvedú žiaci, ktorí učiteľa navrhnú, pretože musia napísať jeho charakteristiku a príbeh. Príbehy o učiteľoch sú úžasné a porota má naozaj ťažkú úlohu vybrať najlepších.

Anketa vedie žiakov k tomu, aby ukázali celému Slovensku svojich učiteľov, ktorí im dávajú do života nielen vedomosti, ale aj dobrú výchovu. Žiaci sú vďační svojim učiteľom a my ako organizátori sa snažíme ukázať ich vďaku verejnosti a oceniť ich snaženie.

Učiteľ, ktorý sa stane Zlatým Amosom je odmenený hlavnou cenou 3 500 eur a insígniami korunou a žezlom. Ďalšími oceneniami v ankete sú: Amos press – hodnotí Slovenský syndikát novinárov, Amos sympaťák – internetové hlasovanie, Zlatá škola – škola, ktorá zašle do ankety najviac prihlášok, a ďalej Pedagóg, na ktorého sa oplatí spomínať, Naj učiteľ matematiky, Naj učiteľ fyziky a Naj učiteľ chémie. Odmenení sú aj žiaci – za najlepšiu poviedku a internetové hlasovanie. Od tohto ročníka pribudne nové ocenenie na pamiatku pána Gašperana, ktorý založil tradíciu ankety Zlatý Amos na Slovensku – Cena Jána Gašperana.

Finále sa uskutoční v Košiciach v budove Historickej radnice. Informácie a prihlášky sú na stránke www.zlatyamos.sk.

Za organizátorov ankety
Renáta VADÁSYOVÁ, riaditeľka ankety
Eva KLIKÁČOVÁ, predsedníčka organizačného štábu

Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko

SÚŤAŽ

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Štátny pedagogický ústav, SPN – Mladé letá, Matica slovenská, Vydavateľstvo Matice slovenskej, Spolok slovenských spisovateľov, Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí vyhlasujú 21. ročník celoštátnej literárnej súťaže s medzinárodnou účasťou *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko*.

Cieľom súťaže je podchytiť, rozvíjať a prehĺbiť záujem detí a mládeže o slovenčinu a Slovensko, o významných dejateľov Slovenska a svojho kraja, o miestne spoločenské a kultúrne problémy a nárečia formou slohových úloh, pokusov o umelecké vyjadrenie myšlienok v podobe prozaických žánrov a básní.

Tento ročník sa bude niesť v znamení 1 150. výročia príchodu Konštantína a Metoda na naše územie, 165. výročia prijatia Žiadostí slovenského národa v Liptovskom Mikuláši, 150. výročia založenia Matice slovenskej, 95. výročia prijatia Deklarácie slovenského národa v Martine a 20. výročia vzniku Slovenskej republiky. Roku 2013 si pripomenieme aj viaceré výročia významných osobností v dejinách slovenského národa – 220. výročie narodenia Jána Kollára, 200. výročie úmrtia Antona Bernoláka a narodenia Samuela Tomášika, 185. výročie narodenia Pavla Dobšinského, 160. výročie narodenia Jozefa Škultétyho, 150. výročie narodenia Jána Čajaka st., 125. výročie narodenia Martina Rázusa, 110. výročie narodenia Fraňa Kráľa a 90. výročie narodenia Kristy Bendovej.

Do súťaže sa môžu zapojiť žiaci všetkých typov a druhov základných, špeciálnych a stredných škôl na území Slovenskej republiky prostredníctvom škôl a iných subjektov a v zahraničí prostredníctvom škôl, spolkov a organizácií Slovákov žijúcich v zahraničí.

Súťažné práce sa budú posudzovať v štyroch kategóriách:

- v 1. kategórii sa posudzujú práce žiakov I. stupňa ZŠ,
- v 2. kategórii práce žiakov II. stupňa ZŠ a žiakov 1. – 4. ročníka osemročných gymnázií,
- v 3. kategórii práce žiakov stredných škôl,
- v 4. kategórii práce žiakov zo zahraničia.

V prvých troch kategóriách sa posudzujú práce žiakov zo škôl na Slovensku a budú do nich zaradené aj práce žiakov špeciálnych škôl.

Do celoštátneho kola postúpi maximálne päť súťažných prác v každej kategórii z jednej školy. Na každom exemplári súťažnej práce musia byť nevyhnutne tieto identifikačné údaje: meno, priezvisko a adresa žiaka, ročník, typ a adresa školy, mailová adresa školy, meno, priezvisko a mailová adresa učiteľa a pečiatka školy. Každá súťažná práca musí byť vyhotovená v štyroch exemplároch. Školy a ostatní prihlasovatelia zodpovedajú za to, že zaslané práce sú prácami súťažiacich žiakov, neboli už posudzované v tejto súťaži ani v iných súťažiach, ako aj za dodržanie všetkých súťažných podmienok. Pri nedodržaní súťažných podmienok nebudú práce zaradené do celoštátneho kola súťaže. Organizačný poriadok súťaže je uverejnený na internetovej stránke Štátneho pedagogického ústavu www.statpedu.sk a na internetovej stránke Ministerstva kultúry SR www.culture.gov.sk (sekcia Pôsobnosť ministerstva/Štátny jazyk).

Súťažné práce vybrané do celoštátneho kola treba zaslať do 31. januára 2013 (Slováci žijúci v zahraničí do 1. marca 2013) v štyroch exemplároch na adresu: Štátny pedagogický ústav, Pluhová 8, 830 00 Bratislava, heslo PREČO MÁM RÁD SLOVENČINU, PREČO MÁM RÁD SLOVENSKO (Slováci žijúci v zahraničí na adresu: Krajanské múzeum Matice slovenskej, Mudroňova 1, 036 52 Martin, Slovenská republika, alebo na mailovú adresu domhronskeho@matica.sk).

Záujemcovia o súťaž môžu získať ďalšie informácie v Štátnom pedagogickom ústave (e-mail: spu@statpedu.sk, tel. č.: 02/4927 6111).

Odborné poroty určia v každej kategórii kandidátov na Hlavnú cenu, na Cenu poroty a na Čestné uznanie. V každej kategórii môžu udeliť aj Osobitnú cenu poroty. Osobitne ocenia učiteľov a školy podľa počtu a úrovne súťažných prác žiakov.

Slávnostné vyhlásenie výsledkov 21. ročníka súťaže sa uskutoční 13. júna 2013 v Nových Zámkoch.

Doc. PaedDr. Viliam KRATOCHVÍL, PhD.,
riaditeľ Štátneho pedagogického ústavu

Hodnotenie a indikátory kvality vzdelávania v rámci pripravovaných zmien v testovaní maturantov

ODBORNÉ SEMINÁRE

Miesta a termíny konania:

Prešov	Hotel Lineas	29. 10. 2012
Košice	Aula Maxima Technickej univerzity	30. 10. 2012
Bratislava	Kongresové centrum Družba	5. 11. 2012
Nitra	Hotel Mikado	6. 11. 2012
Žilina	Hotel Slovakia	7. 11. 2012
Trnava	SOŠ obchodu a služieb	8. 11. 2012
Banská Bystrica	Mestský úrad	9. 11. 2012
Trenčín	Obvodný úrad	12. 11. 2012

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) organizuje odborné semináre na tieto témy:

- Zmeny v obsahu maturitnej skúšky z vyučovacích jazykov, cudzích jazykov a matematiky, ako i zmeny v celkovej koncepcii maturitnej skúšky;
- Merateľnosť indikátorov kvality vzdelávania.

Obsah seminárov je výstupom projektu *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v SR v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania*, ktorého riešiteľom je NÚCEM.

Bližšie informácie ohľadom seminára, pozvánka a návratka sú prístupné na webovej stránke www.nucem.sk v časti Projekty ESF. Ohľadom informácií o účasti na seminároch kontaktujte Jakuba Kováča mailom na jakub.kovac@nucem.sk alebo telefonicky na čísle 02/6826 0313.

(do)

POZVÁNKA

Externé testovanie v oblasti vzdelávania

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania v rámci napĺňania projektu *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v SR v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania* realizuje druhý cyklus aktualizačného vzdelávania *Externé testovanie v oblasti vzdelávania, tvorba testovacích nástrojov a metódy ich hodnotenia*.

Je určené všetkým učiteľom vyučovacích jazykov, cudzích jazykov a matematiky základných a stredných škôl, ktorí majú záujem o získanie kompetencií, ako tvoriť a vyhodnocovať testové položky a testy.

Termín konania: 3. – 5. december 2012, **miesto konania:** Kongresové centrum vysokoškolského internátu Družba, Botanická 25, Bratislava.

Vzdelávanie má tri stupne, na každý deň je vyhradený jeden. Na absolvovanie vzdelávania a získanie kreditov je potrebné zúčastniť sa všetkých troch stupňov vzdelávania. Úspešní absolventi dostanú osvedčenie o absolvovaní vzdelávania a získajú 10 kreditov. NÚCEM ich tiež bude prednostne oslovovať ako tvorcov položiek do banky úloh, prípadne na ďalšie pozície súvisiace s tvorbou testovacích nástrojov a ich hodnotením. Tieto činnosti budú honorované.

Obsah vzdelávania:

- Legislatívny rámec národného testovania v oblasti vzdelávania;
- Procesuálne otázky testovania v oblasti hodnotenia výchovy a vzdelávania na veľkých vzorkách;
- Tvorba testových položiek a testov a metódy ich hodnotenia.

Bližšie informácie ohľadom vzdelávania, pozvánka a prihláška sú prístupné na webovej stránke www.nucem.sk v časti Projekty ESF. V prípade záujmu o účasť kontaktujte Mgr. Stanislavu Hraškovú mailom na stanislava.hraskova@nucem.sk alebo telefonicky na čísle 02/6826 0304.

PaedDr. Ivana PICHANIČOVÁ, PhD.

BIELA PASTELKA

Študenti Gymnázia Hansa Selyeho v Komárne sa zúčastnili verejnej zbierky

Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska podáva pomocnú ruku ľuďom so zrakovým postihnutím. Cieľom je navrátiť stratenú sebadôveru a pomôcť skvalitniť život tým, ktorí v dôsledku choroby alebo úrazu prišli o zrak.

Verejná zbierka na podporu ľudí s ťažkým zrakovým postihnutím Biela pastelka sa uskutočnila dňa 26. septembra 2012 aj v uliciach Komárna. Keďže Gymnázium Hansa Selyeho sa každý rok zúčastňuje verejných finančných zbierok, ani tento rok medzi dobrovoľníkmi nechýbali naši študenti. Počas kampane sa rozdávali spinky, biele pastelky, ktoré sú symbolom sveta nevidiacich, a informačné letáky.

Poďakovanie patrí Únii nevidiacich a slabozrakých v Komárne, ktorá umožnila študentom školy aspoň na chvíľu nazrieť do sveta nevidiacich a takýmto spôsobom im podať pomocnú ruku. A poďakovanie patrí aj vedeniu školy a všetkým pedagógom, ktorí uvoľnili z vyučovacích hodín potrebný počet študentov-dobrovoľníkov.

Annamária KOMÁROVÁ

ANKETA UN

Čo sa vám zatiaľ v napĺňaní školskej reformy nedarí, čo by sa malo zmeniť, aby vás to posunulo dopredu?

Riaditeľka plnoorganizovanej Základnej školy v Jablonici Mgr. Magdaléna Tomková:

Ako riaditeľka som celé svoje funkčné obdobie strávila nočnou morou – vytváraním náplne školského vzdelávacieho programu, osnov, plánov. Nefunguje celá spoločnosť, a niekto si myslí, že škola to všetko vyrieši pridávaním prierezových tém, množstvom kolónok v plánoch. Vôbec si takto nevysvetľujem voľnosť.

Čo by nás posunulo vpred? Nižší úväzok – reálne 20 hodín týždenne, zaplatiť profesionálny dozor počas prestávok, funkčné podporné inštitúcie, nevymýšľanie si zbytočných súťaží. Odbremenilo by ma najmä, keby som nemusela stále sedieť pri počítači. Bolo by dobré, keby štát prevzal zodpovednosť za včasné riešenie havarijných situácií – veď obec nemá len školu. U nás je to momentálne napríklad nefunkčné kúrenie...

Zástupkyňa riaditeľky Strednej priemyselnej školy v Myjave Mgr. Iveta Maliariková:

V živote len málo vecí môžeme hodnotiť ako čierne alebo biele, dobré alebo zlé. Život je zložitejší, komplikovanejší. Platí to aj o školskej reforme. Má svojich zástancov, má i svojich odporcov. Má svoje pozitíva i negatíva.

Nechcem spochybňovať jej opodstatnenie. Zmena bola potrebná. Veď vo viacerých predmetoch bolo evidentné predimenzovanie učiva. Často dominovalo pamäťové osvojovanie si veľkého množstva poznatkov v hotovej podobe nad tvorivosťou. Reforma však bola spustená narýchlo, bez akceptovania viacerých výhrad pedagogickej verejnosti. Školské vzdelávacie programy poskytli školám ruka v ruke so zodpovednosťou aj istú dávku slobody. Tá však bola v mnohých oblastiach okliešťená nedostatkom financií v slovenskom školstve. Pozitívom školských vzdelávacích programov bola možnosť vypracovať profil školy, berúc do úvahy podmienky školy a jej prostredia. Inou stránkou je formálna úprava vzorových školských vzdelávacích programov – niekoľko sto strán s obrovským množstvom informácií, v ktorých sa ľahko stratí aj pozorný čitateľ.

Dodnes školám chýbajú učebnice z viacerých vyučovacích predmetov. Opäť záťaž pre učiteľov – vypracovať pracovné listy, učebné texty, pripraviť úryvky z literárnych diel či cvičenia. Ale aj finančná záťaž pre školy v podobe kopírovania týchto pracovných listov.

V súvislosti so školskou reformou mi nedá nespomenúť ešte jeden fakt. Týka sa slovenského jazyka a literatúry. Tento predmet prešiel azda najvýraznejšou obsahovou zmenou. Zmenil sa pomer učiva zo slovenského jazyka a učiva z literatúry v pomere 2 : 1. Slovenčinári očakávali, že tejto skutočnosti sa prispôsobí aj váha jednotlivých častí maturitných zadaní. Opak bol však pravdou. Väčšia váha (v pomere 3 : 2) sa kladie na otázky z literatúry.

Reforma školstva: stav – problémy a perspektívy

MILÉNIUM

Vážení čitatelia, v UN vám na pokračovanie predkladáme analytické štúdie prof. Mirona Zelinu, DrSc., autora mnohých reforiem nášho školstva. Za ostatných 22 rokov spolupracoval takmer so všetkými ministrami školstva, je spoluautorom *Milénia*. Istotne nie so všetkými jeho názormi budete súhlasiť, ale pre pravdu času a histórie, či súčasnosti, je to dokument jedného zo zainteresovaných odborníkov, ktorý pracoval na zmenách školstva v Slovenskej republike. Jeho príspevky sme rozdelili do niekoľkých častí s tým, že neočakávame len jeho monológ, vyjadriť sa môže každý, komu záleží na hodnotení a smerovaní zmien, ktoré sa udiali v minulosti a dejú v súčasnosti. Ako redakcia tým chceme podporiť demokratickú účasť, diskusiu všetkých, ktorým leží na srdci výchova našich detí – našej budúcnosti.

3. časť – Naplnenie pilierov reformy (pokračovanie)

Tretí pilier

„Zmeniť obsah učiva, redukovať nefunkčné učivo, urobiť ho kontrolovateľnejším a životnejším.“

Zmena, reforma obsahu vzdelávania na všetkých stupňoch škôl je jednou z podstatných oblastí reformy školstva.

V tomto pilieri sa navrhol dvojúrovňový model vzdelávania, t. j. zavedenie štátneho a školského vzdelávacieho programu, prehodnotenie funkčnosti príliš podrobných, náročných a pre život nepotrebných poznatkov vo vzdelávacích obsahoch. Zmeny sa uskutočnili, učivo sa redukovalo (i keď proces výberu podstatného učiva nie je dokončený), realizujú sa národné a medzinárodné merania na kontrolu osvojenia si učiva, vytvorili sa podmienky na porovnávanie vzdelávacích výsledkov, kladie sa dôraz na učivo využiteľné v živote. Definovali sa štandardy pre jednotlivé stupne škôl. Priestor pre školské programy na I. a II. stupni ZŠ sa vytvoril v rozsahu približne 23 % z celkovej časovej dotácie. Na gymnáziách je to ešte viac a podobný priestor sa vytvoril pre školské programy na stredných odborných školách. V odbornom školstve sa mení obsah vzdelávania, väčší akcent sa kladie na praktické činnosti, ktoré potrebuje naša hospodárska politika.

S reformou v oblasti obsahu vzdelávania nemôžeme vysloviť spokojnosť. Pôvodne sa malo nefunkčné učivo redukovať až o 30 – 40 %. Skutočnosťou je redukcia vo všeobecnosti okolo 23 %, ale sú predmety a oblasti, kde k redukcii učiva došlo len minimálne. A sú tiež príklady z praxe, že vypustené učivo zo štátneho vzdelávacieho programu sa presunulo do školského vzdelávacieho programu. Motiváciou tejto transformácie je najmä obava z neúspechu žiakov pri meraniach, pri prechode na inú školu, pri maturitách a podobne. Počiatočná redukcia učiva v niektorých predmetoch alebo jeho presuny boli chápané v reformných zámeroch ako úmysly, ktoré treba overovať a korigovať. Najmä medzipredmetové vzťahy nie sú dodnes dobre riešené. Napriek redukcii učiva sú sťažnosti na náročnosť a zbytočnosť niektorých tém. Obsah sa menil aj pod vplyvom meraní PISA, napr. doplnilo sa učivo o čítaní grafov, tabuliek a podobne. Predmetové komisie v Štátnom pedagogickom ústave by mali neustále prehodnocovať obsah učiva v jednotlivých predmetoch, vzdelávacích oblastiach, čo sa, žiaľ, dôsledne nestalo. Meškanie vydávania učebníc je zapríčinené aj novými, a nie celkom jasnými nárokmi na to, ako a čo má dobrá učebnica obsahovať. Teoretici a praktici pedagogiky by sa mali dohodnúť na stratégii redukovania vzdelávacích obsahov. Žiaľ, v tejto oblasti na Slovensku značne absentuje pedagogický výskum a pedagogická teória. Sú rozličné prístupy k tomu, čo považovať v danej vzdelávacej oblasti, predmetoch za základné učivo, čo za doplňujúce a rozširujúce. Publikované snahy o ponechanie voľnosti v presúvaní učiva do rozličných ročníkov škole nepovažujeme za progresívne. Tento prístup neumožňuje systémové riešenie obsahu, vzniknú problémy pri prestupe žiaka na inú školu, pri prechode na vyšší stupeň vzdelávania aj pri porovnávaní našej krajiny so zahraničnými.

Kurikulárna rada bola v reformnom materiáli projektovaná, bola ustanovená, ale aj zrušená. Kurikulárna rada sa mala zapodievať najmä zmenami v obsahu vzdelávania, nadväznosťou obsahov, analýzou ich praktickej a teoretickej užitočnosti. Dodnes nie sú jasné princípy, ako a čo redukovať, resp. presunúť alebo aké učivo doplniť do predmetov, vzdelávacích oblastí. Oblasť obsahovej reformy, ktorá patrí medzi najdôležitejšie, považujeme za jednu z najmenej naplnených.

Problémom boli a sú školské vzdelávacie programy. Pokiaľ by sa dodržiavali pravidlá štandardov, skúšania, testovania obsahu zo štátneho vzdelávacieho programu, nemuseli by sa v školských programoch objavovať obsahy zo štátneho programu. Školské programy okrem vzdelávacej úlohy mali obsahovať aj a najmä výchovné prvky založené na regionálnych realitách a osobnostných, skupinových problémoch. Analýzy ukazujú, že len približne 21 % škôl má také školské programy, ktoré sú v intenciách školskej reformy. Školské programy vytvorili priestor na tvorivosť, slobodu učiteľov, škôl. Mali sa stať dôležitým motivačným faktorom pre žiakov. Niektoré školy sa tejto možnosti vzdali a pokračujú v klasickom obsahu vzdelávania. Pritom nejde v celom kontexte len o redukciu nepotrebného učiva, ale aj o doplnenie učiva o nové významné obsahy, o presun učiva z ročníkov do ročníkov, o medzipredmetové vzťahy.

Perspektívne sa v tejto oblasti črtajú riešenia v podobe spoločných medzinárodných kurikúl – učebných osnov, obsahov predmetov aj vzdelávacích obsahov, resp. medzinárodných štandardov. Príkladom je už predkladané kurikulum pre materské školy, ale aj snahy tvoriť spoločné európske učebnice napr. fyziky, chémie, ale aj dejepisu (Nemecko – Francúzsko). Príkladom sú tiež dohody Európskej únie o vzdelávaní v cudzích jazykoch, kde sú definované normy/štandardy rozličnej úrovne ovládania cudzích jazykov vzhľadom na vek žiakov a ich zameranie.

Štvrtý pilier

„Diverzifikovať a modernizovať cesty, spôsoby, metódy a formy vzdelávania a výchovy.“

V tomto smere ide najmä o modernizáciu, inováciu metód vzdelávania a výchovy, ako aj foriem. Na Slovensku sme svedkami, že formálne skutočnosti sa často diskutujú a menia viac ako metódy, spôsoby vzdelávania a najmä výchovy. Príkladmi môžu byť zmeny vo forme polročných vysvedčení, v slovnom hodnotení, v názoroch pre a proti internátnym školám, rozličných administratívnych požiadavkách. Niekedy sa nepodstatné veci stávajú predmetom hlavným a kritickým, pritom sa menej riešia problémy okolo spôsobov, metód výchovy a vzdelávania. Diverzifikácia prístupov, spôsobov edukácie znamená poznanie a uskutočnenie rozmanitých, flexibilných prístupov vzhľadom na osobnosť žiaka, na špecifiká triedy, na klímu v triede, výchovnej skupiny. Pri modernizácii metód reformný projekt *Milénium* predpokladal najmä zavedenie metód tvorenia pozitívnych vzťahov medzi učiteľom a žiakom, používanie metód na posilnenie samostatnosti žiakov, metód na rozvíjanie ich kritického a tvorivého myslenia, na zvýšenie vnútornej motivácie do učenia, na zvnútornenie noriem disciplíny, sebariadenia žiakov.

Tento zámer sa môže plne realizovať prostredníctvom školení, výcvikov a inými spôsobmi podnecovania pedagógov a vychovávateľov do používania interaktívnych, projektových, dialogických, heuristických, autoregulačných, motivujúcich, nedirektívnych, axiologických, kreativizujúcich metód výchovy a vzdelávania. Zaviedlo sa slovné hodnotenie ako významný humanizačný a motivujúci prvok, ako aj sebahodnotenie žiakov. Ako ukazuje prax, mnohí učitelia už realizujú tieto metódy, a prebiehajúce školenia v rámci kariérneho rastu pedagogických zamestnancov sa budú sústreďovať na zmenu prístupov a štýlov učiteľov vo výchove a vzdelávaní. Ako ukázala analýza príčin zlyhania našich žiakov v testoch PISA, popri obsahu hlavná príčina spočívala práve v metódach, spôsoboch výučby a výchovy. Zmenu metód a prístupov považujeme za dlhodobý zámer, ktorý si vyžaduje spoluprácu s najlepšími pedagógmi, metodikmi, odborníkmi na celom Slovensku na všetkých úrovniach výchovy a vzdelávania. Do časti diverzifikácie možno uviesť zavedenie vzdelávania nadaných detí ako jednu z reformných zmien v našom školstve, podobne ako zmeny týkajúce sa materských škôl a vzdelávania a výchovy žiakov znevýhodnených. Realizácia tohto princípu si vyžaduje aj zmenu hodnotenia pedagógov, odborných pracovníkov a škôl. Ide o závažný teoretický a praktický problém zisťovania *kvality* školy. Merania pomocou skúšok ukazujú skôr na kvantitatívne zmeny a výsledky v oblasti výkonov. Absentujú dobre prepracované systémy zisťovania kvality školy, a pokiaľ sú aj popísané, chýba ich uvedenie do praxe a používanie. Školská inšpekcia sa sústreďuje tiež prevažne na kvantitatívne údaje, má málo možností preniknúť do procesuálnych stránok edukácie, do kultúry a klímy školy. Názory odborníkov zapodievajúcich sa kvalitou školy sa sústreďujú na analýzu konkrétnej činnosti konkrétneho pedagóga vo vyučovaní či vo výchovných aktivitách. Doterajší systém zisťovania kvality škôl, učiteľov cez sebahodnotiace, evalvačné a iné dotazníky, postojové škály je nedostačujúci. Dochádza k mnohým skresleniam. Klasickým príkladom sledovania a hodnotenia kvality školy/učiteľa sú hospitácie. Modernejšie sú rozličné formy a spôsoby auditov, napr. sledovanie vyučovania, výchovných aktivít kolegami, prizvanými expertmi, usporiadanie workshopov (seminárov, výcvikov), kde sa analyzujú konkrétne aktivity z vyučovania, výchovy, konkrétne problémy správania žiakov na základe video- alebo audiozáznamov, problémových diskusií, prípadových metód, tvorivého riešenia problémov vrátane *brainstormingu*.

Piaty pilier

„Profesionalizácia a decentralizácia riadenia.“

Decentralizácia sa uskutočňuje nielen prenesením práv a povinností na školy a samosprávy škôl a zriaďovateľov, ale aj vytvorením možností ich účasti na tvorbe školských vzdelávacích programov. Rezervy sú ešte vo väčšom vstupe rodičov do práce škôl, ako aj v oblasti racionalizácie makro- a mezostupňov riadenia školstva a ich profesionalizácie. Reformou sa zaviedlo experimentálne overovanie alternatívnych výchovno-vzdelávacích programov a tiež individuálne vzdelávanie žiakov, ktoré v doterajších zákonoch a predpisoch nebolo.

V projekte reformy sa vyslovil názor, aby sa riadenie školstva decentralizo-

valo a profesionalizovalo. Ide o veľmi citlivú problematiku personálneho riadenia systému. S úrovňou realizácie tohto piliera sú problémy. Podľa môjho názoru pretrváva dvojité riadenie škôl a školských zariadení na úrovni vyšších územných celkov a krajských školských úradov, čím dochádza k duplicite a nejasnostiam. Ohlásená reforma riadenia štátnej správy by mala túto situáciu riešiť, zatiaľ však nepoznáme podrobnosti o jej realizácii.

Prenos kompetencií na zriaďovateľov, na obce a mestá, bol motivovaný zainteresovaním konkrétnych rodičov, samospráv v tom zmysle, že najlepšie poznajú miestnu situáciu a budú rozhodovať (poslanci, rady škôl) v prospech detí, ich vzdelania a výchovy. Prenos kompetencií v zmysle decentralizácie bol politicky správnym krokom, ale jeho nedostatočné uvedomenie si u rodičov a poslancov regionálnych samospráv malo za následok, že nie v každej obci, meste sa investujú peniaze a pozornosť do výchovy a vzdelávania detí, a to ani do školského vyučovania, ani do voľného času detí. Sú štatistické prehľady o tom, že regionálne samosprávy neprispievajú do školstva a školských zariadení (materské školy, centrá voľného času a pod.) takou sumou prostriedkov, ako vyžaduje významnosť výchovy. V tomto smere boli iniciované protesty, podpisové akcie a očakáva sa, aké stanovisko zaujme vláda a parlament SR.

Je to širší problém „uvedomenia“ si sily demokratického hlasu a poslania občanov, aby zabránili poddimenzovaniu financií nielen do školstva, ale aj do statusu vzdelávania, škôl a učiteľov. Riešenie si vyžaduje dlhší čas, ale perspektívne ostáva veriť, že rodičom detí bude natoľko záležať na ich výchove a vzdelávaní, že cez poslancov regionálnej samosprávy presadia pre ne podporu. Ide nielen o poslancov, ktorí pri prenesených kompetenciách rozhodujú napr. o financiách do škôl a školských zariadení, ale aj o širšiu účasť na zlepšovaní personálneho zabezpečenia škôl, pri presadzovaní projektov, pri tvorbe školských programov, pri materiálno-technickom zabezpečení škôl. V tejto oblasti je veľa problémov, pomohla by propagácia dobrých príkladov a kritika tých samospráv, ktorým nezáleží na vzdelávaní detí.

Osobitným problémom je profesionalizácia riadenia. Prieskum na veľkej vzorke učiteľov ukázal, že riaditeľom školy by mal byť pedagóg. Jeho práca by sa mala zamerať na kvalitatívne riadenie školy, školského zariadenia. Ekonomické otázky by mal riadiť odborník na ekonomiku. V tomto smere aj projekt *Milénium* predpokladal školenia, vzdelávanie pre riadiacich pracovníkov v školstve ako súčasť zákona o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a ich funkčného vzdelávania. Týka sa to nielen škôl, ale aj pracovníkov na vyšších stupňoch riadenia vrátane priamo riadených organizácií ministerstva školstva a samotného ministerstva. Nie je dobrá prax, že do funkcií sa presadzujú politickí nominanti bez odbornej kvalifikácie a bez ich profesionálneho uznania odbornou verejnosťou.

Často prezentovaným problémom riadenia je byrokratizácia riadenia školstva. Boli pokusy debyrokratizovať školský systém, chýbajú však odborné manažérske analýzy, ako eliminovať zbytočnú administráciu, s čím by bolo spojené ušetrenie finančných prostriedkov. Moderná technika umožňuje, perspektívne, riadiť školský systém bez medzistupňov a zbytočnej administrácie a nákladov. Bolo by účelné objednať manažérsku analýzu (audit) systému riadenia a jeho racionalizácie, čo naráža na problém politických nominácií. Ani v budúcnosti sa systém nemôže zlepšiť bez identifikovania vynikajúcich učiteľov, pedagógov, odborných zamestnancov, školských manažérov, ktorí by pomohli exaktnejšie zlepšiť riadiaci systém. Vyspelé štáty venujú kľúčovú pozornosť najmä výberu riaditeľov škôl a školských zariadení a kontrolným mechanizmom ich riadenia – v našom prípade je naliehavé inovovať činnosť rád škôl, ale aj iných orgánov, napr. školskej inšpekcie. Možno tvrdiť, že reforma priniesla úžitok najmä v téze o decentralizácii riadenia škôl a výchovných zariadení, ale slabšie sa uplatnila zásada profesionalizácie riadenia. Aj v tomto prípade demokratizácia riadenia si vyžaduje čas, ale korektúry podľa princípov demokracie sa mohli a majú uskutočniť čo najskôr.

Šiesty pilier

„Učiteľ – kľúčový činiteľ vo výchove.“

Tento pilier sa v reforme školstva naplnil na úrovni legislatívy zákonom o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch. Programové dokumenty reformy predpokladali rozsiahle celoživotné vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov. Nie nezásadnou zmenou je odmeňovanie pedagogických zamestnancov podľa nových princípov zakotvených v zákone o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch, v nariadení vlády SR č. 422/2009 Z. z. zo 7. októbra 2009 a vo vyhláške č. 437/2009 Z. z. z 20. októbra 2009 o kvalifikačných predpokladoch a požiadavkách na pedagógov. Základným zámerom zákona o pedagogických a odborných zamestnancoch bolo zvýšiť motiváciu pedagógov celoživotne sa vzdelávať a permanentne sa sebazdokonaľovať.

Dnes si uvedomujeme, že je potrebné korigovať, novelizovať niektoré ustanovenia uvedeného zákona, najmä čo sa týka získavania kreditov a odmeňovania za ne tak v kariérovom raste, ako aj v prípade funkčného vzdelávania. Perspektívu možno vidieť v jasných a spravodlivých pravidlách vzdelávania, odmeňovania, získavania kreditov.

Načim podotknúť, že európske projekty pomohli vo vzdelávaní pedagógov v oblasti materských škôl, informačných systémov či učiteľov cudzích jazykov, ale v rozsahu všetkých zamestnancov škôl a školských zariadení chýba koncepcia ich zdokonaľovania, vzdelávania.

Siedmy pilier

„Finančné zabezpečenie výchovno-vzdelávacieho systému.“

I keď dotácie do školstva zo štátneho rozpočtu nerastú takým podielom, ako bolo navrhnuté v *Miléniu*, v ostatných rokoch významne pomáhajú dotácie z európskych fondov. Umožňujú nielen vzdelávanie učiteľov materských škôl, učiteľov informatiky, ostatných učiteľov, ale umožňujú aj vybavenie škôl počítačmi, informačnými technológiami, umožňujú zlepšenie materiálno-technickej vybavenosti škôl. Štrajk pedagogických a odborných zamestnancov ukázal na významné finančné podceňovanie pedagógov aj odborných zamestnancov. Tlak na vládu je v tomto smere korektný a naliehavý. Snahy zvýšiť platy by sa nemali obmedziť len na túto požiadavku, ale na celkovú dotáciu do školstva. Šesťpercentný podiel z HDP do školstva by sa mal stať víziou najbližších 5 – 6 rokov. Predstavy projektu *Milénia* sa v tomto smere nenaplnili. Argumentácia, že to nie je možné pre hospodársku krízu, nie je celkom oprávnená, pretože ide skôr o prerozdelenie zdrojov, ktoré v štáte existujú. Napríklad, ako sa medializovalo, náklady na spojenie poisťovní, ktoré nie je v tomto čase až také nevyhnutné, budú vyššie ako možné zvýšenie platov a nákladov do školstva.

Ôsmy pilier

„Podporné služby v škole – pomáhajúce profesie.“

Projekt *Milénium* aktualizoval systém psychologického a pedagogického poradenstva, špeciálnopedagogického poradenstva, vytvorila sa možnosť mať na školách asistentov, nulté ročníky, využívať aj prostriedky z regionálnych daní a škole by mali viac pomáhať zriaďovatelia, rodičia, ale aj miestna komunita. Na školách stále niet dostatok odborníkov pomáhajúcich profesií, ale stav je lepší, ako bol pred rokom 1989. Do tohto piliera možno zaradiť odbornú starostlivosť o žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, definovanie činností psychológov, špeciálnych pedagógov, liečebných pedagógov, vytváranie individuálnych vzdelávacích programov, do určitej miery sem patrí aj znižovanie počtu žiakov v triedach a podobne.

Odborníci v podporných službách môžu škole významne pomôcť aj pri riešení problémov v správaní žiakov, pri rómskej otázke, pri zlepšovaní disciplíny v školách.

Deviaty pilier

„Informačné technológie.“

Zásadnou zmenou bolo zavedenie výučby informatiky od druhého ročníka základnej školy, prebiehajú školenia, príprava učiteľov a odborníkov na informačné technológie, školy sú vybavované postupne nielen počítačmi, ale aj softvérmi, interaktívnymi tabuľami. Do informačných technológií možno zarátať aj prípravu nových učebníc (i keď v tejto oblasti stav nie je uspokojivý), možnosť využívania alternatívnych zdrojov vzdelávania, metodických materiálov, softvérov. Táto zmena je tiež jednou z podstatných a málo zdôrazňovaných v súvislosti so školskou reformou.

Desiaty pilier

„Cudzie jazyky.“

Podobne zásadnou zmenou, ktorú priniesla reforma, je povinná výučba jedného cudzieho jazyka od tretieho ročníka základnej školy a druhého cudzieho jazyka neskoršie. Prebieha národný program prípravy, vzdelávania učiteľov cudzích jazykov na I. stupni základnej školy a nasleduje príprava a vzdelávanie učiteľov na ďalších stupňoch škôl. Aj vysoké školy pripravujúce pedagógov už zareagovali na požiadavku prípravy učiteľov cudzích jazykov. Napriek tomu štatistiky kvalifikovanosti výučby cudzích jazykov na základných a stredných školách nie sú uspokojivé. Perspektívne bude potrebné inovovať celoživotné vzdelávanie učiteľov cudzích jazykov a systematicky, premyslene realizovať koncepciu ich kvalifikovanosti a sledovania účinnosti výučby cudzích jazykov. Formálny spor, či angličtina alebo iné jazyky majú byť už v treťom ročníku, je zo systémového hľadiska sekundárny.

Jedenásty pilier

„Zabezpečenie transformácie/reformy školstva.“

Bol prijatý zákon o odbornom vzdelávaní, ktorý v legislatívnej aj obsahovej úrovni napĺňa požiadavky vyslovené v *Miléniu*. Zákon o odbornom vzdelávaní deklaruje väčšie možnosti spolupráce škôl s podnikmi, firmami a väčšie prepojenie vzdelávania a odbornej prípravy na prax. Ostatné kroky ministerstva silne podporujú, aby sa do odborného vzdelávania dostalo viac žiakov, čomu prospieva aj zmena, aby osemročné gymnáziá boli len pre žiakov nadaných. Nadanie však nie je možné definovať len cez školský prospech.

Dvanásty pilier

„Odborné a celoživotné vzdelávanie.“

Tento pilier sa týkal najmä prípravy a postupu reformných zmien. Predpokladala sa a realizovala tímová práca na zákonoch, vyhláškach, ich postúpenie na diskusiu, predkladanie do vlády a parlamentu SR. Postup vypracovania a schvaľovania dokumentov do vlády a parlamentu má predpísané postupy, ktoré sa realizovali. Niektoré opozičné hlasy vytýkajú realizácii reformy, že bola a je robená príliš rýchle, že nebola dostatočne pripravená. Sčasti môže byť táto kritika oprávnená, ale, na druhej strane, reforma sa pripravovala dlhé roky a tí pedagógovia, odborní pracovníci, ktorí sa zaujímali o zámery vyjadrené v *Duchu školy*, *Konštantínovi* a *Miléniu* a poznali ich, nemuseli byť natoľko prekvapení zo zmien, ktoré sa uskutočňujú. Niekedy je tiež oprávnená výčitka, že spoločnosť, nielen odborná, mala byť viac, častejšie a podrobnejšie informovaná o tom, čo sa chce robiť a čo sa robí. Táto skutočnosť má dve stránky – zo strany tvorcov reformy mohla byť lepšia informovanosť verejnosti, ale na druhej strane aj verejnosť, najmä médiá, politici, mala prejaviť väčší záujem o zmeny v školskom systéme, a nielen sústrediť sa na kritizovanie nedostatkov. Perspektívne by bolo užitočné, keby sa čo najviac v médiách, odbornej verejnosti diskutovalo o zmenách a aby sa zmeny realizovali v praxi. V týchto príspevkoch sme chceli prispieť k úvahám o naplnení/nenaplnení reformných krokov v našom školstve a zároveň vyzvať odborníkov, širokú verejnosť na diskusiu o tom, čo je potrebné zmeniť, aby sme sa dostali na vyššiu úroveň vzdelávania a výchovy.

Reforma školstva je zložitá záležitosť. Týka sa nielen veľkého počtu učiteľov, odborníkov, žiakov, ale aj rodičov a celej spoločnosti. Je to komplikovaná oblasť aj pre odborníkov pedagogiky a príbuzných vedných disciplín. Ašpiráciou reformy bolo uskutočniť nie čiastkové zmeny (novely), ale systémové. A takéto zmeny nie sú len zložité, ale trvajú dlhší čas, preto reformu možno chápať ako proces, ktorý bude trvať ešte 4 – 5 rokov v základnom ponímaní a v dlhodobejšom musí byť permanentný. Vyplýva to nielen z ekonomickej, politickej a zo spoločenskej situácie na Slovensku, ale aj z nových poznatkov pedagogickej vedy. Dôležité však je, že proces reforiem sa realizuje a ostáva otvoreným systémom na ďalšie inovácie, zlepšenia.

Prof. PhDr. Miron ZELINA, DrSc., Dr. h. c.

ANKETA UN

Možno by nebolo zlé zamyslieť sa aj nad zmenou financovania škôl v závislosti od počtu žiakov. Aby kvantita nebola na úkor kvality. Aby mali šancu prežiť aj školy s nižším počtom študentov, ale s dôrazom na vysokú kvalitu výchovno-vzdelávacieho procesu.

Jednoznačne by bolo potrebné znížiť administratívnu záťaž učiteľov. Veď každý rok pribúdajú tabuľky, tlačivá... Zmenia sa katalógové listy či osobné spisy žiakov. Arabské číslice nahradia rímske, vyčiarkovanie zľava doprava sa zmení opačne. Učitelia by radi viac učili, než vypisovali papiere.

S pribúdajúcimi problémami v školstve by sa malo viac hovoriť nielen o právach žiakov, ale aj o ich povinnostiach. A v neposlednom rade aj o právach učiteľov. Bez adekvátneho spoločenského postavenia učiteľov sa len ťažko zrealizujú potrebné zmeny.

Čo dodať na záver? Reforma školstva bola spustená ku konkrétnemu dátumu. Pôjde však o dlhodobý proces. Na ceste zmien slovenského školstva želám všetkým kolegom veľa trpezlivosti, tvorivých nápadov, učeniachtivých žiakov a najmä pevné zdravie.

Riaditeľka plnoorganizovanej Základnej školy v Starej Turej Mgr. Jana Koštialová:

Z pozície riaditeľky sa môžem vyjadriť o napĺňaní reformy veľmi málo, lebo vo funkcii som príliš krátko. Momentálne s kolegyňami prerábame a dopĺňame dokumenty školského vzdelávacieho programu. Mne samotnej sa v súčasnej školskej reforme, ktorá beží už piaty rok, nepáči nejednotnosť vo vyučovaní jednotlivých predmetov. Po spustení reformy sa hovorilo, že reforma dáva školám priestor a tvorivosť, ale zabudlo sa na jednotnosť. Bolo by vhodné, keby všetky základné školy mali jednotné učebné plány a osnovy hlavných predmetov. Zisťujeme totiž, že keď žiaci zmenia školu, v danom ročníku mávajú veľké problémy, spôsobené tým, že školy majú celé učebné celky popremiestňované do iných ročníkov. Vtedy u nich nastáva problém doučovania a dobiehania učiva. Ďalším problémom je potom aj Monitor. Pri spustení reformy nás učiteľov kompetentní povzbudzovali – budete si učiť, ako chcete. Ale na dôsledky tohto chaosu nik nepomyslel. Prídu k nám žiaci, ktorí sa v predchádzajúcej škole učili úplne iné predmety. Tento problém poznajú aj učitelia stredných škôl. Preto si myslím, že reformu v školstve môže dopredu posunúť iba jednotnosť, kvalitné vypracovanie učebných osnov a plánov a dobré knihy. To je ďalší veľký problém – chýbajú kvalitné učebnice. Som učiteľkou matematiky a často cítim absenciu kvalitných učebníc a dobrých zbierok. Máme síce nové učebnice z matematiky, ale učíme z nich minimum. Radšej sa vraciame ku knihám z autorskej dielne Ondreja Šedivého a kolektívu. Tento súbor kníh bol dobrý a kvalitný. Stačilo ho upraviť po dohode s autorom, a nie vydať nové, nepoužiteľné knihy, v ktorých sa skáče z jedného celku do druhého. Mnohé knihy na hlavné predmety ešte ani nemáme. A nechápem celkom ani to, ako je možné, že ako prvé boli vydané knihy z výtvarnej výchovy. Nemusíme robiť niečo nové za každú cenu, len aby to bolo nové...

Foto Milan SOUKUP

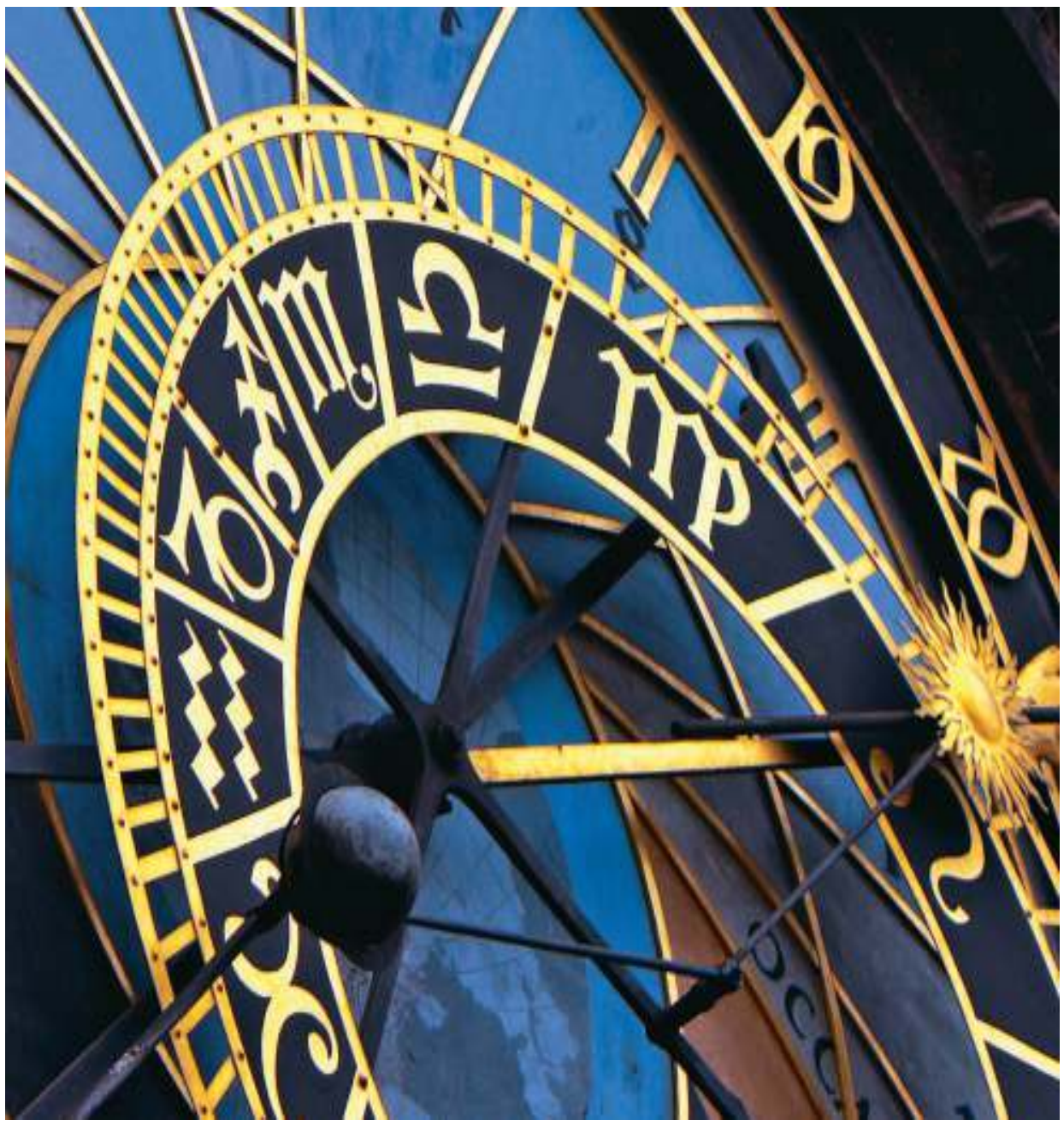

Veľká ilúzia českého školstva

ZRKADLO KVALITY

Druhého apríla 2008 vystúpil pri príležitosti otvorenia Pedagogických dní na Univerzite v Hradci Králové prof. Petr Piťha s prednáškou *Veľká ilúzia českého školstva*, ktorá sa stala jedným z najvyhľadávanejších textov u našich západných susedov, ale aj na Slovensku, a dodnes sa aj na redakciu našich novín obracajú čitatelia s prosbou o jej uverejnenie. Rozhodli sme sa text publikovať, ako podnet na zamýšľanie sa nad stavom školstva nielen v Českej republike, ale v celom európskom priestore Slovensko nevynímajúc.

O rok ubehne dvadsať rokov, čo padol totalitný komunistický režim. Je to obdobie rovnako dlhé ako trvanie 1. Československej republiky. Úsilie porovnávať vývoj vzdelanosti a školstva v obdobiach rokov 1918 – 1938 a 1989 – 2009 by nikam neviedlo, pretože všetky komponenty života, ktoré ich ovplyvňujú, sú neporovnateľne rozdielne – stav vedy, technika, spoločenská skladba, politická a ekonomická situácia, etický rámec, skutočne všetko.

Na druhej strane, rovnaká dĺžka zmieňovaných období takpovediac núti na zamýšľanie sa. Dvadsať rokov je čas, za ktorý sa spoločnosť posunie o jednu celú generáciu, čo znamená, že od novembra vyrástla nová generácia, ktorá vstupuje do plnohodnotného aktívneho života. Ako skutočne táto generácia vyzerá, je obrazom toho, čo sme urobili, alebo naopak, neurobili. Oprávnenou otázkou taktiež je, čomu sme sami pomohli a čomu sme nezabránili. Takto položená otázka je spravodlivejšia, pretože stav vzdelanosti a školstva nie je v žiadnom prípade len dielom pedagógov. Isteže, zohrávajú významnú rolu, ale ostatné vektory celkového pohybu sú podstatne silnejšie. Mám na mysli úlohu rodičov, celkový vývoj dospelej časti spoločnosti, ekonomické vplyvy a enormný rozvoj technológií. Lenže čím väčšia bude blížiaca sa kríza, tým viac sa jej príčina bude zvaľovať na učiteľov. Rodičia, politici, ekonómovia a väčšina dospelých odmietne svoj diel zodpovednosti. Naša spoločnosť ako celok sa stavia k otázkam výchovy a vzdelávania nezodpovedne a samovražedne. Ako učitelia, teda vychovávatelia a vzdelávatelia, by sme mali posúdiť svoju mieru chýb a upozorniť na chyby ostatných.

Dejiny posledného dvadsaťročia sa začínajú stavom školstva pred rokom 1989. Komunistické školstvo trpelo hroznou ideologizáciou, triednym prístupom a rovnostárskym nezmyslom. Popritom však bolo školstvom profesionálne pomerne dobrým a prinášalo dobré výsledky. Platí to najmä pre prvú tretinu totalitnej éry, keď v našom školstve pracovali najmä učitelia odchovaní v časoch prvej republiky.

Revolučné nadšenie, a asi to nemohlo byť inak, posunulo do popredia názor, že všetko, čo sa dialo v predchádzajúcom období, bolo úplne zlé. Tak napríklad proporcionalita prednovembrového školstva bola v podstate správna. Ničivý však bol triedny a stranícky kľúč pri prijímacom procese žiakov. Nadané deti nepriateľov išli do učilíšť, neschopné deti straníckych činiteľov na vysoké školy. Výsledky revolučných zmien viedli k tomu, že máme predimenzované vysoké školstvo, infláciu gymnázií a tichou cestou zavedenú jednotnú školu až po maturitu, základné školstvo je tlačené na úroveň odkladacích škôl a kritické sú nedostatky v učňovskom školstve, kam prichádzajú žiaci, s ktorými ťažko niečo docieliť. Sociálne a ekonomické dôsledky sa už začínajú ohlasovať. Ďalším dôsledkom revolučného nadšenia je, že boli otrasené a odstránené mnohé nadčasové princípy školstva a výchovy, ktoré s komunistickým režimom nemali absolútne nič spoločné, iba ak to, že pretrvali a boli ideologicky zneužívané. Počiatočná neuvážená liberalizácia sa stala bezbrehou, o tom budem ešte hovoriť, a spôsobila veľké škody. A možno ešte väčšie škody vznikli tým, že sme nekriticky preberali vzory zo Západu a neboli sme ani schopní vidieť, že sa nadšene ženieme do niečoho, čo sa tam neosvedčilo a čoho sa tam prácne zbavujú.

Zdá sa nepochopiteľné, že národ s takou pedagogickou tradíciou sa môže bezhlavo prikloniť raz k Makarenkovi a druhý raz k technológiám behavioristov – a nikdy sa nad tým nezamyslieť. Vysvetlenie tohto javu mám, a je bolestivé. Tlak hrubej moci v prvom prípade a finančná moc v druhom boli väčšie ako pevnosť ľudí. Samozrejme, učitelia sú štátnymi zamestnancami, ale ich submisivita hraničí so zbabelosťou a s bezzásadovosťou. Nedostatok ľudskej a stavovskej dôstojnosti učiteľstva je vážnym problémom spoločnosti. Má to korene dlhé stáročia. Nikoho nepranierujem, ale konštatujem: školy naplnené zbabelcami, ktorí sa zaujímajú najskôr a často iba o svoj plat, nemôžu nikoho vychovávať na pevného, spravodlivého, skutočného človeka. Rodičia trvalo podkopávajúci autoritu učiteľov všeobecne i konkrétne nemôžu očakávať, že tí potom niečo zvládnu.

Tri poznámky

Skôr ako pristúpim k popisu dnešnej situácie, musím povedať tri poznámky.

Viem, že je vždy možné upozorniť na výnimky. Povedať, že sú aj dobrí učitelia, dobré školy, študenti, atď. Sú a zostávajú výnimkami. Možno to ani nie sú výnimky, lebo ich môže byť až mierna väčšina. Tým však nemožno zmiesť zo stola to, že celkový stav dobrý nie je. Argumentácia, pri ktorej sa odmietne problém s poukázaním na dobrý príklad, je v podobných diskusiách nielen logicky a vecne, ale najmä morálne chybná. Keď sa gazdinke pripáli ryža v hrnci, vie to každý, všetko smrdí.

Druhá poznámka sa dotýka publikovaných analýz a štatistík. Ich obmedzená kvalita máva príčiny v použitých štatistických metódach a najmä v príprave a interpretácii. Pri hodnotení tohto stavu sa opieram o svoje dlhodobé priame pozorovanie, ktoré hovorí o skutočnom stave vecí pomerne dosť. Žijeme v pomerne zvláštnom a veľkom terore ankiet a prieskumov. Lenže, ako nejaká vzorka ľudí vníma istý jav, hovorí len o tom, čo si tí ľudia myslia. Nevzíde z toho žiadne objektívne pravdivé zistenie o skutočnosti. Z toho, že 60 % ľudí povie, že včera bolo pekne, a 40 %, že bolo škaredo, sa nedozvieme nič o včerajšom počasí. Potrebujeme vedieť, koľko bolo stupňov, aký bol vietor, aká bola oblačnosť, tlak, zrážky. To sú vecné a dôležité skutočnosti – volajú sa fakty – s ktorými musíme pracovať.

Tretím upozornením je, že nebudem vyzdvihovať ani spomínať kladné stránky. Robím tak nie preto, že by som prepadol dnes veľmi rozšírenému nešváru všetko spochybňovať a ohovoriť, ale preto, že to všetci dobre vieme, zatiaľ čo tienisté stránky buď dobre nepoznáme, alebo, čo je horšie, nechceme vidieť.

Výchova a poriadok

Zaujímavým, pre mňa alarmujúcim javom je záujem o predmet etická výchova. Má zavádzajúci názov. O etiku v ňom príliš nejde. Je to nácvik prosociálneho správania. Ako taký je potrebný a je prínosom. Odhaľuje však fakt, že prosociálne vlastnosti detí a mládeže sú v takom stave, že bolo potrebné, aby takýto predmet vznikol. Tu možno viniť výchovu v rodine a bežné správanie sa spoločnosti. Zmienený predmet je zúfalou obranou. Deti prichádzajú do školy i do predškolských zariadení nielen nevychované, nepripravené, bez elementárnych návykov, ale dokonca pokazené. Prípady, keď dieťa diskutuje s učiteľom, teda háda sa s ním, ale nevie sa obliecť a často si v škole nevie utrieť zadok, sú celkom bežné. To, že deti sa musia v samostatnom školskom predmete učiť poďakovať, poprosiť, ospravedlniť sa, pozdraviť, stojí za zamyslenie.

Výchova, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou práce učiteľov, je dnes obmedzená, ak nie celkom vylúčená. Učitelia nemajú v rukách nič, čím by dokázali urobiť poriadok a disciplínu. Nemajú oporu v zákonných pravidlách. Všetko hovorí v prospech žiaka a jeho slobody, poprípade pre rodiča. Ak dôjde k sporu, riaditeľ sa neodváži postaviť za svojich kolegov. Raz preto, že rodičia sponzorujú školu, inokedy preto, že majú vplyvné postavenie, po tretie preto, že sú rozhodnutí spor medializovať. Drzé, násilnícke dieťa nie je možné vylúčiť, aj keď rozvracia prácu celej školy. Učiteľ sa nesmie dieťaťa dotknúť, niečo mu vytknúť, dať mu zlú známku, pretože je to ponižovanie, nesmie sa naň ani prísne a vážne pozrieť. *Všeobecná deklarácia ľudských práv* či *Deklarácia práv dieťaťa* pri sofistikovanom právnom výklade (dnes je to na dennom poriadku) neraz znemožňuje vôbec vykonávať vyučovací proces. Nášmu dieťaťu nebudete vnucovať nejaké vedomosti! Má právo na svoj názor.

Žiakom treba vyhovieť, pochopiť ich individualitu. Ak sa chce trebárs práve niekam prebehnúť, ak sa mu chce ísť do záhrady zafajčiť si, ak sa mu práve nechce písať diktát... Učiteľ môže byť kedykoľvek obvinený, že šikanuje. Ak je napadnutý, nesmie sa brániť. Ak kopne žiak učiteľku, nesmie ho udrieť. Po incidente musí dávať pozor, aby mu nedala zlú známku, lebo by to bolo zaujaté hodnotenie. Nikto sa nepýta, ako sa takéto dieťa v budúcnosti zapojí do pracovného procesu, keďže odmieta rešpektovať časové členenie na hodiny a prestávky. Zvonenie je stredoveký nezmysel a nemá v škole čo robiť. Trvám na tom, že ku škole patrí aj určitý poriadok. Pokiaľ chýba, škola sa zmení na zábavné zariadenie.

„Máš smolu“

Nedostatok disciplíny sa dramaticky prejavuje na kvalite jazykových prejavov. Nezmyselné bľaboty, rozpadnuté vety, to, že žiak píše pravý opak toho, čo chce vyjadriť, to všetko je prijímané. Nevyžaduje sa kvalitné dopracovanie úloh. Stačí, ak žiak rámcovo vie, ako riešiť určitý typ príkladov. Obávam sa, že z našich škôl začnú vychádzať neotrasiteľne drzí ľudia, neschopní robiť poriadnu robotu, bez dispozície dohodnúť sa. Stále viac sa stretávam s ľuďmi, ktorí sú takí slobodní, t. j. neporiadni, že sa to prejavuje chaotickosťou ich myslenia, neschopnosťou niečo domyslieť až do konca. Neustále sa sťažujú, že sú prenasledovaní ranami osudu. Sú to ľudia, ktorí boli vždy len chválení. Sú to žiaci, ktorým nikto nikdy nepovedal, že nič nevedia, lebo sa neučia. Vždy počuli iba „dobrý, výborný, perfektný, uaw!“ a niekedy „ máš smolu“. Táto smola, ktorá nie je náhodnou smolou, ale nevyhnutným dôsledkom drzej lenivosti, bohorovnosti a nedotknuteľnosti, sa po skončení školy zmení na rany osudu. V bežnom živote ich už totiž nikto neofukuje a nerozdáva im dobroty na utešenie.

Podobne ako *Všeobecná deklarácia ľudských práv* vznikla z dobrých a jasných úmyslov, totiž vylúčiť možnosť opakovať hrôzy koncentračných táborov, vznikol z dobrých úmyslov aj pojem pozitívne myslenie. *Positive thinking* sa zrodilo z tvrdých skúseností generácií, ktoré vytvorili Spojené štáty americké. Životu sa nemožno uhýbať, človek sa nesmie vzdávať a vždy musí životu čeliť. Chorý a starý človek je hodný pomoci, ale zo všetkých síl sa má ešte snažiť urobiť to, čo vládze. Na to potrebuje ono pozitívne, odhodlané myslenie, a v tom ho treba povzbudiť. Kult *positive thinking* nás doviedol ku karikatúre pôvodnej myšlienky. Chválime a prijímame od žiakov všetko, uspokojíme sa s čímkoľvek, pretože je jednoduchšie nemať na nich žiadne požiadavky. Ak ich nejaký učiteľ má, nastávajú komplikácie a spory. Je obvinený, že deti šikanuje a podrýva ich sebavedomie. Stiahnuť sa z bojiska je určite jednoduchšie.

Nespochybňovaný internet plný chýb

Ďalší problém vidím v tom, že sa neustále chválime, ako dokážeme učiť deti myslieť, staráme sa o ich kreativitu a zvrchu sa pozeráme na každého, kto by chcel nejaké vedomosti. Tie nie sú potrebné, lebo žiak si ich dokáže nájsť na internete. Diskusie a úvahy o tom, koľko vedomostí majú žiaci mať, prebiehajú už celé desaťročia, ba dokonca storočia. V rôznych vlnách a časoch sa na ne kladie rozličný dôraz.

Dnes sa však situácia vďaka lenivosti a snahe vylúčiť čokoľvek prácne a málo príjemné dostala do absurdnosti. Predovšetkým si myslím, že bez potrebného množstva vedomostí človek nemôže dosť dobre premýšľať, lebo nemá o čom a novú informáciu nemá kam zaradiť a s čím porovnávať. Predstava, že úplný ignorant si v knižnici sadne a začne tvo-

rivo premýšľať, vyhľadá si potrebné veci a napíše geniálnu štúdiu, je klamlivá. Nevie totiž ani to, čo by mal hľadať. Ak niečo nájde, nevie a nerozozná, či to patrí k príslušnej téme, a už vôbec nevie, či našiel cennú informáciu, alebo úplnú hlúposť. Výsledkom je, že sa vychvaľované eseje hemžia nezmyslami a chybami všetkého druhu. Učitelia, nadšení z toho, čo všetko žiaci dokážu na internete nájsť, keď sa túlajú po jeho stránkach, by mali dávať pozor, aby sa ich žiaci neutopili v bezbrehých vodách, ktoré sa tam nachádzajú.

Samozrejme, ide o problém, ktorý sa časom vyrieši – a určite sa vyriešiť dá. Zatiaľ však riešenie nie je. Čo sa týka odborov, ktorým rozumiem, zisťujem, že na internete je toľko chýb, že zverejnený obsah je svojím spôsobom bezcenný. Je to však božstvo, pred ktorým musíme mlčať a pokľaknúť. Argument, že žiak má niečo z internetu, je vážnejší ako učiteľovo správne tvrdenie, že je to chybné. Ako bohemista napríklad zisťujem, že mladí ľudia nevedia skloňovať zámeno „ja“. Korektorský program, ktorým sa zbavujú chýb z neznalosti, vie totiž zatiaľ rozlíšiť len jednotlivé slová, a nepracuje ani s najbližším kontextom. Keďže tvary *mňa, ma* a *mne* všetky existujú, program nesignalizuje chybu pri ich zámene.

Ďalším nebezpečenstvom, ktoré vzniká odstránením akéhokoľvek memorovania (básničky, násobilka, vybrané slová, vzorce, atď.), je atrofia pamäti a následne zánik pamäti vôbec. Predstava, že naše školy budú opúšťať dvadsaťroční absolventi s viditeľnými rysmi Alzheimerovej choroby a odkázaní len na prístroje, nie je príliš pekná. Ich myslenie bude totiž doslova len „na baterky“.

Problém upadajúcej rozumnosti a ťažký pokles kvality myslenia je zastieraný na jednej strane dostatočným počtom mimoriadnych výkonov a najmä triumfálnym postupom vied. Všeobecne však najmä európska spoločnosť degeneruje, čo je ešte podporené nechuťou inteligencie na potrebnú reprodukciu. Každý demograf poctivo prizná, že Európa starne a hlúpne.

Eseje

Už som spomenul eseje. Nie som stúpencom nadšenia, ktoré sa okolo nich šíri. Predovšetkým by som poznamenal, že nejde o eseje. Ide skôr o kvázi odborné štúdie, dlhšie úvahy, poprípade o akúkoľvek slohovú prácu. Žiakom sú bez predchádzajúceho uvedenia do problematiky zadané témy celkom prekračujúce ich možnosti. Moji známi ma viackrát žiadali, aby som pre ich deti na treťom, ale aj na druhom stupni vypracoval eseje rozsahu a hĺbky vysokoškolskej seminárnej, ba i bakalárskej či magisterskej práce. Rodičia sa voči takejto hlúposti nevzoprú, ale hľadajú pre svoje dieťa pomoc. K čomu to vedie? Žiak niečo sám „zláta“, resp. odpíše z internetu, alebo mu prácu napíše niekto, kto to zvládne. Najčastejšie sa eseje kupujú od starších spolužiakov a preformátujú na počítači. Žiak, ktorý chce poctivo pristúpiť k splneniu úlohy, je deprimovaný a občas sa dokonca zrúti. Učiteľ, ktorý v dvoch alebo vo viacerých triedach zadá práce, ktoré majú mať 15–20 strán (prílohy sa nepočítajú), nie je schopný práce opraviť. Väčšinou ich ani neprečíta. Uspokojí sa s pár škrtmi tu i tam v texte. Nikdy nikomu prácu nevráti. Tí, ktorí sa snažili, pochopia, že sa snažiť nemusia a nemajú. Tí, ktorí sa nesnažili, sa ubezpečia, že ich výkon stačí. Tomu hovorím kaziť mládež.

Nedávno som redigoval knihu mladého kolegu, ktorý má magisterský titul. Keď som mu rozobral prvú, kratučkú kapitolu, rozplakal sa. Oproti mne sedel dvadsaťsedemročný mladý pán magister a plakal ako malé dieťa, ktoré v druhej triede základnej dostalo prvú trojku. Prečítal som pomerne veľa úspešných prác. Ani jednu by som neklasifikoval lepšie ako na sotva dostatočnú. Ako sú ich autori vzdelaní? Ako sú pripravení na život, kde jestvujú aj neúspechy a býva žiadaná nejaká kvalita práce?

Diskusie, debaty, „tliapanie“

V našich základných školách sa často diskutuje, dokonca neustále a o všetkom. Spomínam si, že G. B. Shaw raz povedal, že diskusia vždy naberie na dynamike, keď aspoň jeden zo zúčastnených o veci vôbec nič nevie. Spomínam si tiež na to, ako mi raz jeden učiteľ občianskej výchovy na II. stupni ZŠ s hrdosťou povedal, že je úžasné, na čo všetko deti prídu. *„Predstavte si, že už na siedmej hodine v siedmej triede diskutujeme o tom, čo je duša. Ja vždy privediem niekoho, kto má k tejto téme blízko, a máme diskusiu s kňazom alebo so psychiatrom.“* Odporučil som mu, aby na ôsmu hodinu zavolal niekoho z pneuservisu, že tam vedia o dušiach takisto dosť, a tým som si urobil nepriateľa na celý život. Tento diskusný klenot sa však nijako zvlášť nevymyká zo štandardu stredoškolských diskusií. Je to nezáväzné „tliapanie“, pri ktorom sa hodnotí rýchla reakcia, povrchné bulvárne záblesky a uvádzanie bizarných zaujímavostí. Takto možno vychovávať prinajlepšom dobrých povrchných spoločníkov, v horšom prípade pivných filozofov.

Právo na vzdelávanie verzus právo na vzdelanie

Naša spoločnosť by sa mala ako celok zamyslieť nad problémom rovnostárstva v oblasti školstva. Rozdiel medzi právom na vzdelávanie a právom na vzdelanie mnohým ľuďom uniká. Na prvé majú právo naozaj všetci. Pre spoločnosť i pre niektoré kategórie žiakov je prínosom, keď absolvujú osobitné a dlhé vzdelávanie. To druhé nemožno zaručiť nikomu, pretože ak nie je dostatočne nadaný alebo nemá dostatočný záujem, nikto doňho vzdelanosť nevdýchne.

Rovnostárstvom je ovplyvnená aj nechuť do klasifikácie a snaha vystačiť si so slovným hodnotením. Lenže slabší alebo pohodlní jednotlivci sa musia včas dozvedieť, že ich výkon v porovnaní s inými je slabý. Že to nič neuberá na ich dôstojnosti človeka a člena spoločenstva, je druhá vec. Keď som sa stretol s tým, že v recitačnej súťaži získal druhé miesto žiak, ktorý sa zajakával, uvedomil som si celú hrôzu nevhodnej empatie. Čo to mohlo urobiť s tretím v poradí? Čo to urobilo so štvrtým, ktorý nepostúpil do vyššieho kola?

Terciárny sektor

Za dezolátny považujem stav nášho vysokoškolského sektora. Chápem, že vývoj dospel k tomu, že ľudia, aby sa plnohodnotne zapojili do aktívneho života, väčšinou potrebujú po maturite ďalšie špecializované štúdium. Je to však nová vrstva v pyramíde vzdelania, ktorá pribudla medzi strednou školou a univerzitami. To, že vec nie je vyjasnená, spôsobuje mnoho zla. Prejavuje sa to v hodnotení štátov, pretože nejasné poňatie vedie k tomu, že medzi univerzity sú zarátané veľmi odlišné školy. Štatistiky dlho uvádzali, že USA alebo Spolková republika Nemecko (SRN) majú na vysokých školách omnoho vyššie percento populácie ako my. Lenže v USA sú do nich zahrnuté všetky *colleges*, čo zodpovedá našej septime, oktáve a ešte jednému roku navyše. V SRN sa do počtu zahŕňali tiež študenti pomaturitných škôl, napríklad školy kozmetiky alebo domácich zvierat.

Horšie však je, že porevolučná nechuť do rozvoja nadstavbového školstva, pomalý rast počtu vyšších odborných škôl a všeobecná túžba po akademických tituloch spôsobili taký extenzívny rozmach univerzít, že to vyvolalo prepad ich úrovne. Všetci politici sú nadšení, koľko máme vysokoškolských študentov a absolventov. Mnohí chcú, aby ich bolo ešte viac. Babičky a deduškovia sa tešia na promóciách. Vzdelanosť však trpí a upadá.

Univerzity, ktoré sa honosia tým, že vychovávajú elitu, ju vychovávajú okrajovo, pokiaľ vôbec, a vždy až v postgraduálnom štúdiu. Elitou totiž nemôže byť 28 alebo 35 % populácie. Elitu tvoria 2 až 3 % z populácie. Univerzity, ktoré prijímajú viac ako 12 – 14 % populácie, sa nevyhnutne stávajú školami pre vyšší priemer, a ten stále klesá.

Spolu s tým dochádza k inflácii univerzitných učiteľov, čudujúcich sa, že ich spoločenská prestíž už nie je taká ako kedysi. Je to nevyhnutný dôsledok extenzie. Na konci prvej republiky bolo percentuálne toľko ľudí s maturitou, koľko ich máme v súčasnosti s magisterským titulom. Keby sa spočítali dnešní univerzitní profesori a prvorepublikoví gymnaziálni profesori, ktorí mali doktorát, boli by to vyrovnané počty. Na preľudnených univerzitách sa túlajú mladí ľudia, ktorí nemali vôbec zmaturovať, a žijú v utešenej symbióze s lenivými a nezodpovednými učiteľmi, ktorí vo svojom druhom zamestnaní zarábajú peniaze. Občas sa zídu, porozprávajú sa a vzájomne si vyjdú v ústrety. Toto stále nákladnejšie monštrum spoločnosť platí a musí sa následne starať o neuplatniteľných absolventov s akademickým titulom. Zavedenie školného, poprípade *numerus clausus* sú politicky nepriechodné.

Napriek všetkým ubezpečeniam som skeptický k názoru, že scientometrické metódy vedú k rozvoju vedy. Pozorujem takmer pravý opak, aspoň v odboroch, ktorým rozumiem. Potreba množstva publikácií v kariérnom postupe vedie k tomu, že sa vydáva všetko. Počíta sa počet, kritika sa rozpadá – každý má právo na svoj názor. Napokon, úplné nezmysly, proti ktorým sa ozve vlna kritiky, prinesú autorovi nárast citačného indexu. Navyše sa dostávame do situácie, že vysokoškolský učiteľ buď učí, alebo sa publikačne drží. Oboje nemožno stíhať. Napokon sa nestíha ani jedno.

Pedagogické fakulty

Otáznik, ktorý sa mení na výkričník, visí taktiež nad pedagogickými fakultami. Myslím, že by im prospelo, keby si uvedomili, čo je ich poslaním, venovali by sa mu a prestali sa hrať na niečo, čím nie sú. Výroky, že sú vlastne univerzitami v univerzitách, že vo všetkých prednášaných odboroch majú takú istú úroveň ako špecializované fakulty, sú deklasujúcim nezmyslom.

Strašné na tom je, že popritom všetkom pedagogické fakulty takmer pohŕdajú a dostatočne sa nezaoberajú svojou najvlastnejšou a veľmi dôležitou úlohou – prípravou učiteľov pre základné školstvo a predovšetkým pre prvý stupeň. Učitelia, ktorí dnes prichádzajú do škôl, sú neporovnateľne slabšie pripravení, ako boli absolventi starých učiteľských ústavov, čo boli vlastne stredné školy.

Kdekoľvek vstúpim do školy, všade počúvam nárek na to, akí nepripravení prichádzajú absolventi pedagogických fakúlt. A to z oboch strán, od mladých začínajúcich učiteľov i od ich starších kolegov. Prečo sa nespýtate, čo od vás očakávajú? Lebo ste prepadli velikášstvu a vytvárate ilúziu o svojej dôležitosti. Keď sa nadaný absolvent pedagogickej fakulty uplatní ako historik, matematik, bohemista vo výskume vo svojom odbore, je to len dôvod na radosť. Ale podľa toho nebudete posudzovaní. Hodnotení, chválení alebo zatracovaní budete podľa toho, ako budú vyzerať stovky a tisíce učiteľov, a to zvlášť učitelia tých najmenších detí. Ak sa vám zdá, že príprava týchto ľudí vám neprináša dosť dôstojnosti, a tak ju musíte získať niekde inde, odpovedám: Je to preto, že nezvládate svoju základnú úlohu a nemáte pritom dostatok času na súťaž so špecializovanými fakultami, lebo vás zdržiavajú tí, ktorými pohŕdate, teda nie príliš alebo inak nadaní študenti, ktorí však majú kantorskú iskru a majú radi deti. Pravidelne robíte všetko pre to, aby ste tieto vlastnosti v nich zničili.

Pedagogická veda

Tým sa dostávame k ďalšiemu bolestivému miestu. Je ním pedagogická veda. Treba si dať trochu odstup, prestať obhajovať samých seba a vecne posúdiť, čo sa stalo. Pedagogická veda, ako je robená dnes, je celosvetovo v ťažkej kríze, lebo sa rozbieha do troch prúdov.

Jedným je mŕtvy prúd, v ktorom sa pedagogika zmenila na terminografiu. V tomto prúde už zahynuli stovky kantorsky nadaných študentov. Druhým prúdom sú technologické podniky, ktoré produkujú predvarené vyučovacie hodiny. Pľúca nám nestačia, ako voláme po kreativite učiteľov, ale dodávame im instantné smeti a degradujeme ich na premietačov kaziet. Tretím živým ramenom je pedagogická psychológia, ktorá však svojím predmetom patrí skôr k inej vednej disciplíne. Čo teda zostáva? Práve to, čo je podstatné a na niektorých katedrách, našťastie, dobre pestované: premyslená didaktika predmetov pevne opretá o školskú prax. Osobitne to druhé je rozhodujúce.

Dovoľte mi, aby som demonštroval, kam to u nás dotiahla pedagogická veda. Nedávno vznikol pedagogický výtvor, ktorý dostal platnosť zákona. V rámcových vzdelávacích programoch sa dočítame podobné veci, ako napríklad: *„Vzdelávací cieľ je účel, zámer vzdelávania (výučby), smerovanie k určitému vzdelávaciemu výstupu, poprípade priamo výsledok vzdelávania formulovaný v podobe dosahovaných kompetencií.“* Tu smeruje terminografický prúd. Medzi cieľové kompetencie v závere II. stupňa patrí, že *„žiak vie aktívne využívať osvojené poznatky pri voľbe partnera“*. Z tejto vety vyplýva, že naše pätnásťročné deti žijú už dokonca opakovane v manželstve. Napadlo ma, že by sa to dalo skúmať na dievčenskej alebo chlapčenskej volenke v tanečnej alebo študovaním promiskuity. Takto vyzerá odtrhnutosť od školskej praxe, ale aj od života vôbec.

Autori došli k úsudku, že *„využitie individuálnych potencialít žiaka znamená vo svojich dôsledkoch zníženie počtu zlyhávajúcich a zaostávajúcich“* a že *„s tým súvisí úloha zbaviť žiakov obáv zo školského neúspechu poskytnutím dlhšieho času na zvládnutie učiva, priznaním práva žiaka na omyl a ďalšie“*. Samozrejme, pri takto poňatom vzdelávaní nebudú žiadni zlyhávajúci ani zaostávajúci. Budú iba dva druhy úspešných: jedni, ktorí budú využívať právo na omyl, a druhí, ktorí tieto práva nebudú musieť využívať. Tam vedie bezhlavá aplikácia tendenčných hesiel. Nie sú to výnimky, tak vyzerá celý dokument. Ak by sa spoločnosť na chvíľu vymanila zo svojho nezáujmu a konala celkom vecne, muselo by dôjsť k trom veciam: odvolaniu ministra, zrušeniu ústavu, ktorý materiál pripravil, a k právnemu postihu za škody, ktoré to spôsobilo.

Podčiarknuté a spočítané

Viem, že veľa vecí je v princípe zlých a je ťažké sa postaviť na odpor. V čase, keď platí pravidlo, že „peniaze idú za žiakom“, v čase bulvarizácie tlače, všeobecnej povrchnosti a reklám je ťažké vytvárať kvalitnú a pokojnú školu. O dobrých školách sa v novinách písať nebude, nebudú mať atraktívne ponuky, budú mať ťažkosti, lebo poctivou prácou a starostlivosťou o svojich žiakov budú ich rodičom prirábať starosti. Viem, že je to nerovný zápas. Ale pozor. Je to zápas o vlastnú ľudskú hodnotu, o česť a tiež o deti, ktoré sú bezbrannou korisťou všeobsiahlej lži, v ktorej veselo žijeme.

Ďakujem vám za pozornosť a želám vám vytrvalosť a silu. Silu na prijatie pravdy, vytrvalosť pri jej obhajobe.

prof. PhDr. Petr PIŤHA, CSc.
(podľa zatl. spracovala lupa)

Ilustračné foto stock.xchng

Svetový deň učiteľov

PEDAGÓG - KĽÚČ K VZDELANIU

Svetový deň učiteľov, teda 5. október, ktorý je dňom prijatia Charty učiteľa, bol na Slovensku podobný samotnej pozícii tých, čo si pripomína. Bez záujmu, pripomienky v médiách a vo verejnosti. Učiteľská profesia je v silnej defenzíve. Jej prestíž za posledné roky opäť výrazne poklesla, aj v súvislosti s nízkym statusom vzdelania v spoločnosti a nízkymi platmi učiteľov, ktoré sú odrazom vzťahu spoločnosti k ľuďom, čo zasvätili svoj život výchove a vzdelávaniu.

Ekonomické problémy u nás, ale aj v celej Európe odsúvajú problémy a status učiteľov neprávom na vedľajšiu koľaj. Svetový deň učiteľov si pripomínajú učitelia na celom svete od 5. októbra 1966 na odporučenie UNESCO a Medzinárodnej organizácie práce (ILO). Jeho cieľom je mobilizácia podpory pre učiteľov a zabezpečenie dostatku dobrých učiteľov pre budúce generácie.

Irina Bokova, generálna riaditeľka UNESCO, a Guy Ryder, generálny riaditeľ ILO, prijali k Svetovému dňu učiteľov 2012 spoločné vyhlásenie, v ktorom sa okrem iného hovorí: „Učitelia sú kľúčom k dosiahnutiu vzdelania pre všetkých. Učitelia sú základom dobrej školy a dobrá škola je pilierom zdravého a demokratického spoločenstva. Vyzývame vlády, aby poskytli učiteľom prístup k ďalším vzdelávacím možnostiam a pokračoval ich profesionálny vývoj založený na zodpovedajúcej kvalifikácii. Učitelia musia byť vo svojich povinnostiach voči študentom podporovaní, ich hlasy musia počúvať nielen vedenia škôl, ale aj predstavitelia vzdelávacích systémov a verejných orgánov. Platy učiteľov musia byť nastavené objektívne a spravodlivo, aby ich odmena bola úmerná významu ich profesie, kvalifikácie a zodpovednosti.

Učitelia musia byť zodpovední voči svojim študentom a komunitám. Učiteľská profesia sa musí vykonávať na základe najvyšších etických a profesijných štandardov a musí byť orientovaná na ciele vzdelávania efektívne a rovnocenne pre všetkých študentov.

V tento deň vyzývame všetkých zodpovedných na vytváranie podporného prostredia a podmienok pre učiteľov, zodpovedajúcu odbornú prípravu a záruky práv učiteľov. Musíme prelomiť začarovaný kruh klesajúcich profesionálnych podmienok pre učiteľa s cieľom zlepšiť kvalitu vzdelávania všetkých.

Svet očakáva od učiteľov veľa, oni majú zasa právo očakávať to isté od sveta."

Zásadný postoj zaujala k postaveniu učiteľov aj najväčšia svetová organizácia učiteľov na svete so sídlom v Belgicku Education International (EI), zastupujúca viac ako 30 miliónov učiteľov zo 170 krajín sveta. Generálny riaditeľ EI Fred van Leeuwen pri príležitosti Svetového dňa učiteľov pripomenul, že „byť učiteľom znamená byť príslušníkom jednej z najčestnejších a najpotrebnejších profesií na svete. V čase hospodárskej a finančnej krízy je táto profesia ohrozená a musí v štátnych rozpočtoch súťažiť o svoju podporu s inými položkami na boj proti kríze. Kríza postihuje aj učiteľov a vzdelávanie. V 22 európskych krajinách došlo k závažným škrtom v rozpočtoch na vzdelávanie, v 19 krajinách boli zmrazené platy učiteľov. Okolo 60 miliónom deťom stále chýba šanca dostať aspoň základné vzdelanie. Svet potrebuje aspoň 2 milióny nových učiteľov, aby sa splnili rozvojové ciele vytýčené do roku 2015."

Na Slovensku sa od roku 1955 viac ukotvil ako Deň učiteľov 28. marec, deň narodenia pedagóga svetového významu Jana Amosa Komenského. **(lupa)**

Tajomstvo múdrych fínskych detí

ČO ROBIA INAK

Od chvíle, ako sa začali porovnávať školské systémy v rámci meraní PISA, sa na rôznych fórach permanentne objavuje otázka, ako je možné, že fínski žiaci sú stále na čele svetového rebríčka. Diskutujú učitelia, akademici, ministri – čo tí Fíni robia také zvláštne, aké používajú metódy, že majú úspech? Mnohí si predsa pamätajú, ako sa v 70. – 80. rokoch minulého storočia chodievali aj k nám učiť, ako robiť dobré školstvo.

Čo teda Fíni robia inak:

- Učiteľská profesia je tvorivé, prestížne a nezávislé povolanie.
- Pedagogické štúdium sa deje v duchu a štýle „učiteľstva ako poslania", je vedené na základe výsledkov pedagogického výskumu a praktických skúseností.
- Majú vybudovaný efektívny systém fakultných škôl vrátane stredných.
- Nemajú selektívny školský systém.
- Školský lekár, obedy, doprava do školy autobusmi sú pre žiakov zdarma až po koniec strednej školy.
- Začiatok školskej dochádzky je v siedmom roku života, s podtextom – načo sa ponáhľať, uč sa, keď si na to zrelý.
- Dôraz sa kladie na herné a tvorivé aktivity, najmä na prvom stupni základnej školy.
- Deti so špeciálnymi vzdelávacími potrebami sú začlenené do bežných škôl.
- Dôraz na včasné – pokiaľ možno okamžité – odhalenie prípadných ťažkostí dieťaťa s učením ešte predtým, ako sa objavia vážnejšie problémy.
- V každej škole je pedagogický tím so zameraním na špeciálnu pedagogiku.
- Individuálny prístup k deťom s chybami učenia či deťom s jazykovou bariérou.
- Dôraz na nadviazanie osobného dlhotrvajúceho vzťahu medzi pedagógom a dieťaťom.
- Kľúčová zásada: Urob VŠETKO, čo treba, aby bolo dieťa úspešné, aj za cenu práce navyše.
- Minimum domácich úloh.
- Nejestvujúca selekcia, porovnávanie či rozdeľovanie detí podľa akademických zručností v ktoromkoľvek veku.
- Nejestvujú štátne porovnávacie plošné testy okrem jednej skúšky v poslednom ročníku strednej školy.
- Referenčné, a nie direktívne osnovy, umožňujúce veľkú mieru slobody učiteľa pri výbere toho, čo a ako učiť.
- Podpora spolupráce, kreativity a inovatívneho prístupu učiteľov k výučbe.
- Menej priamej výučby, viac práce s osnovami a prípravy na výučbu.
- Formatívne hodnotenie žiakov, zahŕňajúce ich prístup k štúdiu a správanie. Žiaci sú spoluúčastní na hodnotení vlastných výsledkov.
- Fínska maturita – *ylioppilastutkinto* – je (okrem jazykov) jednoúrovňová, kde dobré výsledky z čiastočných skúšok môžu kompenzovať nezvládnutie záverečnej skúšky. Profilové predmety sú skúšané formou písanej eseje, hodnotené školou a kontrolované štátom.
- Decentralizovaný systém zriaďovania škôl, úplne prenesený na lokálnu samosprávu a magistráty.
- Odbory vzdelávania na úradoch sú vedené od ministerstva až po obecné úrady pedagógmi, a nie politikmi či amatérmi.
- Nízky počet (14 %) nekvalifikovaných učiteľov (údaj z roku 2005).
- Prestíž (nie odmena) učiteľskej profesie porovnateľná s lekármi.
- Deti a učitelia trávia v triedach najmenej času na svete, naproti tomu dosahujú najlepšie študijné zručnosti.
- O 30 % menšie náklady na vzdelávanie jedného žiaka než v USA, 5 200 eur na študenta (údaj z roku 2006).

Myslíte si, že u nás sa to nedá dosiahnuť? Samozrejme, niekto navrhuje riešenia len na základe jedného či dvoch vyššie spomenutých bodov. Pripomíname, že to nie je riešenie. Tu je predstavený celý systém v skratke. Jedna vec nemôže byť realizovaná bez ostatných.

Bolo by potrebné zbaviť sa stereotypov z čias Rakúsko-Uhorska a studenej vojny a niektorých pomýlených nešvárov, ako napríklad amerického a britského komoditného pohľadu na vzdelávanie s kvantitatívne merateľnými výsledkami. Ukazuje sa, že tiež treba reformovať terciárne pedagogické vzdelávanie a celkom vylúčiť politickú a podnikateľskú manipuláciu z rezortu školstva.

(Anthony Tun, *Britské listy*, lupa)
Ilustračné foto stock.xchng

Fínske školstvo – vzor či motivácia?

FÍNSKO

Vzorom, ako zdokonaliť naše školstvo, sa má stať fínske školstvo. Prečo nie? Veď výsledky fínskych žiakov v medzinárodných meraniach výsledkov vzdelávania ho udržiavajú už vyše päťdesiat rokov na najvyšších priečkach rebríčkov. Slovensko máva svoje šteblíky na opačnom konci.

Fíni za celý ten čas tvrdohlavo tvrdia, a podľa toho aj konajú, že kvalita „produktov" žiadnej vzdelávacej sústavy nemôže prevýšiť kvalitu učiteľov. Na učiteľovanie dokážu získať najkvalitnejších absolventov vysokých škôl, a keď absolvent nastúpi, nečakajú, že si sám so všetkým poradí. „Rovnakopredmetoví" učitelia sa na vyučovanie často pripravujú spoločne a v úväzku na to majú každý týždeň zarátaný poldeň. Vo Fínsku sa nemôže stať, aby sa vydával, a navyše za štátne peniaze, učebnicový brak. Na počet žiakov je tu najviac učiteľov-špeciálnych pedagógov, ktorí sa venujú zaostávajúcim žiakom. V niektorých školách je ich až 15 %. Riaditelia škôl len v malej miere plnia úlohu manažérov, svoju pozornosť sústreďujú na pedagogické usmerňovanie svojich kolegov. A podiel fínskych škôl na čerpaní verejných finančných zdrojov? Radšej sa neporovnávajme, aby sme si závisťou neublížili. Ak sa aj nový školský topmanažment nadchýna naším celoplošným testovaním, možno si nevšimol, že špičkové Fínsko nemá žiaden celoplošný oficiálny kontrolný mechanizmus a výsledky neoficiálnych kontrol ostávajú dôverné.

Takže fínske školstvo ako motivačný vzor? Prečo nie? Prečo nie napríklad(!) aj fínske? Ale čím a ako v slovenskej realite?

RNDr. Mgr. Jozef SMIDA, PhD.
Ilustračné foto stock.xchng

Kvalita vzťahu žiak – škola – zamestnávateľ sa zúročí na trhu práce

Rozhovor s osobnosťou

MARIAN GALAN

Zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o odbornom vzdelávaní a príprave“), účinný od 1. septembra 2009, je právnou úpravou riešiacou problematiku podporných mechanizmov odborného vzdelávania a prípravy v stredných odborných školách a školských zariadeniach. Vytvorenie tejto právnej úpravy bolo reakciou na neexistujúce mechanizmy zabezpečujúce účasť zamestnávateľov na stredoškolskom odbornom vzdelávaní a príprave, pretože tá niesla pred nadobudnutím účinnosti tohto zákona znaky dobrovoľnosti, ba až istej živelnosti. Napriek tejto skutočnosti zamestnávatelia naďalej často poukazovali na to, že stredoškolské odborné vzdelávanie a príprava nedostatočne reaguje na aktuálne potreby trhu práce a nedokáže pripraviť kvalifikovanú pracovnú silu v takej miere, aby bola schopná bezprostredne po ukončení štúdia priamo vstúpiť do pracovného procesu na konkrétnych pracovných pozíciách. Nielen však tieto a ďalšie dôvody sa javili kľúčom k nevyhnutnosti návrhu zmien v zákone o odbornom vzdelávaní a príprave, ktoré boli doplnené do jeho novely tak, ako ju po verejnej diskusii a následných procesných úkonoch odporučila vláda SR na rokovanie do Národnej rady SR. Tá v pléne novelu zákona o odbornom vzdelávaní a príprave 20. septembra 2012 schválila a následne ju 12. októbra 2012 podpísal prezident SR Ivan Gašparovič.

O novele, ako aj o prijatých návrhoch niektorých kľúčových zmien či úprav v oblasti odborného vzdelávania a prípravy v zákonoch, ktoré vecne prislúchajú rezortu školstva, sa Učiteľské noviny pozhovárali s Ing. Marianom Galanom z odboru stredných škôl a jazykových škôl Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, členom Rady vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu.

Kým ste v odborných kruhoch dospeli k jednotlivým bodom novely a ich obsahovej špecifikácii, celý proces predchádzala diskusia, polemika, analýza. Čo všetko odkryla, nastolila?

Dospeli sme do stavu, keď nie všetko fungovalo tak, ako bol zadefinovaný a nastavený pôvodný zámer zákona o odbornom vzdelávaní a príprave. Na základe vyhodnotených skutočností vznikol vecný zámer novely zákona o odbornom vzdelávaní a príprave. Ten bol zverejnený koncom roku 2011, následne sa uskutočnila verejná diskusia k nemu. Vyjadrovali sa jednotlivé subjekty koordinácie odborného vzdelávania a prípravy, aby sa v apríli tohto roku uskutočnilo jej vyhodnotenie. Následne sme zvolali všetky tieto subjekty a vydiskutovali si, čo by sme mali zmeniť v ďalšom období kvôli lepšej naplnenosti v oblasti odborného vzdelávania a prípravy.

Bola diskusia hladká? S akými podnetmi do nej prispeli subjekty, ktoré do procesu vstupujú?

V rezorte školstva neustále diskutujeme a stretávame sa so svojimi partnermi. Na celoštátnej úrovni sa schádza Rada vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu, kde pozorne načúvame podnetom a pripomienkam jednotlivých subjektov. Podnety boli teda zapracované už vo vecnom zámere. Podotknem, že mnohokrát kontroverzne, len aby sme učinili zadosť impulzu na priamejšiu a úprimnejšiu diskusiu, otvorenie konkrétneho priestoru. Teraz máme dobrý pocit, že išlo o zmysluplnú rozpravu partnerov s jasným cieľom: upraviť zákon tak, aby veci ladili v kontexte všeobecného záujmu.

Pôvodný zákon o odbornom vzdelávaní a príprave bol schválený s účinnosťou od 1. septembra 2009. Sledoval okrem iného aj to, ako na nové nastavené princípy – teda na nový systém podpory vzdelávania a prípravy – budú reagovať jednotliví partneri v rámci koordinácie odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce. Aké boli dôvody zmien zakomponovaných do novely po relatívne krátkej účinnosti zákona?

Treba si uvedomiť, že zákon o odbornom vzdelávaní a príprave nie je v pravom slova zmysle o procese odborného vzdelávania a prípravy. Je to skôr zákon o podporných mechanizmoch odborného vzdelávania a prípravy, pretože samotné odborné vzdelávanie a prípravu v stredných odborných školách upravuje veľké množstvo zákonov. Niektoré z nich pritom obsahujú iba jednu tézu, neraz iba vetu, má však často kľúčový dopad na samotný proces odborného vzdelávania a prípravy. Aj preto zákon z roku 2009 obsahuje až jedenásť novelizačných článkov, v ktorých okrem nastavenia podporných mechanizmov upravuje aj ďalšie zákony. Tak novelizuje školský zákon, novelizuje zákon o financovaní základných a stredných škôl a školských zariadení, zákon o štátnej správe v školstve a samospráve, novelizuje Zákonník práce, zákon o dani z príjmov, novelizuje zákony o komorách – teda aj z tohto pohľadu bolo treba nastaviť celý systém. Na základe toho začali fungovať jednotlivé subjekty koordinácie odborného vzdelávania a prípravy. Po čase sme však zistili, že niektoré veci, mechanizmy súčinnosti, súvislosti a postupy, ktoré sme chceli aplikovať do života, nastaviť v rámci učebného procesu škôl a ich vzťahu k zamestnávateľom a ďalším subjektom, nefungujú presne tak, ako sme si predstavovali.

Ktoré oblasti konkrétne to boli? Do akej miery novela usmerní ich ďalšiu pôsobnosť a účinnosť? Alebo ich zo zákona celkom vypustí?

Napríklad Fond rozvoja odborného vzdelávania a prípravy nefungoval tak, ako bola koncipovaná jeho pôvodná myšlienka. Skonkretizujem: fond bol zriadený, je riadne zaregistrovaný na okresnom súde, ale – nie je zriadený účet, teda do fondu neprúdia peniaze. Ale fond mal byť predsa o tom, že na účet budú prichádzať peniaze zamestnávateľov – teda nie prostriedky zo štátneho rozpočtu! Mnohí zamestnávatelia jednoducho prišli k názoru, že výhodnejšie je pre nich zriaďovať si vlastné fondy a vlastné nadácie a peniaze posúvať týmto spôsobom. Napriek tomu, že fond sa stal oprávneným prijímateľom dvojpercentného podielu z dane a podobne.

Problémy nastali aj v účasti zamestnávateľov na záverečných skúškach. Ako chce novela zákona riešiť túto iste krehkú, a nie nezanedbateľnú súčasť učebného a študijného procesu, ktorá posúva absolventov do pracovného procesu, zamestnania?

Systém sme nastavovali tak, aby zamestnávatelia mohli vstupovať do celého procesu odborného vzdelávania a prípravy. Jednak v rámci náboru, jednak v rámci propagácie, potom v rámci obsahu vzdelávania. Môžu vstupovať do procesu v školách, môžu si zriaďovať vlastné strediská praktického vyučovania, vlastné školy. Pre nás je dôležité, aby do procesu vzdelávania a prípravy vstupovali jednak svojím know-how, ale aj finančným kapitálom.

Kvalitatívne po novom chceme prostredníctvom novely nastaviť aj kvalitu ukončovania štúdia. Tu sme dlho rokovali a dohodli sme sa, že povinná účasť zamestnávateľov bude iba pri záverečných skúškach, kde sme to už mali overené: ešte od roku 1991 bol v praxi pozitívne odskúšaný projekt so Slovenskou obchodnou a priemyselnou komorou. Povedali sme si, že na každých záverečných skúškach bude prítomný zástupca zamestnávateľa príslušnej stavovskej profesijnej organizácie, s plnohodnotným právom skúšať a hodnotiť. Neminulo sa to síce účinku, ale zistilo sa (a rezort školstva na to upozorňoval od začiatku), že je veľmi veľa škôl, veľa skúšobných komisií – a zamestnávatelia jednoducho neboli schopní obsiahnuť všetky skúšobné komisie. Ba v niektorých oblastiach sa stávalo, že stavovské a profesijné organizácie nominovali majstrov odbornej výchovy z inej školy!

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Kvalita vzťahu žiak – škola – zamestnávateľ...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

Ako to rieši novela?
Proces nastavíme tak, ako je to na maturitných skúškach: ak prejaví zamestnávateľ alebo príslušná stavovská alebo profesijná organizácia záujem, že chce byť pri ukončovaní štúdia, bude tam so svojím plnohodnotným právom. Ale nie je ich povinnosťou byť na skúškach. V opačnom prípade by sa mohlo stať, že by pre neúplnosť komisie boli neuskutočniteľné...

Ako sa novela dotýka takej citlivej oblasti, akou je plán potrieb trhu práce?
Podľa zákona o odbornom vzdelávaní a príprave mali stavovské a profesijné organizácie určiť kvantitatívnu prognózu o potrebách trhu práce s tým, že my by sme podľa nej nastavili systém. Každá profesijná a stavovská organizácia však k tomu pristúpila rôznym spôsobom, len nie komplexne uspokojivým. Keď sme si urobili analýzu, niektoré odvetvia neboli vôbec vykryté, a teda v analýzach ani obsiahnuté. Preto sme aj túto oblasť potrebovali upraviť a nastaviť.

Na základe skúseností, analýz, ale i predpokladov, úzko prepojených s potenciálnym stavom na trhu práce, a teda i jeho požiadavkami, bola vypracovaná novela zákona o odbornom vzdelávaní a príprave. Akým percentuálnym úspechom je naplnená – ak berieme do úvahy pomer návrhov k tomu, čo novela napokon obsahuje?
Zhruba osemdesiat percent všetkého, o čom sme debatovali v rámci verejnej diskusie k vecnému zámeru, je zapracované v novele. Rozmením to na drobnejšie. My sme sa vo vecnej diskusii dohodli: áno, napríklad teraz sa nebudeme dotýkať toho a toho, otvárať taký či onaký konkrétny prípad či oblasť, ale to vonkoncom neznamená, že v budúcnosti nesiahneme po ďalšom cizelovaní, po doťahovaní obsahovej i formálnej stránky zákona. Základné zadanie, ktoré sme dostali, bolo o tom, že chceme presadiť novelu zákona bez vplyvu na štátny rozpočet. Ale od roku 2013 sa začnú oveľa náročnejšie práce na ďalšom zákone, dokonca rezortný minister Dušan Čaplovič to prezentoval v parlamente ako nový zákon o odbornom vzdelávaní a príprave. Jeho rozpracovanie i návrh už jednoznačne bude vplývať na verejné financie.

Viem, že je priskoro – aj vzhľadom na nepredvídateľný vývoj ekonomiky i financií v celej eurozóne a Európskej únii – o tom hovoriť, ale predsa: premýšľate nad niečím inšpiratívnym, na naše pomery v oblasti odborného vzdelávania a prípravy úplne novým trendom?
Chceli by sme sa inšpirovať Spolkovou republikou Nemecko a Rakúskom, konkrétnejšie ich duálnym systémom, poprípade aj švajčiarskym duálnym systémom – začať premýšľať o niektorých prvkoch zavádzania tohto systému odborného vzdelávania a prípravy na Slovensku.

Už sú vytypované oblasti a odbornosti, ktoré by v kvalitatívne novom pohľade na celú problematiku boli v našich súčasných pomeroch vzťahov škôl a zamestnávateľov realizovateľné?
Tu, prirodzene, predbiehame udalosti. Môžem však povedať, že v prvom polroku 2013 zorganizujeme na túto tému medzinárodnú konferenciu k odbornému vzdelávaniu a príprave. Už teraz vieme, že sa jej zúčastnia špičkoví odborníci v danej oblasti z Nemecka či Rakúska, ale aj Českej republiky, v ktorej majú obdobné problémy v organizácii odborného vzdelávania a prípravy ako my.

Začne sa teda aj u nás uvažovať o duálnom systéme? Aký kvalitatívny posun v odbornom vzdelávaní a príprave by potenciálne nastal, čo by to Slovensku prinieslo v školstve i v sektore zamestnávateľov?
Povedzme si tak: mnohí si pod duálnym systémom predstavujú, že proces sa začína a končí tým, že žiaci budú vykonávať praktické vyučovanie u zamestnávateľa. Na to máme už teraz vytvorené predpoklady. Školský zákon predsa jednoznačne hovorí, že žiaci môžu vykonávať praktické vyučovanie u inej fyzickej či právnickej osoby. Momentálne máme na Slovensku podľa posledných aktuálnych štatistík zhruba sedem percent žiakov, ktorí vykonávajú praktické vyučovanie priamo u zamestnávateľov. Máme však ambíciu dostať sa minimálne k dvadsiatim piatim percentám.

Zmeny v zákone o odbornom vzdelávaní a príprave majú zásadným spôsobom prispieť k prispôsobeniu práce škôl potrebám trhu práce.

Nie je to príliš vysoká ambícia, prudký, možno dokonca neuskutočniteľný skok?
Myslím si, že je to celkom reálny cieľ. Je to predovšetkým o tom, aby každý žiak posledného ročníka štúdia, teda v treťom alebo vo štvrtom ročníku, už pracoval u zamestnávateľa a tam spoznával reálne prostredie. Tým sa vlastne pripravuje na výkon konkrétneho povolania, profesie.
Veľmi častá kritika voči nám – ministerstvu školstva – zo strany zamestnávateľov, a my ju, musím povedať, nie celkom prijímame, spočíva v tom, že žiaci nie sú celkom pripravení na výkon konkrétnych pracovných pozícií u konkrétneho zamestnávateľa. To však ani nie je úlohou formálneho odborného vzdelávania a prípravy. My pripravujeme na výkon povolaní; nepripravujeme na výkon konkrétnych pracovných pozícií, ale na výkon povolaní! A pracovná pozícia u jednotlivých zamestnávateľov sa odlišuje... Teda aj preto by sme chceli dostať žiakov v poslednom ročníku štúdia na praktické vyučovanie priamo k zamestnávateľovi, aby popri príprave na výkon povolania a odborných činností dokázal nasiaknuť do seba aj konkrétne pracovné činnosti, ktoré bude potrebovať u konkrétneho zamestnávateľa.

Logika súvislostí a vzájomného prepojenia je viac ako zrejmá: zamestnávateľ si môže „oťukať" jednotlivých žiakov individuálne – a môže si ich teda v procese štúdia v rámci odbornej praxe akoby vyselektovať. A naopak, pre žiaka tento faktor môže pôsobiť motivujúco – aj vzhľadom na narastajúcu konkurenciu na trhu práce... Už medzi žiakmi nastupuje aspekt konkurencie, a teda aj motivácia snahy po vyššej odbornosti, záujmu o svoju budúcu profesiu...
Jednoznačne. A ja by som chcel nadviazať na predchádzajúcu tézu, že mnohí si predstavujú duálny systém práve pod týmto. Ale to tak nie je. Duálny systém je totiž aj o novom pracovnoprávnom vzťahu medzi žiakom a jeho budúcim zamestnávateľom. My to momentálne máme vykryté paragrafom päťdesiattri Zákonníka práce, v ktorom sa hovorí, že ak sa žiak pripravuje na výkon povolania pre konkrétneho zamestnávateľa, ten s ním musí následne po ukončení štúdia podpísať pracovnú zmluvu. Zároveň máme v Zákonníku práce zakotvené, že pracovnú zmluvu o tom, že sa stane jeho zamestnancom, môže žiak podpísať už po dovršení pätnásteho roku veku, zároveň aj s dohodou, že u konkrétneho zamestnávateľa zotrvá určitý čas v zamestnaní. Zákonník práce povoľuje maximálne obdobie troch rokov, viac nie. Na to sa viažu – stále hovorím o pôvodnom zákone o odbornom vzdelávaní a príprave – aj isté benefity, že všetko finančné a hmotné zabezpečenie, ktoré poskytuje zamestnávateľ takému žiakovi, si môže uplatniť ako odpočítateľnú položku podľa zákona o dani z príjmov.

Ako sa k tomuto stavajú samotní zamestnávatelia? Využívajú spomínané zmluvy so žiakmi ešte počas štúdia?
Poznáme firmy, ktoré zmluvy podpisujú ihneď, ako to zákon povoľuje. Názorným príkladom s dobrými skúsenosťami v tejto praxi sú Železiarne Podbrezová, a. s., kde žiaci už pri nástupe do učebného alebo študijného odboru majú garantovanú prácu v tomto podniku, takže zamestnávateľ si môže uplatňovať benefity. Ale sú mi známe aj opačné postupy a prípady, kde je pracovná zmluva podpisovaná až úplne na záver, až po ukončení štúdia.
Posledná, aktuálne platná úprava Zákonníka práce to nastavuje tak, že ak sa žiak pripravuje na výkon povolania pre konkrétneho zamestnávateľa, dotyčný zamestnávateľ s ním musí podpísať pracovnú zmluvu, s výnimkou dvoch prípadov. Prvým je skutočnosť, že žiak počas štúdia nedosiahol vopred dohodnuté výsledky, respektíve nie je na prácu zdravotne spôsobilý. Druhou výnimkou sú objektívne príčiny zamestnávateľa – napríklad keď sa mu natoľko zmenil charakter výrobných procesov a samotného obsahu výroby, že pre konkrétneho absolventa školy a odboru jednoducho nemá zamestnanie.

V ktorých odboroch a profesiách preferujú zamestnávatelia najčastejšie zmluvný vzťah už počas štúdia a prípravy žiaka na povolanie? Či už z dôvodu záujmu žiaka, ale najmä ponukou zamestnávateľa na pracovnom trhu...
Predovšetkým je to v profesiách a odboroch vo sfére hutníctva a strojárstva, teda v takzvaných čiernych remeslách, ako aj v im príbuzných oblastiach, napríklad v profesiách mechanik-elektrotechnik a podobne. Prím u zamestnávateľov v zmluvných vzťahoch so žiakmi hrajú už spomínané Železiarne Podbrezová. Veľmi aktívne sa v zmluvných vzťahoch v rámci prípravy žiakov angažujú aj automobilisti – výrobcovia, ako aj Zväz automobilového priemyslu SR, spomeniem aj U. S. Steel Košice. Súhrnom – ide najmä o veľké firmy a výrobcov, ktoré si vedia naplánovať stavy zamestnancov aj v rámci flexibilnej, ale aj krátkodobej či strednodobej reakcie na vývoj a potenciálne zmeny na pracovnom trhu.

> „Pre nás je dôležité, aby do procesu vzdelávania a prípravy vstupovali jednak svojím know-how, ale aj finančným kapitálom."

Čo je teda ambíciou novely zákona o odbornom vzdelávaní a príprave – aj v nadväznosti na potenciálnu „veľkú novelu" celého školského zákona?
Vytvoriť predpoklady a viac posmeliť zamestnávateľov, aby si vytvárali vlastné súkromné školy – takzvané podnikové školy. Tak ako to funguje napríklad v Podbrezovej. Posmeliť a inšpirovať ich, aby si vytvorili vlastné pilotné školy, ktoré výrazne vyriešia aj taký problém, akým je kvalita a obsah praktického vyučovania u konkrétneho zamestnávateľa.

V kontexte predchádzajúcich myšlienok, skúseností a téz sme tak trochu „predbehli čas", možno aj v optimistickejšom tóne načrtli perspektívu odborného vzdelávania a prípravy na Slovensku. Tento oblúk a súvis vedie zrejme aj k osvojeniu si potreby novely. V čom vnímate jej praktický dosah a dopad?
V zákone o odbornom vzdelávaní a príprave sme potrebovali upraviť celý systém. Tento zákon má ďalších osem novelizačných článkov, kde upravujeme aj ďalšie zákony, ktoré sme potrebovali doplniť. Treba povedať, že niektoré veci dotýkajúce sa odborného vzdelávania a prípravy sú zakomponované aj do novely zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení a v rámci nej aj novely zákona o štátnej správe v školstve a školskej samospráve, ktorý bol druhým novelizačným článkom toho druhého zákona. Čiže celé to treba vnímať ako komplex. Nejde iba o jeden zákon, ale o komplex novelizačných článkov niektorých zákonov, kde nastavujeme celý systém odborného vzdelávania a prípravy.

Týmto vysvetlením akoby ste obhajovali postup zo strany rezortu školstva, ktorý sa nevyhol kritike...
Veru nás už aj podaktorí kritizujú, keď hovoríme o tom, že chceme prispôsobiť odborné vzdelávanie a prípravu požiadavkám trhu práce. Vraj už niekoľko rokov počujú iba to, že stále chceme prispôsobovať a stále iba prispôsobujeme... Ale treba si jasne povedať, že aj požiadavky trhu práce sa neustále menia. Čiže téza naďalej platí. Hádam môžeme upraviť jej samotnú interpretáciu – že chceme prispôsobiť odborné vzdelávanie a prípravu neustále sa meniacim požiadavkám trhu práce.
Tu nejde o proces, v ktorom raz prispôsobíme, určíme a vykonáme – a tým sa to končí. Teda že systém vzdelávania a prípravy je definitívne prispôsobený a vytvorený, a tým aj nemeniteľný. Naopak, my musíme stále nastavovať, reagovať na impulzy, zmeny a potreby spoločnosti.

Ak teda hovoríme o permanentnom vylepšovaní nastavenia študijného a učebného systému, aby čo najpružnejšie a citlivo vnímal aktuálnu potrebu trhu práce, aké ďalšie aspekty, okrem už spomínaných, má novela na zreteli? A to aj v praktickom kontexte osvojenia si návykov a formovania vzťahu žiakov a študentov k svojej potenciálnej profesii...

Musíme jednoznačne nastaviť odborné vzdelávanie a prípravu tak, aby sme pripravovali žiakov na výkon takých konkrétnych povolaní a odborných činností, ktoré si trh práce vyžaduje. Čo na to potrebujeme? Jednak informáciu o stave nezamestnanosti, ako aj neustále aktualizované počty uchádzačov o zamestnanie-absolventov a údaje o nich. Tieto informácie dostávame pravidelne z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, pričom v zákone o odbornom vzdelávaní a príprave sme to nastavili tak, aby tieto informácie boli dvakrát do roka zverejňované podľa jednotlivých krajov, stredných škôl a odborov vzdelávania. Chceme, a z hľadiska informovanosti je to aj nevyhnutné, aby verejnosť mala vedomosť o tom, aká je zamestnanosť v konkrétnom odbore, profesii. Chceme poskytovať maximálne komplexné informácie, aby žiaci aj ich rodičia vedeli, že keď sa niekto prihlási na konkrétnu školu, s akou perspektívou môže predbežne počítať po jej absolvovaní, aké budú jeho šance na uplatnenie sa na trhu práce.

Disponujete v tejto oblasti dostatkom odhadov, analýz, faktograficky podporenej vízie? Môžete sa v tomto kontexte oprieť o výskum?
Práve tu nás čaká obrovský kus práce. Cítime, že potrebujeme niečo urobiť s prognózou. Kvantitatívnou aj kvalitatívnou. Čo sa týka kvalitatívnej prognózy a z nej vyplývajúcich zmien, robíme ju pravidelne. Od roku 2008 pripravujeme už tretiu verziu štátnych vzdelávacích programov pre odborné vzdelávanie a prípravu, pričom tvrdím, že obsah vzdelávania by mal prejsť revíziou každé tri roky.

Aký súvis to má s prognózovaním potenciálneho stavu trhu práce v nadväznosti na potrebu toho-ktorého pracovného odboru?
Povolania a jednotlivé pracovné činnosti sa menia, my teda musíme na zmeny aj reagovať. Zhruba každé tri roky preto potrebujeme meniť obsah, momentálne pripravujeme revidované štátne vzdelávacie programy. Chceli by sme, aby vstúpili do platnosti s účinnosťou od 1. septembra 2013, pričom v pláne je vydať ich v predstihu, aby mali školy dostatok času na úpravu svojich školských vzdelávacích programov. V rámci revízie programov sa uskutočnila verejná diskusia, trvala približne dva mesiace – a po nej sme prešli všetkými pracovnými skupinami Rady vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu. Navyše, k tomu, ako sú nastavené a pripravené nové revidované štátne vzdelávacie programy, sa mali možnosť vyjadriť zamestnávatelia, zriaďovatelia škôl či rezortné ministerstvá. Čiže všetko je prediskutované a na celonárodnej úrovni potvrdené, a teda máme pripravenú pôdu, aby sme programy vydali do konca roku 2012.

Toto je kontinuálny proces – aj čo sa týka kvantifikácie, teda reči čísel. Keďže výsledky plánov potrieb trhu práce neboli dostatočne uchopiteľné v systémových zmenách v odbornom vzdelávaní a príprave, tento zákon vstupuje novelizačným článkom do zákona o službách zamestnanosti. A v ňom je už ukotvená priama spoluúčasť zamestnávateľov na tvorbe analýz a prognóz o vývoji trhu práce...
Čiže tej kompetencie, ktorú malo Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Ústredie ju má vlastne naďalej, ale odteraz je v zákone zapísaná participácia stavovských a profesijných organizácií, že budú komunikovať s ústredím práce a že budú vytvorené analýzy a prognózy na celoštátnej úrovni. Takisto aj na regionálnej úrovni existujú pri úradoch práce výbory pre otázky zamestnanosti, ktoré budú schvaľovať regionálne analýzy a prognózy o vývoji trhu práce odteraz aj s priamou účasťou významných zamestnávateľov v regióne. Z toho vyplýva, že okrem celoštátnej budeme mať k dispozícii aj regionálne prognózy. Myslím si, že už na základe tohto budeme vedieť, akým spôsobom nastaviť systém

> „Tu nejde o proces, v ktorom raz prispôsobíme, určíme a vykonáme – a tým sa to končí. Naopak, my musíme stále nastavovať, reagovať na impulzy, zmeny a potreby spoločnosti.“

odborného vzdelávania a prípravy. Čiže máme kvalitatívnu zmenu i kvantitatívnu zmenu, na ktorej pracujeme.

Z akých ďalších procesov či platforiem v nadväznosti na systémové dokumenty a nastavené pravidlá ste pri ďalšej tvorbe a návrhu zmien v štátnom vzdelávacom systéme vychádzali?
Jednoznačne z charakteristík povolaní vypracovaných v rámci projektu Národná sústava povolaní z dielne Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Začínajú sa aj práce na Národnej sústave kvalifikácií, ktorá bude tým doteraz chýbajúcim medzičlánkom medzi Národnou sústavou povolaní a konkrétnymi štátnymi vzdelávacími programami. Práve tie nám zreteľne nastavia kvalitatívnu objednávku trhu práce, nuž a my podľa nej zladíme a zharmonizujeme štátne vzdelávacie programy.
Chcem zdôrazniť, že každý jeden štátny vzdelávací program pre odborné vzdelávanie a prípravu bol spracovaný pod vedením pracovníka Štátneho inštitútu odborného vzdelávania, pričom konkrétny pracovník bol aj členom Sektorovej rady projektu Národná sústava povolaní. Tým chcem iba podotknúť, že jeho úlohou bolo preniesť informácie základnej objednávky a zapracovať ich do štátnych vzdelávacích programov.

Čiže aj na základe spomínaných faktorov a procesov budete v rezorte školstva schopní optimálne nastaviť systém. Čo sa však týka odborného vzdelávania a prípravy, viacero vecí je v pohybe, procese. Profiluje sa aj nová kvalita samotnej sústavy odborov vzdelávania. V čom vnímate jej novú filozofiu?
Aj keď takáto kvantitatívna požiadavka nebola zadaná, usúdili sme, že sústava odborov vzdelávania si vyžaduje úpravy. A tak sme ju k 1. septembru 2012 aktuálne upravili novelou vyhlášky o stredných školách, v ktorej bolo vyradených 171 odborov vzdelávania zo sústavy odborov vzdelávania. Dôvody? Išlo či už o nezáujem zo strany zamestnávateľov o takýchto absolventov, alebo duplicitu – keď v dvoch rôznych študijných či učebných odboroch sa pripravovali žiaci na rovnaké povolanie. Povedali sme si, že zostane a prežije lepšie nastavený odbor. Prirodzene, aj na tomto procese participovali okrem odborníkov z Ministerstva školstva, vedy výskumu a športu SR aj ďalšie inštitúcie, diskutovali sme so zamestnávateľmi a s ďalšími subjektmi zapojenými do procesu.

Aký je súčasný stav sústavy odborov vzdelávania?
Momentálne v nej registrujeme okolo päťsto odborov, pričom roku 2005, v ktorom vstúpila do platnosti prvá novela vyhlášky o stredných školách revidujúca počet odborov vzdelávania, sme mali v systéme stredných odborných škôl a prípravy až okolo tisícpäťsto odborov vzdelávania. Boli sme za to neustále kritizovaní, až sme napokon niekoľkými postupnými krokmi dospeli k dnešnej hranici.

Aký trend očakávate v ďalšom vývoji?
Je treba uvedomiť si, že dynamika vývoja sa dotýka aj profilácie, zániku z pohľadu trhu práce neperspektívnych či vzniku nových odborov vzdelávania. Má to priamy súvis s nastavením výrobných programov zamestnávateľov, ich inovatívnych prvkov či so samotnou orientáciou výrobných procesov. A tak je prirodzené, že odbory vzdelávania sa nielen vyraďujú, ale experimentálne sa aj overujú nové – v súčasnosti ich je v školách približne päťdesiatpäť. Ak výsledky overovania potvrdia ich perspektívnosť a zamestnávatelia o ne prejavia záujem, postupne ich zaradíme do sústavy odborov vzdelávania.

Ambíciou zo strany rezortu školstva i zamestnávateľov je teda nastaviť systém tak, aby sa žiaci pripravovali v tých odboroch vzdelávania, o ktoré je záujem. V súlade s touto motiváciou vstupujú do hry už spomínané nástroje: zníženie informačnej nerovnosti, vytvorenie Národnej sústavy povolaní, začne sa pracovať na Národnej sústave kvalifikácií, vyvstala potreba kvantitatívnej požiadavky v oblasti analýz a prognóz trhu práce. Tieto a ďalšie aspekty v istej miere zohľadňujú aj kvalitatívnu požiadavku spájanú s novelou. Sú tu však aj ďalšie školské nástroje, prostredníctvom ktorých možno usmerňovať proces odborného vzdelávania a prípravy...
V zákone sa uvádza, že budeme pripravovať dva zoznamy odborov vzdelávania. Jeden je zoznamom odborov vzdelávania, ktoré sú nad rozsah potrieb trhu práce, druhý zoznam zasa mapuje odbory vzdelávania s nedostatočným počtom absolventov

> „Veru nás už aj podaktorí kritizujú, keď hovoríme o tom, že chceme prispôsobiť odborné vzdelávanie a prípravu požiadavkám trhu práce. Vraj už niekoľko rokov počujú iba to, že stále chceme prispôsobovať a stále iba prispôsobujeme... Ale treba si jasne povedať, že aj požiadavky trhu práce sa neustále menia.“

pre trh práce. To znamená, že na jednej strane budeme vytvárať zoznam odborov, ktoré budeme chcieť utlmovať, na druhej zasa takých, ktoré budeme chcieť podporiť. A takisto aj motivačne napomáhať ich propagáciu, čo je však už viac záležitosť regiónu či konkrétnej školy. Ale miera určitého spôsobu stimulácie, aby sa konkrétne odbory v školách vyučovali, a aby aj škola mala – napríklad z hľadiska finančného – záujem odbor vyučovať, tu jednoducho musí nastať.

Doteraz sme hovorili o nástrojoch v kompetencii rezortu školstva, prípadne o súčinnosti škôl so zamestnávateľmi. Čo však ďalšie aspekty a nástroje zohľadňujúce nevyhnutnosť a prospešnosť novely?
Mimoriadne diskutovaným nástrojom je skutočnosť, že bola vytvorená kvalitatívne nová kompetencia pre samosprávne kraje. Tou je ich možnosť určovať počty žiakov na prijímacie konanie do prvých ročníkov aj v školách financovaných z rozpočtovej kapitoly rezortu školstva, teda vo všetkých stredných školách v územnej pôsobnosti krajov. V súčasnosti platný zákon hovorí, že samosprávny kraj určuje počty tried prvých ročníkov iba pre školy, ktoré má vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti, a ku školám, ktoré sú súkromné či cirkevné, sa iba vyjadruje. Novela zákona to mení.

Na základe čoho sa tak bude diať?
Na základe regionálnej stratégie jednotlivých krajov v oblasti výchovy a vzdelávania v stredných školách a na základe analýz a prognóz o vývoji trhu práce. Podľa nich si samosprávne kraje nastavia aj proces určovania počtu tried.

Bude to podľa vás objektívne?
V zákone je zapísané, že určovať počty tried prvých ročníkov nebude odbor školstva, nie úrad ako taký, teda úradníci, ale budú to schvaľovať regionálne parlamenty – teda volení poslanci. Nie školskí úradníci. Bude to teda určené všeobecne záväzným nariadením. Aby sa učinilo zadosť objektívnosti – aby sa zohľadnila kvalita škôl, zabránilo sa preferovaniu škôl zo strany zriaďovateľov, teda samosprávnych krajov, že by uprednostňovali svoje školy pred súkromnými a cirkevnými, ktoré sa v súčasnosti tohto najviac obávajú – v novele sú určené aj objektívne merateľné kritériá, na základe ktorých budú kraje uplatňovať svoju kompetenciu.

O ktoré kritériá pôjde konkrétne?
K objektívne merateľnými kritériám novela zaradila uplatniteľnosť absolventov konkrétnej školy (aj podľa štatistík z úradov práce), materiálno-technické a priestorové zabezpečenie školy, personálne zabezpečenie školy, výsledky monitorovania a hodnotenia kvality výchovy a vzdelávania zo strany Štátnej školskej inšpekcie, ale i ďalšie, ktoré sa vzťahujú na učebné a študijné výsledky žiakov – ich výsledky v externej časti maturitnej skúšky, v odbornej časti maturitnej skúšky, výsledky na súťažiach, v projektoch... Teda faktory, ktoré sú naozaj objektivizujúce.

Tvorila sa táto – nepochybne významná a v kvalitatívnom dosahu možno až prelomová – časť novely hladko?
V rámci procesu tvorby novely sme boli tlačení do toho, aby sme vydali vyhláškou, ako majú jednotlivé samosprávne kraje v tomto procese presne postupovať. Pýtam sa však: Ak by to bolo takpovediac natvrdo určené, načo potom dávame kompetencie samosprávnym krajom? Veď potom by všetko mohlo vykonávať a určovať priamo ministerstvo školstva z ústredia!

Od čoho sa bude celý proces odvíjať v praxi?
Zo strany ministerstva školstva bude vydané usmernenie, metodický pokyn, ktorým sa nastavia pravidlá. Pracujeme aj na akomsi nástroji, aplikačnom softvéri, ktorý ponúkneme samosprávnym krajom na využívanie. Aj s odporúčaním, aby po ňom siahli.

Lenže čo ak pri určovaní počtu prvých tried poslancami samosprávneho kraja viac zaváži ľudský faktor?
V zákone je zakotvený aj takzvaný opravný mechanizmus. Tkvie v tom, že ak zriaďovatelia škôl budú mať pocit, že im bolo povedzme ukrivdené, môžu požiadať ministerstvo školstva o navýšenie určeného počtu tried prvých ročníkov. Ministerstvo školstva následne po prerokovaní so samosprávnym krajom – aby sme zistili, čo v konkrétnych prípadoch určovania počtu tried viedlo kraj ku konečnému verdiktu – na základe správneho konania môže rozhodnúť o navýšení počtu tried prvých ročníkov aj v školách financovaných z rozpočtovej kapitoly ministerstva školstva.
Na tomto mieste sa mi žiada dodať, že nezabraňujeme neštátnym školám, teda tým, ktorých zriaďovateľom nie je samosprávny kraj, aby vyučovali ten-ktorý odbor. Môžu ho vyučovať, len nebude financovaný z rozpočtovej kapitoly rezortu školstva. Tieto školy si budú musieť v konkrétnych prípadoch nájsť iné zdroje financovania na vyučovanie v triedach, ktoré sú nad rámec toho, čo určil samosprávny kraj.

Čo je ďalším prostriedkom na to, aby sme žiakov orientovali a aj dostávali do odborov, ktoré považujeme za potrebné, aby sa v nich študovalo?
Novelou sme nastavili aj základné kritériá prijatia na štúdium toho-ktorého druhu školy, resp. v rámci strednej odbornej školy študijného alebo učebného odboru. Základným predpokladom, o ktorom sa aj vo verejnosti dostatočne diskutovalo a polemizovalo, je priemerný prospech žiaka na základnej škole. Od neho sa totiž odvíja a v ňom je nastavený základný predpoklad prijatia tak na gymnáziá, ako aj na stredné odborné školy. A tak tu platí už všeobecne známy priemerný prospech na konci 8. ročníka a v prvom polroku 9. ročníka základnej školy vyjadrený známkou – pre gymnáziá do 2,0 a v prípade študijného odboru do 2,75. Pričom platí aj zásadné pravidlo, že až na žiakov, ktorí dosiahli v celoslovenskom testovaní (Monitor 9) v každom predmete samostatne úspešnosť najmenej 90 %, musí do každého študijného odboru vykonať žiak prijímaciu skúšku.

Pôjde podľa vás o objektívne kritériá, v ktorých sa zohľadní žiadaná kvalita profilu žiaka?
Nepochybne. I keď rozmanitosť názorov a pohľadov na vec nemala konca-kraja. Permanentní kritici a aj tí, čo sa takpovediac zľakli nastaveného trendu kvality priemerného prospechu, bili na poplach – vraj ideme ubližovať gymnáziám... Kdeže. My sa snažíme hľadieť na ich kvalitu, preto napríklad trojkár či štvorkár zo základnej školy sa jednoducho na gymnázium nedostane. Inakšou optikou vnímané – novela v kritériách pri prijímaní žiakov nielen na gymnáziá, ale aj na študijné odbory na stredných odborných školách nabáda žiakov, aby na sebe systematicky pracovali. Motivačný faktor je pre žiakov mimoriadne dôležitou súčasťou vyučovacieho procesu.

V čase krízy, keď mnohé ekonomiky krajín Európskej únie nahlodáva recesia, zvyšujúca sa nezamestnanosť a nestálosť trhov, je akokoľvek dobre mienená novela akéhokoľvek kvalitného zákona procesom s nepredvídateľným vývojom, výsledkami. Napriek tomu, v kontexte novely, o ktorej sme sa zhovárali, môže vaše posolstvo vyznievať optimisticky?
Každý deň prináša v súčasnosti niečo nové, s čím sa konfrontujeme a čo musíme riešiť. A to nás môže iba posúvať. A aj keď napríklad mnohí zamestnávatelia majú svoje problémy, rovnako ich máme aj my v školstve, existujú na trhu práce, jednoducho všade... Cesta, ako všetko preklenúť a zosúladiť, je iba jedna: vo vzájomnej komunikácii, nastavení systému, ktorý ako jediný môže byť základom a východiskom na profilovanie kvalifikovanej pracovnej sily. Čiže ak už pozitívne posolstvo, potom nech je v poznaní, že chceme a neustále aj musíme prispôsobovať odborné vzdelávanie a prípravu meniacim sa požiadavkám spoločnosti, zamestnanosti, trhu práce a ďalším faktorom. A preto aj v rezorte školstva je na nás, aby sme nastavovali mechanizmy tak, aby sme celý systém mohli aj čo najpozitívnejšie ovplyvniť. Verím, že sa nám to podarí.
Motivuje ma k tomu aj nedávny poznatok kolegu, ktorý sa zúčastnil odbornej konferencie v Uherskom Brode. S kolegami z Českej republiky neustále komunikujeme, napokon, v školstve majú obdobné problémy ako my. Ale či to nie je pozitívny signál, keď oni sami uznali, že niektoré veci, ktoré sme nastavili v systéme odborného vzdelávania, sú inšpiratívne aj pre nich?!

Za rozhovor ďakuje Ľudo POMICHAL
Foto Ľubomír PAJTINKA

Čo v reforme oceňujeme, k čomu máme výhrady?

AKO TO VIDÍM JA

Rozhovor s riaditeľkou Gymnázia Milana Rastislava Štefánika v Novom Meste nad Váhom Mgr. Máriou VITÁSKOVOU.

Riaditeľka Gymnázia M. R. Štefánika v Novom Meste nad Váhom Mária Vitásková.

Ako hodnotíte prínos školskej reformy?
Myšlienka reformy je veľmi dobrá, umožňuje školám určitú slobodu, napríklad že si na základe štátneho vzdelávacieho programu vytvárame vlastné školské vzdelávacie programy. Takto vytvorený vzdelávací program je dobrý, pretože v istom zmysle pomáha nielen učiteľom, ale predovšetkým našim žiakom. Gymnáziá sú školy, ktoré prioritne pripravujú žiakov na štúdium na vysokých školách. Preto je určite prínosom napríklad fakt, že vo štvrtom ročníku majú gymnazisti možnosť voľby predmetov podľa osobnej preferencie. Podľa toho, čo chcú v živote dosiahnuť, na akú vysokú školu sa chcú dostať. Podľa štátneho vzdelávacieho programu povinne absolvujú pätnásť hodín, z toho napríklad slovenský jazyk a literatúru, cudzie jazyky, matematiku, telesnú výchovu či občiansku náuku. Všetko predmety, ktoré majú svoje opodstatnenie, lebo rozvíjajú nielen intelekt študentov, ale i ich fyzickú zdatnosť, ktorá je v dnešnej počítačovej dobe alarmujúco nízka.

Čo považujete za negatívum reformy?
Mínusom je určite finančné hľadisko. Stáva sa, že študenti si vyberú predmet, na ktorý sa ich hlási malý počet, a škola im nemôže vyjsť v ústrety, hoci má na daný predmet kvalifikovaného pedagóga. Prečo? Lebo to stojí a padá na peniazoch. Pritom vo vyspelých štátoch, na základe informácií priamo od našich žiakov, ktorí absolvovali časť štúdia v zahraničí, je to úplne inak. Tam počet prihlásených žiakov nerozhoduje o otvorení, resp. neotvorení predmetu, dôležitý je len záujem študenta. Ak by sa na predmet prihlásili povedzme len traja žiaci zo štyristo, vyučovanie im je umožnené. Vyučujúci vedie hodinu pre týchto troch žiakov a má ju zaplatenú. U nás niečo také neexistuje. Ak sa aj my chceme priblížiť k vyspelým štátom, treba prehodnotiť kritérium minimálneho počtu žiakov v skupine. Ak nie, táto reforma potom v istom slova zmysle nemá význam.
Ďalším negatívom, resp. nedomyslením zo strany tvorcov reformy je absencia učebníc na niektoré predmety podľa nových obsahových štandardov. Ako sa mohlo dopustiť, že súčasní „reformovaní“ maturanti dodnes nepracovali s novými učebnicami? Zvyšuje sa nárok na prácu učiteľa, ktorý chce dôsledne uplatňovať, v zmysle reformy, určené zmeny. V praxi to vyzerá napríklad tak, že v predmete slovenský jazyk a literatúra sa upustilo od chronologického typu výučby, ale dostupné staré učebnice pre jednotlivé ročníky vychádzajú z chronológie. Učiteľ je potom nútený hľadať požadované učebné texty z vlastných zdrojov a rozmnožovať ich na náklady školy, čím sa tento systém stáva kontraproduktívny. Zároveň treba podotknúť, že k novovytvoreným učebniciam chýbajú potrebné metodické materiály, čo opäť sťažuje prácu pedagóga.

Aké sú vaše pripomienky k rozdielnym nárokom na gymnazistov a študentov z odborných škôl v prípade štúdia cudzieho jazyka?
Kameňom úrazu v tejto oblasti je povinnosť žiaka študovať a maturovať z prvého cudzieho jazyka, ktorý sa učil v základnej škole. Pritom z iného cudzieho jazyka môže byť žiak na oveľa lepšej úrovni, v tomto prípade ide podľa mňa o istú formu diskriminácie. Čo sa týka samotných maturitných skúšok, nemám výhrady voči žiadnej z foriem maturitnej skúšky, ale považujem za nespravodlivé, že gymnazisti majú určenú vyššiu úroveň B2 ako povinnú. Odbor-

Z porady na Gymnáziu M. R. Štefánika v Novom Meste nad Váhom.

Školský psychológ z pohľadu riaditeľa školy

PSYCHOLÓGIA V ŠKOLE

Spoločenské pomery po roku 1989 sa postupne začali premietať aj do nášho školského systému, najmä v dôraze na humanizáciu školy. Súčasná škola dáva priestor integrovať a začleňovať deti nielen zo sociálne znevýhodneného prostredia, ale i deti, ktoré vyžadujú intenzívnu špeciálnopedagogickú a psychologickú intervenciu v procese učenia.

Školská psychológia v takej významnej inštitúcii, akou je škola, sleduje vývoj dieťaťa aj v procese maximálnej možnej socializácie, čím prispieva k dosiahnutiu najvyššej méty stanovenej v systéme školstva. Napĺňanie týchto opatrení a zámerov si nutne vyžaduje posilniť prácu odborných zamestnancov, najmä špeciálnych pedagógov a školských psychológov.
Slovenská komora učiteľov (SKU), uvedomujúc si dôležitosť a nerozlučiteľnosť tímovej práce učiteľov a školských psychológov v prostredí škôl a školských zariadení, vo svojich stanovách deklaruje súčinnosť s Asociáciou školskej psychológie Slovenskej a Českej republiky.
Z pohľadu SKU je školská psychológia v súčasnej škole nezastupiteľná v piatich rovinách.

1. V rovine učiteľa

Mnohé knihy uvádzajú, že učiteľská profesia je povolaním, pri ktorom dochádza k značnej neuropsychickej záťaži, označovanej ako profesionálny stres. Učiteľské povolanie sa považuje za stresujúce z dôvodu aktívnej práce s ľuďmi, deťmi a mládežou.
Učiteľské povolanie je náročné aj z toho dôvodu, že učiteľ ovplyvňuje svojím postojom, konaním a správaním deti a mládež v škole a aj celú spoločnosť. Má veľký formujúci vplyv na mladú generáciu, a preto je nutné, aby pôsobil pozitívne.
Na súčasného učiteľa je vyvíjaný veľký tlak v dôsledku náročnosti detí, rodičov, spoločnosti, v súčasnosti aj v dôsledku strachu zo straty zamestnania, ako aj profesionálneho rastu učiteľa. Ten sa netýka len pedagogickej a odbornej činnosti, ale aj prístupnosti k reformám, ktoré sú spojené s modernými technológiami a novým chápaním vzdelávania, čo kladie vysoké nároky na osobnosť učiteľa. Ďalej sa od neho očakáva napríklad schopnosť empatie, ľudský prístup k tým, s ktorými prichádza do styku, úspešné riešenie medziľudských konfliktov, príkladnosť v odovzdávaní hodnôt a noriem, ako aj neustála prívetivosť, dobrá nálada, optimizmus, atď. Zvláštnosťou a otázkou na zamyslenie je fakt, že od učiteľa sa na jednej strane vyžaduje, aby bol humanistický, a na druhej strane, aby plnil všetky požiadavky modernej, výsostne technologickej doby.
Tieto náročné faktory otvárajú priestor neustálej psychologickej intervencii školských psychológov pri systematickom vzdelávaní spôsobilostí učiteľov, ako napr. zvládanie svojich emócií a emócií žiakov, riešenie konfliktov a analýza príčin zlyhania a neúspechov žiakov, a každý školský psychológ by sa mal zaoberať aj problémami psychickej záťaže učiteľov a navrhovať možnosti jej prekonávania.

2. V rovine žiaka

Na dnešné deti pôsobí množstvo podnetov, situácií, ale aj nových technológií,

Prezidentka Slovenskej komory učiteľov PaedDr. Mária Barancová.

ktoré podstatne ovplyvňujú ich senzitívnu psychiku a, žiaľ, často sa podpisujú na citovej invalidizácii a sociálnej izolácii mnohých z nich. V záujme rozvíjania osobnosti žiakov a zabezpečovania ich duševného zdravia a životnej pohody plní školský psychológ množstvo úloh, diagnostikuje osobnosť žiakov, ich schopnosti, záujmy, postoje, osobnostné vlastnosti, motiváciu k učeniu, pripravuje a realizuje vhodné intervencie s dôrazom na krízovú intervenciu, robí prevenciu negatívnych javov a výsledky vhodnou formou prezentuje učiteľom kvôli zlepšeniu procesu učenia sa žiakov a podieľa sa na vytváraní pozitívneho vzťahu medzi učiteľom a žiakom. Často je to on, školský psychológ, kto zachraňuje, mení, intervenuje, odhaľuje a poskytuje priestor búrlavej vŕby.

3. V rovine rodiča

Rodičia by mali byť pre pedagógov a psychológov partnermi prvej dôležitosti, pretože vytvárajú dieťaťu priestor, kde sa môže najmä prostredníctvom výchovy formovať, rozvíjať a dozrievať a osamostatňovať. Mnoho rodičov má však od učiteľov neadekvátne očakávania, ťažko prijímajú ich hodnotenie, nepripúšťajú neúspech, v práci pedagógov sústavne nachádzajú nedostatky a potom zneužívajú inštitúcie na ospravedlnenie svojich detí.
Ich hyperprotektivita, horlivosť alebo, naopak, ich nezáujem má za následok konfliktné situácie medzi učiteľom a rodičom. Práca školského psychológa v súčinnosti s pedagógom je tou najefektívnejšou cestou na vytvorenie dôvery vo vzdelávaciu inštitúciu.

4. V rovine kurikula

Učitelia v hľadaní príčin nárastu problémov v škole upozorňujú na preťaženosť žiakov neúmernými poznatkami, teda avizujú, že obsah vzdelávania je pre priemernú populáciu detí nezvládnuteľný a často je príčinou demotivácie detí učiť sa.
Úloha psychológov v tomto vzťahu je síce obmedzená, ale v tíme s učiteľmi, so špeciálnymi pedagógmi navrhujú vzdelávacie programy, individuálne vzdelávacie plány, konkrétny obsah vzdelávania akoby našitý na žiaka, kto-

né školy takéto kritérium nemajú, a ich absolventi sa po úspešnej maturite môžu prihlásiť na štúdium na vysokej škole rovnako ako naši žiaci. Prečo sú nároky na nich pri jazykoch v porovnaní s gymnazistami znížené?!

Môžete to konkretizovať?
Žiaci prichádzajú na stredné školy s porovnateľnými vedomosťami z cudzieho jazyka zo základnej školy, majú teda rovnakú východiskovú situáciu. Ak úspešne zmaturujú, môžu ísť na vysoké školy. Prečo si potom gymnazisti nemôžu na maturite dobrovoľne vybrať úroveň cudzieho jazyka tak ako študenti odborných škôl? Prečo si nemôžu aj oni voliť, či chcú vyššiu, alebo nižšiu úroveň? Netvrdím, a to zdôrazňujem, a ani sa neobávam, že naši žiaci vyššiu úroveň nezvládnu. Ide mi len o rovnoprávnosť našich študentov, gymnazistov, s ostatnými študentmi, ktorí takisto plánujú ísť raz na vysoké školy. A cudzí jazyk budú potrebovať rovnako ako naši študenti z gymnázií.

Myslíte tým, že princíp rovnosti a voľby sa v reforme má uplatňovať dôslednejšie...
Mojou ďalšou pripomienkou je, že voľba – sloboda – je ohrozovaná aj zamýšľanými zmenami v oblasti maturitných skúšok. Pán minister plánuje zaviesť matematiku ako povinný maturitný predmet pre gymnáziá. Ak si žiaci môžu voliť, na čo sa chcú orientovať, nerozumiem potom pánovi ministrovi. Že si žiak môže voliť predmety, bude tým pádom bezpredmetné, pretože zo štyroch maturitných predmetov bude mať už tri povinné – slovenský jazyk a literatúru, prvý cudzí jazyk (úroveň B2) a matematiku. Táto uniformita je opäť diskriminačná, pretože študijná orientácia žiakov je rôzna, môžu sa zaujímať napríklad o občiansku výchovu a dejepis, lebo chcú ísť študovať právo, alebo chémiu a biológiu, lebo chcú študovať medicínu. S týmto nie som spokojná.

Aký je váš názor na určené poradie maturitných predmetov?
Podľa mňa všetky maturitné predmety sú rovnocenné a bez úspešného zmaturovania z každého jedného z nich by bola maturita neuznaná. Preto nesúhlasím s podmienkou, že tretí volený maturitný predmet je podmienený časovou dotáciou šiestich hodín v priebehu stredoškolského štúdia. Veď sú niektoré predmety, ktoré tých šesť hodín nebudú mať nikdy. Aj keby si ich žiaci volili v poslednom ročníku, v tom štvrtom, v ktorom majú najviac možností voliť... Prečo by nemohli mať žiaci ako tretí predmet napríklad cudzí jazyk? Aj podmienka vyberať iba zo skupiny spoločenskovedných a prírodovedných predmetov sa mi vidí ako nesprávna, do istej miery obmedzujúca.

Aj pri maturantovom neúspechu z jedného predmetu ste vraj naklonená myšlienke nemeniť doterajšiu prax. Chcete žiakovi ušetriť rok?
Novinka s ročným odkladom sa mi nepáči. Myslím si, že to nie je práve najlepšie riešenie. Každý študent sa na externú alebo internú časť písomnej formy maturitnej skúšky snaží čo najlepšie pripraviť. Nehovorím teraz len za gymnáziá, ale všeobecne. Môže sa totiž stať, že práve v deň písomky sa s maturantom niečo deje, do psychiky žiaka nevidíme. Môže sa stať, že v dôsledku toho pri maturite zlyhá. Ročný odklad konania opravnej maturitnej skúšky považujem za dlhé obdobie. Už len z ľudského hľadiska, s prihliadnutím na samotného žiaka, na jeho budúcu existenciu. Čo žiak bude rok robiť bez ukončeného vzdelania? Ako motivácia študentov na zodpovednejší prístup v príprave na externú a internú časť písomnej formy maturitnej skúšky, aby z obavy o stratu roka sa snažili vydať zo seba maximum, sa mi to nejaví ako efektívne, systémové riešenie.

Milan SOUKUP
Foto autor

rý potrebuje odrážať aktuálny psychický stav.

5. V rovine riaditeľa

Riaditeľ školy zastáva v každej škole najdôležitejšiu a najvplyvnejšiu strategickú pozíciu, z ktorej vyplýva jeho komplexná zodpovednosť za akékoľvek školské aktivity i klímu školy. Jeho spôsob vedenia školy determinuje jej povesť, formuje sociálnu klímu tejto inštitúcie a podstatnou mierou ovplyvňuje úroveň morálky a profesionalizmu podriadených, i školských psychológov, ktorí v súčasnom právnom systéme môžu byť zamestnancami škôl alebo pôsobia ako externí pracovníci.
Z pohľadu riaditeľa školy sa do kvality práce školského psychológa premieta prioritne vzťah učiteľa a školského psychológa, vzájomné predstavy o profesijných roliach, ale i osobné sympatie a antipatie. Vzťahy sa komplikujú nedorozumeniami, školský psychológ často nemôže konzultovať každý prípad s učiteľom pre nedostatok jeho času, administratívnu a pedagogickú zaneprázdnenosť z neúmerného počtu žiakov v triede.
Vzťahy môže komplikovať i pochopiteľná obava učiteľov, že psychológovia odhalia ich slabé stránky, chyby, keďže sa dozvedajú o práci učiteľa prostredníctvom rodičov a žiakov a následne poskytujú rady a pokyny bez konfrontácie s učiteľom. Práca psychológov môže byť pre učiteľov nečitateľná, ich výstupy nejasné. Vzniká dojem, že vzájomne si nerozumejú.
Jednou z ciest, ako predchádzať obavám a nedorozumeniam, je posilňovanie kompetencií učiteľa, vytvárať priestor byť spolutvorcom aktivít, byť spoluzodpovedný za problém, byť aktívny a hľadať rezervy vo vlastných zdrojoch a pritom využívať i zdroje iných odborníkov.
Dôležitá je spolupráca, ktorá čerpá z prístupov dôvery, otvorenosti, poznania zložitosti práce pedagógov, psychológ umožňuje učiteľom uvedomovať si, v čom sú výborní, a lepšie to využívať, v akejkoľvek situácii garantuje centrálne postavenie učiteľa, pristupuje k učiteľovi ako k spolupracovníkovi a v kooperácii s ním ho vedie k zavádzaniu zmien v edukačnom procese.

Efektívne napĺňať všetkých päť rovín znamená pre psychológa vysokú erudovanosť, morálnu vyspelosť a stavovskú česť. V praxi sa vyskytli prípady, keď školský psychológ ako zamestnanec plnil neprimerané očakávania riaditeľov škôl, čím sa stratila dôvera učiteľov v mnohých školách a školských zariadeniach.
V budúcnosti je preto potrebné vzdelávať školských psychológov so zameraním na získanie poznatkov o profesii učiteľa a empirickou skúsenosťou vniknúť aj do výchovno-vyučovacieho procesu.
Vyslovujem názor mnohých učiteľov, že kľúčovým postavením v školskom prostredí je kooperácia a integrita školského psychológa a pedagóga ako tvorivých partnerov, ktorí spolu hľadajú najúčinnejšie výstupy v smerovaní zdravého osobnostného vývinu detí a mládeže.

PaedDr. Mária BARANCOVÁ,
prezidentka Slovenskej komory učiteľov
prezident.sku@gmail.com
(z konferencie Psychológ 21. storočia)

Základné informácie k pilotnému overovaniu testovacích nástrojov pre Testovanie 5

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) v mesiacoch október až december 2012 uskutoční v rámci príprav na Generálnu skúšku testovania žiakov 5. ročníka ZŠ (Testovania 5) **pilotné overovanie testovacích nástrojov** pre žiakov 5. ročníka ZŠ.
Pilotného overovania testovacích nástrojov pre Testovanie 5 (T5) sa zúčastnia všetci žiaci 5. ročníka vybraných základných škôl okrem žiakov s mentálnym postihnutím a so zdravotným znevýhodnením.
Cieľom pilotného overovania je overiť pripravované testovacie nástroje pre T5. V novembri 2014 NÚCEM plánuje uskutočniť Generálnu skúšku T5, ktorá nadväzuje na prebiehajúci projekt *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v SR v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania*.

Na ktorých školách sa uskutoční pilotné overovanie testovacích nástrojov pre T5?
Pilotné overovanie testovacích nástrojov pre Testovanie 5 sa uskutoční na vybraných školách s vyučovacím jazykom slovenským (cca 1 470 žiakov) a na školách s vyučovacím jazykom maďarským (cca 560 žiakov).

Kto bude administrovať pilotné testy?
Pilotné testy budú administrovať zamestnanci NÚCEM (ďalej administrátori). Administrátori budú spolupracovať s riaditeľmi škôl a so školskými koordinátormi pilotného overovania testovacích nástrojov pre žiakov 5. ročníka ZŠ. Školskými koordinátormi sú zamestnanci školy, ktorí budú poverení riaditeľom školy organizáciou pilotného testovania na škole.

Čo je úlohou školského koordinátora?
Úlohou školského koordinátora je:
- organizovať testovanie na škole,
- spolupracovať s administrátorom pilotných testov,
- v spolupráci s triednymi učiteľmi pripraviť zoznamy testovaných žiakov,
- v spolupráci s riaditeľom školy zabezpečiť rozvrh dňa vrátane učební na testovanie a pedagogického dozoru na priľahlých chodbách počas testovania,
- zabezpečiť včasné informovanie rodičov (zákonných zástupcov) žiakov o pilotnom testovaní.

Z ktorých predmetov budú žiaci testovaní?
Na školách s vyučovacím jazykom slovenským budú žiaci testovaní z predmetov **matematika** a **slovenský jazyk a literatúra**, na školách s vyučovacím jazykom maďarským zo **slovenského jazyka** a z **maďarského jazyka a literatúry**. Čas testovania bude na všetky predmety 60 minút. Test z matematiky, zo slovenského jazyka a literatúry a z maďarského jazyka a literatúry pozostáva z 30 testových úloh a test zo slovenského jazyka z 34 testových úloh. **Rozsah učiva** všetkých testovaných predmetov je v súlade s platnými pedagogickými dokumentmi pre ISCED 1 (Štátny vzdelávací program).

NÚCEM
NÁRODNÝ ÚSTAV CERTIFIKOVANÝCH MERANÍ VZDELÁVANIA

Aké bude obsahové zameranie testových úloh?
Testové úlohy sú zaradené do troch kognitívnych úrovní:
- 1. úroveň – zapamätanie a porozumenie,
- 2. úroveň – aplikácia vedomostí v typických situáciách – riešenie typicky školských úloh,
- 3. úroveň – aplikácia vedomostí v problémových situáciách.

Ktoré oblasti budú testované?
Testové úlohy z matematiky budú z piatich oblastí podľa ŠVP, všetky budú zo základného učiva matematiky:
1. Čísla, premenná a počtové výkony s číslami,
2. Postupnosti, vzťahy, funkcie, tabuľky, diagramy,
3. Geometria a meranie,
4. Kombinatorika, pravdepodobnosť, štatistika,
5. Logika, dôvodenie, dôkazy.

Zo slovenského jazyka a literatúry a maďarského jazyka a literatúry budú testové úlohy z troch oblastí:
1. Jazyk a komunikácia,
2. Komunikácia a sloh,
3. Čítanie a literatúra.

Súčasťou testov z vyučovacích jazykov budú testové úlohy zamerané na čítanie s porozumením. V slovenskom jazyku budú testované tieto kľúčové jazykové kompetencie:
1. Počúvanie s porozumením,
2. Čítanie s porozumením,
3. Slovná zásoba,
4. Písomný prejav.

V testoch z vyučovacích jazykov budú žiaci pracovať so súvislými a s nesúvislými textami, pričom pôjde o texty umelecké i odborné.

Aké typy testových úloh budú v pilotných testoch?
V teste z matematiky budú testové úlohy s krátkou číselnou odpoveďou a úlohy s výberom odpovede zo štyroch možností (A, B, C, D), z ktorých je vždy iba jedna správna. Test zo slovenského jazyka a literatúry a z maďarského jazyka a literatúry bude pozostávať z dvoch typov úloh, a to z úloh s výberom odpovede zo štyroch možností (A, B, C, D), z ktorých je vždy iba jedna správna, a z úloh s krátkou odpoveďou. Súčasťou testu zo slovenského jazyka na školách s vyučovacím jazykom maďarským bude okrem úloh s výberom odpovede a úloh s krátkou odpoveďou aj krátka slohová práca v rozsahu 5 až 10 viet.

Ďalšie informácie k pilotnému overovaniu testovacích nástrojov pre T5 nájdete na stránke www.nucem.sk.

PaedDr. Ingrid ALFÖLDYOVÁ, PhD.,
výskumný a vývojový zamestnanec,
NÚCEM

Harmonogram pilotného overovania testovacích nástrojov pre T5: ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským

Matematika – pilotný test	
7.30 – 8.00 hod. (30 min.)	príchod administrátora do školy, stretnutie administrátora s riaditeľom ZŠ a so školským koordinátorom, príprava testovacích nástrojov
8.00 – 8.15 hod. (15 min.)	príchod do triedy, úvodné pokyny administrátora k pilotnému overovaniu testovacích nástrojov, rozdanie pilotných testov z matematiky
8.15 – 8.20 hod. (5 min.)	oboznámenie sa s pilotným testom z matematiky
8.20 – 9.20 hod. (60 min.)	**administrácia pilotných testov z matematiky**
9.20 – 9.25 hod. (5 min.)	zbieranie testov z matematiky
9.25 – 9.45 hod. (20 min.)	prestávka
Slovenský jazyk a literatúra – pilotný test	
9.45 – 10.00 hod. (15 min.)	príchod do triedy, úvodné pokyny administrátora k pilotnému overovaniu testovacích nástrojov, rozdanie pilotných testov zo slovenského jazyka a literatúry
10.00 – 10.10 hod. (10 min.)	oboznámenie sa s pilotným testom zo slovenského jazyka a literatúry
10.10 – 11.10 hod. (60 min.)	**administrácia pilotného testu zo slovenského jazyka a literatúry**
11.10 – 11.20 hod. (10 min.)	zbieranie testov zo slovenského jazyka a literatúry

Harmonogram pilotného overovania testovacích nástrojov pre T5: ZŠ s vyučovacím jazykom maďarským

Slovenský jazyk – pilotný test	
7.30 – 8.00 hod. (30 min.)	príchod administrátora do školy, stretnutie administrátora s riaditeľom ZŠ a so školským koordinátorom, príprava testovacích nástrojov
8.00 – 8.15 hod. (15 min.)	príchod do triedy, úvodné pokyny administrátora k pilotnému overovaniu testovacích nástrojov, rozdanie pilotných testov zo slovenského jazyka
8.15 – 8.20 hod. (5 min.)	oboznámenie sa s pilotným testom zo slovenského jazyka
8.20 – 9.20 hod. (60 min.)	**administrácia pilotného testu zo slovenského jazyka**
9.20 – 9.25 hod. (5 min.)	zbieranie testov zo slovenského jazyka
9.25 – 9.45 hod. (20 min.)	prestávka
Maďarský jazyk a literatúra – pilotný test	
9.45 – 10.00 hod. (15 min.)	príchod do triedy, úvodné pokyny administrátora k pilotnému overovaniu testovacích nástrojov, rozdanie pilotných testov z maďarského jazyka a literatúry
10.00 – 10.10 hod. (10 min.)	oboznámenie sa s pilotným testom z maďarského jazyka a literatúry
10.10– 11.10 hod. (60 min.)	**administrácia pilotného testu z maďarského jazyka a literatúry**
11.10 – 11.20 hod. (10 min.)	zbieranie testov z maďarského jazyka a literatúry

Výsledková listina 45. ročníka celoslovenskej prehliadky umeleckej tvorivosti učiteľov Chalupkovo Brezno

Literárna tvorba pre deti a mládež

Zlaté pásmo
- PaedDr. Jozef Dzurjak, Košice – **Laureát Chalupkovho Brezna**
- PaedDr. Ján Pochanič, PhD., Prešov
- Mária Kotvášová, Kovačica (Srbsko)
- Mgr. Valentín Šefčík, Bertotovce
- Ing. Božena Dobrovičová, Považská Bystrica

Strieborné pásmo
- Danka Žemberová, Bratislava
- Mgr. Helena Ivanová, Užhorod (Ukrajina)
- Alžbeta Vítková, Kremnica
- PaedDr. Karolína Ghirbaková, Sološnica
- Mgr. Jana Janitorová, Košice

Literárna tvorba – próza

Zlaté pásmo
- Anna Chisa, Nadlak (Rumunsko)
- Mgr. art. Vladimír Móres, Žilina
- Dobroslava Luknárová, Bratislava

Strieborné pásmo
- Mgr. Mária Malá, Lutila
- Ing. Božena Dobrovičová, Považská Bystrica
- Anna Rau-Lehotská, Nadlak (Rumunsko)
- PaedDr. Ružena Florová, Trnava

Bronzové pásmo
- Milan Urbanovský, Šenkvice

Literárna tvorba – poézia

Zlaté pásmo
- Mgr. Dagmar Janišová, Zemianska Olča – **Laureát Chalupkovho Brezna**
- Mgr. Margita Kuchčáková, Nižná
- Mgr. Renáta Filková, Okoličná na Ostrove
- Mgr. Mária Malá, Lutila
- Martin Mucha, Spišská Nová Ves

Strieborné pásmo
- Mgr. Eva Drobná, Trnava
- Mgr. Anna Lažová, Svidník

Bronzové pásmo
- Bc. Marta Gerhátová, Dunajská Streda
- PaedDr. Jaroslav Gál, Užhorod (Ukrajina)
- Mgr. Mária Stopková, Tvrdošín
- PaedDr. Karolína Ghirbaková, Sološnica
- Ing. Božena Dobrovičová, Považská Bystrica
- Dobroslava Luknárová, Bratislava
- Magdaléna Csóriová, Tornaľa

Umelecký prednes – poézia

Zlaté pásmo
- Emília Alcnauerová, Prešov – **Laureát Chalupkovho Brezna**
- Anna Fedorová, Ľubica

Strieborné pásmo
- Mária Kotvášová, Kovačica (Srbsko)

Bronzové pásmo
- Alžbeta Vítková, Kremnica

Umelecký prednes – poézia pre deti a mládež

Strieborné pásmo
- Daniela Kahalová, Nitra

Umelecký prednes – próza

Strieborné pásmo
- Mgr. art. Vladimír Móres, Žilina

Bronzové pásmo
- Mgr. Lujza Šoltésová, Ľubica

Hudobná výchova – spev umelej piesne

Bronzové pásmo
- Bc. Bibiana Caletková, Kojatice
- Mgr. Lýdia Galbičková, Bratislava

Chalupka nezostarol a nemá to v úmysle ani v budúcnosti

TVORIVOSŤ UČITEĽOV

Úlohou a umením učiteľov vždy bolo, je a bude vzbudiť, vypestovať a udržať u svojich žiakov silný citový vzťah k pozitívnym, mravným a kultúrnym hodnotám. Hlavným predpokladom na to je, že oni sami vyznávajú tieto hodnoty, sú na ich tlmočenie náležite pripravení a túto schopnosť ďalej permanentne rozvíjajú.

Chalupkovo Brezno plní dôležitú funkciu parametra, ktorý nám avizuje, ako sa to učiteľom darí. Z pôvodnej súťaže regionálneho charakteru vyrástlo hádam najvýznamnejšie pravidelné kultúrno-spoločenské podujatie učiteľov na Slovensku. Svojou dĺžkou, rozmanitosťou i počtom účastníkov a kvalitou zatieňuje aj mnohé iné podobné akcie s dlhšou tradíciou. Zo súťaže sa postupne vyvinula prehliadka, ktorá má výrazne prezentačný a kultivačný charakter. V Brezne nám nenápadne vyrástlo podujatie, ktoré pravidelne ponúka záujemcom od materských až po vysoké školy možnosť porovnať svoje výsledky a tvorivosť vo viacerých umeleckých a vzdelávacích oblastiach.

Chalupkovo Brezno je známe najmä medzi pedagógmi na Slovensku ako miesto, kde učitelia na chvíľu „odložia“ svoje povolanie a stanú sa z nich recitátori, maliari, speváci, skrátka tvoriví ľudia, ktorí môžu prezentovať šikovnosť svojich rúk, svoje recitačné schopnosti a invenciu.

V ostatných dňoch sa v centre Horehronia uskutočnil už 45. ročník tohto podujatia. V jeho bohatom programe sa okrem súťaží v literárnej a výtvarnej tvorbe, v umeleckom prednese poézie a prózy, v sólovom speve ľudovej a umelej piesne, hre na hudobných nástrojoch uskutočnila i prehliadka umelecko-dokumentárnych filmov a tvorby vzdelávacích IKT materiálov.

Ján Chalupka, tento Európan od Hrona, ktorého meno stojí v záhlaví podujatia, spojil na duchovnej báze všetkých, ktorí majú radi svoju učiteľskú profesiu a chuť byť umelecky i profesionálne bohatší, aby mohli stále zo svojho bohatstva a zo seba rozdávať. O tom je totiž náš pedagogický svet, o večnej štafete odovzdávania radosti, vedomostí, zručností, o motivácii a láske k múdrosti a vzdelanosti, ale aj k ľuďom, ku kráse a k celému svetu. V tom je krása i podstata učiteľského humanizmu. Chalupka nie je patrónom tohto podujatia náhodou. V istom zmysle ho možno označiť za prototyp učiteľa – bol vzdelaný, rozhľadený, ovládal osem jazykov, mal rád ľudí a rád pripomínal aj ich slabosti. To všetko vedel primeranou formou premietnuť do svojich veselohier a frašiek, ktoré mali výsostne výchovný charakter. Na pranier vystavil hlúposť, obmedzenosť, chvastúnstvo, zápecníctvo a celý rad ďalších ľudských necností, s ktorými súperí aj dnešná škola a dnešný učiteľ. Dnes by celkom iste dobre zastal aj úlohu európskeho komisára pre výchovu a vzdelávanie... Keď sa obrátime trochu dozadu, bolo veľkým šťastím, že sa školstvo a kultúra vo svojich cieľoch a snaženiach spájali. Učitelia mali ku kultúre a k jej šíreniu i využívaniu vo výchove a vzdelávaní vždy blízko. A vždy boli aj nositeľmi našej národnej kultúry.

K úrovni podujatia pravidelne prispievali aj jednotlivé poroty. Ich členmi boli spravidla významné umelecké a pedagogické osobnosti, ktoré sa mali so svojou „klientelou“ vždy o čom pozhovárať. V rámci tvorivých dielní poskytovali celý rad námetov, ako sa zdokonaliť, zlepšiť, ako dosahovať lepšie výsledky.

Chalupkovo Brezno vyrástlo do mladíckej sily a krásy. Po jeho ďalšom ročníku za to patrí poďakovanie všetkým – od učiteľov cez porotcov až po organizátorov. Je to náš pedagogický sviatok, živé, svieže vracanie sa k prameňom našej kultúry a identity. Chalupka, ktorého nosí podujatie v záhlaví, nezostarol. Po tieto dni mu v Brezne urobili skvelú reklamu slovenskí učitelia. Everding kedysi napísal, že kultúra nie je nejakou prísadou, ale kyslíkom každého národa. Z Brezna bolo cítiť svieži kultúrny závan do všetkých kútov Slovenska i slovenského zahraničia, odkiaľ prišli tohtoroční účastníci celoštátnej prehliadky.

Organizátori rozdeľujú úroveň prác a prezentácií už niekoľko rokov do zlatého, strieborného a bronzového pásma a najkvalitnejšie výkony sú odmeňované cenou Laureát Chalupkovho Brezna.

Zopakujeme, že na tohtoročnom Chalupkovom Brezne uvítali organizátori takmer 100 učiteľov zo Slovenska i zo slovenského zahraničia. O svojom prepojení s touto tradičnou jesennou pedagogickou prehliadkou sa nám viacerí zo zúčastnených vyznali a rozhovorili sa aj o svojom vzťahu k nej.

Má súťažná prehliadka učiteľov aj slabé stránky?

Mgr. Melánia Dubínyová, porotkyňa, organizátorka Detského Chalupkovho Brezna:

„Budem kritická, ale musím povedať, úroveň prednesu, výber textov, dramaturgia vystúpení v poslednom čase stagnuje. Je to zrejme spôsobené aj dobou, žijeme dosť povrchne, akosi sme zabudli na ozajstné hodnoty, zabudli sme čítať kvalitnú literatúru. Už dlhší čas sa stretávame s tým, že nebolo veľa kvalitných prednesov, možnože aj poroty boli prísne...

Vzťah učiteľov k literatúre i umeniu všeobecne je poznamenaný tým, že médiá ponúkajú brak, spoločnosť všeobecne nevenuje pozornosť kvalitným témam, učitelia nemajú čas, aby učili žiakov čítať kvalitnú literatúru, žijeme veľmi rýchlo. Stretávame sa s tým na súťažiach a tieto veci nám, na našu škodu, unikajú. Zaujímavé je, že napríklad v školách, kde by človek nepredpokladal príliš silný vzťah žiakov k literatúre, ako je napríklad Hotelová akadémia v Brezne, majú mnohí žiaci lepšie výsledky ako tí v gymnáziách.

Ak žiaci nedostanú základnú citovú výchovu z rodiny a od školy, bude trpieť celá spoločnosť. Ľudia, ktorí sa venujú umeleckej činnosti, sú zvyčajne aj lepší a vnímavejší ľudia a aj lepší učitelia. Vždy je to o osobnosti. Ak chce učiteľ vychovať zo svojich žiakov osobnosti, musí byť sám osobnosťou. Musí tieto veci vnímať.

Najmä v malých deťoch je ešte stále veľa poetického. Majú dar vidieť svet svojimi očami – v poduške vidia raz list stromu, inokedy žabku, hneď nato je to ozajstný podhlavník... Vidia vo veciach a predmetoch to, čo už my nevidíme. Rozvíjanie týchto čŕt v deťoch je veľmi dôležité. Pre ich budúcu fantáziu v živote, ale aj v budúcich povolaniach... Krásu treba deti učiť vnímať od najskoršieho veku, až pokiaľ dokážeme svet okolo seba prežívať srdcom.“

Čo pre vás znamená Chalupkovo Brezno?

Ondrej Nagaj, učiteľ a spisovateľ:

„To je môj poetický rast, lebo som sem prišiel už na druhý ročník, ako súťažiaci. Potom som postupoval až do pozície porotcu a dnes som tu už vlastne štyridsiaty štvrtý raz.

Voľakedy malo Chalupkovo Brezno spontánnejší charakter. Vyzeralo skôr ako stret-

Ocenenia

- **Cena primátora mesta Brezna Jaroslava Demiana**
  MgA. Samuel Bánovec, Trenčín; *hudobná výchova – hra na hudobnom nástroji*
- **Cena prezidenta SR Ivana Gašparoviča**
  Ľudmila Ševčíková, Tamara Drábeková, Partizánske; *hudobná výchova – hra na hudobnom nástroji*
- **Cena predsedu Odborového zväzu pracovníkov školstva a vedy na Slovensku Pavla Ondeka**
  Mgr. Alena Pásztorová, Brezno; *tvorba umelecko-dokumentárnych videofilmov, tvorba prezentačných a vzdelávacích programov na PC*
- **Cena ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušana Čaplovića**
  Mária Kotvášová, Kovačica (Srbsko); *literárna tvorba pre deti a mládež*
- **Cena predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja Vladimíra Maňku**
  PaedDr. Ján Pochanič, PhD., Prešov; *literárna tvorba pre deti a mládež*
  Mgr. Rastislav Turňa, Valaská; *tvorba umelecko-dokumentárnych videofilmov, tvorba prezentačných a vzdelávacích programov na PC*
  Ing. Róbert Hakala, CSc., Trebišov; *literárna tvorba – poézia*
- **Cena prednostky Krajského školského úradu v Banskej Bystrici Ingrid Haringovej**
  Anna Švoňavová, DiS.art., PaedDr. Dagmar Trangošová, Brezno; *hudobná výchova – hra na hudobnom nástroji*
- **Cena miestneho odboru Matice slovenskej v Brezne**
  Anna Chisa, Nadlak (Rumunsko); *literárna tvorba – próza*

Z hodnotenia porôt

Kategória: Tvorba umelecko-dokumentárnych videofilmov a tvorba prezentačných a vzdelávacích programov na PC

Hodnotiaca porota konštatovala, že prínos prezentovaných prác na 45. ročníku bol najmä v zlepšení didaktickej hodnoty obsahu prezentovaných prác, prejavila sa vysoká tvorivosť a odbornosť. Práce mali dobrý obsah, formu aj dokumentárnu hodnotu. Riešená problematika sa až na jeden prípad priamo dotýkala vyučovacieho procesu a jeho efektivity. Samozrejmosťou bolo používanie IKT a moderných audiovizuálnych prostriedkov. Viacerým autorom sa podarilo veľmi vhodne doplniť svoje práce hudbou.

Kategória: Literárna tvorba – poézia

Tohtoročnej súťaže Chalupkovho Brezna sa v našej sekcii zúčastnili šestnásti autori. Tento počet považujeme za nízky aj v súvislosti s predchádzajúcim ročníkom. Mrzí nás klesajúci záujem o tvorbu, a najmä o tvorbu pre deti a mládež. Klesajúci záujem o uvedené je prinajmenšom poľutovaniahodný. Hodnotené súťažné práce možno kvalitatívne považovať za vcelku akceptovateľné. Ich umelecká úroveň sa dá považovať za dobrú, neboli tu práce podpriemerné. No zároveň treba dodať, že ani vysoko nadpriemerné.

Z aspektu poetiky bolo vo viacerých prácach badať príklon k formám atypickým pre slovenskú literatúru (haiku, limerik, clarihawe), čo by nemuselo byť na prekážku, keby ich autori aj formálne zvládli. Z aspektu noetiky prevažovala skepsa, niekde sentiment na úkor reflexívnej lyriky. Téma bola zaujímavo zvládnutá u viacerých autorov, chýbala však objavnosť (výnimka – Kuchčáková).

Kategória: Literárna tvorba – próza a literárna tvorba pre deti

Pre nižší počet prihlásených súťažných prác hodnotila jedna porota obe súťažné kategórie.

nutie mladých adeptov literatúry, našťastie nemalo žiadne ideologické zafarbenie. Všetko záležalo na samotných účastníkoch, mladých učiteľoch. Dnes je veková hladina účastníkov vyššia, ale vyššia je aj kvalita. Potešilo ma, že mnohí už vydali aj vlastné knihy. Možno povedať, že podujatie vychovalo spisovateľov. Niekedy prídu lepšie práce, inokedy priemerné, v tomto roku sme síce výrazné práce neobjavili, ale možno o rok to bude zasa lepšie."

V čom vidíte váš prínos pre Chalupkovo Brezno?

PhDr. Miroslav Glembek, riaditeľ Gymnázia Jána Chalupku v Brezne:

„Ja som už pamätník Chalupkovho Brezna, pri podujatí som azda viac ako 25 rokov. Naša škola poskytuje priestor pre viaceré kategórie. Považujeme za svoju milú povinnosť, že sa môžeme podieľať na organizácii tejto súťaže, ktorá sa už 45 rokov zapisuje do povedomia národa a učiteľskej i širšej verejnosti. Aj z našej školy sa do súťaží zapájajú nielen slovenčinári, práce sme mali aj vo výtvarnej súťaži."

Čo dáva Chalupkovo Brezno učiteľom, aký vzťah máte k tomuto podujatiu vy?

Doc. PaedDr. Július Lomenčík, PhD., člen literárnej poroty:

„Chalupkovho Brezna som sa prvýkrát zúčastnil ako účinkujúci v literárnej tvorbe v poézii a od roku 2001 sa ho s malými prestávkami pravidelne zúčastňujem ako člen odbornej poroty, či už pre literárnu tvorbu pre deti, alebo pre poéziu, či prózu.

Myslím si, a vidím to aj pri tomto 45. ročníku, že podujatie má silnú tradíciu a pre pedagogickú obec veľký význam. Od svojho počiatku dáva učiteľom široký priestor, aby sa mohli prezentovať predovšetkým tak, ako by to malo byť pre nich aj typické – svojou vlastnou tvorivosťou. Je dobré, že postupom rokov sa podujatie rozširovalo, že k umeleckému prednesu a literárnej tvorbe pribudli aj ďalšie kategórie.

Keď mám hodnotiť literárnu tvorbu, môžem povedať, že sa vyprofilovalo viacero skutočných osobností, ktoré, tým, že každý rok prispievali do súťaží, sa postupne mohli predstaviť aj vlastnými knižnými publikáciami, či už v poézii, próze, alebo aj literatúre pre deti. Osobne si myslím, že mnohé sa môžu využiť vo výchovno-vyučovacom procese. Niekedy je možno oveľa cennejšie, keď žiakom môžeme predstaviť ich učiteľa alebo tvorbu učiteľa z ich regiónu, lebo ich diela sú vynikajúce a môžu obohatiť emocionálnu i poznatkovú hladinu detí. A to rovnako v materskej, základnej i strednej škole.

Trochu ma trápi, že ani mnohí moji poslucháči, keďže pôsobím na katedre, ktorá pripravuje budúcich učiteľov slovenského jazyka a literatúry, nevedia o tom, že takéto podujatie jestvuje. To platí aj o mnohých učiteľoch z praxe. Je to veľká škoda, lebo učiteľ by sa nemal uzatvárať len v rámci svojej školy a triedy. Je potrebné, aby sa prezentoval aj na verejnosti, aby ukázal aj iným, ako vyzerá jeho práca. Je to dôležité obzvlášť v čase, keď je vo verejnosti, v médiách veľmi devalvované ľudské slovo, slovo človečenské, to slovo ‚slovenskô'. Zároveň by to mohlo priniesť pozitíva aj do školského systému a práce učiteľa."

Ako sa vám páčila tohtoročná súťaž?

Prof. PhDr. Brigita Šimonová, CSc., pedagogička:

„Chodím aj na iné súťaže. Písanie tak trochu patrí k učiteľovi. V tomto roku bolo síce menej výrazných prác, ale svoju kvalitu mali.

Chalupkovho Brezna sa zúčastňujem od jeho založenia, od prvého ročníka. Organizátori ma presvedčili, že by som mala prísť recitovať, išla som teda a zistila, že sme sa tu stretli ľudia jednej krvnej skupiny, ktorým na tom záležalo. Časom som sa stala porotkyňou a dlhoročnou účastníčkou a teším sa, že sa nám tu objavujú vynikajúce talenty, ako napríklad Janko Pochanič, ktorý je aj vynikajúci učiteľ a sám si vytvára texty, čo mu pomáha aj vo vyučovacom procese. Vytvára si rozprávky, texty, ktoré dokážu deti zaujať, ktorými si pomáha, a dosahuje výborné výsledky. Vyprofiloval sa napríklad aj s ďalším výborným básnikom Valentínom Šefčíkom, a sú nielen vynikajúci učitelia, ale aj umelci. Didaktické je u nich prepojené aj na umelecké, a toto je devíza Chalupkovho Brezna, aby učiteľ nezabudol, že je nielen učiteľ, ale zároveň nositeľ kultúry. To je to nesmierne dôležité, pretože v príprave učiteľov na vysokých školách akoby sa to strácalo."

Aké boli vaše cesty k Chalupkovmu Breznu?

PhDr. Peter Mišák, spisovateľ a novinár:

„Musím začať trinástkou. Lebo toto je môj trinásty ročník, a nemôžem povedať, že trinástka je nešťastné číslo. Naopak, cítim sa tu ako ryba vo vode. Ani pred trinástimi rokmi som sem neprišiel nepripravený. Predtým som sa ako porotca zúčastňoval Literárneho Kežmarku. Tam boli deti, sem chodia ich učitelia. Tieto súťaže na seba svojím spôsobom nadväzujú. Jedna bez druhej nemôžu jestvovať.

Na Chalupkovom Brezne mi trochu chýba väčšia orientácia na menšie deti. Kedysi, ako mladý redaktor v jednom vydavateľstve, som musel vymyslieť dvadsaťdva situačných riekaniek do jednej učebnice. Musel som ich vymyslieť, lebo neboli. A riekanky nie sú dodnes. Autori sa týmto veciam nevenujú a o tom diskutujeme s učiteľmi aj tu. Musíme sa pýtať, kde sme zaspali, že nevenujeme pozornosť malým deťom. Deti musia mať situačné riekanky. Prváci, druháci, tretiaci ich potrebujú, potrebujú poéziu. Poézia je prvá, až potom prišla na svet próza.

V tomto ročníku ma oslovili najmä tri autorky, ktorých práce stáli vyššie ako ostané. Nóvum je, že s poéziou prichádza aj sprievodná výtvarná tvorba. Výtvarný sprievod dopĺňa text. Keď vám autorka prinesie text, ktorý je výtvarne doplnený, je to zaujímavé, podporí ho to, ovplyvní to pohľad naň."

Aké bolo tohtoročné Chalupkovo Brezno?

Július Obernauer, predseda organizačného výboru Chalupkovho Brezna:

„Pripravovalo sa nám trochu horšie, lebo sme sa pomerne neskoro dozvedeli, že bude finančne podporené a budeme ho môcť zorganizovať. Keďže je to podujatie, kde od účastníkov cítime, že k nám chodia radi, prípravy robíme s chuťou. Vidíme, že úroveň niektorých kategórií je veľmi vysoká a že celé toto snaženie môže spätne niečo pozitívne priniesť pre učiteľov a pre ich prax a pôsobenie v školách. To nám prináša potešenie z príprav, že naše úsilie nie je zbytočné. Najčastejšie som v porote využívania IKT v školách a musím povedať, že práve v tejto kategórii badať výrazný kvalitatívny posun.

V posledných rokoch je veľmi silná výtvarná kategória, kde býva aj najviac účastníkov, v tomto roku dvadsať. Prezentujú sa tam rôzne techniky, od fotografií cez maľby, grafiky až po trojrozmerné práce, ktoré pôsobia veľmi príjemne a vyspelo.

V posledných rokoch cítiť pokles počtu účastníkov v prednese poézie a prózy. V tomto roku sa ich počet trochu zvýšil. Keď som sa zaujímal o príčinu tohto stavu, zistil som, že aj na iných podobných podujatiach, najmä detských a mládežníckych, sa do recitácie zapája stále menej účastníkov. Je to asi celospoločenský jav. Paradoxom je, že Chalupkovo Brezno vzniklo prvotne práve ako recitačná súťaž. Dúfam, že v budúcnosti sa počet učiteľov, ktorí budú chodiť recitovať a budú viesť k recitácii aj svojich žiakov, zvýši.

Voľakedy sme mali a naďalej máme ambíciu pritiahnuť na Chalupkovo Brezno aj divákov z radov učiteľov, ale príliš sa nám to nedarí. Učitelia sú zrejme veľmi vyťažení, majú toho počas týždňa veľa. Možno sú ovplyvnení aj televíziou a ponúkanými programami. Neviem, ale asi to ľudí odrádza, nemajú záujem o veci, ktoré kultivujú ducha, srdce človeka. Naša vlastná tvorba, hodnoty, ktoré boli aj historicky na Slovensku dané, ustupujú do úzadia. Na našu spoločnú škodu."

Pripravil Ľubomír PAJTINKA
Foto autor

Do kategórie literárnej tvorby prózy sa prihlásilo osem súťažiacich, z toho dve autorky zo zahraničia (Rumunsko). Do zlatého pásma porota zaradila troch autorov, do strieborného štyroch a do bronzového jedného. Jedného autora porota navrhla oceniť Cenou Matice slovenskej.

U zahraničných autoriek porota ocenila kultivovaný jazykový prejav, vyzdvihla zobrazenie života Slovákov žijúcich v zahraničí.

Z tematického hľadiska dominovali motívy rodinného a školského prostredia. Medzi súťažnými prácami sa vyskytol i dramatický útvar vo veľmi kultivovanej podobe.

Do kategórie literárna tvorba pre deti sa prihlásilo desať súťažiacich, z toho jedna autorka zo Srbska. Porota udelila jedno laureátstvo, štyri zlaté pásma a šesť strieborných, jednu účastníčku navrhla na Cenu ministra školstva. Vyskytli sa básnické aj prozaické útvary určené najmenším i starším deťom. Obsahovo sa dotýkajú zvieracieho sveta, sveta detskej fantázie, ale aj reality výchovného procesu. Autori v tvorbe textov prezentovali svoju zručnosť a kultivovanú schopnosť umelecky zdieľať pocity dnešného človeka. O vyššej úrovni tohtoročných súťažných prác svedčí fakt, že iba jedna práca bola zaradená do bronzového pásma.

Kategória: Umelecký prednes poézie a prózy

Súťaž v umeleckom prednese poézie a prózy patrí k tradičným disciplínam Chalupkovho Brezna. V tomto ročníku bola napriek nižšej účasti zaznamenaná výraznejšia zmena k zvýšeniu kvality súťažných prednesov. Odborná porota okrem samotných prezentácií ocenila aj výber prednášaných textov. Vo väčšine prednesov bola viditeľná snaha o hľadanie emotívneho výrazu a synergické spájanie obsahu s formou.

V kategórii prednesu pre deti sa predstavila len jedna súťažiaca. Aj v tomto prípade bola citeľná snaha o čo najcivilnejší a zrozumiteľný prejav. Dvaja súťažiaci v kategórii prednesu prózy sa predstavili tiež s kvalitnými textami a porota ocenila práve ich výber. Ich prednesy však nevyužili všetky možnosti, ktoré im texty ponúkali.

Kategória: Výtvarná tvorba

(glosovanie prác očami člena poroty doc. PaedDr. Jaroslava Uhela, ArtD.)

Pozitívne dojmy... porotcov (aj účastníkov)... z pohľadu poroty: výstava je ucelená, ucelenejšia ako predchádzajúci rok, kompaktnejšia, pokiaľ ide o „sumár" techník aj o predmet zobrazovania.

Výstave aj Chalupkovmu Breznu už dlhodobejšie chýba: priestor (tento rok nič, bez zastúpenia), možno je to náročnosťou na materiál, čas, prepravu... ale aj schopnosti. Grafika absentuje – opačne ako pri priestore: nenáročná na materiál, aj na vybavenie (školy majú aspoň miniatúrne lisy). Škoda, že v učiteľskom priestore táto technika nie je „doma"... prevládala maľba, vlastne dominovala – na všetky spôsoby. Pritom maľba, dobrá maľba s programom, je veľmi náročná vec. Dokladom toho je, že do zlatého pásma boli nominované dve účastníčky práve s maľbou... laureátka je tiež maliarka (podľa predložených prác a aj podľa hodnotenia a názoru poroty veľmi dobrá maliarka). Jeden účastník (fotografia) zachraňoval žánrové aj technické zloženie tohoročného Chalupkovho Brezna.

K účasti: je to vlastne na margo organizátorov a či organizácie: vhodnou a včasnou propagáciou na čo najväčšom počte škôl (stupňov aj druhov) avizovať a informovať o tom, že Chalupkovo Brezno bude... u výtvarníkov je to dôležité; nie je možné ísť do súťaže s tým, že „veď niečo vyberiem"... Poznámka: je veľmi ťažké pracovať v škole, kde nie sú podmienky ani len na to, aby vedenie školy súťažiaceho uvoľnilo na Chalupkovo Brezno už v piatok. Čo s tým?

K účastníkom: je dobre, že sa stabilizovala porota... vie posúdiť nielen nováčikov, ale aj tých, ktorí už na Chalupkovom Brezne boli, ktorí chodia a zúčastňujú sa... pre porotu je to o to náročnejšie, aby vedela posúdiť a oceniť prípadný osobný rast autorov... (to oceňujú aj účastníci).

Bolo by dobre zamyslieť sa nad tým, aby sa s účastníkmi aj prípadnými uchádzačmi v tejto súťaži odborne metodicky pracovalo: tvorivé stretnutia, dielne, prednášky, praktické výstupy... Toto vzišlo z rozborového seminára s účastníkmi.

A ešte: výborná bola výstava P. Matisa, vlaňajšieho laureáta. Bola nielen podnetná, inšpirujúca, ale naznačovala aj cestu, ako a akým spôsobom prísť na Chalupkovo Brezno. Touto výstavou sa dá potvrdiť či zdokumentovať, prečo je potrebné Chalupkovo Brezno a výtvarná kategória v tejto súťaži.

Hudobná výchova – spev ľudovej piesne

Zlaté pásmo
Ľubica Hubcejová, Prešov
Bronzové pásmo
Mgr. Emília Vajová, Veľké Kapušany

Hudobná výchova – hra na hudobnom nástroji

Zlaté pásmo
Andrea Ballová, Martin Jurčo, Ružomberok – **Laureát Chalupkovho Brezna**
Anna Švoňavová, DiS.art., PaedDr. Dagmar Trangošová, Brezno
Zuzana Šoltésová, Anna Švoňavová, DiS.art., Jozef Peruňský, Brezno
MgA. Samuel Bánovec, Trenčín
Strieborné pásmo
Mgr. art. Marián Švoňava, Anna Švoňavová, DiS. art., Brezno
MgA. Samuel Bánovec, Ludvík Soukup, Trenčín
Csaba Köböl, Voderady
Ľudmila Ševčíková, Tamara Drábeková, Partizánske
Renáta Andrejová, Tamara Drábeková, Partizánske

Tvorba umelecko-dokumentárnych videofilmov, tvorba prezentačných a vzdelávacích programov na PC

Zlaté pásmo
Mgr. Jana Spáčová, Brezno – **Laureát Chalupkovho Brezna**
Mgr. Alena Pásztorová, Brezno
Mgr. Rastislav Turňa, Valaská
Strieborné pásmo
PaedDr. Helena Čižmárová, Košice
PaedDr. Marieta Matejková, Jana Radičová, Bánovce nad Bebravou
Bronzové pásmo
Jana Radičová, Bánovce nad Bebravou
Patrícia Zrnčíková, Dolný Kubín
ZŠ Selenča, Srbsko

Výtvarná tvorba

Zlaté pásmo
Mgr. Marcela Vilhanová, Gelnica – **Laureát Chalupkovho Brezna**
Mgr. Dagmar Janišová, Zemianska Olča
Strieborné pásmo
Mgr. Rastislav Turňa, Valaská
Eva Kulhánková, Trenčín
Tatiana Halásová, Nitra
Arpád Horváth, Tornaľa
Lucia Macková, Pliešovce
Alena Rábeková, Nitra
Mgr. Vlasta Peltznerová, Malacky
Bohuslav Kudelka, Bratislava
Július Alcnauer, Prešov
Dr. Blažena Tokárová, Bratislava
Eduardo Sosa, Prešov
Bronzové pásmo
Sylvia Česánková, Ľubica
Mgr. Ľubica Pruknerová, Valaská
Mgr. Zuzana Očenášová, Banská Bystrica
PaedDr. Ľudmila Bobaľová, Košice
Alena Štefanovičová, Nitra
Zuzana Balážiová, Veľké Zálužie
Mgr. Sylvia Šuňalová, Partizánske
Mgr. Vladimíra Hlavnová, Partizánske
PaedDr. Katarína Jedláčková, Nové Zámky

Laureáti Chalupkovho Brezna 2012

Emília Alcnauerová, Prešov; *umelecký prednes – poézia*
Andrea Ballová, Martin Jurčo, Ružomberok; *hudobná výchova – hra na hudobnom nástroji*
PaedDr. Jozef Dzurjak, Košice, *literárna tvorba pre deti a mládež*
Mgr. Dagmar Janišová, Zemianska Olča; *literárna tvorba – poézia*
Mgr. Marcela Vilhanová, Gelnica; *výtvarná tvorba*
Mgr. Jana Spáčová, Brezno; *tvorba umelecko-dokumentárnych videofilmov, tvorba prezentačných a vzdelávacích programov na PC*

Medzinárodný titul Zelená škola získali ďalšie slovenské školy

ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA

Titulom a vlajkou medzinárodného vzdelávacieho programu Zelená škola sa od októbra môže pýšiť ďalších 34 škôl. Spolu ich je na Slovensku 91. Certifikát oceňuje aktivity študentov i učiteľov v ochrane životného prostredia.

Titul Zelená škola získavajú školy, ktoré v posledných dvoch rokoch realizovali environmentálnu výchovu a praktické aktivity s priamym zapojením žiakov a ich cieľom bolo znížiť vplyv školy na životné prostredie a ponúknuť zaujímavejšie a praktické formy výučby. Okrem Slovenska sa certifikát udeľuje v ďalších 52 krajinách sveta.

„Sme radi, že každoročne môžeme oceniť školy, ktoré sa stávajú dlhodobými iniciátormi pozitívnych zmien vo svojej komunite. Školy, ktoré dávajú svojim žiakom viac možností učiť sa zážitkom, tráviť viac času v prírode, naučiť sa ju vnímať a chrániť," hovorí manažér programu Zelená škola Radoslav Plánička.

Na nedávnej slávnostnej certifikácii na Technickej univerzite vo Zvolene bolo okrem ocenených titulom Zelená škola prítomných ďalších 33 škôl, ktoré získali diplom Na ceste k Zelenej škole, udeľovaný za čiastočné splnenie certifikačných podmienok. Akcia sa uskutočnila pod záštitou ministra životného prostredia SR Petra Žigu.

Slávnostnej certifikácie sa zúčastnilo 250 zástupcov škôl, miest a obcí, pre ktorých organizátori okrem odovzdávania certifikátov a kultúrneho programu pripravili aj zaujímavé workshopy na témy spolupráca, plánovanie aktivít a intuitívna pedagogika. Zúčastnení žiaci sa v rámci interaktívneho programu na chvíľu mohli stať aj „agentmi v službách Zeme".

Zelená škola je najväčší environmentálny program na svete. Zapojených je doň 40-tisíc škôl zo všetkých kontinentov. Na Slovensku je v tomto školskom roku registrovaných 254 škôl. Program sa koná pod záštitou Ministerstva životného prostredia SR a uznanie získal aj od Environmentálneho programu OSN (UNEP). Koordináciu programu zabezpečuje Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica v spolupráci s regionálnymi centrami. Národným garantom certifikácie je sieť environmentálnovýchovných organizácií Špirála. Generálnym partnerom projektu je IKEA Bratislava.

Program Zelená škola od roku 2004 pomáha aj slovenským školám realizovať environmentálnu výchovu prepojenú s praktickými krokmi. Program je výnimočný pestrým servisom a medzinárodnou **metodikou „7 krokov"**. Tá vedie pedagógov a žiakov k systematickej práci a riešeniu problémov školy i prostredia, v ktorom žijú. Jednou z priorít programu je aktívne zapojenie žiakov. Tí sa z pasívnych účastníkov aktivít menia na súčasť pracovného tímu. Spolu s pedagógmi navrhujú a postupne v škole realizujú nielen environmentálne zlepšenia so zapojením celej školskej komunity.

Školy zapojené do programu majú k dispozícii metodickú podporu, vzdelávacie a zážitkové workshopy, ale aj možnosť výmeny skúseností s inými školami či získania finančnej podpory na svoje aktivity.

Školám, ktoré úspešne zrealizujú „7 krokov k Zelenej škole", je udelený **medzinárodný certifikát a vlajka siete Eco-Schools**. Ten prispieva k zvýšeniu ich konkurencieschopnosti a zviditeľneniu v komunite. Pri rozhodovaní o udelení certifikátu na konci školského roka sa zohľadňujú kvalitatívne aj kvantitatívne ukazovatele, pričom dôraz je kladený na participáciu žiakov, rozvoj ich samostatnosti a občianskej zodpovednosti.

Ďalšie informácie nájdete na www.zelenaskola.sk. **(živ)**

Prehľad účasti škôl v certifikačnom programe Zelená škola

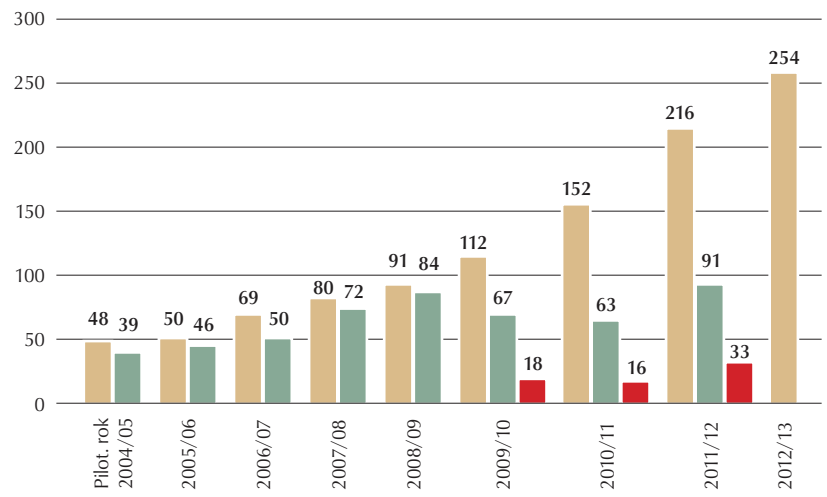

Legenda: registrované, certifikát Zelená škola, diplom Na ceste k Zelenej škole.

Výsledky záverečného hodnotenia škôl zapojených do programu Zelená škola v školskom roku 2011/2012

Školy, ktoré získavajú medzinárodný certifikát Zelená škola (platnosť na 2 roky)

Č.	Názov školy	Obec	Ulica
1	Materská škola	Banská Bystrica	Na Starej tehelni 7
2	Základná škola	Banská Bystrica	Ďumbierska 17
3	Základná škola s materskou školou	Cinobaňa	č. 60
4	Základná škola	Divín	Lúčna 8
5	Základná škola Petra Škrabáka	Dolný Kubín	Martina Hattalu 2151
6	Základná škola 1. – 4. ročník	Dravce	č. 97
7	Základná škola	Fintice	Grófske nádvorie 209/2
8	Špeciálna základná škola	Kežmarok	Kostolné námestie 28
9	Základná škola	Komárno	Pohraničná 9
10	Základná škola s materskou školou	Komjatná	Školská 290
11	Základná škola Jozefa Urbana	Košice	Jenisejská 22
12	Materská škola	Kriváň	č. 597
13	Materská škola	Levoča	J. Francisciho 8/1674
14	Gymnázium	Lipany	Komenského 13
15	Materská škola	Majcichov	č. 14
16	Základná škola	Martin	Jozefa Kronera 25
17	Základná škola	Mníchova Lehota	č. 85
18	Materská škola	Nitrianske Rudno	Hlavná 534/66
19	Základná škola s materskou školou	Nižný Slavkov	č. 72
20	Materská škola Zelená záhrada	Partizánske	Makarenkova 814/28
21	Cirkevná materská škola sv. Jozefa	Pezinok	Za hradbami 1
22	Základná škola s materskou školou	Pliešovce	Školská 27/14
23	VII. Základná škola	Považská Bystrica	Slovanská 1415/7
24	Materská škola	Prievidza	V. Clementisa 251/12
25	Spojená škola	Senica	Brezová 1
26	Základná škola sv. Cyrila a Metoda	Spišská Nová Ves	Markušovská cesta 8
27	Základná škola	Svodín	Školská 1172/2
28	Materská škola	Trebišov	Škultétyho 1031/26, alokovaná trieda na Ul. 29. augusta 392/2
29	Špeciálna základná škola internátna a Praktická škola internátna	Trenčianska Teplá	M. R. Štefánika 1
30	Základná škola s materskou školou	Udiča	č. 248
31	Základná škola s materskou školou	Veľké Lovce	Školská 59
32	Základná škola	Žarnovica	Fraňa Kráľa 838
33	Materská škola Lienka	Želiezovce	Ul. SNP 9
34	Základná škola s materskou školou	Žilina-Brodno	č. 110

Školy, ktoré získavajú diplom Na ceste k Zelenej škole

P. č.	Názov školy	Obec	Ulica
1	Súkromná zákl. škola - Škola u Filipa	Banská Bystrica	Bakossova 5
2	Základná škola s materskou školou	Bracovce	č. 26
3	Základná škola s materskou školou	Bratislava	Riazanská 75
4	Materská škola	Bratislava	Pri kríži 2
5	Stredná odborná škola podnikania	Bratislava	Strečnianska 20
6	Základná škola s materskou školou	Budimír	č. 11
7	Špeciálna základná škola	Čierny Balog	Hlavná 236/67
8	Špeciálna základná škola	Dubnica n. Váhom	Školská 386/1
9	Materská škola pri Základnej škole	Imeľ	Zdravotnícka 622/28
10	Súkromná základná škola	Košice	Ul. Slobody 1
11	Materská škola	Košice	Oštepová 1
12	Základná škola	Krasňany	č. 19
13	Stredná odborná škola strojnícka	Kysucké N. Mesto	Športová 1326
14	Spojená škola Jána Vojtaššáka internátna	Levoča	Kláštorská 24/a
15	Základná škola Gašpara Haina	Levoča	Gašpara Haina 37
16	Materská škola	Levoča	Gašpara Haina 36
17	Základná škola	Makov	č. 264
18	Pedagogická a kultúrna akadémia	Modra	Sokolská 6
19	Materská škola s vyuč. jazykom maďarským - Óvoda, Rosnička	Moldava nad Bodvou-Budulov	č. 116
20	Materská škola Slniečko	Nové Zámky	Bitúnková 6
21	Stredná odborná škola záhradnícka	Piešťany	Brezová 2
22	Spojená škola	Piešťany	Valová 40
23	Základná škola s materskou školou	Rakovec nad Ondavou	č. 2
24	Základná škola P. Kellnera Hostinského	Rimavská Sobota	Družstevná 835
25	Základná škola	Ružomberok	Dončova 4
26	Základná škola	Spišská Nová Ves	Hutnícka 16
27	Spojená škola	Svidník	Centrálna 464
28	Základná škola	Šumiac	Kráľovohoľská 413
29	Spojená škola	Veľká Lomnica	Železničná 115
30	Základná škola	Vígľaš	č. 436
31	Základná škola s materskou školou	Závadka nad Hronom	Hviezdoslavova 30
32	Základná škola s materskou školou	Žabokreky nad Nitrou	Školská 219
33	Materská škola	Žilina	Limbová 26

Školy s platným certifikátom Zelená škola z minulého školského roku

P. č.	Názov školy	Obec	Ulica
1	Materská škola	Banská Štiavnica	Bratská 9
2	Špeciálna základná škola s vyuč. jazykom slovenským a maďarským	Bratislava	Nevädzová 3
3	Súkromná spojená škola \ British International School	Bratislava	J. Valašťana Dolinského 1
4	Brilliant Stars International Kindergarten	Bratislava	Vavilovova 18
5	Gymnázium Alberta Einsteina	Bratislava	Einsteinova 35
6	Základná škola	Bratislava	Turnianska 10
7	Gymnázium L. Novomeského	Bratislava	Tomášikova 2
8	Materská škola	Detva	M. R. Štefánika 908/40
9	Základná škola s materskou školou	Dolná Strehová	Imre Madácha 3
10	Základná škola	Družstevná pri Hornáde	Hlavná 5
11	Materská škola	Hlohovec	Hollého 3
12	Základná škola s materskou školou Michala Rešetku	Horná Súča	č. 232
13	Základná škola s materskou školou	Kočovce	č. 380
14	Základná škola	Kokava n. Rimavicou	Štúrova 70
15	Materská škola	Kokava n. Rimavicou	Dobšinského 29
16	Základná škola J. A. Komenského	Kolárovo	Rábska 14
17	Základná škola	Košice	Krosnianska 4
18	Základná škola s materskou školou	Košice	Želiarska 4
19	Špeciálna základná škola	Kysucké N. Mesto	Lipová 622
20	Základná škola	Levice	Ul. sv. Michala 42
21	Stredná odborná škola polytechnická	Liptovský Mikuláš	Demänovská cesta 669
22	Základná škola	Lučenec	Vajanského 2844/47
23	Odborné učilište internátne	Lučenec	Haličská cesta 80
24	Základná škola 1. – 4. ročník	Malinovo	Školská 10
25	Základná škola	Michalovce	T. J. Moussona 4
26	Materská škola	Michalovce	Školská 5
27	Materská škola	Nové Zámky	Nám. Gy. Széchényiho 3
28	Základná škola s materskou školou	Palín	č. 104
29	Materská škola Zelená záhrada	Partizánske	Makarenkova 814/28
30	Základná škola Dominika Tatarku	Plevník-Drienové	č. 284
31	Základná škola	Považská Bystrica	Stred 44/1
32	Základná škola s materskou školou	Prenčov	č. 203
33	Materská škola JabĽčko	Prešov	Budovateľská 8
34	Základná škola Štefana Závodníka	Pružina	č. 408
35	Materská škola	Púchov-Nosice	č. 221
36	Materská škola	Rimavská Sobota	Rožňavská 29/854
37	Základná škola	Rožňava	Zlatá 2
38	Materská škola	Rožňava	Štítnická 337/9/A
39	Spojená škola	Senica	Brezová 1
40	Základná škola Juraja Fándlyho	Sereď	Fándlyho 763/7A
41	Základná škola	Spišská Nová Ves	Ing. O. Kožucha 11
42	Základná škola	Svätý Jur	Kollárova 2
43	Materská škola	Svidník	Ul. 8. mája 500/56
44	Cirk. zákl. škola Žofie Bosniakovej	Šurany	Nám. hrdinov 6
45	Špeciálna základná škola internátna Vladimíra Predmerského	Trenčín	Ľ. Stárka 12
46	Základná škola	Trenčín	Potočná 86
47	Základná škola s materskou školou	Trnovec n. Váhom	Školská 302
48	Základná škola s materskou školou	Tušická Nová Ves	č. 64
49	Základná škola s materskou školou	Udiča	č. 248
50	Základná škola s materskou školou	Urmince	č. 298
51	Základná škola	Veľká Mača	Hlavná 888
52	Základná škola s materskou školou	Veľké Leváre	Melíškova 650
53	Zákl. škola s materskou školou s vyuč. jazykom slovenským a maďarským	Veľký Kýr	Školská 7
54	Základná škola	Vojčice	Školská 379
55	Základná škola	Zbehy	č. 661
56	Materská škola Ďatelinka	Zvolen	J. Bánika 1733/41
57	Materská škola Lienka	Zvolen	E. P. Voljanského 491/3

ŠKOLSTVO ODBORNE

3/2012, 25. október 2012 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LIX

Blíži sa Juvyr, príďte medzi nás!

Neklamné znaky jesene v nás spontánne vyvolávajú mnohoraké úvahy o tom, ako ten čas letí. Na webovej stránke Štátneho inštitútu odborného vzdelávania (ŠIOV), ktorý je aj vydavateľom našich novín, to uvádzajú takto: „Opäť je tu september a s ním aj naša aktívna príprava celoslovenského podujatia Juvyr. Tento rok, v poradí už 21. ročníkom, začíname s novým atraktívnym programom pod názvom Škola mojej profesie.“ Spolu s ŠIOV ako hlavným organizátorom významnej súťaže (jej neodmysliteľnou súčasťou je už 15. ročník Medzinárodného veľtrhu cvičných firiem) pozývame: Rezervujte si vo svojom programe tri posledné novembrové dni a príďte do Bratislavy do Národného tenisového centra na Príkopovej ulici.

A dodávame: prečítajte si plagát na nasledujúcej strane UN – určite vás niektoré z podujatí zaujme. Mnohí stredoškoláci o nich vedia a tešia sa na neopakovateľné stretnutia, zodpovedne sa pripravujú na svoje súťažné vystúpenia. Popri nich sa organizátori usilujú prizvať čo najviac žiakov základných škôl, aby si všimli mnohoraké možnosti na stredoškolské štúdium. Je nám úprimne ľúto, že do Bratislavy nemôžu pricestovať školáci zo všetkých oblastí Slovenska. Pravda, to podstatné by mohla vysielať verejnoprávna televízia – ibaže pri vlažnom záujme spoločnosti o odborné vzdelávanie vyznieva toto želanie priam ako utópia. Netreba však „rúbať“ takto vysoko, som presvedčený, že pri súčasných široko dostupných komunikačných technológiách sa dá pripraviť filmová reportáž, ktorá splní celonárodné potreby propagácie remesiel, technických či tvorivých zručností našich stredoškolákov, čo bude podnetne pôsobiť povedzme na žiakov základných škôl a ich rodičov. Jedna z možností sa ponúka napríklad v praktickej súčinnosti so študentmi Filmovej a televíznej fakulty Vysokej školy múzických umení.

Dostať čo najviac podnetných informácií, vyvolávajúcich záujem detí základných škôl, je rovnako dôležité, ako je potrebné prenášať koncepcie o stredoškolskom vzdelávaní do povedomia celej spoločnosti. Projekt Učiteľských novín má preto cielene na zreteli aj predstaviteľov obecnej samosprávy ako zriaďovateľov základných škôl. Práve na tejto úrovni výučby by sa mali pri príprave žiakov na stredoškolské vzdelávanie premyslene pestovať základy praktického vzťahu žiakov k remeselným prácam. Vieme však, že medzi potrebami praxe a skutočným stavom vybavenia dielní či školských pozemkov v základných školách bývajú neraz priam nepochopiteľné rozdiely. V mnohých školách na základnom stupni nášho vzdelávacieho systému už roky chýbajú. A podobne je to v nejednej rodine: ručné práce patria už medzi také starosvetské činnosti, že je priam hanba venovať sa im.

Nuž pokúsme sa pri nadchádzajúcom Juvyre aspoň si predstaviť, ako sa v takejto situácii cíti majster odbornej prípravy v prvom ročníku strednej školy na prvej praktickej hodine.

Dušan MIKOLAJ

Stredná odborná škola záhradnícka v Piešťanoch organizovala 19. ročník národnej súťaže v aranžovaní a viazaní kvetov s medzinárodnou účasťou Victoria Regia 2012. Bola zároveň tretím ročníkom súťaže Skills Slovakia, ktorú koordinuje Štátny inštitút odborného vzdelávania (jeho úlohou je zastrešovať a iniciovať národné súťaže v odborných zručnostiach a vysielať víťazov súťaží na medzinárodné súťaže EuroSkills). Na snímke je víťazná alegória Kung Fu Panda. Viac o piešťanskom podujatí píšeme na strane 22. **Foto archív SOŠZ**

Zmysel vzdelávania je v zamestnaní

Hovoríme s riaditeľkou Strednej odbornej školy dopravnej (SOŠD) v Martine-Priekope PhDr. Jarmilou Matejčíkovou.

V našom rozhovore môžeme nadviazať na dialóg redakcie publikovaný v prvej časti tohto čísla UN, týkajúci sa novelizácie zákona o odbornom vzdelávaní a príprave. Ale ak chceme hovoriť o aktuálnej situácii vo vašej škole v tomto školskom roku, mali by sme sa v úvode vrátiť na koniec 19. storočia a pripomenúť si jej úctyhodné jubileum.

Nadväzujeme na 125-ročnú tradíciu odborného vzdelávania v turčianskom regióne a faktom je i to, že naša predchodkyňa bola jednou z prvých škôl odborného typu vo vtedajšom Uhorsku. Pred 140 rokmi bola vybudovaná Košicko-bohumínska železnica na úseku Žilina – Košice. Neďaleké Vrútky sa postupne stávali jedným z dopravných železničných uzlov, ktorý potreboval kvalifikovaných odborníkov. Mestečko sa rozrastalo, zriadili v ňom opravovne koľajových vozidiel a už niekoľko desaťročí sú Železničné opravovne a strojárne (ŽOS) Vrútky výrobcom vozňov i lokomotív. V súčasnosti sú jednou z mála čisto slovenských firiem exportujúcich svoje výrobky do zahraničia. Zamestnávajú viac ako tisíc ľudí, modernizujú strojové vybavenie, zavádzajú nové technológie, ktoré potrebujú nových odborníkov. Naša škola im vytrvalo signalizuje, že si vážime tradície a zároveň sme schopní pretaviť doterajšie pedagogické skúsenosti pri príprave absolventov, ktorí sú schopní plniť ich aktuálne hospodárske programy.

Konkretizujte, prosím, vaše skúsenosti a pokúsme sa ukázať, že výučba a odborná prax môžu – teda zákonite by mali – mať na zreteli reálne východiská zo spoločenskej situácie, ktorá sa neraz označuje priam za kritickú.

Sme jednou z najstarších odborných škôl s dopravným zameraním na Slovensku. Odvolávať sa na predchádzajúce úspešné desaťročia nestačí, i v súčasnosti však platí, že napredovať môžeme iba v úzkej spolupráci s potenciálnymi zamestnávateľmi našich žiakov. Najvýznamnejším partnerom našej školy sú práve vrútocké ŽOS, a. s. Dlho sme boli jej podnikovou školou, mnohí domáci nás podľa nich dodnes volajú ŽOS-ka. S touto firmou pestujeme dobré vzťahy dodnes. Ak robíme nábor na štúdium medzi deviatakmi v základ-

(pokračovanie rozhovoru na strane 20)

Do škôl na severovýchode o milión eur menej

Do škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti Prešovského samosprávneho kraja (PSK) nastúpilo v tomto školskom roku o 1 925 žiakov menej ako pred rokom. Pri prepočte na triedy je výsledné číslo menšie o 70. To má dopad aj na rozpočet škôl. Príspevok od štátu na normatívne financovanie sa zníži takmer o milión eur.

Celkový počet žiakov v školách v pôsobnosti prešovskej krajskej samosprávy je k 15. septembru 31 328. Roku 2003 počet stredoškolákov kulminoval na čísle 40 552, odvtedy postupne klesá. Prvý veľký medziročný prepad počtu študentov sa objavil už minulý rok. „Čísla nie sú potešujúce. Školy sú naplnené v priemere na 62 percent. Kraj bude nútený pristúpiť k racionalizácii v sieti stredných škôl. Materiál sa už začal pripravovať na rokovania jednotlivých odborných komisií kraja. Každý bude bojovať o existenciu svojej školy, ale každý musí pochopiť, že ak nie sú žiaci, nemôže byť toľko učiteľov ani škôl,“ komentuje situáciu Karol Lacko, vedúci odboru školstva PSK.

K zníženiu počtu žiakov došlo vo všetkých okresoch kraja. Ide predovšetkým o odborné školy, ale dotknuté začínajú byť aj gymnáziá. Výrazne nižší počet žiakov nastúpil napríklad na Strednú priemyselnú školu (SPŠ) strojnícku v Prešove, na Strednú odbornú školu (SOŠ) technickú vo Svidníku, na SOŠ drevársku vo Vranove nad Topľou, ale i na gymnáziá v Kežmarku či Sabinove.

Napriek tomu sa nájdu aj školy, ktoré zaznamenali pozitívny trend. Vyšší počet žiakov v tomto školskom roku zaevidovali všetky tri zdravotnícke školy – v Humennom, Poprade i Prešove, Stredná pedagogická škola v Levoči, SOŠ polytechnická v Humennom, SPŠ elektrotechnická v Prešove, SOŠ arm. gen. L. Svobodu vo Svidníku.

Najväčšou školou v kraji je Gymnázium na Konštantínovej ul. v Prešove. V troch zložkách – gymnázium, osemročné gymnázium a bilingválne gymnázium – študuje 778 žiakov. Sedemstovku prekročila aj SOŠ na Ul. Kušnierska brána v Kežmarku s počtom žiakov 755. V kraji je ešte päť škôl s počtom žiakov vyšším ako 600: Spojená škola (SŠ) na Podjavorinskej ul. v Prešove (665), SŠ J. Henischa v Bardejove (656), Gymnázium arm. gen. L. Svobodu v Humennom (650), Gymnázium J. A. Raymana v Prešove (646) a SOŠ obchodu a služieb v Prešove (624).

Najmenšie školy v kraji sú vo Svidníku – SPŠ (118 žiakov) a SOŠ technická (138). Nasleduje stropkovská SOŠ na Hlavnej ul. (152), SPŠ chemická a potravinárska v Humennom (154), Spojená škola v Čaklove (160), ďalšia SOŠ v Stropkove na Hviezdoslavovej ul. (162) a Gymnázium v Medzilaborciach (165).

V Prešovskom kraji je v súčasnosti 79 stredných škôl, priemerný počet žiakov na jednu školu je 396. V školách pracuje 4 138 zamestnancov, z toho 2 974 pedagogických. Krajská samospráva od januára do augusta tohto roku poskytla školám 3,7 milióna eur na opravu a modernizáciu budov.

Veronika Fitzeková, hovorkyňa PSK

Vzácne kovy, hodnotné remeslo

110. výročie založenia prvej učňovskej školy v obci Hodruši-Hámroch

Strana 19

Piešťanská súťaž s erbom kráľovskej vodnej ruže

Strana 22

Porozprávaj mi o fyzike

Strana 23

Putovanie históriou k súčasnosti

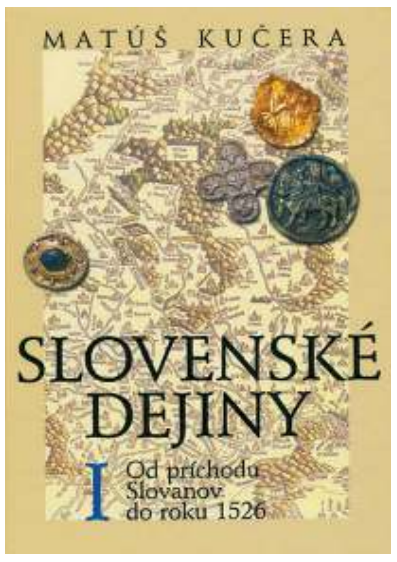

Strana 24

Identifikácia intelektovo nadaných žiakov

Strany 25 – 27

Župná kalokagatia 2012

Už 6. ročník Župnej kalokagatie, ktorá sa každoročne koná pod záštitou predsedu Žilinského samosprávneho kraja (ŽSK) Juraja Blanára, pozná svojho víťaza. Z krajských kôl postúpilo do celoslovenského kola s medzinárodnou účasťou sedem najlepších tímov zastupujúcich samosprávne kraje na Slovensku a súťaže sa zúčastnili aj dve české družstvá, z Moravskosliezskeho a Ústeckého kraja. Rolu hostiteľa prevzala Spojená škola v Turanoch.

Pohár pre víťaza putoval na hornú Nitru zásluhou žiakov Spojenej školy v Novákoch, ako druhé sa umiestnilo družstvo Podkrušnohorského gymnázia z Mostu z Ústeckého kraja a na treťom mieste skončili študenti Športového gymnázia v Košiciach. Žilinský kraj reprezentovali žiaci Obchodnej akadémie v Liptovskom Mikuláši. „Cieľom súťaže je spojiť krásu tela i ducha, využiť teoretické vedomosti z oblasti zdravotnej výchovy, cestnej dopravy, geografie, prírodovedy, histórie, športu, turistiky v prepojení s fyzickou zdatnosťou. Teší náš, že sa táto myšlienka ujala aj medzi stredoškolskou mládežou. Župná kalokagatia sa po druhýkrát konala s medzinárodnou účasťou a zastúpenie na nej mali aj partnerské kraje z Českej republiky," uviedol predseda ŽSK Juraj Blanár, ktorému zahraniční partneri vyjadrili poďakovanie za organizáciu a pozvanie na túto športovo-vedomostnú súťaž zmiešaných družstiev. **(žsk)**

V novembri budú rokovať všetky pracovné skupiny

OVP

Rada vlády Slovenskej republiky pre odborné vzdelávanie a prípravu (OVP) zvoláva na budúci mesiac do Bratislavy členov všetkých svojich pracovných skupín. Na pracovných poradách sa budú vyjadrovať k návrhom normatívov materiálno-technického a priestorového zabezpečenia stredných odborných škôl. Učiteľské noviny budú pri týchto stretnutiach, aby zaznamenali aktuálne informácie o danej problematike. Zároveň predstavíme členov jednotlivých skupín a postupne budeme zverejňovať ich osobné skúsenosti, názory a konkrétne skutky podnetné pre odborné vzdelávanie na stredných školách.

Konkrétnymi výstupmi a aktuálnymi podnetmi z rokovania členov pracovných skupín sa bude následne zaoberať Rada vlády Slovenskej republiky pre OVP. Tá sa naposledy zišla 7. júna 2012. Popri inom vzala na vedomie informáciu o činnosti svojich pracovných skupín a zaoberala sa návrhom novelizácie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Ďalej odporúčala Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky vydať po zapracovaní pripomienok vznesených na rokovaniach jednotlivých pracovných skupín Rady vlády Slovenskej republiky pre OVP revidované štátne vzdelávacie programy pre odborné vzdelávanie a prípravu, ako aj zvážiť zapracovanie pripomienok vznesených na rokovaní Rady vlády Slovenskej republiky pre OVP do návrhu novely spomínaného zákona č. 184/2009 Z. z. **(aj)**

Harmonogram rokovaní pracovných skupín:

Skupina odborov vzdelávania	Dátum rokovania
Ekonomické vedy a Ekonomika a organizácia, obchod a služby	7. november 2012
Umenie a umeleckoremeselná tvorba	8. november 2012
Textil a odevníctvo	13. november 2012
Technická chémia silikátov a Technická a aplikovaná chémia	14. november 2012
Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka a Veterinárske vedy	15. november 2012
Potravinárstvo	20. november 2012
Stavebníctvo, geodézia a kartografia	21. november 2012
Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba	22. november 2012
Polygrafia a médiá	27. november 2012
Doprava, pošty a telekomunikácie	28. november 2012
Elektrotechnika	29. november 2012

Zoznam členov Rady vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu

Predseda:
Doc. PhDr. Dušan Čaplovič, DrSc., minister školstva, vedy, výskumu a športu SR
Podpredsedovia:
Ing. Marián Valentovič, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
Ing. Dana Mažgútová, PhD., Žilinský samosprávny kraj
Ing. Robert Schmidt, Slovenská živnostenská komora
Ing. Martin Maták, Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku
Tajomník:
Ing. Ivan Stankovský, CSc., Štátny inštitút odborného vzdelávania
Členovia:
PhDr. Mária Józsová, Úrad vlády Slovenskej republiky
Ing. Marian Galan, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
JUDr. Anton Kulich, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
Doc. PhDr. Zuzana Slezáková, PhD., MPH, Ministerstvo zdravotníctva SR
PhDr. Ivan Pešout, PhD., Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky
Ing. Ondrej Patarák, CSc., Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
Ing. Iveta Šimonovičová, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR
PaedDr. Mgr. Mária Benedikovičová, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR
RNDr. Jozef Klinda, Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
Ing. Roman Csabay, Bratislavský samosprávny kraj
Mgr. Katarína Duchová, Trenčiansky samosprávny kraj
PhDr. Ľubica Libová, PhD., Nitriansky samosprávny kraj
Ing. Miroslav Martiš, Banskobystrický samosprávny kraj
Ing. Štefan Kandráč, Košický samosprávny kraj
Ing. Karol Lacko, PhD., Prešovský samosprávny kraj
Štefan Murárik, Trnavský samosprávny kraj
Ing. Igor Patráš, Republiková únia zamestnávateľov
Ing. Jaroslav Holeček, Slovenská obchodná a priemyselná komora
Ing. Miroslav Maxon, Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora
Ing. Rudolf Valovič, CSc., Slovenská lesnícka komora
Ing. Peter Čičmanec, PhD., Dr. h. c., Slovenská banská komora
Ing. Ján Žačko, Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení Slovenskej republiky
Mgr. Štefan Kotras, Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky

ŠTÁTNY INŠTITÚT ODBORNÉHO VZDELÁVANIA
Bellova 54/a, 831 01 Bratislava

pozýva žiakov základných a stredných škôl, pedagógov, rodičov, odbornú a laickú verejnosť na

21. ROČNÍK CELOSLOVENSKEJ VÝSTAVY

JUVYR

Miesto: Národné tenisové centrum, a. s., AEGON Aréna Príkopova 6, 831 03 Bratislava

Termín: 28. – 30. november 2012

Na podujatí sa predstavia stredné odborné školy z celého Slovenska a základné školy v motivačných súťažiach.

CIELE A PROGRAM:

- výstava a nábor žiakov na štúdium, burzy stredných odborných škôl (SOŠ)
- **semináre** s problematikou odborného vzdelávania, diskusné fóra a konzultácie
- súťaže pre žiakov základných škôl **Škola mojej profesie** formou hier, náučnou formou a simulátormi
- súťaže pre žiakov SOŠ **Ukáž, čo vieš**: kozmetička a vizážistka, maliar-lakovník-natierač, inštalatér, cukrár…
- súťaž o **Najatraktívnejšie tvorivé pracovisko**
- súťaž o **Najoriginálnejší výstavný stánok**
- súťaž **Majstrovské dielo** vytvorené žiakmi škôl
- prezentácia odborov, výstupy a ukážky základov výučby – **Čo je remeslo?**
- poradenstvo a rozhovory s rodičmi a žiakmi na tému **Ako si predstavujem svoje povolanie...**
- poradenstvo a konzultácie s pracovníkmi vyšších územných celkov a výchovnými poradcami základných škôl
- **ukážka zručností ľudových remesiel**, predaj drobných darčekov a výrobkov zhotovených žiakmi škôl
- kultúrne vystúpenia žiakov, módne prehliadky
- ukážky remeselného spracovania výrobkov vystavovaných odborných zameraní, technologické postupy
- prezentácia partnerských inštitúcií, cechov, združení a zväzov

TEŠÍME SA NA VAŠU ÚČASŤ!

Manažment výstavy

Naši v projekte EnTraiMo

NOVÉ MESTO NAD VÁHOM

Študenti a učitelia Strednej odbornej školy (SOŠ) na Bzinskej ulici v Novom Meste nad Váhom sa zanedlho po poslednom stretnutí v medzinárodnom programe Comenius vo fínskom meste Rovaniemi zúčastnili prvého stretnutia v ďalšom európskom programe Leonardo da Vinci v nemeckom Mönchengladbachu. Uskutočnilo sa koncom septembra v rámci projektu pod názvom *EnTraiMo*, ktorý je „o zvyšovaní motivácie a úspešnosti žiakov v odbornom vzdelávaní identifikáciou ich učebných štýlov".

V strednej odbornej škole Berufskolleg Rheydt-Mülfort für Wirtschaft und Verwaltung sa domáci študenti a pedagógovia stretli s projektovými partnermi z Veľkej Británie, zo Španielska a Slovenska. Popri inom sa dozvedeli, že napokon boli schválené aj prihlášky národných agentúr Švédska a Maďarska, takže v projekte bude spolupracovať šesť štátov.

Na stretnutí zhodnotili súčasnú situáciu v krajinách partnerských škôl v oblasti rešpektovania učebných štýlov žiakov v odbornom vzdelávaní, k čomu sa pri prezentáciách a v rámci rôznych aktivít vyjadrili učitelia zúčastnených krajín. Žiaci z Nového Mesta nad Váhom zaujali prezentáciami o Slovensku, o svojom meste, škole. Zúčastnili sa viacerých vyučovacích hodín, takže mali možnosť porovnať, ako sa učí u nás a ako v Nemecku. Hostiteľská škola, ktorá je koordinátorom projektu, pripravila pre účastníkov zaujímavý program. Navštívili zámok Rheydt v Mönchengladbachu, Múzeum histórie v Bonne a pamiatku UNESCO Kolínsky dóm. Ďalšie stretnutie účastníkov projektu *EnTraiMo* sa uskutoční v decembri v SOŠ v Novom Meste nad Váhom.

Ocenenie Cooler World

Stredná odborná škola z Nového Mesta nad Váhom získala aj prestížne ocenenie Európska značka pre jazyky 2012. Cenu každoročne udeľuje najlepším jazykovým projektom odborná porota Slovenskej akademickej asociácie pre medzinárodnú spoluprácu - Národnej agentúry Programu celoživotného vzdelávania. Riaditeľovi školy Petrovi Rebrovi odovzdal certifikát za najlepší inovačný projekt v oblasti jazykového vzdelávania v rámci 11. ročníka súťaže Európska značka pre jazyky minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič dňa 8. októbra 2012 v Bratislave.

Cieľom víťazného novomestského projektu *Cooler World* v podprograme Comenius Programu celoživotného vzdelávania bolo podporiť efektívne fungovanie spoločnosti na princípoch jej trvalej udržateľnosti v oblasti sociálnej, ekonomickej a environmentálnej. Partnerské stredné odborné školy z Fínska, Nemecka, Talianska, Francúzska a zo Slovenska vytvorili on-line ekohru, digitálny miniinfobalík, šesťjazyčný minislovník a v každej z ôsmich zúčastnených škôl IT centrum na skvalitnenie učenia sa k udržateľnosti. Projekt i naďalej sleduje vzdelávanie odborníkov, ktorí uprednostňujú udržateľnosť svojich rozhodnutí v práci i v osobnom živote.

Realizoval sa od 1. augusta 2010 do 31. júla 2012. Kontaktnou osobou za slovenskú školu bola učiteľka jazykov, držiteľka ocenenia Európsky učiteľ jazykov roka 2011 Eva Luptáková. Projekt koordinovala fínska škola z Rovaniemi, mesta za polárnym kruhom. Poskytol žiakom i učiteľom školy príležitosť spolupracovať s ľuďmi z iných krajín, získavať skúsenosti zo spolupráce s nimi, rozvíjať si kultúrny rozhľad a jazykové zručnosti a zvnútorniť si význam európskeho občianstva. Výsledky ukázali, že osobné kontakty sú najlepší spôsob, ako zlepšiť motiváciu na rozvíjanie jazykových a komunikačných zručností.

(tsk), foto archív SOŠ

Vzácne kovy, hodnotné remeslo

JUBILEUM

V Súkromnej strednej umeleckej škole (SSUŠ) Hodruša-Hámre si v tomto školskom roku pripomínajú 110. výročie založenia prvej učňovskej školy v obci. Bola jednou z prvých svojho druhu v celom vtedajšom Uhorsku. Jej história je úzko spätá so vznikom Gerambovskej banskej únie, ktorá začala roku 1895 v novovzniknutej továrni Sandrik spracovávať striebro. Ako sa píše v miestnych kronikách, továreň sľubne prosperovala, strieborné príbory a duté výrobky vyrábala najmä za pomoci cudzích odborníkov. Z nového personálu, ktorý sa pozbieral z Rakúska, Nemecka či z Budapešti, bola však veľká časť dobrodruhov, ktorí len predstierali odborné znalosti, pričom žiadali za svoju prácu vysoké odmeny a často sa výstredne správali.

Odborníci z domovského prostredia

Najzávažnejšou úlohou v plánovanej výrobe na prelome storočí sa stalo zaučenie a príprava nových pracovníkov z domáceho prostredia pod odborným dohľadom niekoľkých špecialistov z cudziny. Roku 1902 sa začalo s prípravou vlastných odborníkov otvorením učňovskej školy. Jej zakladateľom bol riaditeľ továrne Sandrik, kreslič a výtvarník, neskôr vedúci ateliéru Ján Peterka. V škole sa pripravovali remeselníci na profesie pasír, cízler, nožiar, zlievač, opilovač modelár, rytec do striebra, rytec do ocele, kovotlačiar, galvanizér, strojník, brusič striebra, morič a tavič. Počet učňov postupne narastal a v školskom roku 1904/1905 ich bolo zapísaných už 38. Skúšky z teórie boli verejné, prístup na ne mali rodičia žiakov a hostia.

Takto vyškolení domáci zamestnanci postupne nahrádzali pracovníkov zo zahraničia. Odborná príprava učňov dosahovala vynikajúcu úroveň, mnohí vo svojich odboroch po vyučení prevyšovali priemer predtým zamestnávaných cudzincov a stali sa nádejou a oporou pre ďalší rozvoj Sandriku.

Materiálna základňa súčasnej školy

Ak sa presunieme ďalej do polovice minulého storočia, dočítame sa, že roku 1948 boli na dvore továrne postavené učňovské dielne, ktoré plnia svoju funkciu až do súčasnosti. Popritom pokračovala výstavba učňovského domova (dnešná budova školy teoretického vyučovania). Obdobie 50. až 70. rokov prinieslo do závodu Sandrik technológie na veľkosériovú výrobu (sudy na pivo, kanistre, olejové a vzduchové filtre). Škola sa preto zamerala na prípravu učňov na obrábačské profesie, tradičné remeselné profesie sa postupne dostávali do útlmu.

Ďalšia etapa – ktorá výrazne poznamenala celé stredné odborné školstvo na Slovensku – sa začala 1. apríla 1991 novelou školského zákona. Ako nám píše zástupca riaditeľa SSUŠ Ing. Dušan Zliechovec, v školskom roku 1994/1995 ukončili v Hodruši-Hámroch štúdium prví absolventi umeleckoremeselných odborov. Významným medzníkom pre školu bol rok 2003. Z názvu sa vypúšťa pomenovanie strojárske a škole je udelený čestný názov Stredné odborné učilište Jána Peterku. Prvého septembra 2004 sa zriaďovateľom školy stáva právnická osoba, spoločnosť MPM, s. r. o., Žilina. O rok neskôr prichádza aj zmena názvu školy na Súkromné stredné odborné učilište umeleckoremeselné Jána Peterku Hodruša-Hámre. V tejto etape sa završuje proces transformácie školy. Hodrušské učilište sa stalo prvým umeleckoremeselným učilišťom na Slovensku (a ako sa ukázalo neskoršie, aj jediným).

Pomenovanie školy sa v dôsledku legislatívnych zmien mení ešte v školskom roku 2008/2009 na Súkromnú strednú odbornú školu umeleckoremeselnú Jána Peterku, až sa od školského roku 2009/2010 ustálilo na dnešnom znení Súkromná stredná umelecká škola Hodruša-Hámre. Súčasným zriaďovateľom školy je Inštitút vzdelávania a starostlivosti, s. r. o., so sídlom v Žiline, s ktorým je prepojený pôvodný vlastník spoločnosť MPM.

Výučba pod súkromným zriaďovateľom

Škola pôsobí v oblasti umeleckého a umeleckoremeselného vzdelávania. „Existuje a nepretržite produkuje kvalitných odborníkov už stodesať rokov," povedal pri nedávnej oslave jubilea riaditeľ SSUŠ Hodruša-Hámre RNDr. Peter Michálik.

Uvedomuje si, že storočie a jedno desaťročie je pridlhý čas na to, aby do niekoľkých riadkov vtesnal celé dejiny: „Hodnotiť môžem len to, čo som tu zažil ako študent, majster a nakoniec riaditeľ. Teda štyri roky štúdia, päť rokov majstrovania a takmer dva roky riaditeľovania. Toto obdobie je charakterizované najmä zmenami, ktoré sa v škole v ostatných rokoch udiali a smerujú k jednému cieľu, a to zachovať v tejto neľahkej ekonomickej a sociálnej situácii umelecké a umeleckoremeselné stredné školstvo v Hodrušskej doline."

Vo svojom príhovore zdôraznil, že významnú úlohu v smerovaní súčasnej školy zohral jej zriaďovateľ. „Nebyť jeho, už by sme ako škola pravdepodobne neexistovali," povedal, pričom poďakoval aj všetkým zamestnancom školy, lebo školu charakterizujú „najmä učitelia, majstri a vychovávatelia, ktorí tvarujú mladé ľudské osobnosti a svojou výchovno-vzdelávacou činnosťou im vštepujú nielen vzťah k umeniu a remeslám, ale učia ich aj byť lepšími ľuďmi". Škole zaželal mnoho študentov, ktorí pozdvihnú úroveň umeleckoremeselných činností nielen v regióne Žarnovice, ale aby sa prostredníctvom nich hovorilo o Hodruši-Hámroch ako o rodisku a pôsobisku nadaných umelcov a remeselníkov v rámci celého Slovenska.

Zakľadateľ školy Ján Peterka (1871 – 1938).

Ján Peterka roku 1902 zakladá jednu z prvých učňovských škôl v Uhorsku.

Na medzinárodných súradniciach

Vedenie školy sídliacej v doline pod Štiavnickými vrchmi si uvedomuje, že jej hrozí izolovanosť, ak nebude v kontakte s inými príbuznými školami. A že svoj odborný kredit si potrebuje ustavične potvrdzovať na národných a medzinárodných prezentáciách a súťažiach. Najlepší žiaci a pedagógovia ani tento rok nebudú chýbať v hlavnom meste Slovenska na blížiacej sa 16. medzinárodnej výstave hodín a šperkov Hodiny a Klenoty (koná sa v dňoch 9. až 11. novembra v bratislavskej Inchebe). Uznaním odbornej prípravy absolventov školy ako inštitúcie dosahujúcej trvalo dobré výsledky s ratingom B je oficiálne ocenenie londýnskou certifikačnou spoločnosťou IES.

Filozofia nadregionálnosti je aj v kréde školy: „Vzhľadom na tradície a výrobný potenciál Slovenska je a v budúcnosti aj bude ručná remeselná výroba výrobkov v umeleckom vyhotovení žiadaná a cenená doma i v zahraničí." O tom, že to nie je iba teoretická vízia, svedčí ostatná (a veríme, že nie posledná) medzinárodná skúsenosť. Na webovej stránke školy sa o nej píše takto:

RODNÝ LIST

Názov: Misijný ruženec
Váha: 615 gramov
Dĺžka: 1 680 mm
Počet hodín práce: 474
Použitý materiál: striebro Ag 925/1000
Časti ruženca: 59 guličiek, stred a kríž
Použilo sa: 33 metrov Ag drôtu, 444 polodrahokamov a 6 055 spájkovaných spojov

Opäť medzi svetovou elitou!

Naša škola sa opäť zapísala medzi svetovú špičku v oblasti vedy a techniky. Vďaka Anežke Gúberovej, ktorá sa zaradila medzi víťazov celoslovenskej Stredoškolskej odbornej činnosti, sme sa prezentovali medzi odborníkmi a významnými univerzitnými a vedeckými kapacitami. ESI 2011, čiže Expo Sciences International, sa konalo v dňoch 18. až 23. júla 2011 v Incheba Expo Aréne v Bratislave. Význačnosť tejto akcie je podložená najmä množstvom zúčastnených, pretože sa zvyčajne prezentuje až 60 krajín a viac ako tisíc účastníkov z celého sveta. Hodnotenie a posudzovanie jednotlivých diel mala na starosti odborná porota. Výstava bola otvorená aj pre verejnosť, a tak sa denne v Inchebe vystriedalo niekoľko tisíc ľudí. Pre zúčastnených bol pripravený sprievodný program, rôzne prednášky, workshopy a prezentácie.

Jednoznačne, táto akcia dáva možnosť najmä mladým žiakom a študentom do 20 rokov ukázať svoj talent, potenciál a nadanie. Anežka Gúberová reprezentovala našu školu svojím skvostom – misijným ružencom. Jeho veľkoleposť a impozantnosť zaujala nejedného diváka, ale aj porotu. Pre Anežku to znamenalo veľkú skúsenosť, nové kontakty a hrdosť na svoju dobre vykonanú prácu.

(aj)

Foto archív SSUŠ

Zmysel vzdelávania je...

ROZHOVOR

(dokončenie rozhovoru zo strany 17)

ných školách, s naším učiteľom a majstrom odbornej výchovy ide pracovník firmy. Je iné, ak žiaci počujú priamo od neho o práci v závode. Navyše v ŽOS vopred prisľúbia, že usilovným a zručným žiakom školy poskytnú štipendium, čo je v priebehu štúdia niekoľko tisíc eur, a úspešní absolventi dostanú pracovnú zmluvu na okamžitý nástup po dokončení školy.

Bývajú v nábore úspešní, darí sa im vyvolať záujem žiakov a ich rodičov?

Počet žiakov končiacich základné školy aj v Turci výrazne klesá. Napriek tomu záujem o štúdium v našej škole je nad očakávanie veľký. Sme jedna z mála škôl v Žilinskom kraji, v ktorej sa počet žiakov výrazne nekráti. Dokonca i tento rok som podala žiadosť na zvýšenie počtu žiakov v triede. Žilinský samosprávny kraj ako zriaďovateľ stredných odborných škôl nám umožnil i v budúcom školskom roku otvoriť päť prvých tried, čo je na súčasnú situáciu priam fantastické. Záujem žiakov napríklad o štúdium v elektrikárskych odboroch trojnásobne prevyšuje naše možnosti. V takejto situácii si, prirodzene, môžeme žiakov vyberať, a tak tieto triedy zákonite patria medzi najlepšie priemerom známok, študijnými výsledkami, účasťou vo vedomostných či v praktických súťažiach. Tí, čo sa k nám nedostanú, majú ešte stále šancu, že ich prijmú na inú strednú školu s podobným odborným zameraním. Niektorí z nich sa nádejajú, že niekto z našich v priebehu štúdia vypadne a oni prestúpia k nám. Lenže v tomto odbore sa neprepadáva, žiaci si vážia, že sa dostali na štúdium k nám.

Ako je to s inými tradičnými odbormi, na ktoré sa žiaci dosť masovo hlásia?

K študijným a učebným odborom sa staviame pragmaticky. Naším základným kritériom je aktuálna situácia na trhu práce. Ohromne dôležité sú pre nás štatistiky o tom, ako si absolventi stredných škôl vedia nájsť zamestnanie v tých odboroch, ktoré vyštudovali. Preto sú pre nás zaujímavé nie tie učebné alebo študijné odbory, ktorých absolventi rozširujú rady nezamestnaných. Staviame si taký plán, ktorý je pre žiakov a ich rodičov príťažlivý a perspektívny.

Mnohé školy sa však správajú tak, ako keby boli pod neodolateľným tlakom práve rodičov svojich detí, a namiesto takéhoto postupu radšej opakovane otvárajú triedy s populárnymi, hoci pre prax málo užitočnými odbormi. Mohli by ste im stručne popísať váš „recept"?

Niečo som už spomenula. Takéto iniciatívy si žiadajú ohromne veľa osobnej zaangažovanosti zástupcu pre odborné vzdelávanie, ale aj všetkých pedagogických zamestnancov predovšetkým smerom k potenciálnym zamestnávateľom pôsobiacim v bezprostrednej blízkosti školy alebo v okolí. S predstaviteľmi firiem sa osobne poznáme, navzájom rokujeme o tom, čo máme spoločné – a to je náš žiak. Usilujeme sa „ušiť" taký odbor, aký aktuálne potrebujú. Perspektívny je napríklad odbor mechanik pre železničné koľajové vozidlá. Intenzívne spolupracujeme na tom, aby bol čím skôr zaradený do siete stredných odborných škôl. Pôvodný odbor bol zavedený pred dobrými tridsiatimi rokmi, v súčasnosti však jeho náplň nespĺňa niekdajší zámer. A ani by nebol pre našich pomerne náročných žiakov a rodičov zvlášť príťažlivý. Niekedy manuálne pracujúci „koľajári" chodili v zamastených montérkach, pracovali v horúčavách i mrazoch, a ani dnes nie je také jednoduché zmeniť tento tradičný obraz. Musíme iba trpezlivo argumentovať, že naši absolventi opravujú koľajové vozidlá už v iných podmienkach a sú schopní kvalifikovane obsluhovať nové prístroje. Vedia čítať výkresy, ovládajú základy elektroniky.

Pomáhajú vám pri šírení „pravdivého obrazu" o tomto povolaní priamo aj firmy?

Uvedomujú si, že sme „na jednej lodi". Je už celkom samozrejmé, že napríklad v ŽOS Vrútky praxujúcim žiakom popri pracovných pomôckach dávajú mesačne nie malé štipendiá. Ba dokonca zvažujú zaviesť priamo v našej škole dve triedy, ktoré by vybavili modernými strojmi a technickými pomôckami. Pravda, nie je to pravidlo, stretávam sa i s tým, že niektorí zamestnávatelia by radi, aby im škola platila za to, že žiakov na prax vôbec vezmú.

Riaditeľka Strednej odbornej školy dopravnej v Martine-Priekope PhDr. Jarmila Matejčíková.

Už sme v UN spomínali, že tento odbor nie je jediný medzi tými, ktoré zavádzate do študijných programov svojej školy. Čo musí mať vedenie školy v prvom rade na zreteli pri spolupráci so ŽOS?

Som riaditeľkou tri a pol roka a inovovaný terajší odbor mechanik-opravár – koľajové vozidlá je už tretí, ktorý pripravujeme do schvaľovacieho procesu alebo ho overujeme. Prvý bol maturitný odbor pre pilotov súkromných lietadiel. Na stredoškolskej úrovni je SOŠ dopravná v Martine-Priekope prvou školou na Slovensku, ktorá ho ponúka. Od začiatku ho mnohí prijímajú s nepochopením, hoci potichu sa šepká, že vychádzame z poznania reálnej situácie u nás. A my sa držíme toho, že odbor súkromný pilot je naša „verneovská vízia", ktorá sa časom určite naplní. Zaviesť odbor pre pilotov sa zdá byť potrebné i u nás. Dnes je totiž už celkom bežné, že firmy majú svoje súkromné lietadlá. A prepravovať sa rýchlo a ekonomicky chcú aj viacerí naši podnikatelia. Ak sa hovorí, že čas sú peniaze, môžu si dovoliť vlastniť aj helikoptéru alebo malé lietadlo. Problém je skôr v tom, že sami pilotovať z viacerých objektívnych dôvodov nemôžu, splniť podmienky na získanie oprávnenia na pilotáž je dosť náročné. A piloti veľkých lietadiel by boli pre nich veľmi drahí.

S výučbou tohto odboru ste plánovali začať už v minulom školskom roku, zatiaľ je však stále iba v polohe overovania. Kde sú problémy?

Naša škola je pripravená. Garantom odboru z teoretickej stránky je Žilinská univerzita, ktorá má medzi svojimi odbormi aj leteckú dopravu. Odbor z praktickej stránky zastrešuje Ing. Marián Themár, predseda Aeroklubu v Martine. Žiakov môžu učiť piloti združení v dvoch martinských leteckých školách pri letisku v Tomčanoch tak, aby už koncom prvého ročníka vzlietli na bezmotorovom lietadle (motorové lietadlo je podľa zákona dovolené riadiť po dosiahnutí osemnástich rokov). Záujem žiakov o odbor je, túžia po takomto atraktívnom povolaní. Hlásili sa naň z rozličných oblastí Slovenska, ale potvrdilo sa, že naša mladá generácia, bohužiaľ, nie je stavaná na náročné fyzické výkony. Z desiatich záujemcov splnil kritériá dôkladných lekárskych testov jediný chlapec. Na tento školský rok sme mali troch prihlásených, a ak by hneď prešli všetci, potrebovali by sme najmenej troch ďalších, aby sme odbor otvorili.

> „Držíme sa toho, že odbor súkromný pilot je naša ‚verneovská vízia', ktorá sa časom určite naplní."

Ocitli ste sa akoby v patovej situácii.

Taká je realita. Sme jediná škola, ktorá má tento odbor akreditovaný, a počas jeho päťročného overovania si ho do svojho študijného systému nemôže dať nijaká iná škola. Verte mi však, že naše úsilie nie je márne. Ak sa nenájdu žiaci na odbor u nás, po piatich rokoch si jednu skupinu otvorí Bratislava alebo Košice, kde majú väčšie letiská a lepšie finančné zabezpečenie.

Predpokladám, že na pozadí týchto osobitých špecifík ste na tom výrazne lepšie s novým odborom bezpečnostné systémy v doprave a priemysle.

Pri jeho príprave sme spolupracovali s Katedrou riadiacich a informačných systémov Žilinskej univerzity, kde nám pomocnú ruku podal prof. Ing. J. Spalek, PhD. Ani tento odbor ešte nie je zavedený na slovenských stredných školách. O jeho spustenie mali záujem aj iné školy, ale chceli sme si ho otestovať sami. Napokon, jeho koncepciu vytvorili zamestnanci našej školy, takisto pripravili podkladové analýzy a materiály, a tak chceme vyvolať o odbor záujem žiakov z celého Slovenska. Odbor bezpečnostné systémy v doprave a priemysle je štvorročný, žiaci ukončia štúdium maturitou i s výučným listom. Otvorili sme ho v tomto školskom roku, máme plnú jednu triedu, teda 24 žiakov. Začíname vychovávať špecialistov na spravovanie a obsluhu bezpečnostných systémov – napríklad na zabezpečovanie budov, dopravných prostriedkov, tunelov, ciest, počítačov.

Čo je podstatou a špecifikom štúdia?

Predovšetkým je to oblasť práva. Naučiť žiakov, po akú hranicu a akými prostriedkami môže odborník zabezpečovať ochranu svojho majetku a výrobných prostriedkov.

Ako je odbor bezpečnostné systémy v doprave a priemysle koncipovaný, aké budú mať jeho absolventi uplatnenie?

Verím, že absolventi odboru majú otvorené širokánske pole pôsobnosti, tí najšikovnejší budú môcť hneď podnikať samostatne. Keď sme oslovili najväčšie firmy v doprave, každá nám avizovala, že takýchto odborníkov už teraz potrebuje. Dnes je situácia taká, že kto si chce garantovať ochranu samostatne, musí si problematiku a pravidlá naštudovať. Venujú sa tomu najmä ľudia so vzdelaním v oblasti elektroniky, svoje poznatky si však potrebujú rozšíriť o príslušné legislatívne ustanovenia. Inštitucionálne bezpečnosť v tejto oblasti zastrešuje firma Jablotron sídliaca v Čechách, dcérsku spoločnosť má v Žiline, ale pracovných príležitostí pre odborníkov tohto zamerania je podstatne viac. Firmy by na ochranu svojho majetku i garantovanie bezpečnosti zamestnancov potrebovali zamestnávať vlastného odborníka. Príležitosť na uplatnenie žiakov našej školy je teda pomerne veľká. Absolvent bude nielen ovládať bezpečnostné systémy, ale naučí sa ich projektovať, montovať, poprípade navrhnúť ich praktické usmernenia. A ak sa uchytí, bude si môcť založiť vlastnú spoločnosť s niekoľkými odborníkmi, pričom on sa bude venovať povedzme iba návrhom konštrukcií.

Aké je postavenie vašej školy v rámci Žilinského samosprávneho kraja (ŽSK)?

V kraji pôsobíme už desať rokov ako pilotná škola pre Zväz automobilového priemyslu (ZAP) SR a pre Cech predajcov a autoservisov SR. Zmluva o vytvorení pilotného centra bola tripartitná – ŽSK ako zriaďovateľ našej školy, ZAP SR a naša škola. Zriaďovateľ nám vychádza všestranne v ústrety, odborné riadenie ide cez zväz. V úzkej spoluúčasti so zväzom robíme aj školské vzdelávacie programy. Zamestnávatelia nám povedia, čo potrebujú na výkon svojich činností, dávajú nám podnety, my podľa nich upravujeme učebné plány, aby sme pripravili žiakov podľa ich potrieb. Zástupcovia zamestnávateľov sa zúčastňujú aj maturitných i záverečných učňovských skúšok, kde majú bezprostrednú možnosť overiť si, či vedomosti absolventov dosahujú takú úroveň, akú očakávajú. V praktickej príprave prehodnocujeme nové metódy výučby a pracujeme s modernými technológiami. Všetci naši učitelia, majstri odborného výcviku prešli školeniami, takže vedia, akým spôsobom majú so žiakmi pracovať a ako majú spolupracovať s perspektívnymi zamestnávateľmi. Presne sme stanovili, aké požiadavky odbornej praxe musia žiaci plniť, akými záverečnými skúškami musia prejsť.

Toto sú výsledky najmä otvorenosti a ústretovosti vašej školy. Ako sa zaručujú pomôcť vašej škole zamestnávatelia?

Školy sú v postavení, že ak chcú od firiem niečo dostať, musia im ponúknuť to, čo potrebujú ony. V prvom rade je to kvalifikovane pripravený absolvent školy. Vychovať zo žiakov kvalitných odborníkov sa nám darí predovšetkým tým, že sa intenzívne snažíme modernizovať študijné odbory. A ako odraz tejto snahy môžem uviesť viacero príkladov návratnej pomoci od svetoznámych firiem. Keďže neodmysliteľnou súčasťou automobilového priemyslu je elektronika, segment firmy Volkswagen, ktorý sídli v Martine, vytvoril pracovisko na odbornú prax našich mechanikov-elektrotechnikov. Týmto sa inšpirovala aj firma Kia pri Žiline. Nedávno k nám prišli z firmy Bosch a ponúkli prax pre našich žiakov. Ak sa s takýmto renomé obrátime na zamestnávateľov, že aktuálne potrebujeme na odbornú výučbu stroj, technické zariadenia, spoja sa, zapožičajú ho alebo zabezpečia pre školu natrvalo bezodplatne. Minule sme napríklad v partnerskej firme hľadali zdvihák – strednej triedy – na automobily. Dali nám špičkový typ: vraj vy nám vychovávate dobrých absolventov a majstrov, oni potrebujú to najlepšie. Takto sme postupne zmodernizovali naše dielne na výučbu v odboroch, ktorých absolventov firmy potrebujú.

Aké sú na pozadí týchto výsledkov pracovné vzťahy v pedagogickom zbore vašej školy?

Praktické uplatnenie absolventov našej školy, keď sa v súčasnej zložitej hospodárskej situácii vlastne ani neradia medzi nezamestnaných, považujem za ničím nenahraditeľný príjem. Sú to svetlé body, ktorými sa vyvažuje neraz stresová práca ľudí v školstve. Popri pedagogike som vyštudovala aj psychológiu a z nej vo svojej práci najväčšmi využívam to, čomu sa hovorí strategický manažment. Ako praco-

Študijný odbor 2684 4 bezpečnostné systémy v doprave a priemysle

NOVÉ ODBORY

Dĺžka štúdia: 4 roky
Forma štúdia: denné
Doklad o dosiahnutom vzdelaní: vysvedčenie o maturitnej skúške, výučný list
Stupeň vzdelania: úplné stredné odborné vzdelanie – ISCED 3A

Po úspešnom ukončení štúdia má absolvent možnosť pokračovať v štúdiu v pomaturitnej forme alebo vo vysokoškolskom štúdiu, napr. na Žilinskej univerzite, alebo rozšíriť vlastným úsilím svoje vedomosti na špecializovaných školeniach oprávňujúcich vykonávať revízie existujúcich bezpečnostných zariadení a systémov u zákazníka.

Stručný popis odboru

Študijný odbor je koncipovaný ako profesijná príprava na úsek bezpečnostných elektrotechnických služieb v jednotlivých oblastiach dopravy so všeobecným prehľadom o celej problematike a so základnými predpokladmi na výkon podnikateľských aktivít. Ich kvalita a výkonnosť sa zohľadňuje v cene pracovných prostriedkov, nástrojov, komodít, dopravných prostriedkov. Nevyčísliteľná cena ľudského života je dôvodom ochrany zdravia a života človeka, ochrany majetku hmotného – budov, technologického zariadenia, i nehmotného – invencií, know-how priemyselných a dopravných firiem a organizácií. Dôvodom zavedenia študijného odboru sú požiadavky praxe,

Informačné centrum.

vať s ľuďmi, to je základná a každodenná otázka. Dnes sa už nemožno spoliehať na bezhraničnú dôveru ani v bezprostrednom pracovnom kolektíve. Jedni sú odskúšaní časom a osobné skúsenosti ich vedú k pochybovaniu a hľadaniu novej cesty, ďalšia skupina si hovorí, počkáme, ako sa to vyvinie. A potom sú takí, čo akoby neverili ničomu. Spojiť všetkých do jedného „vláčika“, to neraz nebýva ľahké. Rada sa vyjadrujem obraznými príkladmi, preto hovorievam, že škola je jedna mozaika s mnohorakými sklíčkami. Celistvý obraz dokážeme vytvoriť iba vtedy, keď každé do nej zapadne tak, aby sa na svojom mieste zároveň prispôsobilo svojmu okoliu. Každé sklíčko vynikne naplno iba v celistvom obraze. A náš kolektív vytvára originálny a úspešný obraz.

Nemajú však vaše kolegyne, kolegovia ambície vyniknúť výraznejšie samostatnými výkonmi?

Cením si kvalifikovanosť a pracovitosť ľudí. Tá sa zvyčajne odráža aj na ich samostatnosti. Ak im dáte dôveru a motivujete ich správnym spôsobom, príjemne vás vedia prekvapiť vlastnými iniciatívami. Ich výsledky v súťažiach krajského, celoslovenského i medzinárodného významu hovoria za všetko. Dve naše učiteľky sú členkami komisie pri Štátnom inštitúte odborného vzdelávania, kde aktívne pôsobia pri formovaní obsahu nových odborov. Jedna pracuje pre študijnú oblasť strojárstva, druhá dopravy. Väčšina učiteľov a majstrov odbornej prípravy v našom kolektíve sú skúsení pedagógovia. Rovnako som rada, ak sa nám podarí získať mladých. Naposledy to boli dvaja majstri odbornej prípravy. Osobitne som rada, že obaja sú absolventi našej školy. Už boli jej súčasťou a, samozrejme, sa jej súčasťou stávajú na úrovni pedagógov. Poznajú jej klímu, mnohých ľudí v zbore, aj ciele školy, jej hodnoty a smerovanie. Je radosť s nimi spolupracovať.

Viacerí pedagógovia majú svoj odbor ako koníčka. Systematicky si dopĺňajú vzdelanie z osobného záujmu. Napríklad pri novom odbore bezpečnostné systémy v doprave a priemysle kolegovia, o ktorých sa zvykne ironizujúco hovoriť, že sú už za zenitom alebo „vyhorení“, iniciatívne obstáli v aktuálnych kvalifikačných skúškach. A ľudí s pedagogickým talentom, ochotných učiť, je aj mimo školy, len ich treba hľadať. Na informatiku som napríklad prijala kvalifikovaného odborníka, ktorý má vlastnú firmu, a keďže je z učiteľskej rodiny, má v sebe i pedagogické danosti. Vie žiakov motivovať nad rámec výučby a vyvoláva v nich takú zvedavosť po nových informáciách, že vôbec nemusí riešiť problém s tak často zdôrazňovanou nízkou disciplínou. Decká idú pri ňom „na plný výkon“. Od jeho nástupu netreba na tento odbor nijaký nábor, hlási sa naň viac žiakov, ako môžeme prijať. Na prízemí školy vo voľných priestoroch niekdajšieho zdravotného strediska sme vybavili za pomoci rodičovskej rady i majstrov odbornej výchovy kompletné informačné centrum. Bola to investícia, ktorá sa nám už dávno vrátila. Žiaci jednu z učební nazvali pitevňa, pretože jednou z ich prvých úloh je prakticky nazrieť do technických systémov počítačov a pochopiť základné princípy ich fungovania. Takýmito praktickými pedagogickými formami sa otvárajú perspektívy, ktoré sa ponúkajú v podstate každej škole, kde sa vyučuje informatika.

Dušan MIKOLAJ
Foto archív SOŠD

PROFIL

Stredná odborná škola dopravná, Zelená 2, Martin-Priekopa

Roku 1883 sa stal vo Vrútkach prednostom železničných dielní na opravu vozidiel Jozef Rampl. Jeho zásluhou vznikla roku 1887 učňovská škola s cieľom vychovávať vlastný učňovský dorast pre potrebu dielní. Učňovské obdobie trvalo štyri roky a teória sa vyučovala v maďarskom jazyku v nedeľu od ôsmej do dvanástej. Roku 1890 bola učňovská škola reorganizovaná a stala sa odbornou učňovskou školou s 23 učňami. Vyučovalo sa v pracovnom čase. Škola bola vybavená plastickými modelmi, obrazovými pomôckami, technologickými zbierkami kovov. Dosahovala dobré výsledky, roku 1894 ju navštívil uhorský minister železníc a nariadil vybudovať takýto typ školy pre celé územie Uhorska.

Od roku 1912 sa odborná učňovská škola stala znova štvorročnou s pravidelným vyučovaním a so schválenými osnovami. Po prevzatí Košicko-bohumínskej železnice správou ČSD bola 20. decembra 1924 učňovská škola zrušená. Vrútocký dielenskí robotníci viedli tuhý boj za jej obnovenie. Výnosom Ministerstva dopravy a verejných prác sa 31. júla 1939 znova otvorila štvorročná učňovská škola pri Hlavnej dielni vo Vrútkach a bolo prijatých 25 chlapcov. Postupne sa vybudovala nová škola s modernými obrábacími strojmi, v ktorej vyučovali najlepší pracovníci. Učňovské obdobie sa zmenilo na trojročné, s vyučovaním ôsmich remeselných odborov.

Požiadavky na prípravu robotníckeho dorastu sa však neustále zvyšovali, a tak sa roku 1963 začalo s výstavbou areálu učilišťa pozostávajúceho z dielne, zo školy, z telocvične, internátu, administratívnej budovy, jedálenského bloku. Postupným rozširovaním osnov teoretickej prípravy a zvýšeným počtom žiakov učilišťa (900) sa však aj nové priestory stali nedostačujúce. Roku 1984 sa začalo vyučovať v desiatich učebniach novej školskej budovy, postupne pribudli nové sklady, druhá budova domova mládeže.

Škola počas svojej existencie vychovala viac ako 10-tisíc žiakov.

Názvy školy:

- 1890 – 1924 – Učňovská škola Vrútky,
- 30. 7. 1939 – 31. 7. 1952 – Odborná učňovská škola Vrútky,
- 1952 – 1957 – Učilište štátnych pracovných záloh Vrútky,
- 1957 – 1980 – Železničné odborné učilište Vrútky,
- 1980 – 31. 3. 1994 – Učňovská škola Vrútky,
- 1. 4. 1994 – 2001 – Stredné odborné učilište železničné Martin-Priekopa,
- 2001 – 31. 8. 2008 – Združená stredná škola dopravná Martin-Priekopa,
- 1. 9. 2008 – 31. 12. 2008 – Stredná odborná škola Martin-Priekopa,
- od 1. 1. 2009 – Stredná odborná škola dopravná Martin-Priekopa.

ODBORY

Sieť odborov v SOŠD v školskom roku 2012/2013

Denné štúdium – študijné odbory	
3779 6	súkromný pilot
2684 4	bezpečnostné systémy v doprave a priemysle
2697 K	mechanik-elektrotechnik
2683 H 11	elektromechanik – silnoprúdová technika
2466 H 10	mechanik-opravár – koľajové vozidlá
Denné štúdium – učebné odbory	
2487 H 04	autoopravár-lakovník
3675 L 02	elektrotechnika – výroba strojov a zariadení
3675 L 03	elektrotechnika – elektronické zariadenia
Nadstavbové štúdium	
2414 L 01	strojárstvo – výroba, montáž a opravy prístrojov, strojov a zariadení
2414 L 04	strojárstvo – podnikanie a služby
3757 L	dopravná prevádzka
2439 H	lakovník
2466 H 02	mechanik-opravár – stroje a zariadenia
Rekvalifikačné štúdium	
2466 H10	mechanik-opravár – koľajové vozidlá
2487 H 01	autoopravár-mechanik
2433 H	obrábač kovov
2487 H 02	autoopravár-elektrikár
2487 H 03	autoopravár-karosár
2487 H 04	autoopravár-lakovník
2683 H 11	elektromechanik – silnoprúdová technika
3757 L	dopravná prevádzka (nadstavbové štúdium)
2675 L 02	elektrotechnika – výroba a prevádzka strojov a zariadení (nadstavbové štúdium)
2675 L 03	elektrotechnika – elektronické zariadenia (nadstavbové štúdium)
2414 L 01	strojárstvo – výroba, montáž a oprava prístrojov, strojov a zariadení (nadstavbové štúdium)
2414 L 04	strojárstvo – podnikanie a služby (nadstavbové štúdium)
2697 K	mechanik-elektrotechnik
3759 K	komerčný pracovník v doprave
3760 M	prevádzka a ekonomika dopravy
3765 M	technika a prevádzka dopravy
3764 Q	logistika a manažment v cestnej preprave (pomaturitné štúdium)

zamestnávateľov štátneho a súkromného sektora.

Škola pripravuje absolventa odboru tak, aby bol schopný samostatne navrhnúť vhodnú formu a prostriedky bezpečnostnej ochrany, vykonávať údržbu zariadení bezpečnostnej techniky budov, dopravných prostriedkov a osôb, ich implementáciu a funkčné spustenie do prevádzky, diagnostikovať a odstrániť poruchy na úrovni výmeny modulov. Absolvovanie štúdia a získanie osvedčenia elektrotechnickej spôsobilosti podľa vyhlášky č. 508/2009 Z. z. je bonusom pri prvom vstupe do zamestnania.

Študijný odbor pripravuje žiakov na základoch z elektrotechniky, elektrických meraní, elektroniky a technológie v 1. a 2. ročníku štúdia na prácu technikov bezpečnostných zariadení v doprave a priemysle, ktorí by mali byť po skončení štúdia schopní:

- navrhnúť vhodné bezpečnostné prostriedky na ochranu hmotného a nehmotného majetku, života a zdravia pracovníkov (napr. kamerové systémy, osobné hlásiče porušenia ochranných podmienok na mobilný telefón, resp. e-mail určenej osobe a policajným zložkám),
- diagnostikovať poruchy bezpečnostných systémov a senzorovej techniky, systémov ochrany objektov, života a zdravia,
- odstrániť diagnostikovanú chybu,
- spojazdniť bezpečnostný systém nastavením podmienok podľa požiadaviek zákazníka,
- vykonávať funkciu bezpečnostného alebo revízneho technika.

Profil absolventa

Bezpečnosť, ochrana zdravia a života človeka, bezpečnosť hmotného a nehmotného majetku tvorí profil absolventa navrhovaného odboru. Študijná príprava absolventa tohto experimentálneho odboru si vyžaduje smerovať odborné predmety od prvého ročníka tak, aby sa absolvent základnej školy plynule a nenásilne oboznámil s odbornou terminológiou, so zákonitosťami a s metódami aplikácií a ich využitím v oblasti bezpečnostných systémov a aby získal prehľad o technológiách a metódach firiem na trhu.

Požiadavky na absolventa

V rámci tejto pracovnej pozície sú kladené vysoké požiadavky na zodpovednosť, pozornosť a praktické myslenie. Ďalej sa požaduje samostatné myslenie, prispôsobivosť, samostatnosť pri realizácii a organizačné schopnosti.

Absolvent má poznať

- funkcie, konštrukcie a spôsoby výroby bezpečnostných systémov,
- princípy a vyhotovenia bezpečnostných systémov a vývojové tendencie v tejto oblasti,
- funkčný princíp a vyhotovenie systému ovládacích automatických zariadení,
- spôsoby uplatnenia výpočtovej techniky pri modelovaní a simulácii regulačných pochodov i v samotnom riadiacom procese,
- zásady práce v oblasti informačných zdrojov a uplatnenie výpočtovej techniky v tejto oblasti,
- princípy činnosti riadiacich jednotiek v zariadeniach bezpečnostných systémov konštruovaných na báze jednočipových mikrokontrolérov, ovládať spôsob ich programovania a poznať simulačné, testovacie a programovacie prostriedky.

Pracovné uplatnenie absolventa

Absolvent tohto odboru sa môže v praxi uplatniť ako technický pracovník pri údržbe, opravách, revíziách, nastavovaní a skúšaní elektrotechnických, elektronických častí bezpečnostných systémov.

Ocenená kytica - odborná porota hodnotí súťažiacich podľa troch základných kritérií: nápad, farebnosť, kompozícia.

Piešťanská súťaž s erbom kráľovskej vodnej ruže

VICTORIA REGIA

Počas tohtoročnej súťaže Victoria Regia (jej pôvodný názov bol Národná súťaž vo viazaní a aranžovaní kvetov) sme sa zastavili v Strednej odbornej škole záhradníckej (SOŠZ) v Piešťanoch. Ona je hlavnou organizátorkou oficiálneho majstrovstva Slovenska vo floristike – obľúbeného a zakaždým podnetného pre žiakov a učiteľov škôl na Slovensku i v susedných štátoch, váženého medzi profesionálnymi floristami, príťažlivého pre občanov kúpeľného mesta a jeho hostí.

Súťaží sa v troch kategóriách: základné školy, stredné i vysoké záhradnícke školy a profesionáli. Odborná porota zostavená z profesionálnych floristov uplatňuje pri hodnotení viacero kritérií, dohliada predovšetkým na technickú zručnosť, estetickú stránku a tvorivosť. Porotcovia majú bohaté skúsenosti, znásobené poznaním súčasných medzinárodných trendov v odbore. A keďže si viacerí vo svojich začiatkoch takisto testovali vlastné schopnosti a nápady na verejných súťažiach, možno sa spoliehať, že sa vedia vžiť i do pocitov mladých ľudí, ktorí prichádzajú na takéto verejné fórum po prvýkrát. Tento rok porotcovia aktívne prispeli i pri vypracovaní a konečnom znení zadaní pre súťažiacich. Pri posudzovaní charakteristiky celkového dojmu si osobitne všímajú kategóriu tvorivého nápadu – a v nej originalitu a kreativitu, interpretáciu zadanej úlohy, výber materiálu, celkový rozsah práce a jej dokončenie v časovom limite. Ďalej hodnotia výsledný farebný „efekt“, v ktorom sa sleduje proporcia a dominancia farieb, nápaditosť ich kombinácií a kompozícií či rozloženie v priestore. Kompozíciu porota navyše hodnotí v samostatnej kategórii, kde udeľuje body za celkový dojem diela, za štýl, výber a použitie materiálu, zvlášť za „rešpekt k materiálu“.

„Veľmi dôležité je,“ hovorí riaditeľka piešťanskej SOŠZ Ing. Eva Stručková, „aranžovať správnou technikou. Niekedy sa laickým úsudkom môže zdať, že práca nie je dostatočne ‚páčivá‘, porota však význačný význam kladie na technické zvládnutie výsledného aranžérskeho produktu.“ V nasledujúcom čísle UN sa k súťaži i k profilu školy, načrtnutému na tejto strane, vrátime v samostatnom rozhovore.

Súčasťou súťaže Victoria Regia je i prezentácia ovocinárov.

Dušan MIKOLAJ
Foto autor

PROFIL

Stredná odborná škola záhradnícka, Brezová 2, 921 77 Piešťany

Stredná odborná škola záhradnícka v Piešťanoch bola založená 1. septembra 1968 (terajší názov používa od roku 2008). Vznikla premiestnením technických škôl záhradníckeho smeru z Malinova a Rakovíc do nového objektu. Žiaci pod vedením pedagógov postupne budovali školský park a areál praxe. V škole sa vyučuje komplexné záhradníctvo a dve alternatívne zamerania: kvetinárstvo – sadovníctvo a zeleninárstvo a ovocinárstvo. V rokoch 1969 – 1975 bolo v škole nadstavbové štúdium pre absolventov záhradníckych učilíšť, zamerané na ovocinárstvo – včelárstvo. Roku 1991 sa SOŠZ stala pilotnou školou programu Phare – reforma odborného vzdelávania. Program umožňoval variabilné štúdium žiakov v trvaniach: 3-ročné, 4-ročné, 2-ročné nadstavbové, 2-ročné pomaturitné kvalifikačné, špecializačné a 3-ročné vyššie odborné. Cieľom programu bolo pripraviť základné pedagogické dokumenty študijného odboru záhradnícka výroba a služby, odskúšať modulové vzdelávanie v jednotlivých predmetoch a certifikáciu modulov odborného vzdelávania. V tomto období bol prebudovaný školský park na vzdelávaciu a relaxačnú plochu, doplňané sú zbierky trvaliek, vybudované bolo jazierko a rozárium. Okrem plôch a zariadení stanovených normatívom študijného odboru – skleníky, fóliovník, demonštračné plochy, pomologický sad, botanická záhrada, rozárium, ovocná a okrasná škôlka – je v škole vybudované meristémové laboratórium, v ktorom sa žiaci oboznamujú s novými technológiami pri pestovaní rastlín.

SOŠZ vzdeláva žiakov v odboroch:
- 4228 6 záhradnícka výroba a služby,
- 3916 6 životné prostredie (4-ročné maturitné štúdium),
- 4211 6, 4211 7 záhradníctvo (pomaturitné štúdium),
- 4221 7 vidiecka turistika (3-ročné vyššie odborné štúdium).

Kurzy v škole akreditované MŠVVaŠ SR:
- viazač kvetov (150 hod.),
- arboristika – biotechnika drevín v mestskom prostredí (270 hod.),
- záhradník-škôlkar (120 hod.),
- záhradník – zakladanie a údržba zelene (150 hod.),
- záhradník-pestovateľ bioproduktov (90 hod.),
- záhradník-pestovateľ liečivých rastlín (90 hod.),
- záhradník-množiteľ in vitro (270 hod.).

Podnikateľskú činnosť má škola schválenú aj v týchto oblastiach:
- sadovnícke a aranžérske služby,
- rekvalifikačné kurzy,
- poradenská činnosť v oblasti záhradníctva,
- predaj poľnohospodárskych a záhradníckych produktov a materiálov,
- celoživotné vzdelávanie,
- prevádzkovanie botanickej záhrady.

Národná súťaž krásy a umenia

ESTETIKA A ZRUČNOSŤ

Žiaci Strednej odbornej školy (SOŠ) záhradníckej v Piešťanoch vzdali od 20. do 24. septembra 2012 hold kvetom, kráse a tvorivosti. Devätnásty ročník národnej súťaže v aranžovaní a viazaní kvetov s medzinárodnou účasťou Victoria Regia 2012 – a zároveň tretí ročník Skills Slovakia – opäť priniesol nové, originálne pripravené práce profesionálov, žiakov základných i stredných škôl.

Vo štvrtok súťažili na viacerých miestach v Piešťanoch všetci zúčastnení aranžéri. V areáli Spoločenského centra Slovenských liečebných kúpeľov (SLK) v Piešťanoch pracovalo 28 stredoškolákov zo Slovenska, z Čiech, Maďarska a Estónska. V štyroch súťažných témach vytvorili spolu 112 aranžmánov. Zvíťazila Jana Barčová (SOŠ Rakovice), ktorá bude Slovensko zastupovať na súťaži Euroskills. Na druhom mieste sa umiestnil Lukáš Stopka (SOŠ záhradnícka Piešťany) a tretie miesto si vybojovala Karolína Řeháčková (Česká zahradnická akademie Mělník).

V priestoroch liečebného domu Irma vzdávali hold secesii profesionáli. K tematickej úlohe *100. výročie hotela Thermia Palace* mali vytvoriť kyticu do secesného interiéru tohto hotela, kvetinový náhrdelník pre Alžbetu „Sissi“ Bavorskú, zosadzovanú nádobu do kúpeľného parku pred hotel Thermia Palace a tajnú úlohu. Z ich rúk vyšlo 48 netradičných aranžmánov. Víťazom sa stal Přemysl Hytych (Floristry – Fashion – Interior); druhý skončil Jaroslav Milt (Květiny Milt) a tretí Tomáš Havala (Rhapis Bratislava).

Stredná odborná škola záhradnícka Piešťany, organizátor tejto prestížnej súťaže, bola zas miestom zápolenia žiakov základných škôl. Dvadsaťjeden chlapcov a dievčat vo veku od 6 do 15 rokov pripravovalo práce na témy: *Kytica pre hradnú alebo zámockú paniu*, *Obraz hrady a zámky Slovenska* a *Kráľovské žezlo*. Porota mala ťažkú úlohu, no rozhodli súčty bodov. Zvíťazila Terézia Režná (VII. ZŠ, Brezová ul., Piešťany), druhá skončila Patrícia Čederlová a tretie miesto získal Jakub Királ (obaja z II. ZŠ v Senici).

Súťažné práce, ktoré boli vystavené v priestoroch liečebného domu Irma, v Spoločenskom centre SLK a v parku pred týmto centrom, obdivovali mnohí domáci i zahraniční hostia. Výstavu tiež poctil návštevou prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič, ktorý ocenil schopnosti súťažiacich i pestovateľské úspechy vystavovateľov ovocia.

Vyvrcholením súťaže bol sobotňajší sprievod alegorických vozov a skupinových alegórií, ktorý prechádzal cez Kúpeľný ostrov, Kolonádový most a Winterovu ulicu k Hudobnému pavilónu, kde boli vyhlásené výsledky tejto časti súťaže. Kvetinové korzo patrí medzi jediné svojho druhu na Slovensku a každoročne je oň veľký záujem zo strany súťažiacich i divákov.

S obrovským nadšením a radosťou sa na súťaž Victoria Regia pripravujú najmä žiaci SOŠ záhradníckej v Piešťanoch. Počas troch dní sa priestory pred skleníkmi a dielňami školy menia na miesto tvorivosti, fantázie a usilovnosti. Presvedčil sa o tom i minister školstva Dušan Čaplovič, ktorý medzi pracujúcich žiakov prišiel v piatok podvečer, keď finišovali prácu na svojich alegorických vozoch. Študenti trávili pri práci hodiny a hodiny, aby ukázali, že vedomosti, ktoré získali na vyučovaní, dokážu v praxi prospešne využiť. Spod ich rúk vyšli prekrásne alegorické vozy, ktoré sú dôkazom toho, že boli robené so zanietením a s láskou. Komisia musela odmeniť tie najoriginálnejšie, ale klobúk dolu pred každým výtvorom. Prvým miestom ocenila alegorický voz *Kung Fu Panda* (II. A, SOŠ záhradnícka Piešťany), ako druhý v poradí *Maják* (III. A, SOŠ záhradnícka Piešťany) a tretí voz pod názvom *Človeče* (SOŠ Rakovice).

Victoria Regia 2012 v číslach

počet súťažiacich celkom	51
počet súťažiacich žiakov ZŠ	21
počet súťažiacich žiakov SŠ	28
počet súťažiacich profesionálov	12
počet vytvorených aranžmánov	223
počet alegorických vozov	11
počet skupinových alegórií	5
alegorické vozy – podnikateľské subjekty	4

Anna KAŠOVÁ

Porozprávaj mi o fyzike

UČEBNICA

Kde bolo, tam bolo, v krajine, ktorá sa volala FYZIKA... Začiatok, typický pre žáner rozprávky, sa vybaví každému, kto siahne po knižke Jána Birčáka *O fyzike ako rozprávke* (Bratislava: Univerzita Komenského 2012. 178 s.).

Prečo fyzika v rozprávke? Možno aj preto, že strohé formulácie o fyzike, s ktorými sa stretnete napríklad v slovníkoch, môžu odradiť žiakov záujem o tento predmet („Fyzika je prírodnou vedou o transformáciách energie v priestoročase a o vlastnostiach jej foriem, akými sú napríklad hmota, jej pohyb, náboj a tiež sila, ktorou hmota medzi sebou pôsobí. Predmetom fyziky je látka, pole a fyzikálne javy.“ – sk.wikipedia.org). Zaiste nenadchnú žiaka natoľko, aby okamžite nechal všetko tak a začal sa venovať fyzike. Je totiž pravdou, že sa opiera o vedeckú terminológiu, ktorá nemusí na neho pôsobiť najpovzbudivejšie. A tu prichádzajú na rad rôzne príklady, ilustrácie a podobne.

Prof. RNDr. Ján Birčák, PhD., Dr. h. c., vyučoval fyziku vyše 45 rokov, z toho desať rokov na gymnáziu a základnej škole, neskôr ako vedecký pracovník na prešovskej Pedagogickej fakulte Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, potom ako odborný asistent, docent a profesor Prešovskej univerzity. Je autorom, spoluautorom vyše dvesto vedeckých a odborných prác a poldruha desiatky knižných publikácií z fyziky polovodičov a z didaktiky fyziky.

Často aj pred učiteľmi vyvstáva otázka: Ako učiť fyziku? Aké metódy využiť vo vyučovacom procese, aby pôsobili motivačne, rozvíjali samostatnosť a tvorivé možnosti žiakov? Pred touto dilemou stál aj autor publikácie. Jednak prichádza k záveru, že súčasné trendy výučby fyziky čoraz viac orientujú túto disciplínu všeobecnokultúrnym smerom a jej akcent presúvajú od prenosu informácií na metodológiu učenia, od hotových poznatkov na rozvoj samostatného tvorivého myslenia a schopností žiakov („Je to najdôležitejšia úloha mladých ľudí v ich snažení smerovať k rozumnému cieľu. Vyučovací proces ich má vo väčšej miere podnecovať do využitia nadobudnutých poznatkov a schopností v nových neštandardných situáciách.“). Od myšlienky, že výučba fyziky má byť upriamená na širšie rozvinutie humanitného obsahu súčasnej fyzikálnej vedy, je už len krôčik k otázke imidžu fyziky. Tu však treba zdôrazniť, že orientácia na humanitnú stránku fyziky vonkoncom nesmie viesť k zníženiu fyzikálnej vedy („Náš súčasník vníma výdobytky vedy a techniky vrátane takých ‚zázrakov‘ ako počítač, internet, mobilný telefón zväčša ako samozrejmosť, a ani sa nezamýšľa nad tým, že nové technológie sú plodom mnohoročného úsilia

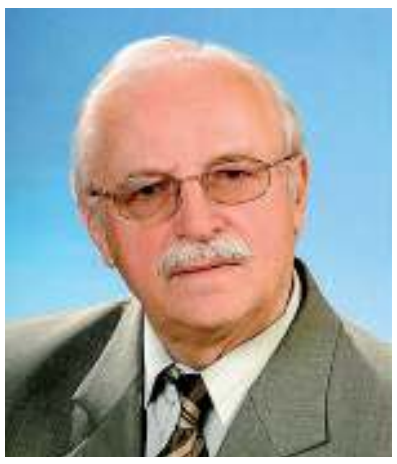

Prof. RNDr. Ján Birčák, PhD., Dr. h. c.

najprv predstaviteľov fundamentálnych vied, potom aplikovaných a ďalej konštruktérov i dizajnérov, ktorí novému ‚zázraku‘ pridajú užívateľskú podobu.“).

Lenže žiaci aj napriek vedeckému a technickému rozvoju informatizácie spoločnosti zaraďujú fyziku medzi málo obľúbené vyučovacie predmety. Vysvetľujú to tým, že je príliš náročná, ba dokonca sa poukazuje aj na to, že je natoľko špeciálnou disciplínou, že by ju nemuseli absolvovať všetci žiaci... Takéto tvrdenia sú dôsledkom súčasnej spoločenskej mienky o fyzike. Tým aj v očiach žiakov stráca svoju voľakedajšiu prestíž.

Imidž predmetu udáva imidž učiteľa. A tak to bude aj s vyučovaním fyziky. („Súčasný trend v didaktike fyziky usmerňuje prioritnú pozornosť učiteľov na formovanie kľúčových kompetencií žiakov vrátane kompetencie ich tvorivej činnosti. Tento druh kompetencie sa okrem iného formuje aj prejavuje v procese samostatného získavania fyzikálnych poznatkov a ich využitia v riešení teoretických, praktických a experimentálnych úloh. Kompetencia tvorivosti sa u žiakov prejavuje najmä v riešení tvorivých úloh, v príprave a realizácii zaujímavých demonštrácií a pokusov, v konštrukčných prácach, v rôznych mimovyučovacích fyzikálnych aktivitách. Fyzika ako vyučovací predmet má značný potenciál na formovanie prakticky všetkých kľúčových kompetencií.“) Tu už nepôjde len o to, aby učiteľ „odovzdal“ žiakom hotové poučky, definície, ale o to, aby predstavil žiakom fyziku ako dôležitú zložku všeobecnej kultúry, poznania, ktoré je orientované na rozvoj tvorivého myslenia, na samostatnosť a podnecovanie intelektuálnych schopností žiakov.

V snahe zvýšiť záujem o fyziku, ale aj zlepšiť spôsob výučby fyziky, aby tento predmet bol príťažlivý pre každého, prichádza autor s nápadom – odhaliť, ako sa prírodné javy a ich zákonitosti pertraktujú v ľudových rozprávkach, prísloviach, ba miesto je venované dokonca aj možnosti využitia humoru pri vyučovaní fyziky.

Zastavme sa pri štvrtej kapitole spomínanej publikácie, v ktorej autor na fragmentoch rozprávok ilustruje rôzne tematické oblasti fyziky, ktoré môžu byť využité vo vyučovacom procese.

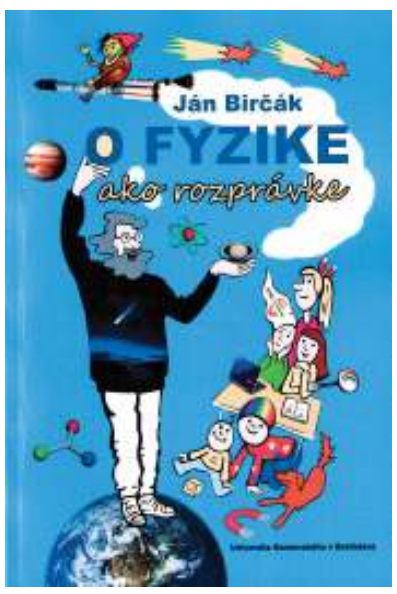

Divé labute

(rozprávka H. Ch. Andersena)

... Slnko vystúpilo vyššie, vtedy uvidela Elisa hornatú krajinu, ktorá akoby plávala v povetrí. Na vysokých končiaroch sa jagal ľad. Uprostred hôr sa vypínal zámok, iste aj míľu dlhý, so stĺporadiami, postavenými nad sebou. Pod zámkom sa kolísali palmové lesy a nádherné kvety, veľké ako mlynské kamene. Elisa sa opýtala, či je to krajina, do ktorej letia. Labute pokrútili hlavami, lebo to, čo videla, bol nádherný, stále sa meniaci oblačný zámok fatamorgány. Ta nesmeli priniesť žiadneho človeka.

Čo je to fatamorgána? Aká je príčina jej vzniku? Pokúste sa urobiť náčrt. (Fatamorgána je zriedkavo pozorovaný jav, druh miráže, pri ktorom na obzore vidieť rýchlo sa meniace obrazy veľmi vzdialených predmetov. Obraz vzniká po úplnom odraze lúčov idúcich od predmetov za obzorom.)

Aj príslovie môže poslúžiť ako fyzikálna úloha.

Sila, skladanie síl

Bez vetra sa ani lístok na strome nepohne. (slovenské)

Keď vietor neveje, konárik sa nechveje. (slovenské)

Ľahký kameň sa ľahko kotúľa. (osetské)

Aj keď klin neveľký, môže rozbiť drevo na triesky. (kórejské)

Ľahkým kladivom klinec nezabiješ. (kórejské)

Človek neučený – ako nôž nebrúsený. (ruské)

Kto po brvne múdro stúpa, ten sa v blate neokúpe. (ukrajinské)

Aj malá postieľka musí mať štyri nôžky. (malajské)

Na hodine fyziky nemusí byť nuda. Môže byť dokonca veselo. Poslúžia na to aj hádanky. Stručný a obsažný text hádaniek, rytmickosť jeho formy, výrazná obraznosť, ich súťaživý a žartovný nádych oživuje hodiny fyziky a zvyšuje motiváciu žiakov do učenia.

Látka, teleso, hmotnosť, objem, čas

Skupinka navštívila múzeum hodín a hodiniek.

„Stavím sa, že mi nebudete vedieť povedať, ktorý chronometer má najmenej pohyblivých častí,“ povedal múzejný sprievodca.

„Slnečné hodiny,“ odpovedal niekto.

„Správne!“ prikývol prekvapene sprievodca.

„A ktorý má najviac pohyblivých častí?“

Nasledovalo dlhšie ticho. Aká je správna odpoveď?

(presýpacie hodiny)

S vtipom ide všetko ľahšie. Aj vo fyzike.

Rozčúlený vodič hovorí majiteľovi benzínového čerpadla:

„Vysvetlite mi, prosím, ako je to možné: na autosalóne som kúpil najmodernejší karburátor, ktorý podľa reklamy ušetrí 50 % benzínu. Okrem toho som kúpil elektronické prídavné zariadenie k zapaľovaniu, ktoré šetrí 40 % benzínu, a tiež mi nainštalovali nový výfukový agregát s 30-% úsporou benzínu.“

„Tak toto všetko vám dáva 120-% úsporu paliva,“ ironicky poznamená majiteľ.

„Áno, správne. Ale vysvetlite mi, prečo je nádrž prázdna, keď som ju pred odchodom z Paríža naplnil!“

Od čoho závisí účinnosť tepelného stroja? Akým spôsobom ju možno zvyšovať? Publikácia sa zaoberá viacerými „večnými otázkami“, čo treba urobiť, aby proces osvojenia si fyziky bol efektívnejší, ľahší, zaujímavý pre každého žiaka. Zároveň sa zaoberá problematikou vytvárania takej psychickej pohody na hodinách fyziky, aby predmet nepôsobil na žiakov deprimujúco či nebodaj nudne. V predslove si autor povzdychol: „Súčasní žiaci menej snívajú o zaujímavých, málo prebádaných fyzikálnych javoch, napríklad o novom kozmickom kroku do hyperpriestoru, o nových krokoch nanotechnológií či konštruktívnych technológií, o novom vysokotechnologickom umení a o mnohom inom, nepochopiteľnom, ale krásnom, vznešenom. Treba však uznať, že nie je ľahké dnešným žiakom snívať o spomínaných fyzikálnych a technologických záhadách po tom, ako mystický Harry Potter tak hlučne a presvedčivo víťazí v pomyselnom nadčasovom súboji nad hĺbavým, všestranne vzdelaným, vynaliezavým vedcom a inžinierom kapitánom Nemom.“

Autor publikácie uvažuje ďalej a tvrdí, že nespravodlivý osud školskej fyziky sa nedá zmeniť administratívnymi krokmi, ale zmení sa až vtedy, ak sa fyzikálne informácie budú podávať zaujímavo, príťažlivo, „aby boli žiakmi vnímané ako dôležitý prvok nielen všeľudskej kultúry, ale aj ako prvok kultúry každého súčasného človeka“. Hneď aj poukazuje na to, že súčasný stav výučby fyziky tieto požiadavky nespĺňa. Kedy sa tak stane? Pri dostatočnom počte učiteľov „s vysokými ľudskými kvalitami a profesionálnymi kompetenciami“, vtedy sa fyzika „vráti do školy a zaujme vo vzdelávaní dôstojné miesto“.

Táto publikácia nechce byť učebnicou, ale skôr pomocníkom, ktorý vás ochotne zavedie do rozprávkovej krajiny menom FYZIKA.

Ivan JACKANIN, foto autor

Aplikovaná ekonómia pre nepočujúcich

INTERAKTÍVNOSŤ

Vzdelávací program aplikovaná ekonómia adaptovala Nadácia Pontis v spolupráci s Junior Achievement Slovensko (JASR) ako súčasť nadstavbového štúdia na stredných školách pre žiakov so sluchovým postihnutím. Zámerom programu je, aby žiaci po ukončení štúdia boli úspešní na trhu práce, začali podnikať alebo pokračovali v štúdiu na vysokej škole. V tomto školskom roku sa pilotne realizuje na Strednej odbornej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím na Koceľovej ul. v Bratislave. Víziou je rozšíriť aplikovanú ekonómiu v školskom roku 2013/2014 na ďalšie stredné školy na Slovensku.

Vzhľadom na potreby žiakov so sluchovým postihnutím sa adaptovaný vzdelávací program zameriava na prehĺbenie komunikačných a pracovných kompetencií. Žiaci si v školských laviciach vyskúšajú podnikanie v študentskej spoločnosti, zažijú pracovný pohovor a prípravu na budúce zamestnanie. Zároveň získajú podnikateľský, finančný a ekonomicko-teoretický základ či informácie o aktuálnej legislatíve, o možnostiach založenia vlastnej živnosti či chránenej dielne.

„Mladí ľudia so sluchovým postihnutím majú sťaženú pozíciu na pracovnom trhu a chýbajú im praktické pracovné skúsenosti. Často sa stáva, že po skončení štúdia zostávajú dlhodobo nezamestnaní a strácajú svoju odbornosť. Rovnako im chýbajú informácie o možnostiach samozamestnania a podpory zo strany štátu,“ hovorí Linda Sombatiová, manažérka programu aplikovaná ekonómia JASR.

Vzdelávací program aplikovaná ekonómia je postavený na vzdelávaní interaktívnym zážitkovým spôsobom – *learning by doing*. Základom predmetu je praktická skúsenosť žiakov v študentskej spoločnosti. Študenti si založia vlastnú spoločnosť na obdobie školského roka, ktorá pod vedením učiteľa a konzultanta funguje ako hociktorá firma na trhu. V priebehu práce sa zoznámia s praktickou stránkou podnikania a riadenia firmy, učia sa komunikovať, spolupracovať, tvorivo myslieť a riešiť problémy.

Program aplikovaná ekonómia má niekoľko modulov. V školskom roku 2012/2013 je doň zapojených viac ako 100 škôl. Významne ho podporuje Nadácia Pontis, ktorá je jednou z najväčších grantových a operačných nadácií na Slovensku. Jej názov je odvodený z latinského slova most a vyjadruje ambíciu a snahu prepájať všetky sektory slovenskej spoločnosti a napomáhať ich efektívnu spoluprácu. Aktivisti programu motivujú jednotlivcov a firmy k zodpovednosti nielen za seba, ale aj za okolitý svet.

(jasr), ilustračné foto stock.xchng

Finančná gramotnosť Slovákov je dvojtretinová

VIAC AKO PENIAZE

Úroveň finančnej gramotnosti testovaných Slovákov je zatiaľ na úrovni 68 %. Široká verejnosť si môže otestovať svoju finančnú gramotnosť do 30. novembra 2012 na stránke www.viacakopeniaze.sk. V septembri 2012 vyplnilo on-line test 1 093 ľudí, pričom najmladší účastník mal 13 a najstarší 57 rokov. On-line testovanie finančnej gramotnosti je súčasťou nového vzdelávacieho programu *Viac ako peniaze*, ktorý realizuje Junior Achievement Slovensko (JASR) a Slovenská banková asociácia (SBA).

„Naším cieľom je zistiť, nakoľko verejnosť rozumie finančným pojmom, či si vie vybrať vhodné bankové produkty a správne využívať svoje peniaze. Účastníci, ktorí dosiahnu v teste nízku úroveň, budú môcť v novom roku absolvovať bezplatné on-line vzdelávanie. Široká verejnosť si tak bude môcť zlepšiť svoju finančnú gramotnosť prostredníctvom kurzov vedených odborným túrorom,“ povedala Monika Korkošová, generálna riaditeľka JASR.

Program *Viac ako peniaze* je určený aj základným a stredným školám a detským domovom. Cieľom je zvýšiť finančnú gramotnosť žiakov a naučiť ich plánovať svoju finančnú budúcnosť. Do programu sa zatiaľ zapojilo 164 učiteľov a 4 146 žiakov. „Veľký záujem učiteľov a študentov o finančné vzdelávanie nás teší a potvrdzuje, že cesta, ktorou sme sa vydali, je správna. Program sa ukázal ako efektívny nástroj na finančné vzdelávanie nielen žiakov, ale aj ich rodičov,“ vyjadril sa zástupca výkonného riaditeľa SBA Vladimír Hrtko.

Program *Viac ako peniaze* vychádza z Národného štandardu finančnej gramotnosti a vzdelávanie sa realizuje prostredníctvom zážitkových metód, praktických cvičení a interaktívnej on-line učebnice. Jeho súčasťou je konzultant z praxe. „S kolegami v SBA chceme aj touto formou pomôcť zlepšovať finančnú gramotnosť na Slovensku, lebo vzdelaný klient je pre banky aj dobrý klient,“ uzavrel V. Hrtko. **(jasr)**

V kontakte s domovom ponad oceán

VÝTVARNÉ UMENIE

Koloman Sokol patrí k zakladateľom slovenskej výtvarnej moderny. Dožil sa sto rokov, polovicu svojho veku však odlúčene od rodného Slovenska. Naposledy bol vo svojej domovine roku 1948, keď prednášal na Katedre výtvarnej výchovy Vysokej školy technickej v Bratislave. Vtedy bol už uznávaný pedagóg, od roku 1937 prednášal na Škole knižných umení v Mexiku, kde vyučoval drevoryt, lept a litografiu, a v tom istom roku ho vymenovali za profesora grafiky národnej školy výtvarných umení na tamojšej univerzite. Doma ho vymenovali za člena Slovenskej akadémie vied a umení, udelili mu Národnú cenu za umenie. Rokom 1948 sa však vo vtedajšom Československu začala prudko meniť politická situácia, a tak po otvorení výstavy svojich drevorytov v Paríži sa domov už nevrátil. Žil v USA a celé štyri desaťročia udržiaval písomné kontakty iba s niekoľkými slovenskými občanmi, osobných návštev prijímal ešte menej.

Udalosti z konca roka 1989 sa premietli do postavenia umelca žijúceho dosť osamotene so svojou manželkou v New Yorku a posledné roky v susedstve ich syna v meste Tucson v štáte Arizona. Tam ho pravidelne navštevoval riaditeľ Galérie mesta Bratislavy historik umenia Ivan Jančár. Výsledkom týchto kontaktov je i monografická publikácia *Koloman Sokol. 100 nepublikovaných diel*, ktorú zostavil po dlhšej spolupráci

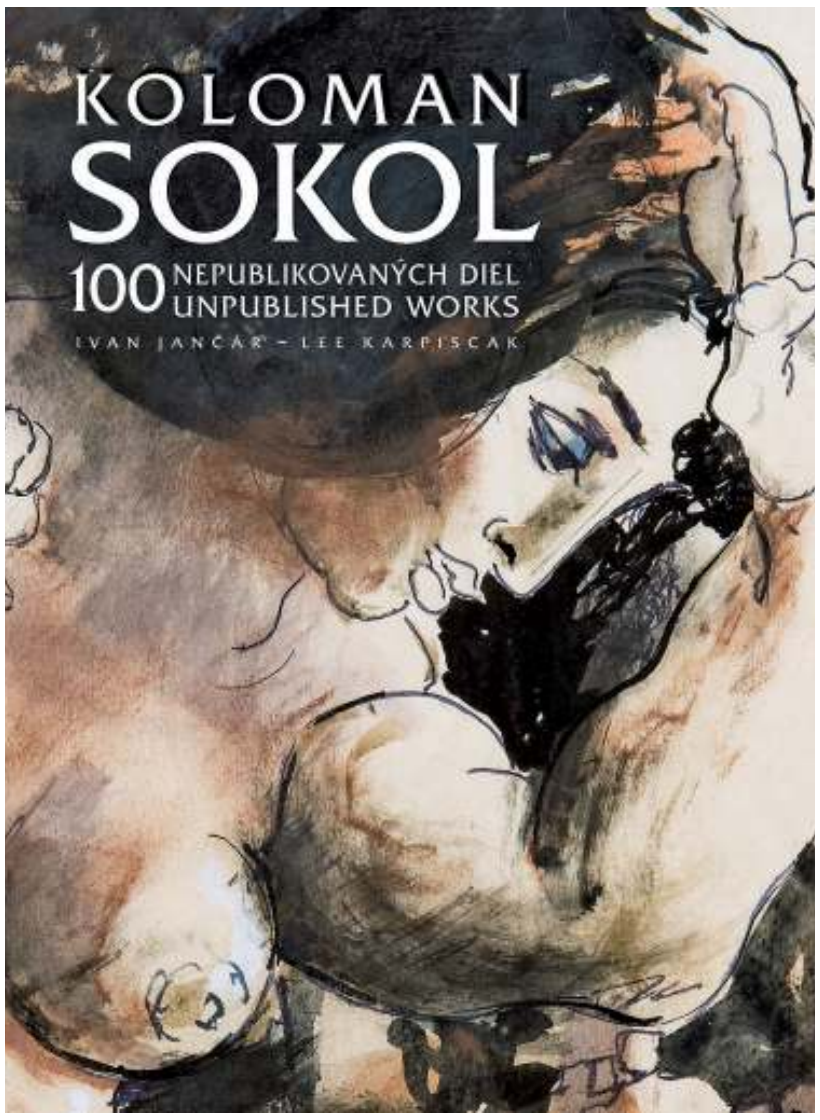

s americkou historičkou umenia a muzeálnou pracovníčkou Lee Karpiscakovou. Popri tom, že rozšírili pohľad na umelcov život a dielo, sprístupnili jeho doteraz nepublikované obrazy. „Mnohé z nich sa výrazne odlišujú od toho, čo bolo pre Sokola charakteristické. Sto nových, doteraz nezverejnených diel zároveň symbolizuje počet rokov, ktorých sa Koloman Sokol dožil," uvádza vydavateľ v charakteristike knihy.

Edičný čin prichádza po viacerých predchádzajúcich knižných vydaniach (v minulom režime sa o to zaslúžil najmä Dušan Roll, pozoruhodný je obsah monografie s fotografiami Tibora Huszára) a pripomína niekoľko výstavných prezentácií Kolomana Sokola na Slovensku v posledných dvoch desaťročiach. Štyridsaťosem svojich diel zásadného významu, ktoré venoval Slovensku, sa stalo zbierkovou základinou Centra Kolomana Sokola v Liptovskom Mikuláši, maliarovom rodisku. Centrum otvorili pred desiatimi rokmi v mestskom historickom jadre v Pongrácovej kúrii z 15. storočia, popri týchto dielach sa v ňom nachádza stála expozícia grafiky, kresieb a dobových dokumentov.

Koloman Sokol neodmysliteľne patrí medzi najvýznamnejších slovenských výtvarných umelcov 20. storočia. Hranice Slovenska prekračoval nielen fyzicky. Pričinil sa o to na začiatku svojej kariéry predovšetkým grafickou tvorbou, originálny výraz majú jeho maľby z neskoršieho obdobia, pokračujúceho do vysoko zrelého veku. Akoby ich kvality predznamenal už dátum jeho narodenia – 12. 12. 1902 (zomrel po sto rokoch a jednom mesiaci, 12. 1. 2003).

Čomajova Drotárska odysea

REMESLÁ

Významný novinár Ján Čomaj (1935) začal publikovať už počas svojich vysokoškolských štúdií, keď zaujal pevné miesto v nezabudnuteľnej zostave reportérov denníka Smena. Po politických čistkách mal počas 70. a 80. rokov minulého storočia zakázané uverejňovať svoje príspevky v novinách. Nespravodlivo zameškané príležitosti preto vytrvalo dobieha od roku 1990 až dodnes. Popri prívlastku publicistu a esejistu mu právom patria viaceré ocenenia udeľované spisovateľom literatúry faktu.

Medzi jeho významné tvorivé činy posledného obdobia patrí kniha *Drotárska odysea*. Vyšla vlani vo Vydavateľstve Matice slovenskej a rozpráva o tých najznámejších, odvážnych i úspešných mužoch pochádzajúcich zo stredného Považia,

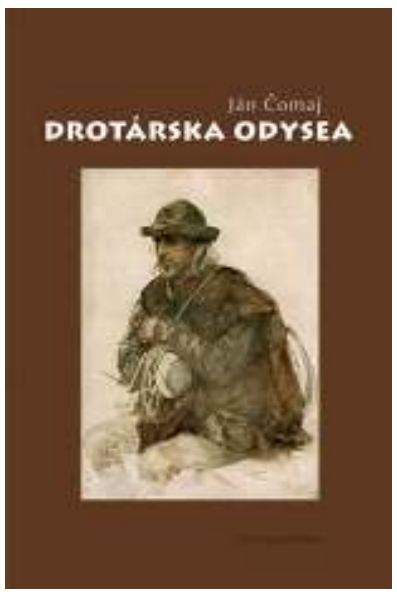

z Kysúc a zo severných oblastí Spiša. Na ich životných príbehoch sleduje, ako drotárske remeslo prešlo od 17. storočia z gazdovských domácností v chudobných horských oblastiach podomovým predajom a v nasledujúcich, najmä v 19. a na začiatku 20. storočia, postupne naberalo celosvetový charakter.

Autor potvrdzuje, že drotári patrili medzi prvých Slovákov, ktorí odchádzali za prácou do sveta. Písali o tom napríklad noviny *Slovák* pri dvojstom výročí vzniku Spojených štátov amerických. Mnohí pôsobili dosť samotársky, ponúkali jednoduché úžitkové výrobky zhotovené základným náradím, celú svoju dielňu i s materiálom si nosili v krošni. Niektorí brávali so sebou učňa, aby pri nich nabral zručnosti a ostrieľal sa v cudzom svete. Uchytili sa najprv v okolitých európskych oblastiach, postupne prenikali do šírych ruských končín, na oba americké i ďalšie kontinenty. Stovky z nich sa vypracovali na majstrov svojho remesla, zakladali vlastné dielne, manufaktúry, podniky. Stali sa váženými podnikateľmi i verejnými činiteľmi.

V knihe *Drotárska odysea* sleduje Ján Čomaj vývoj typického slovenského remesla až do súčasnosti, keď v ňom drotárski majstri a umelkyne stále častejšie uplatňujú prvky vlastnej tvorivosti vo forme originálnych šperkárskych či sochárskych diel. Vydal tak trvalé svedectvo o takých ľuďoch, ako je napríklad deväťdesiatšesťročný Karol Guleja. Tento skromný muž žijúci od roku 1969 v Mníchove ostane natrvalo zapísaný v našich kultúrnych dejinách ako neúnavný historik a propagátor drotárskeho remesla a umenia. Ako mladý učiteľ prišiel z Turca do Dlhého Poľa, obce neďaleko Bytče, a v novej škole zorganizoval roku 1940 prvú národopisnú výstavu venovanú našim drotárom. Mala takú odozvu, že mnohé zbierky sa čoskoro dostali do trvalej muzeálnej expozície v Žiline a niektoré sú doteraz súčasťou národnej expozície drotárstva v tamojšom Považskom múzeu.

Putovanie históriou k súčasnosti

DEJINY

Významný historik prof. PhDr. Matúš Kučera, DrSc., sa v týchto dňoch dožíva osemdesiatky (narodil sa 28. októbra 1932 v považskej obci Mojtíne). Venoval sa predovšetkým dejinám stredoveku a ako univerzitný pedagóg (viac ako tri desaťročia nepretržite na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave) písal pre svojich študentov základné učebnice o slovenských dejinách. Počas svojho plodného života vydal niekoľko desiatok kníh, mnohé sa stali vyhľadávaným študijným materiálom i príťažlivým čítaním všetkých spoločenských vrstiev. V spracovávaní a sprístupňovaní pramenných materiálov uplatňoval to, čo od počiatku zdôrazňoval svojim poslucháčom: *história je o ľuďoch a pre ľudí, žiadnej inej histórie niet*. Tento osobný postoj a tvorivý postup autora priniesli do našej historiografie sympatickú zaľudnenosť vedecky vážnych kníh, takže viaceré sú doslova odporúčaným čítaním pre mladú generáciu.

Z najnovších prác Matúša Kučeru možno za takú pokladať prvý diel *Slovenských dejín* (vyšiel v Národnom literárnom centre, vlani už v druhom vydaní), označovaný za „prvú a súčasnému národnému duchu primeranú syntézu slovenských dejín", ktorú autor považuje za vysokoškolskú učebnicu. Venuje sa obdobiu od príchodu Slovanov na naše územie (teda od 5. storočia) do roku 1526, v ktorom sa bitkou pri Moháči „uzavrela jedna epocha slovenských národných, ale aj stredoeurópskych dejín". Kniha je rozdelená na kapitoly *Spoločnosť a kultúra starých Slovákov*, *Prvé pokusy o vytvorenie štátu*, *Slovensko ako súčasť*

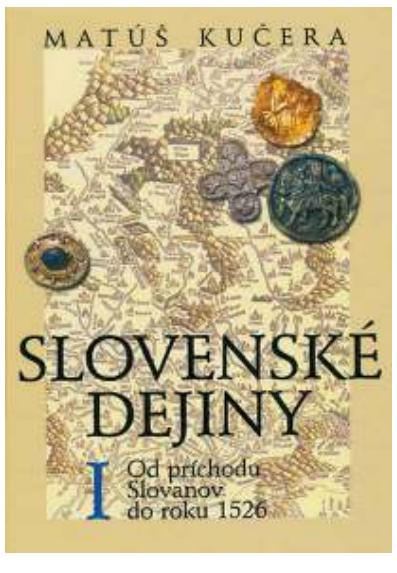

ranouhorského štátu, *Spoločnosť, štát a kultúra na Slovensku v 13. – 14. storočí*, *Spoločenská kríza v strednej Európe a ohlasy husitstva* a *Slovensko v období rokov 1437 – 1526*.

Osobitne zaujímavá je úvodná stať *O predmete a obsahu dejín*. Možno ju vnímať aj ako otvorené uvažovanie historika o vlastnom postavení v spoločnosti, ktorá nebola naklonená jeho jednoznačným formuláciám o slovenskom národe ako svojbytnom účastníkovi historického diania v stredoeurópskom priestore. Tvrdí v nej, že historiografia „mala za úlohu vychovať zo Slovákov národ historický, národ s primeraným a najmä pevným vedomím svojej historickej genézy, ale tiež etnogenézy. Mal tu stáť národ, ktorý sa vie postaviť za svoje národné a politické práva, a historiografia mu má v tom byť najúčinnejším pomocníkom." A dodáva, že od začiatkov jeho pedagogického pôsobenia to bolo „viac ako ťažké". Toto napohľad lapidárne konštatovanie možno vnímať i ako odkaz mladým historikom, ktorí sa venujú národnej histórii. Každý z nich si musí i dnes jasne povedať, či je schopný vnímať Slovensko ako suverénny subjekt európskych dejín, alebo si nechá pri svojich vyjadreniach našepkávať od blízkych či vzdialenejších susedov.

Pripravil Dušan MIKOLAJ

KALENDÁRIUM

Osobnosti pedagogiky

Zoltán Vančo

(✻ 19. október 1915 Banská Štiavnica – † 1989 Trnava) – matematik a pedagóg. Po štúdiu na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave pôsobil na rôznych typoch škôl. Začínal na meštianskej škole, neskôr prešiel na Strednú všeobecnovzdelávaciu školu v Trnave. Od roku 1962 pôsobil na Pedagogickej fakulte UK v Trnave na katedre matematiky ako odborný asistent až do odchodu do dôchodku roku 1978. Sústreďoval sa na modernizáciu vyučovania matematiky na I. stupni ZŠ.

Mikuláš Huba

(✻ 19. október 1919 Spišská Nová Ves – † 12. október 1986 Bratislava) – herec a recitátor, pedagóg. Už ako študent gymnázia bol členom ochotníckeho súboru. Po maturite odišiel študovať do Bratislavy právo a filozofiu, ale namiesto toho promoval roku 1940 na Hudobnej a dramatickej akadémii u prof. Janka Borodáča. Okrem bohatej hereckej a recitačnej kariéry je významná aj jeho činnosť pedagogická na Vysokej škole múzických umení v Bratislave od roku 1951.

Michal Grajcar

(✻ 20. október 1930 Oľšavica – † 18. október 1995 Bratislava) – matematik a pedagóg. Po maturite pôsobil rok ako učiteľ Základnej školy v Brutovciach. Potom absolvoval učiteľstvo matematiky a deskriptívnej geometrie pre stredné školy na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave a celý svoj ďalší život zasvätil pedagogickej činnosti. Bol zanietený vysokoškolský učiteľ, povestný svojou pedantnou prípravou na vyučovanie a dôsledným metodickým prepracovaním aj tých najmenších detailov prednášok a cvičení. Za svojej vyše štyridsaťročnej pedagogickej činnosti prešiel temer všetkými predmetmi vysokoškolskej geometrie a základov deskriptívnej geometrie. Autorsky sa podieľal na vypracovaní vysokoškolskej učebnice *Konštrukčná geometria*, encyklopedického diela *Malá encyklopédia matematiky* a päťjazyčného matematického *Technického prekladového slovníka*.

Štefan Hoza

(✻ 20. október 1906 Smižany – † 6. apríl 1982 Bratislava) – operný spevák, libretista, hudobný publicista a historik, pedagóg a herec. Pôvodným povolaním bol učiteľ. V rokoch 1932 – 1962 bol členom SND v Bratislave, od roku 1952 bol externým a od roku 1962 interným pedagógom Štátneho konzervatória v Bratislave. Bol tiež interpretom, propagátorom a zberateľom ľudových piesní.

Vincent Hložník

(✻ 22. október 1919 Svederník – † 10. december 1997 Bratislava) – maliar, grafik, ilustrátor, sochár a pedagóg. Patrí k najvýznamnejším predstaviteľom slovenského výtvarného umenia. Ilustroval vyše sto diel svetovej i národnej literatúry.

Šimon Ondruš

(✻ 27. október 1924 Klčov – † 8. január 2011) – jazykovedec a pedagóg. Zaoberal sa najmä porovnávacou slovenskou a indoeurópskou jazykovedou, etymológiou, staroslovienčinou, všeobecnou jazykovedou, dejinami jazykovedy, bol členom redakčných rád odborných časopisov, zborníkov a publikácií. Pracoval na vysokoškolských katedrách slovenského jazyka a literatúry, slavistiky a indoeuropeistiky a slovanských filológií.

Matúš Kučera

(✻ 28. október 1932 Mojtín) – historik, odborník na stredoveké dejiny, spisovateľ a pedagóg. Po štúdiách v Prahe a Bratislave prednášal na Filozofickej fakulte UK v Bratislave slovenské dejiny. Roku 1989 zriadil katedru slovenských dejín a stal sa jej vedúcim. V rokoch 1992 – 1993 bol ministrom školstva SR, v rokoch 1993 – 1998 veľvyslancom SR v Chorvátsku a v rokoch 1997 – 1998 aj v Bosne a Hercegovine. Roku 2000 bol zvolený za generálneho riaditeľa Slovenského národného múzea, neskôr, až do roku 2008, pôsobil ako profesor histórie na Univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave. **(tm)**

Identifikácia intelektovo nadaných žiakov

Starostlivosť o nadané deti sa u nás v poslednom čase stáva módou. Temer každý rodič by chcel mať nadané dieťa a mnoho učiteľov by chcelo vzdelávať takýchto žiakov. To je dobre. Nadaným deťom treba už v škole vytvoriť podmienky, ktoré pomôžu ich talent rozvinúť. Veď ak sa podarí dobre ich pripraviť, prinesú práve tí nadaní najväčší profit spoločnosti. Na nadaných žiakov myslí aj školský zákon, keď ich zaraďuje medzi žiakov so špeciálnymi výchovno--vzdelávacími potrebami. Nadané deti tak môžu v školskom systéme využívať prístupy, ktoré boli donedávna k dispozícii iba deťom s postihnutím.

Módnosť tohto trendu však prináša aj isté negatíva. Na psychologické vyšetrenie nadania prichádza čoraz viac rodičov s deťmi predškolského veku, ba aj mladšími. No predpovedať vývin nadania trojročného dieťaťa je veľmi nespoľahlivé. Áno, sú deti, ktorých talent sa prejaví už tak zavčasu, ale je mnoho iných detí, ktorých nadanie sa rozvinie až v škole alebo aj neskôr. O trojročnom dieťati vieme povedať, aké sú jeho schopnosti v porovnaní s vrstovníkmi. No aj keď sú nadpriemerné, nemusí to znamenať, že takými vo vyššom veku ostanú. Často ide o deti, ktorých vývin je akcelerovaný práve v tomto období a neskôr sa spriemerní. Ak však raz rodičom povieme, že majú „nadané dieťa“, očakávajú jeho ďalší rozvoj a ťažko sa vyrovnávajú s tým, keď ich potomok nebude neskôr v ničom vynikať.

Záujem o prácu s nadanými majú často aj učitelia a najmä riaditelia škôl, ktorí by radi svoju školu prostredníctvom tejto problematiky profilovali a zviditeľnili. Na zahodenie nie sú ani vyššie normatívy, ktoré môže škola na diagnostikovaných nadaných žiakov dostať. Tak sa niekedy dostávajú pod tlak psychológovia centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, od ktorých sa žiada, aby našli čo najviac nadaných detí a odporučili ich vzdelávanie v špecializovanej triede alebo formou integrácie s programom pre intelektovo nadaných. No tak ako odborníci nemôžu nájsť viac zrakovo postihnutých, než ich v regióne reálne žije, iba preto, aby naplnili želanie tyflopédov, ktorí s nimi chcú pracovať, nemôžu diagnostikovať ani neprimerane veľa intelektovo nadaných len preto, že miestna škola chce pre takýchto žiakov vytvoriť špecializovanú triedu.

Možnosť vzdelávať nadaných osobitnými metódami sa niekedy spája s neprimeranými očakávaniami. Občas, nebojím sa to povedať, ide viac o dobrý pocit rodiča z toho, že „moje dieťa je nadané“, alebo učiteľov z toho, že „v našej škole pracujeme s nadanými žiakmi“, než o skutočný záujem deťom prospieť. Nešťastné je aj znenie školského zákona, ktorý nadaných žiakov nazýva „žiakmi s nadaním“, akoby tí ostatní boli „bez nadania“. Špeciálne programy (a vyššie normatívy) sú určené iba pre žiakov „s nadaním“, teda tých naozaj nadpriemerných. To je absolútne pochopiteľné. Tak ako každé dieťa, ktoré nosí okuliare, nemožno označiť za žiaka so zrakovým postihnutím a žiadať preň špeciálnopedagogickú starostlivosť, nemôžeme za „žiaka s nadaním“ označiť každého trocha šikovnejšieho chlapca alebo dievča. Každému dieťaťu však – bez ohľadu na to, či patrí medzi žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami – treba poskytnúť takú starostlivosť, akú vzhľadom na svoje individuálne zvláštnosti potrebuje.

Čím viac pozornosti budeme venovať formovaniu detských talentov, tým väčšia je nádej, že sa ich nadanie bude rozvíjať pozitívnym smerom. Preto nemusí byť chybou podchytiť šikovnejšie deti už v predškolskom veku, ak sa pritom nezabudne, že sú stále len deťmi, a rozvíjajúce prístupy k nim budú rešpektovať ich detskú emocionalitu a sociabilitu. Keď sa dieťa stane žiakom základnej školy, je prístup zameraný na rozvoj jeho nadania už plne namieste, aj keď ani tu sa nemožno zaručiť za to, že sa nadanie bude celý čas vyvíjať očakávaným spôsobom. Rozvíjanie talentov by sa malo týkať všetkých žiakov; pre tých najnadanejších sú potom určené špeciálne výchovno-vzdelávacie postupy. Pod gesciou Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie bolo overené vzdelávanie intelektovo nadaných žiakov v špecializovaných triedach, resp. v škole pre takéto deti, ako aj ich vzdelávanie podľa individuálnych výchovno-vzdelávacích programov v bežných školách. Štátny vzdelávací program pre školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním (na úrovniach ISCED 1 – 3A) možno nájsť na www.vudpap.sk v sekcii *Informácie pre pedagógov*. Tento program je povinným základom školských vzdelávacích programov pre intelektovo nadaných žiakov a je vhodné z neho čerpať aj pri zostavovaní individuálnych programov pre tých intelektovo nadaných žiakov, ktorí sú vzdelávaní integrovane.

Identifikáciu intelektovo (rozumovo) nadaných detí a žiakov majú na starosti centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie – kľúčové je psychologické vyšetrenie nadania. Psychológ, pochopiteľne, nezohľadňuje iba výšku IQ. Nadanie je omnoho zložitejšia osobnostná štruktúra, než aby sa dala vyjadriť jediným číslom. Orientačná hodnota IQ≥130 vyčlení cca 2 % detí z populačného ročníka. Metodické pokyny, podľa ktorých psychológovia postupujú, umožňujú medzi „žiakov s nadaním“ zaradiť niekedy až 5 % (určite však nie viac) detí, pretože ako indikátor nadania zohľadňujú aj úroveň ich tvorivosti či školské úspechy. Psychológ by mal spolupracovať s učiteľmi a pri identifikácii zohľadniť aj pedagogické hodnotenie žiakov. Ako však môže učiteľ nadanie svojich zverencov hodnotiť? Má asi tendenciu pokladať za nadaných tých, ktorí sa dobre učia; dobre však vie, že známky nie sú všetko. Pre učiteľov som pred rokmi zostrojil jednoduchú identifikačnú pomôcku – klasifikačný hárok talentov (KHT), ktorý im pri zamýšľaní sa nad úrovňou nadania ich žiakov môže pomôcť. Uverejňujeme ho v tomto čísle Učiteľských novín.

KHT nie je zameraný na hľadanie „žiakov s nadaním“, ale na hodnotenie všetkých žiakov v triede. Tých najlepších by učiteľ mal odporúčať na psychologické vyšetrenie. Niektorí majú šancu získať status žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Ale aj tí zo špice zoznamu, ktorí psychologické kritériá nesplnia a nebudú zaradení do programu pre intelektovo nadaných, si zaslúžia učiteľovu pozornosť. Hranica medzi mimoriadne nadanými deťmi a tými, ktorých nadanie je menej výrazné, je veľmi neostrá. Preto je dobré poskytnúť viacerým šikovným žiakom stimuly na rozvoj. Možno sa ich talent ešte len rozvinie a medzi „žiakov s nadaním“ sa dostanú pri budúcom testovaní. Pravidelné vyhodnocovanie triedy pomocou KHT môže učiteľa upozorniť aj na zmeny v prejavoch nadania jeho žiakov, ktoré by mu inak ušli, lebo sa netýkajú iba prospechu. Napokon – treba to skúsiť. Podrobné inštrukcie na použitie KHT i interpretáciu ním získaných výsledkov sú uvedené priamo v tejto metodike.

Pomôcka pre učiteľa na hodnotenie nadania žiakov – klasifikačný hárok talentov

Učiteľ je vo svojej práci konfrontovaný s množstvom úloh. Jednou z nich je posudzovanie nadania žiakov, aby bolo možné venovať im individuálnu starostlivosť, odporúčať rôzne druhy špecializovanej prípravy (vrátane mimoškolských činností), prípadne ich po psychologickom vyšetrení zaradiť do programu pre intelektovo nadaných žiakov vo vlastnej škole. Úroveň nadania dieťaťa sa odráža v jeho učebných výsledkoch, ale dobrý učiteľ vie, že nie každé nadané dieťa sa musí dobre učiť, a naopak, nie každý jednotkár je skutočne nadpriemerne nadaný. Ale ako ohodnotiť talenty žiakov? Na to nie sú učitelia zväčša ani teoreticky, ani metodologicky pripravení. Preto sme sa pokúsili vyvinúť pomôcku, ktorá by im umožnila zamyslieť sa nad svojimi žiakmi z hľadiska ich rôznych osobnostných vlastností a prejavov správania, ktoré vytvárajú talent v ponímaní modernej psychológie. Nie sú to len schopnosti dobre sa učiť, ale aj mnohé iné vlastnosti a prejavy, ktoré možno sledovať u každého dieťaťa aj v škole.

Klasifikačný hárok talentov

Klasifikačný hárok talentov (KHT) je jednoduchá pomôcka pre učiteľa základnej školy. Umožňuje mu orientačne ohodnotiť úroveň nadania žiakov v triede, odhliadnuc od ich školskej úspešnosti. Učiteľ hodnotí celú triedu, výsledkom je rebríček (poradie) žiakov podľa úrovne ich všeobecného nadania. Špeciálne nadanie môže učiteľ odhadnúť podľa úspešnosti dieťaťa v tom-ktorom vyučovacom predmete alebo v mimoškolskej činnosti, o ktorej by mal byť informovaný. Každý špeciálny talent sa v školskom veku spája s dostatočnou úrovňou všeobecného nadania, takže výsledky získané pomocou klasifikačného hárku talentov možno použiť aj pri odporúčaní žiakov do tried s rozšíreným vyučovaním, ale aj do rôznych foriem mimoškolskej prípravy talentov (ZUŠ a i.). Učiteľ by mal hodnotiť svojich žiakov pomocou KHT každý rok, najlepšie po polročnej klasifikácii.

Vlastné hodnotenie zaberie (podľa počtu žiakov v triede) asi 1 – 1,5 hodiny. S klasifikačným hárkom talentov sa pracuje rovnako ako s bežným klasifikačným hárkom, ktorý v školách používate, ibaže namiesto vyučovacích predmetov sa hodnotia (známkujú) vlastnosti, znalosti a prejavy správania detí, ktoré podľa psychologických výskumov môžu súvisieť s ich nadaním. Hárok má dvadsaťpäť stĺpcov – dvadsaťjeden je hodnotených vlastností, štyri kolónky sú určené na sumárne skóre.

Inštrukcie na prácu

Do klasifikačného hárku talentov zapíšte menoslov žiakov. Potom pristúpte k hodnoteniu 21 vymedzených vlastností. *Nehodnoťte jedného žiaka vo všetkých vlastnostiach (v riadku), ale naopak, hodnoťte všetkých žiakov v jednej vlastnosti (v stĺpci) a potom prejdite k hodnoteniu ďalšej vlastnosti (k ďalšiemu stĺpcu)*. Vždy si pozorne prečítajte vymedzenie každej vlastnosti, ktorú hodnotíte.

Žiakov hodnoťte známkami od 1 do 5 (ako je bežné v škole). Pri hodnotení sa snažte zohľadniť celkové správanie detí, odhliadnuc od ich školského prospechu (s výnimkou jednej položky, ktorej známkovanie je opísané nižšie). Ostatné vlastnosti hodnoťte takto:

1 – Dieťa má hodnotenú vlastnosť výnimočne rozvinutú, posudzované správanie sa vyskytuje často, dieťa v tomto smere patrí medzi najvýraznejšie v triede.
2 – Hodnotená vlastnosť je nadpriemerne rozvinutá, dieťa patrí k lepšej časti triedy.
3 – Hodnotená vlastnosť má priemernú úroveň, dieťa v nej nijako nevyniká, patrí medzi priemerné deti.
4 – Hodnotená vlastnosť je slabo rozvinutá, príslušné správanie sa objavuje zriedkavo, dieťa v tomto smere patrí k slabším v triede.
5 – Podľa hodnotenej vlastnosti patrí dieťa v triede k najslabším, s opísaným správaním sa uňho temer nestretávame.

Dbajte na to, aby vaše hodnotenia boli rozložené po celej škále od 1 do 5 (teda aby ste nedávali samé jednotky alebo samé trojky)!

Po ukončení hodnotenia (stĺpce 1 – 21) spočítajte známky do sumárnych kolónok KHT. Súčet známok za prvých deväť vlastností (**I**) predstavuje skóre tzv. *inštrumentálnej zložky* nadania (najmä schopností). Súčet ôsmich známok za vlastnosti č. 10 – 17 (**A**) reprezentuje skóre tzv. *aktivačnej zložky nadania*. Posledné štyri známky, za vlastnosti č. 18 – 21 (**O**), sa týkajú osobnostných prejavov, ktoré nemožno k inštrumentálnej či aktivačnej zložke priradiť jednoznačne, avšak podľa výskumov sú taktiež výraznými indikátormi nadania.

Výsledky KHT nedávajú informáciu o absolútnej úrovni nadania hodnotených žiakov, iba o ich relatívnom poradí v triede. Na základe **celkového skóre** (súčet všetkých 21 známok) možno zostaviť „rebríček talentov“ od najšikovnejších (najnižšie skóre) po najmenej šikovné (vysoké skóre) deti. Skóre inštrumentálnej (**I**) a aktivačnej (**A**) zložky dáva možnosť nazrieť do štruktúry nadania. Niektoré dieťa môže mať relatívne nízke skóre **I**, ale pomerne vysoké **A**: to znamená, že má síce dostatočné schopnosti, ale neprejavuje dosť aktivity, vytrvalosti, snahy uplatniť ich. Vysoké **I** pri nízkom **A** upozorňuje na dieťa snaživé, usilovné, no s rezervami v oblasti schopností.

Učiteľ by mal ako o potenciálne nadaných uvažovať o tých deťoch, ktoré sa umiestnili na prvých priečkach rebríčka, a to aj v prípade, ak si doteraz prejavy ich nadania nevšimol. Pomôcka ho má viesť k tomu, aby si všímal aj také detské vlastnosti, o ktorých súvise s talentom doteraz nevedel. Najšikovnejších žiakov z triedy, či už podľa KHT, ale aj takých, o ktorých nadaní je presvedčený na základe iných ukazovateľov, by mal odporúčať na vyšetrenie v centre pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP).

Vymedzenie hodnotených vlastností

1. Školský prospech
Známkou 1 hodnoťte žiaka so samými jednotkami, známkou 2 vyznamenaného žiaka, známkou 3 žiaka, ktorý nedostáva štvorky, známkou 4 štvorkára a známkou 5 prepadajúceho žiaka.

2. Čítanie
Ako rýchlo sa dieťa naučilo čítať, či číta plynule a s porozumením.

3. Vyjadrovanie
Slovná zásoba, ľahkosť a zrozumiteľnosť vyjadrovania (nie výslovnosti).

4. Rýchlosť chápania
Rýchlosť učenia sa, adekvátneho reagovania, pochopenia nových poznatkov v škole i mimo nej.

5. Otázky o príčinách
Kladie dieťa často otázky o príčinách javov?

6. Kritické myslenie
Upozorňuje dieťa na nezrovnalosti, ktoré si všimlo, overuje si informácie z viacerých prameňov, je kritické k autoritám (aj k učiteľovi)?

7. Vzťahové myslenie
Schopnosť postrehnúť vzájomné vzťahy aj medzi vzdialenými oblasťami poznania, adekvátne asociácie, schopnosť integrovať poznatky a tak ich odovzdávať ďalej.

8. Originalita
Má dieťa nové, nezvyčajné, ale zato použiteľné nápady, často navrhuje a uplatňuje svojské riešenia problémov?

9. Špeciálne schopnosti
Bez ohľadu na to, či sa prejavujú v niektorom vyučovacom predmete, alebo v mimoškolskej činnosti (šport, umenie, technika a pod.), hodnoťte známkou 1 predpokladané výnimočné schopnosti, známkou 3 dieťa s priemerne vyhranenými schopnosťami, známkou 5 dieťa, ktoré neprejavuje špeciálne schopnosti v žiadnej oblasti.

10. Aktivita
Celková živosť dieťaťa. Známkou 1 hodnoťte výnimočne aktívne dieťa, aj keď je prípadne aktívne v neželateľnom smere a nedisciplinované. Známkou 5 hodnoťte veľmi pasívne dieťa.

11. Zvedavosť
Najmä intelektuálna zvedavosť, túžba dozvedieť sa niečo nové, byť tam, kde sa niečo deje, siahnuť si na neznámy predmet a vyskúšať dosiaľ neznámy druh činnosti.

12. Ctižiadostivosť
Snaha dosiahnuť úspech, výška na seba kladených požiadaviek a úsilie pri ich plnení.

13. Vytrvalosť
Úsilie pri prekonávaní prekážok, schopnosť sústrediť sa na začatú prácu a priviesť ju do konca.

14. Samostatnosť
Samostatnosť v myslení i v konaní. Je možné dieťa poveriť rôznymi úlohami, dá sa naň spoľahnúť, že ich samostatne splní?

15. Šírka záujmov
Známkou 1 hodnoťte žiaka s bohatou paletou prejavovaných záujmov (aj mimoškolských!), známkou 5 žiaka s minimálnymi záujmami.

16. Dominantný záujem
Známkou 1 hodnoťte dieťa, ktoré prejavuje intenzívny dominantný záujem o niektorú (aj mimoškolskú) oblasť alebo o niekoľko súvisiacich oblastí. Známkou 5 hodnoťte dieťa, ktoré neprejavuje dominantný záujem (aj v prípade, že šírka jeho záujmov je veľká).

17. Čitateľské záujmy
Ako rád a veľa žiak číta (nielen povinnú literatúru).

18. Komunikácia s dospelými
Vyhľadáva žiak rozhovory s dospelými?

19. Citlivosť
Zmysel pre spravodlivosť, citlivosť na problémy a medziľudské vzťahy.

20. Zmysel pre humor
Zmysel pre humor v najrôznejších situáciách, aj keď je vtip namierený proti učiteľovi, rodičovi či proti dieťaťu samému.

21. Vzťah ku kráse
Zmysel pre estetiku v umení, obliekaní, v okolitom prostredí.

Skúsenosti s KHT

Prvé skúsenosti s aplikáciou KHT boli spracované a publikované v štúdii DOČKAL, V.: Klasifikačný hárok talentov. In: *Pedagogická revue*, 1993, č. 1 – 2, s. 63 – 69.

Ďalšie skúsenosti získali v rokoch 2001 – 2009 frekventantky cyklického a neskôr špecializačného inovačného štúdia *Edukácia intelektovo nadaných detí v základnej škole*, ktoré hárok použili v rámci svojich záverečných prác.

Na tomto mieste zhrnieme tieto skúsenosti do niekoľkých bodov:

1. KHT nie je plne štandardizovaná metodika a každý učiteľ s ňou pracuje čiastočne inak. Preto nemá význam určovať nejaké bodové hodnoty, od ktorých možno uvažovať o nadpriemernom nadaní. Výsledkom je vždy rebríček (poradie) žiakov v triede. Za najnadanejšie možno pokladať tie deti, ktoré sa v ňom umiestnili na horných priečkach (s najnižším počtom bodov). Tieto deti je vhodné usmerniť na psychologické vyšetrenie v CPPPaP. V prípade, že dobré hodnotenie získa žiak, ktorý prospechovo nevyniká, je treba, aby sa učiteľ o ďalšej práci s ním poradil so psychológom.
2. Výsledky získané pomocou KHT vysoko korelujú s priemerným prospechom žiakov, nie sú s ním však totožné. KHT podstatne lepšie ako školský prospech zachytáva to, čo ako nadanie diagnostikujú psychológovia.
3. Učiteľ vie pomocou KHT ohodnotiť nadanie žiaka do značnej miery nezávisle od jeho prospechu: zatiaľ čo prospech majú tradične lepší dievčatá, v hodnotení podľa KHT to neplatí. Aj žiaci, ktorí podľa prospechu patria v triede k priemerným, môžu sa v rebríčku podľa KHT umiestniť na popredných miestach. Naopak, niektorí žiaci s vynikajúcim prospechom sa podľa KHT môžu zaradiť iba k lepšiemu priemeru triedy.
4. Učitelia spoľahlivejšie hodnotia tzv. inštrumentálnu zložku nadania (**I**) než zložku aktivačnú (**A**) či ďalšie súvisiace vlastnosti (**O**). Napriek tomu má zmysel sa nad týmito vlastnosťami žiakov zamýšľať.
5. Použitie KHT bolo overené na I. stupni základnej školy, ale aj učiteľom II. stupňa môže poskytnúť cenné informácie. Metodika má učiteľa inšpirovať k hľadaniu spôsobov, ako hodnotiť talenty žiakov.

doc. PhDr. Vladimír DOČKAL, CSc.,
Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie
Ilustračné foto stock.xchng

Klasifikačný hárok talentov

Adresa ZŠ: ..... Trieda: .....

	1. Školský prospech	2. Čítanie	3. Vyjadrovanie	4. Rýchlosť chápania	5. Otázky po príčinách	6. Kritické myslenie	7. Vzťahové myslenie	8. Originalita	9. Špeciálne schopnosti	10. Aktivita	11. Zvedavosť	12. Citlivosť	13. Vytrvalosť	14. Samostatnosť	15. Šírka záujmov	16. Dominantný záujem	17. Čitateľské záujmy	18. Komunikácia s dospelými	19. Citlivosť	20. Zmysel pre humor	21. Vzťah ku kráse	(I) Inštrumentálna zložka (1 – 9)	(A) Aktivačná zložka (10 – 17)	(O) Ostatné prejavy (18 – 21)	CELKOVÉ SKÓRE	CELKOVÉ PORADIE
1.																										
2.																										
3.																										
4.																										
5.																										
6.																										
7.																										
8.																										
9.																										
10.																										
11.																										
12.																										
13.																										
14.																										
15.																										
16.																										
17.																										
18.																										
19.																										
20.																										
21.																										
22.																										
23.																										
24.																										
25.																										
26.																										
27.																										
28.																										
29.																										
30.																										

© Vladimír DOČKAL, 2012

Klasifikačný hárok talentov

Adresa ZŠ: ..... Trieda: .....

	1. Školský prospech	2. Čítanie	3. Vyjadrovanie	4. Rýchlosť chápania	5. Otázky po príčinách	6. Kritické myslenie	7. Vzťahové myslenie	8. Originalita	9. Špeciálne schopnosti	10. Aktivita	11. Zvedavosť	12. Citlivosť	13. Vytrvalosť	14. Samostatnosť	15. Šírka záujmov	16. Dominantný záujem	17. Čitateľské záujmy	18. Komunikácia s dospelými	19. Citlivosť	20. Zmysel pre humor	21. Vzťah ku kráse	(I) Inštrumentálna zložka (1 – 9)	(A) Aktivačná zložka (10 – 17)	(O) Ostatné prejavy (18 – 21)	CELKOVÉ SKÓRE	CELKOVÉ PORADIE
1.																										
2.																										
3.																										
4.																										
5.																										
6.																										
7.																										
8.																										
9.																										
10.																										
11.																										
12.																										
13.																										
14.																										
15.																										
16.																										
17.																										
18.																										
19.																										
20.																										
21.																										
22.																										
23.																										
24.																										
25.																										
26.																										
27.																										
28.																										
29.																										
30.																										

© Vladimír DOČKAL, 2012

Národná stratégia pre globálne vzdelávanie na obdobie rokov 2012 – 2016

Vláda Slovenskej republiky 18. januára 2012 schválila Národnú stratégiu pre globálne vzdelávanie na obdobie rokov 2012 – 2016. Globálne vzdelávanie zdôrazňuje globálny kontext vo vzdelávaní. Jeho cieľom je zvyšovať povedomie o globálnych témach, ktoré sa týkajú každého jednotlivca, rozvíjať kritické myslenie a porozumenie výzvam a problémom v tejto oblasti, a tak motivovať ľudí k zodpovednosti a osvojeniu si hodnôt aktívneho globálneho občana. Súčasťou globálneho vzdelávania je globálne rozvojové vzdelávanie, ktoré sa sústreďuje na problémy súvisiace s nerovnosťou vo svete (napr. chudobu), ďalej environmentálne vzdelávanie, multikultúrne vzdelávanie, mierové vzdelávanie, ako aj vzdelávanie k ľudským právam v globálnom kontexte.

1. Definície a východiská globálneho vzdelávania

1.1. Definícia globálneho vzdelávania

Globálne vzdelávanie je vzdelávanie, ktoré zdôrazňuje globálny kontext v učení (sa). Prostredníctvom neho dochádza k zvyšovaniu povedomia o globálnych témach, ktoré sa týkajú každého jednotlivca, k rozvoju jeho kritického myslenia v týchto témach a k hlbšiemu porozumeniu oblastiam a témam, ktoré sa týkajú celého sveta. Témy globálneho vzdelávania (GV) poskytujú priestor na zmenu postojov jednotlivca a posilňujú uvedomenie si vlastnej úlohy vo svete. GV motivuje ľudí k zodpovednosti a vychováva smerom k osvojeniu si hodnôt aktívneho globálneho občana.

Na účely národnej stratégie sa bude na Slovensku používať termín **globálne vzdelávanie**, ktoré je vnímané ako zastrešujúci princíp. Jeho súčasťou je globálne rozvojové vzdelávanie (vzdelávanie o problematike rozvojových krajín a chudoby vo svete), environmentálne vzdelávanie, multikultúrne vzdelávanie, mierové vzdelávanie, ako aj vzdelávanie k ľudským právam v globálnom kontexte.

Globálne rozvojové vzdelávanie je vzdelávací prístup, ktorý vedie k hlbšiemu porozumeniu rôznorodosti a nerovnosti vo svete, príčin ich existencie a možností riešenia problémov s nimi spojených. Podnecuje všetkých zainteresovaných bez ohľadu na vek do skúmania otázok napr. chudoby a ich prepojenia s každodenným životom. Narúšaním stereotypov a podporou nezávislého samostatného myslenia sa globálne rozvojové vzdelávanie snaží pomôcť rozvíjať aj praktické zručnosti a prispieť k pozitívnym zmenám v lokálnom aj globálnom meradle.

1.2. Medzinárodné východiská v oblasti globálneho vzdelávania

V uplynulých rokoch bolo schválených niekoľko významných medzinárodných a európskych dokumentov, ktoré deklarovali význam globálneho vzdelávania a potrebu zvyšovania povedomia verejnosti o širšom kontexte rozvojovej spolupráce („rozvojové vzdelávanie“ ako súčasť globálneho vzdelávania).

Organizácia spojených národov (OSN)

OSN venovala podpore vzdelávania a osvety vedúcej k zodpovednosti za náš svet osobitnú kapitolu programového dokumentu *Agenda 21*[1], schváleného na konferencii v Riu de Janeiro roku 1992. Zásadným dokumentom určujúcim ďalšie smerovanie medzinárodnej rozvojovej spolupráce sa stala *Miléniová deklarácia*[2], v rámci ktorej boli prijaté roku 2000 za účasti 189 štátov Miléniové rozvojové ciele OSN s cieľom zníženia chudoby a odstránenia hlavných problémov rozvojového sveta. Zvyšovanie povedomia o Miléniových rozvojových cieľoch sa stalo významnou súčasťou agendy globálneho vzdelávania. Organizácia UNESCO vyhlásila Dekádu UNESCO pre vzdelávanie k udržateľnému rozvoju na roky 2005 – 2014.

Európska únia (EÚ)

Roku 2005 vydala Rada Európskej únie, zástupcovia vlád členských krajín EÚ (vrátane SR), Európska komisia a Európsky parlament spoločné vyhlásenie o rozvoji, tzv. *Európsky konsenzus o rozvoji*[3], ktorý nastolil hlavné výzvy potrebné na podporu znižovania chudoby vo svete a podporu trvalo udržateľného rozvoja. Menované inštitúcie sa zaviazali podporiť zvyšovanie povedomia obyvateľov o rozvojových krajinách a rozvojové vzdelávanie ako nástroj týchto cieľov. Spoločný dokument bol aj základom pre budúcu tvorbu európskej stratégie rozvojového vzdelávania. Dodatok k dokumentu venovaný rozvojovému vzdelávaniu bol prijatý roku 2007 pod názvom *Európsky konsenzus o rozvoji: príspevok k rozvojovému vzdelávaniu a zvyšovaniu informovanosti*[4]. V dokumente boli vymedzené hlavné ciele týkajúce sa rozvojového vzdelávania a stratégie na ich dosiahnutie. Jedným z hlavných stanovených cieľov je zvýšenie kritického povedomia verejnosti o príčinách a následkoch odstraňovania globálnej chudoby. Európska komisia prostredníctvom Generálneho riaditeľstva pre rozvoj a spoluprácu (DEVCO) od roku 1979 vyčleňuje finančné prostriedky pre mimovládne organizácie na projekty rozvojového vzdelávania a verejnej informovanosti.

Rada Európy

Dôležitým európskym dokumentom, ktorý sa zaoberá globálnym vzdelávaním, je dokument *Maastrichtská deklarácia globálneho vzdelávania*[5]. Dokument bol prijatý a schválený roku 2002. Podpísaní delegáti kongresu sa v deklarácii zaviazali napomáhať globálne vzdelávanie v rôznych štátoch Európy najmä v záujme podporovania prijatých Miléniových rozvojových cieľov OSN a trvalo udržateľného rozvoja sveta. V deklarácii boli zdôraznené dôležité aspekty vzdelávania, ako je kritické myslenie smerujúce k demokraticky zmýšľajúcemu občanovi so zmyslom pre väčšiu spravodlivosť a dodržiavanie ľudských práv. Zástupcovia národných vlád prisľúbili spoluprácu medzi rôznymi rezortmi, ako sú ministerstvá zahraničných veci, obchodu či životného prostredia, a zároveň spoluprácu „severu s juhom“. Maastrichtská deklarácia pracuje s definíciou globálneho vzdelávania, ktorú zverejnilo North-South Centre (NSC) Rady Európy. Definícia vytvorená v rámci NSC hovorí o viacerých dimenziách, ktoré pod globálne vzdelávanie patria:

„Globálne vzdelávanie je vzdelávanie, ktoré otvára myseľ a oči ľudí voči komplexnejšej realite sveta a prebúdza potrebu prispieť k väčšej spravodlivosti, rovnosti a ľudským právam pre všetkých. Globálne vzdelávanie zahŕňa rozvojové vzdelávanie, vzdelávanie o ľudských právach, o udržateľnom rozvoji, o mieri a prevencii konfliktov, interkultúrne a multikultúrne vzdelávanie smerujúce ku globálnym dimenziám vzdelávania k občianstvu.“

Roku 2008 bol Radou Európy publikovaný dokument *Usmernenie pre globálne vzdelávanie*[6]. Dokument má slúžiť najmä pedagógom vo formálnom aj v neformálnom vzdelávaní v oblasti globálneho vzdelávania.

V rámci Európy pôsobí celý rad medzinárodných inštitúcií, ktoré sa venujú globálnemu vzdelávaniu a zároveň sa snažia spolupracovať s Európskou komisiou a Radou Európy a v rôznych partnerských zoskupeniach v prospech globálneho vzdelávania.

North-South Centre vzniklo pri Rade Európy roku 1989 s cieľom poskytnúť rámec pre európsku spoluprácu kvôli zvyšovaniu povedomia verejnosti o globálnej interdependencii, podporovať solidaritu, rešpekt pre ľudské práva, demokraciu a vládu zákona. Členstvo v centre má 22 štátov, z toho desať z Európskej únie. V súčasnosti pracuje NSC prostredníctvom Výboru ministrov Rady Európy na zavedení európskej normy pre globálne vzdelávanie. S finančnou podporou NSC sa konal v máji 2010 na Slovensku prvý Národný seminár o globálnom vzdelávaní, na ktorom sa stretli zástupcovia štátnych inštitúcií, pedagogických inštitúcií a mimovládnych organizácií a hodnotili súčasnú situáciu v oblasti globálneho rozvojového vzdelávania na Slovensku.

Global Education Network Europe (GENE) je európska sieť, ktorá spája odborníkov z národných ministerstiev a národných rozvojových agentúr v záujme podpory koordinácie globálneho vzdelávania v Európe. V súčasnosti GENE podporuje vypracovávanie štúdií o stave globálneho vzdelávania a národných stratégiách v jednotlivých krajinách a presadzuje myšlienky globálneho vzdelávania v Európskej komisii a v Európskom parlamente. Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu sa stala členom tejto siete.

Do rozvojového vzdelávania sú aktívne zapojené aj mnohé európske mimovládne organizácie. Zastrešuje ich organizácia CONCORD v Bruseli, ktorá v rámci programu Development Education Exchange in Europe Project (DEEEP) vytvára medzinárodnú platformu pre európske mimovládne organizácie na výmenu skúseností a prípravu stratégií na podporu rozvojového vzdelávania v Európe. Členom CONCORD je aj slovenská Platforma mimovládnych rozvojových organizácií.

1.3. Východiská pre globálne vzdelávanie na Slovensku

Globálne vzdelávanie bolo od vzniku nového systému oficiálnej rozvojovej spolupráce SR roku 2004 považované za jej integrálnu súčasť. V oficiálne publikovaných dokumentoch Ministerstva zahraničných vecí (MZV) SR bol doteraz zaužívaný termín „rozvojové vzdelávanie“, ktorý sa zameriava na jeden z aspektov globálneho vzdelávania – medzinárodnú rozvojovú spoluprácu.

Roku 2007 bol schválený zákon č. 617/2007 Z. z. o oficiálnej rozvojovej pomoci a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon). Rozvojové vzdelávanie je považované za súčasť oficiálnej rozvojovej spolupráce a je zaradené medzi základné formy poskytovania pomoci; v § 6 bode g) zákona sa explicitne hovorí, že „SR bude realizovať rozvojové vzdelávanie a informovanie verejnosti“.

Vysvetlivky:

1 Agenda 21, the Rio Declaration on Environment and Development, 1992.
2 Millenium Declaration, UN, 2000.
3 European Consensus on Development, 2005.
4 The European Consensus on Development. The contribution of Development, Education and Awareness Raising, 2007.
5 The Maastricht Global Education Declaration, 2002.
6 Global Education Guidelines, 2008.

Podobne v ďalšom strategickom materiáli MZV SR, *Strednodobej stratégii oficiálnej rozvojovej pomoci Slovenskej republiky na roky 2009 – 2013*, je uvedené: „Zvyšovať povedomie verejnosti o dôležitosti poskytovania rozvojovej pomoci a jej význame pre rozvojové krajiny je jednou z priorít informačnej politiky MZV SR. Prispieva k poznaniu problémov rozvojového sveta, ich možného riešenia a zároveň k transparentnosti používania verejných prostriedkov na tieto účely." Z vyššie citovaného vyplývajú aj rôzne úlohy, ktoré sa viažu na rozvojové vzdelávanie, pričom dôraz sa kladie najmä na zvyšovanie povedomia verejnosti a spoluprácu rôznych aktérov.

V *Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2010 – 2014* sa v kapitole *Zahraničná politika* v časti o rozvojovej pomoci uvádza: „MZV SR podporí rozvojové vzdelávanie na školách a výchovu mladých ľudí vo vedomí solidarity a spolupatričnosti."

MZV SR od roku 2005 podporuje aktivity slovenských organizácií v oblasti rozvojového vzdelávania a verejnej informovanosti formou projektov v rámci programu oficiálnej rozvojovej spolupráce SlovakAid. V Národnom programe oficiálnej rozvojovej pomoci každoročne vyčleňuje rozpočet na túto tému. V rokoch 2005 – 2011 bola na rozvojové vzdelávanie vyčlenená suma približne 1 mil. eur.

1.4. Analýza situácie v oblasti globálneho vzdelávania na Slovensku

1.4.1. Globálne vzdelávanie v rámci vzdelávania v materských, základných a stredných školách

Globálne vzdelávanie nie je na Slovensku nový fenomén. Vďaka finančnej podpore programu SlovakAid získali mnohé mimovládne organizácie granty na projekty, v rámci ktorých realizovali vzdelávacie aktivity priamo v školách. V ostatnom období významnou podporou v oblasti zavádzania tém globálneho vzdelávania (GV) do škôl sú projekty spolupráce slovenských mimovládnych organizácií so zahraničnými partnermi, spolufinancované Európskou komisiou v rámci finančného nástroja pre rozvojovú spoluprácu. Európske projekty majú vyššie finančné alokácie a dávajú možnosť pracovať na viacročných projektoch s väčším dopadom na cieľové skupiny.

Mimovládne organizácie priniesli do škôl viaceré témy, akými sú napríklad problematika chudoby, spravodlivý obchod, zmena klímy, trvalo udržateľný rozvoj či práva detí. Zamerali sa na školenia učiteľov, prípravu metodických príručiek, didaktických materiálov, videofilmov či interaktívnych výstav, workshopov so žiakmi. Učitelia aplikovali témy z oblasti GV najmä počas občianskej výchovy, etiky, náuky o spoločnosti, geografie, ale aj na výtvarnej výchove. V niektorých školách sa realizovalo projektové vyučovanie alebo aktivity v rámci mimoškolskej činnosti. Niektoré školy si v rámci školského programu vytvorili špecializovaný predmet zameraný na GV.

V školskom roku 2005/2006 boli neminuté finančné zdroje z podprogramu Ministerstva školstva SR na štipendiá pre zahraničných študentov použité na podporu multiplikačných aktivít v oblasti GV. Metodicko-pedagogické centrá, ktoré spravovali tieto finančné zdroje, v spolupráci s mimovládnymi organizáciami realizovali projekt priebežného vzdelávania v problematike GV pre pedagogických zamestnancov ZŠ a SŠ v rozsahu 36 hodín. Tiež sa dotlačili a na školy rozdistribuovali existujúce metodické príručky a bol vytvorený portál www.rozvojovevzdelavanie.sk, ktorý obsahuje aktuálne informácie o ponuke globálnovzdelávacích aktivít na Slovensku a tiež všetky doteraz publikované metodické materiály.

1.4.2. Globálne vzdelávanie v rámci vzdelávania na vysokých školách

Vzdelávacie aktivity v oblasti rozvojovej problematiky na vysokých školách boli od roku 2005 iniciované prevažne mimovládnym sektorom a v niekoľkých prípadoch vzdelávacími inštitúciami. V súčasnosti existuje výučba predmetov povinného alebo voliteľného charakteru, ktoré majú vzťah ku globálnej a k rozvojovej tematike, na týchto slovenských vysokých školách:

- Trnavská univerzita v Trnave – Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce,
- Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre,
- Univerzita Komenského v Bratislave – Fakulta sociálnych a ekonomických vied a Pedagogická fakulta,
- Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici – Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov,
- Paneurópska vysoká škola – Fakulta ekonómie a podnikania,
- Ekonomická univerzita v Bratislave – Fakulta medzinárodných vzťahov,
- Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, n. o. – Fakulta misijnej práce a tropického zdravotníctva.

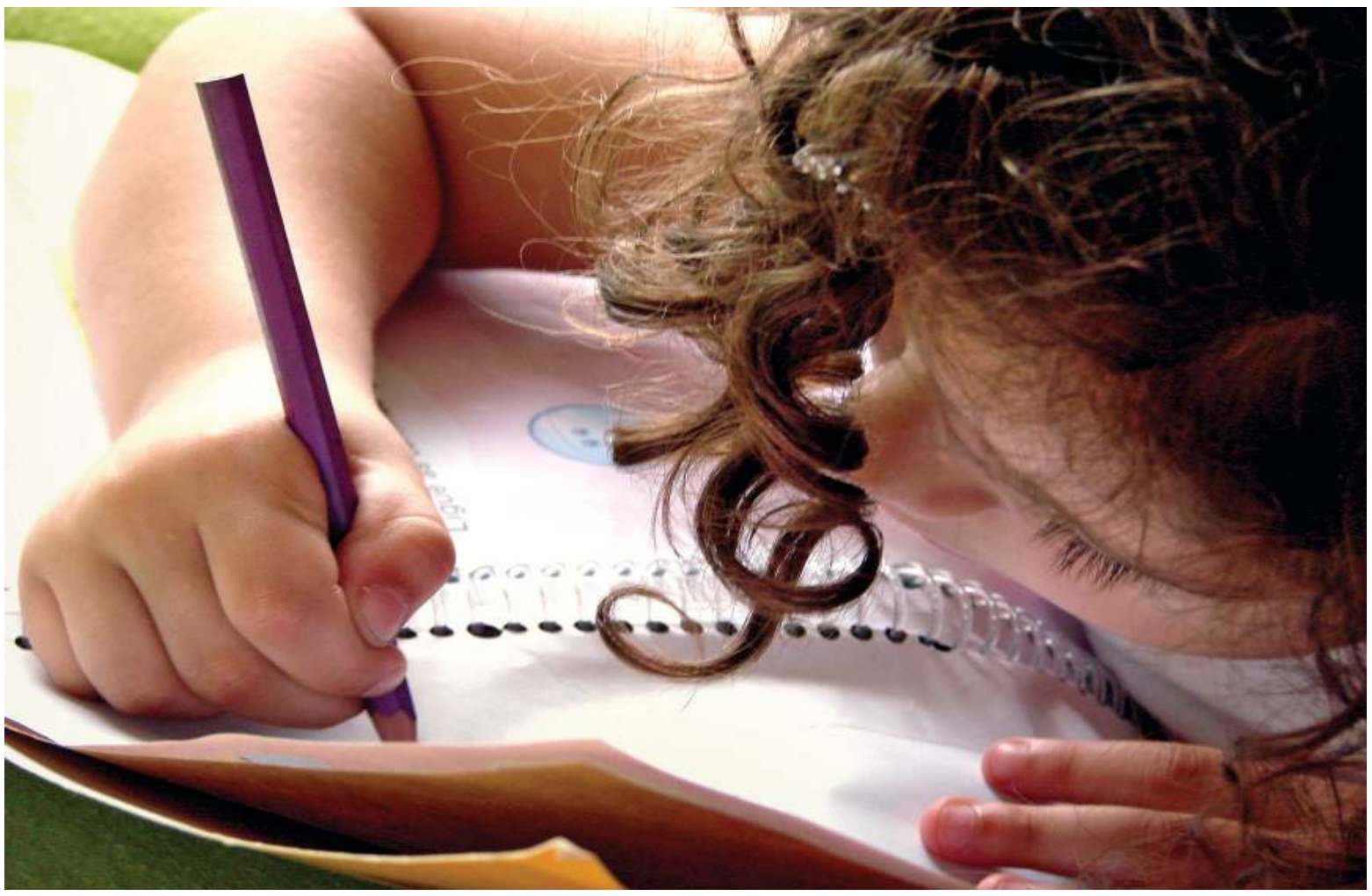

Prednášajúcimi boli vo väčšine prípadov externisti z praxe. Z tohto dôvodu sa kládol dôraz na praktické zameranie výučby, interaktívne vzdelávanie a v niektorých prípadoch až neformálne vzdelávacie metódy. Trnavská univerzita v Trnave začala od januára 2011 realizovať dvojročný projekt s partnermi z Holandska a Rakúska, ktorého výsledkom bude vznik študijného programu rozvojové štúdiá na katedre rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva.

V súvislosti so sieťovaním a budovaním kapacít sa realizovali tri medzinárodné vedecké konferencie, ktoré poskytli priestor na odbornú výmenu názorov medzi akademikmi, zástupcami mimovládneho sektora a MZV SR v oblasti rozvojovej problematiky.

1.4.3. Globálne vzdelávanie v rámci neformálneho vzdelávania a verejná informovanosť o globálnych témach

Jedným z cieľov GV je aj získanie podpory verejnosti pre rozvojovú spoluprácu. O názoroch a znalosti problematiky rozvojového sveta čiastočne napovedali dva prieskumy verejnej mienky:

- prieskum *Slovenská verejnosť a rozvojová pomoc*, ktorý realizoval Inštitút pre verejné otázky a agentúra Focus v máji 2005 pre MZV SR a zadával Trustový fond UNDP,
- prieskum *Rozvojová pomoc sa nás týka*, ktorý uskutočnila v septembri 2009 Nadácia Pontis a agentúra Focus a podporila ho Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (SAMRS) z prostriedkov programu SlovakAid.

Z prieskumov verejnej mienky vyplynulo, že je potrebné ďalej posilňovať informovanosť a transparentnosť vo všetkých fázach rozvojovej spolupráce, aby sa zvýšila dôvera v účinnosť rozvojovej spolupráce. Zároveň je potrebné vysvetľovať širší kontext a význam dlhodobých projektov, keďže verejnosť viac vníma iba bezprostrednú humanitárnu pomoc a menej si uvedomuje prepojenie situácie v iných častiach sveta s našou vlastnou situáciou.

1.5. Identifikácia kľúčových aktérov pri realizácii národnej stratégie pre globálne vzdelávanie

Ministerstvo zahraničných vecí SR (MZV SR)

MZV SR je zodpovedné za koordináciu a koncepciu zahraničnej rozvojovej spolupráce. Od roku 2004 na ministerstve existuje osobitný odbor, ktorý sa venuje rozvojovej spolupráci a humanitárnej pomoci. Podporuje zvyšovanie informovanosti verejnosti o globálnych a rozvojových otázkach, formuje v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR koncepčné otázky spojené s GV, rozhoduje o prideľovaní finančných prostriedkov v rámci Programu oficiálnej rozvojovej spolupráce 05T0A SlovakAid, ktorý prostredníctvom Slovenskej agentúry pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (SAMRS) priamo zabezpečuje aj projekty v oblasti GV. Prezentuje pozíciu Slovenskej republiky v otázkach GV v inštitúciách EÚ. Roku 2010 MZV SR zriadilo pracovnú skupinu pre GV, v ktorej sú zástupcovia ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu, SAMRS, štátnych pedagogických inštitúcií, akademickej komunity a mimovládnych organizácií.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (MŠVVaŠ SR)

MŠVVaŠ SR je zodpovedné za tvorbu vzdelávacej koncepcie. V rámci národnej stratégie pre globálne vzdelávanie bude zabezpečovať jej implementáciu v oblasti formálneho a neformálneho vzdelávania.

Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (SAMRS)

SAMRS je implementačnou agentúrou MZV SR pre program SlovakAid. Vyhlasuje výzvy pre projekty v oblasti GV, administruje a monitoruje projekty a komunikuje s ich predkladateľmi. SAMRS je členom siete Global Education Network Europe, prostredníctvom ktorej je prepojená s najnovšími poznatkami v oblasti GRV. V rámci svojich aktivít zabezpečuje komunikáciu výsledkov slovenskej rozvojovej spolupráce prostredníctvom médií, administráciou webovej stránky www.slovakaid.sk a vydávaním výročnej správy a ďalších informačných materiálov.

Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ)

ŠPÚ je priamo riadenou organizáciou MŠVVaŠ SR. Plní úlohy zabezpečenia odborno-metodického riadenia škôl a školských zariadení, ako aj vzdelávacej činnosti pedagogických zamestnancov. Medzi hlavné aktivity ústavu patria reformy a zmeny v obsahu výchovy a vzdelávania, garancie štátneho vzdelávacieho programu, odborno-metodické riadenie škôl a školských zariadení, najmä pri tvorbe školských vzdelávacích programov, príprava pedagogickej dokumentácie v oblasti všeobecného vzdelávania a ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov.

Metodicko-pedagogické centrum (MPC)

Činnosť MPC je zameraná na výkon metodickej činnosti a na ďalšie vzdelávanie pedagogických a nepedagogických zamestnancov. MPC poskytuje akreditované vzdelávanie v rámci národného projektu *Profesijný a kariérový rast pedagogických zamestnancov*. V jeho pôsobnosti sú školy a školské zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti mestských, obecných a krajských samospráv a taktiež krajských školských úradov Slovenskej republiky. MPC uskutočňuje v rámci svojej pôsobnosti aj odborno-metodickú, vydavateľskú, publikačnú a výskumnú činnosť.

Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV)

ŠIOV je priamo riadenou organizáciou MŠVVaŠ SR. Jeho poslaním je odborné metodické riadenie stredných odborných škôl, tvorba vzdelávacích projektov (aj so zahraničnou účasťou), tvorba a inovácia štátnych vzdelávacích programov, učebníc a pedagogicko-didaktických prostriedkov pre oblasť odborného vzdelávania a prípravy. Odborno-metodicky riadi stredné odborné školy, najmä pri tvorbe školských vzdelávacích programov. Zabezpečuje odborno-pedagogické a vzdelávacie činnosti pri riešení otázok stredoškolského odborného vzdelávania a prípravy v kontexte celoživotného vzdelávania v Slovenskej republike vrátane ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov.

Štátna školská inšpekcia

Ako orgán štátnej správy v školstve plní funkciu kontroly štátu nad úrovňou pedagogického riadenia, nad úrovňou výchovy a vzdelávania a materiálno-technických podmienok vrátane praktického vyučovania v školách a školských zariadeniach. V oblasti GV sa môže zamerať na hodnotenie začlenenia cieľov, tém a princípov GV do vzdelávania.

Školy a školské zariadenia

Materské, základné a stredné školy môžu na základe vlastného rozhodnutia začleňovať témy GV do školských vzdelávacích programov alebo realizovať aktivity v rámci školského výchovného programu pre voľnočasové aktivity, krúžky, centrá voľného času.

Vysoké školy pedagogického zamerania môžu začleňovať ciele, témy a princípy GV do študijných programov pre vzdelávanie budúcich učiteľov a môžu sa venovať výskumu v oblasti výučby GV.

Vysoké školy iného zamerania môžu zahrnúť globálne témy a témy rozvojovej spolupráce do náplne štúdia formou voliteľných, povinne voliteľných alebo povinných predmetov. Súčasne vysoké školy môžu uskutočňovať výskum zameraný na rozvojovú pomoc.

Centrá ďalšieho vzdelávania

Centrá ďalšieho vzdelávania sú autonómnymi poradenskými a vzdelávacími pracoviskami vysokých škôl. Ich poslaním je zabezpečovať komplexnosť a systémovosť v ďalšom vzdelávaní, prispievať k rozvoju ľudského potenciálu. Svoju činnosť zakladajú na báze študijných alebo vedných odborov vysokých škôl a ich aplikácie pri optimalizovaní podmienok kariérnej dráhy a úspešného pôsobenia občanov. Centrá ďalšieho vzdelávania môžu globálne témy a témy rozvojovej spolupráce aplikovať do náplne poskytovaných vzdelávacích služieb v celej šírke oblastí určených štruktúrou s ich súčasťami.

Platforma mimovládnych rozvojových organizácií (PMVRO)

PMVRO je strešnou organizáciou pre 29 slovenských mimovládnych organizácií, ktoré sa zaoberajú najmä zahraničnou rozvojovou spoluprácou a humanitárnou pomocou. Viaceré jej organizácie sa venujú realizácii projektov a aktivít v oblasti globálneho vzdelávania. PMVRO vyvíja advokačnú činnosť v prospech začlenenia tém GV do formálneho

vzdelávania. V rámci svojich aktivít sa snaží o zvýšenie záujmu politikov, rozhodovateľov, médií a širšej verejnosti o rozvojovú pomoc. Vydáva pravidelný bulletin *Rozvojová pomoc*, informačné a analytické materiály, spolupracuje s novinármi. Prostredníctvom webovej stránky www.mvro.sk a sociálnych sietí zvyšuje povedomie verejnosti o rozvojovej problematike.

Rada mládeže Slovenska (RMS)
RMS je organizácia, ktorá celoplošne pracuje s mládežníckymi organizáciami na Slovensku pri popularizácii rôznych tém vrátane dobrovoľníctva alebo boja proti chudobe vo svete. Organizácia má do budúcnosti veľký potenciál šíriť témy GV v rámci neformálneho vzdelávania mládeže.

IUVENTA
Činnosť organizácie vyplýva z jej úloh ako Slovenského inštitútu mládeže. Zameriava sa na neformálne vzdelávanie mladých vedúcich, vzdelávanie mládežníckych vedúcich a pracovníkov s mládežou, na analytické a výskumné činnosti, ako aj na podporné činnosti v rámci grantových a dotačných programov pre mládež. Organizácia svojou informačnou, konzultačnou a metodickou činnosťou oslovuje školy, školské zariadenia, mimovládne organizácie, ako aj zástupcov regionálnej a miestnej samosprávy.

1.6. Cieľové skupiny pre globálne vzdelávanie

Formálne vzdelávanie:
- žiaci a pedagogickí zamestnanci v MŠ, ZŠ a SŠ,
- študenti a akademickí zamestnanci na VŠ.

Neformálne vzdelávanie a verejná informovanosť:
- deti a mládež v rámci voľnočasových aktivít,
- verejnosť,
- médiá,
- zamestnanci verejnej a štátnej správy, politici, poslanci.

1.7. Ciele globálneho vzdelávania

Hlavným cieľom je poskytnúť cieľovým skupinám informácie, ktoré uľahčujú porozumenie sociálnym, environmentálnym, ekonomickým a politickým procesom vo svete, rozvíjajú kritické myslenie a formujú globálne občianske postoje.

Čiastkové ciele možno rozdeliť na tri hlavné domény:
1. afektívne ciele (postoje a hodnoty),
2. psychomotorické ciele (zručnosti, schopnosti),
3. kognitívne ciele (vedomosti).

Globálne vzdelávanie je špecifické tým, že za východiskové domény sa považujú afektívne a psychomotorické ciele. Pri kognitívnych cieľoch sa dôraz kladie najmä na vyššie myšlienkové operácie, ako napr. analýzu, syntézu, hodnotenie, tvorivosť.

Afektívne ciele globálneho vzdelávania:
- prijímať zodpovednosť za seba a vnímať svoju úlohu vo svete,
- pociťovať potrebu aktívne sa podieľať na riešení miestnych problémov a prispievať k riešeniu problémov na regionálnej, národnej i medzinárodnej úrovni,
- vnímať a akceptovať výhody vzájomnej spolupráce,
- rešpektovať odlišné názory a pohľady na svet,
- solidarizovať s ľuďmi žijúcimi v ťažkých podmienkach,
- prevziať zodpovednosť za správanie, ktoré zabezpečí trvalo udržateľný život na Zemi,
- chápať vzájomnú závislosť a prepojenosť rôznych oblastí sveta a rôznych dimenzií rozvoja,
- vnímať svoje možnosti aktívne sa podieľať na rozvoji na lokálnej i globálnej úrovni.

Psychomotorické ciele globálneho vzdelávania:
- využívať nástroje demokracie pri podieľaní sa na verejnom živote (volebné právo, petičné právo, právo na slobodný prístup k informáciám, právo na združovanie),
- dokázať vymedziť problém, analyzovať ho, hľadať rôzne riešenia, vybrať najvhodnejšie riešenie a využívať pri jeho riešení vlastné skúsenosti i skúsenosti ostatných,
- odhadnúť svoje schopnosti a hľadať možnosti, ako ich využiť pri riešení problémov,
- uvedomovať si zodpovednosť za svoje rozhodnutia pri riešení problémov,
- efektívne spolupracovať s ostatnými ľuďmi,
- na základe informácií si vytvoriť vlastný názor a podporiť ho argumentmi,
- vedieť prijať názor ostatných a korigovať svoj pôvodný názor,
- využívať empatiu pri poznávaní situácie ostatných,
- myslieť systémovo a hľadať súvislosti.

Kognitívne ciele globálneho vzdelávania:
- poznať príčiny a dôsledky najdôležitejších globálnych problémov,
- porovnať rôzne koncepty chápania rozvojových teórií, ľudských práv či globalizačných javov,
- kriticky analyzovať príčiny a dôsledky ťažkých životných podmienok ľudí žijúcich v rôznych oblastiach sveta,
- rozoznať rozdiely v ekonomickej, sociálnej a environmentálnej situácii v rôznych oblastiach sveta,
- poznať rôzne aspekty príčin a dôsledkov rozdielov,
- poznať hlavných aktérov rozvojovej spolupráce a svoje možnosti, aktívne sa podieľať na rozvoji na lokálnej i globálnej úrovni,
- zhodnotiť, prečo a akým spôsobom sa uskutočňuje rozvojová pomoc.

1.8. Princípy globálneho vzdelávania

Na dosiahnutie cieľov globálneho vzdelávania je dôležité vychádzať z týchto princípov:
- globálna zodpovednosť – zodpovednosť za svoje konanie a za svet, ktorý ním ovplyvňujeme,
- solidarita – solidarita s ľuďmi žijúcimi v ťažkých podmienkach a ochota im svojím konaním pomôcť,
- participácia – aktívna a informovaná účasť na riešení problémov a konfliktov,
- vzájomná prepojenosť – uvedomenie si globálnej previazanosti a súvislostí medzi miestnym, regionálnym a medzinárodným dianím,
- spolupráca – rovnocenné partnerstvo medzi ekonomicky rozvinutými a rozvojovými krajinami,
- sociálna spravodlivosť a rovnosť – dodržiavanie ľudských práv a rovnakých príležitostí pre všetkých,
- otvorenosť a kritické myslenie – kritický prístup k informáciám a schopnosť kritického úsudku a informovaného rozhodovania,
- udržateľný rozvoj – prispôsobenie životného štýlu smerom k zachovaniu a zlepšeniu životného prostredia pre ďalšie generácie.

1.9. Kompetencie rozvíjané prostredníctvom globálneho vzdelávania

GV rozvíja základné kompetencie: informačnú gramotnosť, kritické myslenie, komunikáciu a spôsobilosť riešiť problémy.
Z hľadiska oblastí GV rozvíja ekonomické, sociálno-kultúrne a environmentálne kompetencie.

1.10. Hlavné témy globálneho vzdelávania

Pri definovaní obsahu globálneho vzdelávania je potrebné reagovať na aktuálne výzvy vo svete. Preto je najvhodnejšie definovať základné tematické celky, ktoré v sebe zahŕňajú čiastkové témy, ktoré sa môžu flexibilne dopĺňať.

Globalizácia a vzájomná prepojenosť – je základnou témou a zároveň princípom globálneho vzdelávania. Ide o uvedomenie si prepojenosti rozvinutých a rozvojových krajín a ich vzájomné ovplyvňovanie.

Témy:
- Aspekty globalizácie
- Ekonomická globalizácia – svetový obchod
- Udržateľný rozvoj
- Migrácia

Globálne problémy a rozvojová spolupráca – základné témy, ktoré sa týkajú rozvojového vzdelávania ako dôležitej súčasti globálneho vzdelávania. Témy popisujú najmä problémy súčasného sveta.

Témy:
- Rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc SR a EÚ
- Dobrovoľníctvo v rozvojovej spolupráci a humanitárnej pomoci
- Spravodlivý obchod a etické podnikanie
- Rozvoj, koncepcia rozvoja, princípy
- Miléniové rozvojové ciele
- Chudoba a nerovnosť
- Zdravie – HIV/AIDS, podvýživa
- Konflikty vo svete – formy a metódy riešenia konfliktov

Multikulturalizmus – tematický celok, ktorý je východiskom pre multikultúrnu/interkultúrnu výchovu ako súčasť globálneho vzdelávania.

Témy:
- Stereotypy a predsudky
- Xenofóbia, rasizmus, intolerancia
- Kultúrna identita, kultúrne rozdiely, náboženské rozdiely

Životné prostredie s ohľadom na globálne aspekty – tento tematický celok je súčasťou environmentálnej výchovy, ktorá tvorí jeden z celkov globálneho vzdelávania.

Témy:
- Zmena klímy
- Odpady
- Environmentálna migrácia
- Vzduch, voda, pôda
- Využívanie prírodných zdrojov
- Alternatívne zdroje energií

Ľudské práva – tematický celok, ktorý je východiskom k výchove k ľudským právam s cieľom ich ochrany a rešpektovania.

Témy:
- Ľudské práva a občianske práva
- Práva dieťaťa
- Rodová rovnosť
- Demokracia a dobré vládnutie

2. Ciele národnej stratégie pre globálne vzdelávanie

Hlavný cieľ
Hlavným cieľom národnej stratégie pre globálne vzdelávanie je zaistiť občanom SR prístup k informáciám o globálnych problémoch a problémoch rozvojových krajín a motivovať ich k aktívnemu prístupu pri ich riešení.

Čiastkové ciele

2.1. Začleniť ciele, princípy a témy globálneho vzdelávania do štátnych vzdelávacích programov

Globálne vzdelávanie bude do vyučovacieho procesu začlenené formou globálnej dimenzie v predmetoch. Forma globálnej dimenzie v predmetoch namiesto vytvárania nových osnov s globálnym obsahom dáva možnosť nachádzať globálne súvislosti v už existujúcich osnovách jednotlivých predmetov.

2.2. Kontinuálne vzdelávať pedagogických zamestnancov, aby reflektovali na princípy, ciele a témy GV, a rozvíjať vedomosti, zručnosti a postoje učiteľov potrebné pri začleňovaní GV do výučby

Najdôležitejším cieľom je poskytnúť možnosť kontinuálneho vzdelávania prostredníctvom akreditovaných programov kontinuálneho vzdelávania inovačného typu, ktoré poskytuje Metodicko-pedagogické centrum. Akreditovaný program kontinuálneho vzdelávania by mal umožniť dôkladné vzdelávanie učiteľov v oblasti princípov, obsahu a metodiky globálneho vzdelávania.

2.3. Zohľadniť témy globálneho vzdelávania v príprave budúcich pedagogických zamestnancov

Udržateľné zohľadnenie globálneho vzdelávania v rámci štátnych vzdelávacích programov si vyžaduje, aby budúci pedagogickí zamestnanci vedeli využiť a začleniť vzdelávacie témy globálneho vzdelávania do svojej prípravy. Preto je potrebné, aby stratégia bola zohľadnená aj v príprave budúcich pedagogických zamestnancov.

2.4. Začleniť témy GV do výchovných programov školských zariadení v rámci mimoškolských aktivít

V rámci štruktúry školských zariadení (školských klubov detí, školských stredísk záujmovej činnosti, centier voľného času a školských internátov) a ich výchovných programov existuje dostatočný priestor na začlenenie globálnej výchovy ako jednej z povinných tematických oblastí výchovy realizovaním rôznych aktivít a projektov globálneho vzdelávania.

2.5. Vytvoriť podmienky na začlenenie rozvojových tém do študijných programov na vysokých školách nepedagogických smerov

Kľúčovou témou pre rozvojové vzdelávanie na vysokých školách je téma medzinárodnej rozvojovej pomoci, konkrétne: rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc – význam, princípy, historický vývoj, Miléniové rozvojové ciele ako nástroj rozvojovej spolupráce, medzinárodné inštitúcie v oblasti rozvojovej spolupráce, bezpečnostné aspekty, hospodársky rozvoj v rozvojových krajinách, príprava a implementácia projektov v oblasti humanitárnej pomoci a rozvojovej spolupráce. Za najvhodnejšiu formu integrácie tém rozvojového vzdelávania sa považuje zaradenie samostatných predmetov v rámci spoločenskovedných študijných programov alebo vznik akreditovaného študijného programu rozvojové štúdiá v rámci existujúcich vzdelávacích inštitúcií. Vhodná je aj forma postgraduálneho štúdia, ktoré by sa realizovalo vo forme špecializovanej prípravy (v rámci ďalšieho vzdelávania) absolventov VŠ.

2.6. Podporiť vedu a výskum na vysokých školách a univerzitách v oblasti rozvojovej problematiky

Vznik akreditovaného študijného programu rozvojové štúdiá zároveň predpokladá vznik vedy a výskumu, ktorý v oblasti rozvojovej problematiky na Slovensku prakticky neexistuje. Finančná podpora výskumu v rámci dotácií na podporu výskumu zo strany MŠVVaŠ SR či vyhľadávanie externých objednávateľov relevantného výskumu sa javí ako optimálne riešenie absencie vedeckovýskumnej činnosti v tejto oblasti. V budúcnosti by pre potreby systematického budovania odborných kapacít v oblasti rozvojovej pomoci na Slovensku mal v rámci niektorej z vysokých škôl, ktorá sa rozhodne pre študijný program rozvojové štúdiá, vzniknúť výskumno-pedagogický ústav s kapacitou na prípravu teoretických podkladov o rozvojovej pomoci pre štátnu správu.

2.7. Zabezpečiť neformálne vzdelávanie mládeže v oblasti globálnych tém

V rámci vzdelávania pracovníkov s deťmi a mládežou a mládežníckych lídrov, na ktoré v súčasnosti reaguje národný projekt *KomPrax*, je potrebné vytvoriť a akreditovať programy a kurzy pre vedúcich a školiteľov na prácu s deťmi a mládežou vo voľnom čase, ktoré sa budú venovať globálnym témam. V rámci neformálneho vzdelávania mládeže je potrebné zapojiť mládežnícke organizácie a združenia, ktorých cieľom je vzdelávanie a komunikovanie spoločensky dôležitých tém mladým ľuďom.

2.8. Zabezpečiť prístup verejnosti, zamestnancov verejnej správy, politikov a médií k informáciám o globálnych problémoch a problémoch rozvojových krajín tak, aby boli schopní zaujať aktívny prístup k ich riešeniu

Keďže oficiálna rozvojová spolupráca je financovaná zo štátneho rozpočtu, a teda aj z peňazí daňových poplatníkov, potrebuje podporu slovenskej spoločnosti. V rámci širšieho povedomia verejnosti je potrebné komunikovať o význame rozvojovej spolupráce ako nástroja na znižovanie chudoby vo svete a riešenie globálnych problémov, ktoré majú dopad aj na našu spoločnosť, a zároveň výsledkov, ktoré dosiahla slovenská rozvojová spolupráca. Zvýšenie záujmu médií o tému rozvojovej spolupráce súvisí s atraktivitou značky SlovakAid prostredníctvom naplnenia jej obsahu konkrétnejším posolstvom „Slovensko pomáha“ a zvýšením informovanosti novinárov o pôsobení slovenských subjektov v zahraničí. Na zvýšenie záujmu o tému rozvojovej spolupráce z hľadiska politických strán a pracovníkov verejnej správy je potrebné prezentovať značku SlovakAid nielen ako nástroj rozvojovej politiky, ale aj verejnej diplomacie. Z hľadiska zavedenia a udržania témy rozvojovej spolupráce ako priority zahraničnej politiky je potrebné viesť pravidelný dialóg s politikmi a predstaviteľmi štátnej správy.

3. Monitoring a evalvácia

V rámci hodnotenia implementácie *Národnej stratégie pre globálne vzdelávanie na obdobie rokov 2012 – 2016* sa bude realizovať:
- pravidelné monitorovanie plnenia úloh akčných plánov na ročnej báze,
- priebežná (2014) a záverečná (2016) externá evalvácia národnej stratégie pre GV.

Ilustračné foto stock.xchng

Celoslovenské testovanie žiakov 9. ročníka ZŠ

T9-2013

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) bude v školskom roku 2012/2013 realizovať celoslovenské testovanie žiakov 9. ročníka ZŠ (T9-2013) v zmysle školského zákona a v zmysle vyhlášky č. 320/2008 Z. z. o základnej škole.

Hlavné testovanie sa uskutoční **13. marca 2013 (streda)**, zúčastnia sa ho žiaci 9. ročníka ZŠ okrem žiakov s mentálnym postihnutím. Žiaci budú písať testy v tomto poradí:

- matematika,
- slovenský jazyk a literatúra, maďarský jazyk a literatúra,
- ukrajinský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra.

Náhradné testovanie sa uskutoční **26. marca 2013 (utorok)**, zúčastnia sa ho len tí žiaci, ktorí sa z objektívnych dôvodov nemohli zúčastniť testovania v hlavnom termíne. Náhradné testovanie sa bude realizovať v krajských mestách v školách, ktoré určí príslušný krajský školský úrad v spolupráci s NÚCEM.

Účasť žiakov so zdravotným znevýhodnením (ZZ) na celoslovenskom testovaní bude takáto:

1. žiaci, ktorí sa vzdelávajú formou školskej integrácie (začlenenia) podľa individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu, sa do testovania zapájajú bez ohľadu na to, či si prihlášku podávajú na študijný, alebo učebný odbor strednej školy,
2. žiaci, ktorí sú dlhodobo alebo často umiestnení z vážnych zdravotných dôvodov (onkologické, psychiatrické, poúrazové, pooperačné stavy a i.) v ZŠ pri zdravotníckych zariadeniach, sa do testovania nezapájajú, a to ani v prípade, ak si podajú prihlášku na strednú školu,
3. žiaci, ktorí sú krátkodobo umiestnení v ZŠ pri zdravotníckych zariadeniach, sa do testovania zapájajú dobrovoľne a testovania sa zúčastnia v kmeňovej škole, ak im to ich zdravotný stav dovolí,
4. žiaci, ktorí sa vzdelávajú formou školskej integrácie podľa individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu s úpravou učebných osnov z testovaného predmetu (napr. u žiakov so zrakovým, sluchovým a s telesným postihnutím, s dyskalkúliou), sa do testovania zapájajú dobrovoľne.

Zároveň vás chceme informovať aj o špecifikácii testov z vyučovacích jazykov a z matematiky na T9-2013, ktoré sú zverejnené na internetovej stránke NÚCEM:
http://www.nucem.sk/documents//26/testovanie_9_2013/Specifikacia_testu_VUJ_T9-2013.pdf,
http://www.nucem.sk/documents//26/testovanie_9_2013/Specifikacia_testu_MAT_T9-2013.pdf.

Špecifikácia testov z vyučovacích jazykov pre T9-2013

Aj v tomto školskom roku sa Testovanie 9 **viac orientuje na overovanie čitateľských kompetencií** – prácu s informáciami, čitateľskú gramotnosť, schopnosť žiakov interpretovať rôzne druhy súvislých a nesúvislých textov, schopnosť argumentovať.
Úlohy v testoch nie sú len typickými školskými úlohami, neoverujú len rozsah zapamätaných vedomostí, ale aj vyššie poznávacie schopnosti žiakov. Vo väčšej miere sú zamerané na čítanie s porozumením. Testy sú zostavené tak, aby overovali hĺbku vedomostí a zručností, schopnosť žiakov aplikovať poznatky či objavovať stratégie riešenia.
Testy z vyučovacích jazykov T9-2013 budú obsahovať práve takéto typy úloh. Na ukážku uvádzame niekoľko úloh. V teste z vyučovacích jazykov sa žiaci môžu stretnúť s podobnými úlohami.

Obsahové zameranie testov z vyučovacích jazykov T9-2013

Cieľ	Cieľom testovania je porovnať výkony žiakov v testovaných predmetoch a na základe výsledkov žiakov poskytnúť spätnú väzbu školám o ich úrovni v porovnaní s ostatnými školami na Slovensku. Výsledky testovania rozlišujú žiakov podľa ich výkonov. V zmysle školského zákona v platnom znení prijímajú stredné školy žiakov na štúdium aj na základe výsledkov externého testovania.
Čas riešenia	- 60 minút – slovenský jazyk a literatúra (SJL), maďarský jazyk a literatúra (MJL) - 50 minút – ukrajinský jazyk a literatúra (UJL), slovenský jazyk a slovenská literatúra (SJSL)
Počet testových úloh	- 25 úloh – SJL, MJL - 20 úloh – UJL, SJSL
Forma testových úloh	Uzavreté úlohy s výberom odpovede zo štyroch možností: - SJL, MJL – 20 úloh sa viaže na ukážky, 5 úloh je voľných, z ktorých niektoré sa viažu na kratšie texty, - UJL, SJSL – 15 úloh sa viaže na ukážky, 5 úloh je voľných, z ktorých niektoré sa viažu na kratšie texty.
Testované oblasti	čítanie s porozumením, významová/lexikálna rovina, zvuková rovina jazyka a pravopis, tvarová/morfologická rovina jazyka, syntaktická/skladobná rovina, sloh, literárne žánre, literárne druhy, štruktúra diela, štylizácia textu, metrika, všeobecné pojmy (sledovanie čitateľských, interpretačných, lexikálno-gramatických kompetencií)
Charakteristika textov	Texty primerané žiakom 9. ročníka ZŠ: - súvislé a nesúvislé texty, - autentické i upravené texty, - umelecké, vecné texty, - texty z rôznych médií (denná tlač, internet).
Kognitívna úroveň	1. Zapamätanie, porozumenie – jednoduché myšlienkové operácie: priraďovanie, zoraďovanie, triedenie, porovnávanie. 2. Špecifický transfer – zložitejšie myšlienkové operácie, vyžadujúce aplikáciu vedomostí: indukciu, dedukciu, vysvetľovanie, dokazovanie a pod. 3. Nešpecifický transfer – zložitejšia aplikácia, vyžadujúca tvorivý prístup, riešenie problému, hodnotenie a pod.
Povolené pomôcky	písacie potreby – modré alebo čierne guľkové pero
Nepovolené pomôcky	mobilný telefón, Pravidlá slovenského pravopisu, Krátky slovník slovenského jazyka, Synonymický slovník slovenčiny, Slovník cudzích slov
Hodnotenie	1 bod za správnu odpoveď 0 bodov za nesprávnu a žiadnu odpoveď

Ukážky úloh a textov z vyučovacích jazykov na čítanie s porozumením

Ukážka 2:
Na plote pristáva kondor! Keď pristáva kondor, čas sa spomalí. Zježený temný vták hlasno brzdí v hmatateľnom vzduchu. Keď sa pazúry položia na drôt, všetko zasiahne jediný ťažký tón. Potom pod krásnou váhou a silou dlho zuní pletivo.
A obrovské krídla sa pero za perom zasúvajú na lesklý chrbát. Sucho šuchocú. Praskajú. Elektrina odlieta. Až sa v nehybnom tichu týči dokonalá silueta.
Túto chvíľu nechcem zabudnúť.

(Zdroj: Zuzana Cigánová – Kúsok cesty okolo sveta)

06. Ktoré tvrdenie vyplýva z textu?

A. Silueta kondora sa vznáša na oblohe.
B. Pristávajúci vták zaťahuje ostré pazúry.
C. Pri pristávaní prechádza vtákom elektrina.
D. Pod ťarchou kondora drôty spievajú.

24. Inzerát
Prenajmem neďaleko centra KE slnečný 3,5-izb. byt (+ vstupná hala, kuchyňa, kúpeľňa, WC, komora, 2 balkóny, terasa, alarm):
■ vysoké stropy ■ 135 m², 5. posch. ■ bez zariadenia ■ plynové kúrenie ■ po generálnej rekonštrukcii ■ k bytu možnosť prenajať aj garáž. **Cena:** 950 EUR + platby za energie. *(Zdroj: tlač)*

Čo všetko je zahrnuté v cene nájmu bytu?

A. Nájom za byt, bez poplatkov za plyn, vodu, elektrinu, garáž.
B. Nájom za byt s garážou, poplatky za plyn, vodu, elektrinu.
C. Nájom za byt a garáž, bez poplatkov za plyn, vodu a elektrinu.
D. Nájom za byt, poplatky za plyn, vodu, elektrinu aj garáž.

Ukážka 3:
Svet mal možnosť dozvedieť sa o mladých vedcoch zo Slovenska
Asociácia pre mládež, vedu a techniku (AMAVET) zorganizovala roku 2011 prestížnu súťaž Expo Sciences International (ESI) v Bratislave. Ako je vo svete mladých vedcov dobre známe, roku 2009 v africkom Tunise zástupcovia AMAVET-u slávnostne prebrali štafetu organizátora súťaže mladých vedcov.
ESI je svetová výstava a súťaž vedeckých prác študentov, ktorá sa organizuje každý druhý rok, ale vždy na inom kontinente. Začiatky histórie ESI sa začali písať v Európe a siahajú až do roku 1989 do francúzskeho mesta Brest.
Organizovanie celosvetovo známej súťaže je veľkým krokom nielen pre mladých ľudí, ktorých sa táto prehliadka vedeckých prác priamo dotýka, ale aj pre Slovensko, ktoré má takto možnosť dokázať, že je veľkou malou krajinou. Súťaž umožňuje mladým adeptom vedy komunikovať, tvoriť, informovať a experimentovať. Navyše môžu predstaviť svoje práce rovesníkom a širokej verejnosti, precvičiť sa v komunikácii, učiť sa obhajovať svoje myšlienky.
Cieľom svetovej výstavy mladých vedcov Expo Sciences International je okrem iného aj ukázať, že vedy sa netreba báť, stačí ju len pochopiť. Skúmať a objavovať ju – to je pre mladých napínavé dobrodružstvo a výzva pre dobro ľudstva.
Organizátorom sa splnil sen a v čase od 18. do 24. júla 2011 svetovú výstavu a Bratislavu navštívilo okolo 1 200 mladých vedcov a odborníkov z celého sveta.
Záštitu nad Expo Sciences International prevzali prezident Slovenskej republiky a vtedajšia predsedníčka našej vlády.
Viac informácií nájdete na stránke www.esi2011.sk alebo www.esi2011.eu.

(Zdroj: Quark)

14. Kto bol reprezentačným patrónom výstavy?

A. predstaviteľ Expo Sciences International
B. najvyšší predstavitelia SR
C. zástupcovia Asociácie pre mládež, vedu a techniku
D. organizátori zo Slovenska

Zdroj: http://www.nucem.sk/documents//26/testovanie_9_2012/testy/SJL_fA_web_2012.pdf

Ukážka 2:
Cestoviny s parmskou šunkou
Na 4 porcie potrebujeme: ■ 75 g parmskej šunky ■ 300 g cestovín ■ 100 g parmezánu ■ olivový olej ■ 750 ml vody ■ rajčinovú omáčku ■ bazalku.

Postup: Cestoviny uvaríme v osolenej vode, 2 balíčky rajčinovej omáčky v prášku zmiešame s vodou, privedieme do varu a 5 minút varíme. Na oleji orestujeme plátky parmskej šunky. Teplé cestoviny prelejeme rajčinovou omáčkou, rozložíme na ne plátky šunky, posypeme parmezánom a môžeme pridať trocha čerstvej bazalky. Omáčku môžeme zjemniť smotanou, červeným vínom alebo citrónovou šťavou. Na ochutenie je vhodný aj cesnak či sterilizované uhorky.

(Zdroj: propagačný materiál)

06. Z ukážky vyplýva, že na prípravu cestovín s parmskou šunkou nemusíme použiť

A. vodu na podlievanie
B. smotanu na zjemnenie
C. olej na smaženie
D. omáčku na ochutenie

Zdroj: http://www.nucem.sk/documents//26/testovanie_9_2012/testy/SJSL_fA_web_2012.pdf

3. kiinduló szöveg:
A világ tudomást szerezhetett a fiatal szlovákiai kutatókról

A Fiatalság, Tudomány és Technika Szövetség (AMAVET) 2011-ben Pozsonyban (Bratislava) rendezte meg a nagy tekintélyű Expo Science International (ESI) versenyt. Amint az a fiatal kutatók körében jól ismert, a múlt évben az AMAVET képviselői az afrikai Tuniszban vették át a fiatal kutatók versenyének szervezőjeként a stafétabotot.

Az ESI a fiatal kutatók tudományos munkáit bemutató kiállítás és verseny, amelyet kétévente mindig más és más földrészen szerveznek. Az ESI története Európában kezdődött, gyökerei 1989-ig, a franciaországi Brest városáig nyúlnak vissza.

Az egész világon ismert verseny megrendezése nemcsak azoknak a fiataloknak jelent nagy előrelépést, akiket ez a rendezvény közvetlenül érint, hanem Szlovákiának is, mivel így lehetősége nyílik bizonyítani, hogy egy kis nagy ország. A verseny lehetőséget teremt a fiatal tudósjelölteknek, hogy kommunikáljanak, alkossanak, informálódjanak és kísérletezzenek. Ezen túl kortársaik és a széles nyilvánosság előtt bemutathatják munkájukat, gyakorolhatják a tudományos kommunikációt, megtanulhatják, hogyan védjék meg nézeteiket.

A fiatal kutatók számára rendezett Expo Sciences International világkiállítás célja többek között az is, hogy rámutasson, a tudománytól nem kell félni, csak meg kell érteni azt. Kutatni és megismerni – a fiatalok számára ez érdekfeszítő kaland és az emberiség javát szolgáló kihívás is egyben.

A szervezők álma teljesült, s 2011. július 18. és 24. között a pozsonyi világkiállítást a világ minden tájáról mintegy 1 200 fiatal tudósjelölt és szakember kereste fel.

Az Expo Sciences International felett a Szlovák Köztársaság elnöke és miniszterelnöke vállalt védnökséget. Bővebb információt az www.esi2011.sk vagy az www.esi2011.eu honlapokon találhattok. *(Forrás: Quark)*

14. 2011-ben ki volt a kiállítás kiemelt védnöke?

A. Az Expo Scienses International elnöke
B. szervezők Szlovákiából
C. Az AMAVET képviselői
D. Szlovákia miniszterelnöke és köztársasági elnöke

16. Mi következik az alábbi szövegből?

Tanzánia legjelentősebb bevételi forrása a halexport, konkrétan a nílusi sügér exportja, amelyet a Viktória-tóba telepítettek, és ott teljesen elpusztította az eredeti ökoszisztémát. Amíg a helyi lakosság éhezik, Európába és Japánba légi úton naponta több mint 500 tonna halat szállítanak.

A. Tanzánia a nílusi sügér behozatalán keres a legtöbbet.
B. Tanzániában teljesen elpusztult az ökoszisztéma.
C. Európában és Japánban túl sok halat fogyasztanak.
D. Tanzánia gazdaságilag a hal kivitelétől függ.

Zdroj: http://www.nucem.sk/documents//26/testovanie_9_2012/testy/MJL_fA_web_2012.pdf

Зразок № **1**

Медоносна бджола належить до групи так званих гуртових комах, які живуть сім'ями. У бджолиній сім'ї кілька десятків тисяч робочих бджіл, одна матка і порівняно невелика кількість трутнів.

Будова внутрішніх органів бджоли складна. Серед них можна розрізнити органи травлення, органи кровообігу, дихання та виділення. До цього переліку слід додати воскові залози.

Орган захисту робочої бджоли – жало. Воно сховане під черевцем. Там же, унизу черевця, знаходяться отруйні залози. З них у заподіяну жалом ранку вливається отрута.

Бджолина отрута на різних людей і тварин діє по-різному. Найчутливішими до них є коні. Іноді кінь гине від ужалень десятка бджіл. Для більшості людей отрута цих комах нешкідлива. Вона викликає лише біль та незначний опух, який швидко проходить.

Улітку в сильній бджолиній сім'ї близько 70 тисяч робочих бджіл. На зміну старим постійно виводяться з лялечок молоді, таким чином, бджолина сім'я постійно оновлюється. *(З дитячої енциклопедії)*

Зразок № 2

Ось що сталося, коли після зими прибігла весна.

Зерняткам було дуже сумно лежати. Куди не повернешся – скрізь земля: і згори, і внизу, і праворуч, і ліворуч.

Але від потічка земля стала м'якою. Потяглися з зерняток тонкі зелені паростки й обережно, щоб не забруднити своїх свіжих листочків, почали витикатися з чорної землі.

Вилізла і маленька пупавка. Її насіння лежало глибше від інших, їй було досить далеко йти.

Коли вона вилізла, вже все навколо було зелене.

- Добридень! – сказала вона привітно травичці.

- Добридень! – сказала вона тополинці.

- Добридень! – сказала вона сонцю.

- Чому ж ти не вітаєшся до мене, до вітру! – раптом почула вона сердитий голос, і її ніби хтось штовхнув.

Zdroj: http://www.nucem.sk/documents//26/testovanie_9_2012/testy/UJL_fA_web_2012.pdf

Špecifikácia testu z matematiky pre T9-2013

Od spustenia obsahovej reformy vzdelávania v septembri 2008 sa postupne mení aj charakter testovania. **Testovanie sa v súlade so Štátnym vzdelávacím programom viac orientuje na overovanie matematických kompetencií** – schopností používať matematické myslenie na riešenie rôznych problémov každodenného života. Väčšia pozornosť sa venuje úlohám s nesúvislým textom, **pribudli obrázky, grafy a tabuľky**. Súčasťou testu z matematiky je aj prehľad vzorcov. Úlohy v testoch nie sú len typickými školskými úlohami, neoverujú len rozsah zapamätaných vedomostí, ale aj vyššie poznávacie schopnosti žiakov. Vo väčšej miere sú zamerané na čítanie s porozumením, matematické myslenie. Testy sú zostavené tak, aby overovali hĺbku vedomostí a zručností, schopnosť žiakov aplikovať poznatky či objavovať stratégie riešenia.

Na ukážku uvádzame niekoľko úloh; s podobným typom úloh sa žiaci môžu stretnúť aj v teste z matematiky.

Obsahové zameranie testu z matematiky T9-2013

Cieľ	Cieľom testovania je porovnať výkony žiakov v testovaných predmetoch a na základe výsledkov žiakov poskytnúť spätnú väzbu školám o ich úrovni v porovnaní s ostatnými školami na Slovensku. Výsledky testovania rozlišujú žiakov podľa ich výkonov. V zmysle školského zákona v platnom znení prijímajú stredné školy žiakov na štúdium aj na základe výsledkov externého testovania.
Čas riešenia	- 70 minút
Počet testových úloh	- 20 úloh
Forma testových úloh	- 10 otvorených úloh s krátkou číselnou odpoveďou - 10 uzavretých úloh s výberom odpovede zo 4 možností
Testované oblasti	- čísla, premenná, počtové výkony s číslami - vzťahy, funkcie, tabuľky, diagramy - geometria a meranie - kombinatorika, pravdepodobnosť a štatistika - logika, dôvodenie, dôkazy
Požiadavky na vedomosti a zručnosti	v súlade s platným Štátnym vzdelávacím programom pre II. stupeň základnej školy v SR ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie, schváleným 19. 6. 2008
Kognitívna úroveň	1. Zapamätanie, porozumenie – jednoduché myšlienkové operácie: priraďovanie, zoraďovanie, triedenie, porovnávanie. 2. Špecifický transfer – zložitejšie myšlienkové operácie, vyžadujúce aplikáciu vedomostí: indukciu, dedukciu, vysvetľovanie, dokazovanie a pod. 3. Nešpecifický transfer – zložitejšia aplikácia, vyžadujúca tvorivý prístup, riešenie problému, hodnotenie a pod.
Povolené pomôcky	písacie a rysovacie potreby, kalkulačka, opečiatkované pomocné papiere A4, prehľad vzorcov (je súčasťou testu)
Nepovolené pomôcky	mobilný telefón, Matematicko-fyzikálno-chemické tabuľky, rôzne prehľady matematických vzorcov a pod.
Hodnotenie	1 bod za správnu odpoveď 0 bodov za nesprávnu a žiadnu odpoveď

Ukážky testových úloh z pilotného testovania

1. Daný je výraz $V = 7.\sqrt{x} - x^3 : 4{,}5$. Vypočítajte hodnotu výrazu pre $x = 9$. **V(9) =**

2. Milan je o 60 % vyšší ako Fero, ktorý meria 120 cm. O koľko percent je Fero nižší ako Milan?
   A. 37,5 % B. 60 % C. 40 % D. 62,5 %

3. Z pravidelného 20-bokého ihlana sme odrezali menší pravidelný 20-boký ihlan. Koľko hrán má teleso, ktoré nám zostalo?

4. Koľko z čísel na obrázku spĺňa práve jednu z týchto dvoch vlastností:
   a) Na mieste jednotiek má párnu číslicu. b) Pri delení deviatimi dáva zvyšok nula.

   16, 36, 45, 54, 74, 81, 108, 180, 189

   A. 5 B. 4 C. 3 D. 2

5. Janko mal našetrený určitý počet jednoeurových mincí. Mince si uložil v jednej vrstve do štvorca. Zostalo mu 7 mincí. Keď chcel zostaviť štvorec, ktorý by mal o jeden rad viac, chýbali mu 4 mince. Koľko eur mal?

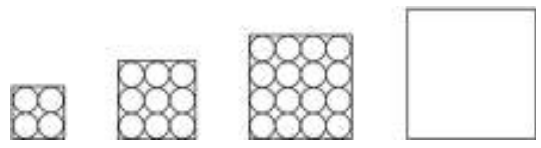

6. V triede sa rozhodli vylosovať zo skupiny 5 chlapcov a 3 dievčat, ktorí pekne spievajú, 2 chlapcov a 1 dievča, ktorí pôjdu zaspievať na miestnu oslavu. Aby losovanie bolo spravodlivé, napísali na papieriky všetkých 30 možností. Keď ich mali hotové, jeden z chlapcov ochorel. Koľko z pripravených lístkov na losovanie treba vybrať a zahodiť?

7. Teleso na obrázku je zlepené z piatich zhodných kociek s hranou 3 cm.
   Povrch telesa je:
   A. 180 cm² B. 270 cm² C. 189 cm² D. 144 cm²

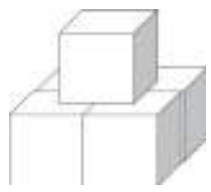

8. Vyjadri zlomkom vyfarbenú časť každého štvorca a hodnoty dosaď do výrazu:
   A + B + C =
   Výsledok vyjadri v tvare desatinného čísla.

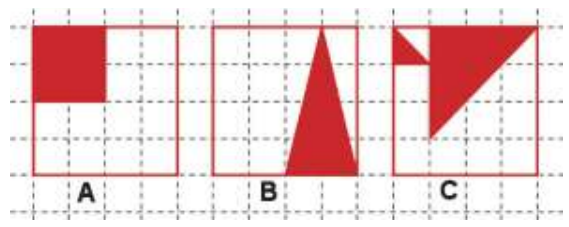

Ukážky úloh z testovania matematickej gramotnosti v roku 2011

1. Monitoring rastu detí a mládeže

Každých 10 rokov prebieha na území SR celoštátne meranie detí a mládeže. Posledné, v poradí už šieste meranie, sa uskutočnilo v období september – október 2011. V tabuľke uvádzame priemerné hodnoty telesnej výšky (TV) a telesnej hmotnosti (TH) dievčat a chlapcov vo veku 12 až 16 rokov.

Priemerné hodnoty TV a TH dievčat a chlapcov vo veku 12 až 16 rokov:

Chlapci			Dievčatá		
Vek	TV (cm)	TH (kg)	Vek	TV (cm)	TH (kg)
12	155,03	44,30	12	156,21	45,54
13	162,76	50,52	13	160,90	50,54
14	168,51	56,15	14	162,99	52,28
15	175,09	62,15	15	165,46	55,74
16	178,08	66,14	16	165,80	57,31

(Zdroj: zborník vedeckých prác – upravené)

Index telesnej hmotnosti (angl. Body Mass Index – BMI) patrí medzi najviac používané metódy merania obezity. Počíta sa ako hmotnosť v kilogramoch delená druhou mocninou výšky v metroch.

BMI = TH : TV2

Vypočítajte BMI 15-ročných dievčat. **Sem zapíšte váš výpočet:**

Zakrúžkujte správnu možnosť:

A. menej ako 19 – nedostatočná hmotnosť
B. 19 až 24,99 – normálna hmotnosť
C. 25 až 29,99 – nadváha
D. 30 až 40 – obezita

Zároveň si vás touto formou dovoľujeme požiadať, aby ste priebežne sledovali vaše e-mailové schránky a internetové stránky www.nucem.sk/sk/testovanie_9 a www.testovanie9.svsmi.sk, na ktorých budú priebežne zverejňované všetky materiály obsahujúce organizačné pokyny k administrácii T9-2013 a iné informácie súvisiace s testovaním. Vopred ďakujeme za aktívnu spoluprácu.

Mgr. Eva POLGÁRYOVÁ, PhD., vedúca oddelenia tvorby testov pre ZŠ, NÚCEM